

UAN

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN

DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECA

WEDLAND

JEFFERSON

RECIPIENT

1826

KBR1500

.C67

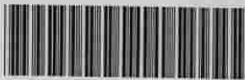
1786

v.2

e.1

132588

6#564103

1080046608

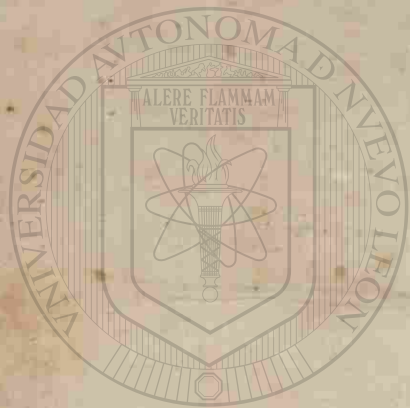

UANL

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN

DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

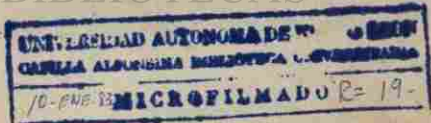
UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN

DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

EXPLANATIO
IURIS
DECRETALIUM.

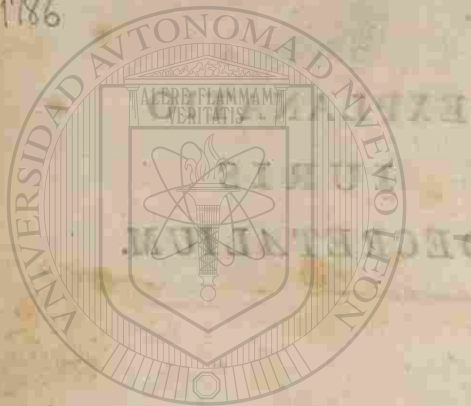
UANL

KBR 1500

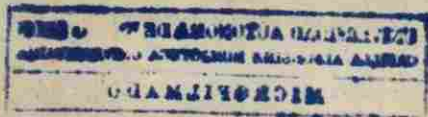
667

1786

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE LEÓN

DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

EXPLANATIO
IURIS DECRETALIU^M,
SERVATO ORDINE COLLECTIONIS
S. PONTIFICIS GREGORII IX.
DUOBUS TOMIS DISTRIBUTA.

AUCTORE

D. ANTONIO IGNATIO A CORTAVARRIA ET BARRUTIA,
*Maioris Ovetensis Collegii in Salmantina Univer-
sitate, tum etiam Matritensis Advocatorum
Alumno.*

TOMUS II.
LIBER III. IV. ET V.

MATRITI MDCCLXXXVI.
APUD PLACIDUM BARCO LOPEZ.
SUPERIORUM PERMISSU.

4616

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE LEÓN
FONDO BIBLIOTECA MUSEO
DEL ESTADO DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS Y MUSEOS
132588

INDEX TITULORUM qui in hoc Tomo continentur.

LIBER TERTIUS.

Titulus I. De vita, et honestate Clericorum.	pag. x.
Titulus II. De Cohabitatione Clericorum, et mulierum.	6.
Titulus III. De Clericis coniugatis.	8.
Titulus IV. De Clericis non residentibus in Ecclesia, vel Praebenda.	12.
Titulus V. De Praebendis, et Dignitatibus.	22.
Titulus VI. De Clerico aegrotante, vel debilitato.	35.
Titulus VII. De Institutionibus.	36.
Titulus VIII. De Concessione Praebendae, et Ecclesiae non vacantis.	41.
Titulus IX. Ne Sede vacante aliquid innovetur.	44.
Titulus X. De his, quae sunt à Praelatis sine consensu Capituli.	46.
Titulus XI. De iis, quae sunt à maiori parte Capituli.	49.
Titulus XII. Ut ecclesiastica beneficia sine diminutione conferantur.	50.
Titulus XIII. De Rebus Ecclesiae alienand. vel non.	52.
Titulus XIV. De Precariis.	57.
Titulus XV. De Commodato.	58.
Titulus XVI. De Deposito.	59.
Titulus XVII. De emptione, et venditione.	60.
Titulus XVIII. De Locato, et conducto.	62.
Titulus XIX. De Rerum permutatione.	64.
Titulus XX. De Feudis.	65.
Titulus XXI. De Pignoribus, et aliis cautionibus.	67.
Titulus XXII. De Fideiusoribus.	68.
Titulus XXIII. De Solutionibus.	69.
Titulus XXIV. De Donationibus.	70.
Titulus XXV. De Peculio Clericorum.	72.
Titulus XXVI. De Testamentis, et ultim. voluntat.	78.
Titulus XXVII. De Successionibus ab intestato.	84.
Titulus XXVIII. De Sepulturis.	85.
	Ti.

Titulus XXIX. De Parochiis et alienis Parochianis.	90.
Titulus XXX. De Decimis, Primitiis, et Oblationibus.	93.
Titulus XXXI. De Regularibus, et trans. ad Religionem.	100.
Titulus XXXII. De Conversione Coniugati.	106.
Titulus XXXIII. De Conversione Infidelium.	110.
Titulus XXXIV. De Fide, et voti redemptione.	112.
Titulus XXXV. De Statu Monachorum, et Canonicorum Regularium.	115.
Titulus XXXVI. De Religiosis Domibus, ut Episcopo sint subiectae.	124.
Titulus XXXVII. De Capellis Monachorum, et aliorum Religiosorum.	125.
Titulus XXXVIII. De Iure Patronatus.	126.
Titulus XXXIX. De Censibus, Exactionibus, et Procurationibus.	142.
Titulus XL. De Consecratione Ecclesiae, vel Altaris.	144.
Titulus XLI. De Celebratione Missarum, Sacramento Eucharistiae, et divinis Officiis.	146.
Titulus XLII. De Baptismo, et eius effectu.	148.
Titulus XLIII. De Presbitero non baptizato ministrante.	152.
Titulus XLIV. De Custodia Eucharistiae, Christum, et aliorum Sacramentorum.	153.
Titulus XLV. De Reliquiis, et venerat. Sanctorum.	155.
Titulus XLVI. De Observatione Ieiuniorum.	157.
Titulus XLVII. De Purificatione post partum.	159.
Titulus XLVIII. De Ecclesiis aedificandis, vel reparandis.	160.
Titulus XLIX. De Immunitate Ecclesiarum, Coemeteriorum, et rerum ad eas pertinentium.	162.
Titulus L. Ne Clerici, vel Monachi saecularibus negotiis se immisceant.	171.
LIBER QUARTUS.	
Titulus I. De Sponsalibus, et Matrimoniiis.	173.
Titulus II. De Desponsatione Impuberum.	184.
	11.

Titulus III. De Clandestina desponsatione.	185.
Titulus IV. De Sponsa duorum.	190.
Titulus V. De Conditionibus appositis in desponsatione, vel in aliis contractibus.	191.
Titulus VI. Qui Clerici, vel voventes matrimonium contrahere possunt.	196.
Titulus VII. De eo, qui duxit in matrimonium quam polluit per adulterium.	200.
Titulus VIII. De Coniugio Leprosorum.	201.
Titulus IX. De Coniugio Servorum.	202.
Titulus X. De Natis ex libero ventre.	203.
Titulus XI. De Cognatione spirituali.	204.
Titulus XII. De Cognatione legali.	207.
Titulus XIII. De eo, qui cognovit consanguineam Uxoris suae, vel Sponsae.	208.
Titulus XIV. De Consanguinitate, et affinitate.	211.
Titulus XV. De Frigidis, et maleficiatis, et impotentia coeundi.	215.
Titulus XVI. De Matrimonio contracto contra interdictum Ecclesiae.	218.
Titulus XVII. Qui filii sint legitimi.	219.
Titulus XVIII. Qui matrimonium accusare possunt, vel contra illud testificari.	222.
Titulus XIX. De Divortiis.	223.
Titulus XX. De Donationibus inter virum, et uxorem, et de dote post divortium restituenda.	225.
Titulus XXI. De Secundis nuptiis.	ibid.
LIBER QUINTUS.	
Titulus I. De Accusationibus, Inquisitionibus, et Denunciationibus.	228.
Titulus II. De Calumniatoribus.	233.
Titulus III. De Simonia.	234.
Titulus IV. Ne Praelati vires suas, vel Ecclesias sub annuo censu concedant.	239.
Titulus V. De Magistris, et ne aliquid exigatur pro licentia docendi.	239.
Titulus VI. De Iudaeis, Saracenis, et eorum servis.	241.
Titulus VII. De Haereticis.	242.
	Ti.

Titulus VIII. De Schismaticis, et ordinatis ab eis.	243.
Titulus IX. De Apostatis, et reit'erant. baptisma.	244.
Titulus X. De His, qui filios occiderunt.	245.
Titulus XI. De Infantibus, et languidis expositis.	246.
Titulus XII. De Homicidio voluntario, vel casuali.	247.
Titulus XIII. De Torneamentis.	250.
Titulus XIV. De Clericis pugnantibus in Duello.	251.
Titulus XV. De Sagittariis.	253.
Titulus XVI. De Adulteriis, et Stupro.	254.
Titulus XVII. De Raptoribus, Incendiariis, et Violatoribus Ecclesiarum.	255.
Titulus XVIII. De Furtis.	256.
Titulus XIX. De Usuris.	258.
Titulus XX. De Crimine falsi.	260.
Titulus XXI. De Sortilegiis.	261.
Titulus XXII. De Collusione detegenda.	262.
Titulus XXIII. De delictis Puerorum.	ibid.
Titulus XXIV. De Clerico venatore.	263.
Titulus XXV. De Clerico percussore.	ibid.
Titulus XXVI. De Maledicis.	264.
Titulus XXVII. De Clerico excommunicato, deposito, vel interdicto, ministrante.	265.
Titulus XXVIII. De Clerico non ordinato ministr.	266.
Titulus XXIX. De Clerico per saltum promot.	267.
Titulus XXX. De eo, qui furtivè Ordinem suscepit.	ibid.
Titulus XXXI. De Excessibus Praedicatorum, et Subditorum.	268.
Titulus XXXII. De Novi operis nunciatione.	ibid.
Titulus XXXIII. De Privilegiis, et excessibus privilegiorum.	269.
Titulus XXXIV. De Purgatione canonica.	270.
Titulus XXXV. De Purgatione vulgari.	272.
Titulus XXXVI. De Iniuriis, et damno dato.	273.
Titulus XXXVII. De Poenis.	274.
Titulus XXXVIII. De Poenitentia, et remissionib.	276.
Titulus XXXIX. De Sententia Excommunication.	279.
Titulus XL. De verborum significatione.	284.
Titulus XLI. De Regulis Iuris.	ibid.
	Ll-

LIBER TERTIUS.

TITULUS PRIMUS.

De vita, et honestate Clericorum.

CLERICORUM nomen, sicut et Sacerdotum, primis Ecclesiae sacculis Christianis omnibus fuisse tributum plurima ostendunt antiqua monumenta: verum procedente tempore coercita ea significatio fuit, ut denotaret tantum viros in ordine ecclesiastico constitutos: in eaque usurpatur in hoc loco dum quaeritur de eorumdem vita, atque honestate (1).

Inculpatam eam, atque innoxiam debere esse praedicarunt constantissimè S. Patres: sed et satis id arguit sanctitas ministerii ipsis tributi. Profecto in re notissima immorarer, si argumenta ad id congerere vellem. Paucis plura comprehendunt Trident. Tom. II. A. ti-

(1) Clericos etiam vocari consuevisse quotquot litteris operam dare continebat, probat Benedictus XIV. de Synodo Dioecet. lib. 5. cap. 11. n. 2.

Titulus VIII. De Schismaticis, et ordinatis ab eis.	243.
Titulus IX. De Apostatis, et reit'erant. baptisma.	244.
Titulus X. De His, qui filios occiderunt.	245.
Titulus XI. De Infantibus, et languidis expositis.	246.
Titulus XII. De Homicidio voluntario, vel casuali.	247.
Titulus XIII. De Torneamentis.	250.
Titulus XIV. De Clericis pugnantis in Duello.	251.
Titulus XV. De Sagittariis.	253.
Titulus XVI. De Adulteriis, et Stupro.	254.
Titulus XVII. De Raptoribus, Incendiariis, et Violatoribus Ecclesiarum.	255.
Titulus XVIII. De Furtis.	256.
Titulus XIX. De Usuris.	258.
Titulus XX. De Crimine falsi.	260.
Titulus XXI. De Sortilegiis.	261.
Titulus XXII. De Collusione detegenda.	262.
Titulus XXIII. De delictis Puerorum.	ibid.
Titulus XXIV. De Clerico venatore.	263.
Titulus XXV. De Clerico percussore.	ibid.
Titulus XXVI. De Maledicis.	264.
Titulus XXVII. De Clerico excommunicato, deposito, vel interdicto, ministrante.	265.
Titulus XXVIII. De Clerico non ordinato ministr.	266.
Titulus XXIX. De Clerico per saltum promot.	267.
Titulus XXX. De eo, qui furtivè Ordinem suscipit.	ibid.
Titulus XXXI. De Excessibus Praedicatorum, et Subditorum.	268.
Titulus XXXII. De Novi operis nunciatione.	ibid.
Titulus XXXIII. De Privilegiis, et excessibus privilegiorum.	269.
Titulus XXXIV. De Purgatione canonica.	270.
Titulus XXXV. De Purgatione vulgari.	272.
Titulus XXXVI. De Iniuriis, et damno dato.	273.
Titulus XXXVII. De Poenis.	274.
Titulus XXXVIII. De Poenitentia, et remissionib.	276.
Titulus XXXIX. De Sententia Excommunication.	279.
Titulus XL. De verborum significatione.	284.
Titulus XLI. De Regulis Iuris.	ibid.
	Ll-

LIBER TERTIUS.

TITULUS PRIMUS.

De vita, et honestate Clericorum.

CLERICORUM nomen, sicut et Sacerdotum, primis Ecclesiae sacculis Christianis omnibus fuisse tributum plurima ostendunt antiqua monumenta: verum procedente tempore coercita ea significatio fuit, ut denotaret tantum viros in ordine ecclesiastico constitutos: in eaque usurpatur in hoc loco dum quaeritur de eorumdem vita, atque honestate (1).

Inculpatam eam, atque innoxiam debere esse praedicarunt constantissimè S. Patres: sed et satis id arguit sanctitas ministerii ipsis tributi. Profecto in re notissima immorarer, si argumenta ad id congerere vellem. Paucis plura comprehendunt Trident. Tom. II. A. S. ti-

(1) Clericos etiam vocari consuevisse quotquot litteris operam dare contingerat, probat Benedictus XIV. de Synodo Dioecet. lib. 5. cap. 11. n. 2.

tini Patres, dum in *sess. 22. de Reform. cap. 1.* aiunt: *Nihil est, quod altos magis ad pietatem, et Dei cultum assidue instruat, quam eorum vita, et exemplum, qui se Divino ministerio dedicarunt; cum enim à rebus saeculi sublatis in altiore locum conspiciantur, in eos tanquam in speculum reliqui oculos conijciunt, ex hisque sumunt quod imitentur.* Quapropter sic decet omnino Clericos in sortem Domini vocatos vitam, moresque suos omnes componere, ut habitu, gestu, inessu, sermone, aliisque omnibus rebus, nihil nisi grave, moderatum; ac religione plenum prae se ferant; levitia etiam delicta, quae in ipsis maxima essent, effugiant, ut eorum actiones cunctis afferant venerationem. De his ergo potius nonnulla subjiciam, quae ipsis vetita apparent in capitibus huius tituli, uti prorsus indigna hominibus tabernaculum Dei inhabitantibus, ut verbis utar Innocentii XIII. in *Bulla Apostolici ministerii.*

Et quidem in primis minime Clericis congruit armorum delatio, cum oratione potius, atque mansuetudine, munitos eos esse oporteat, *cap. 2. et can. 17. Concilii Moguntini ann. 819.* cuius Patres ita aiebant: *Nos autem, qui reliquimus saeculum, id modis omnibus observare volumus, ut arma spiritualia habeamus, saecularia dimittamus: Laicis vero, qui apud nos sunt, arma portare non praedulemms, quia antiquus mos est, et ad nos usque pervenit.* Sic legimus plures Christianos, quantumvis laicos, militiam post baptismum sequi detestatos, quasi minus eos deceret armorum gestatio: nequam tamen existandum est belli insti exercitium (quod quale sit iudicare Principum, non subditorum est) à Religione Christiana abhorrére, uti strenue probat D. Augustinus *Epist. 5.*

Crapula, aut ebrietas, Iusus immoderatus, fornicatio, aut alterius minus honesti lucrì sectatio, aliaque huiusmodi, quae etiam in laicis turpia habentur,

adèò Clericis prohibita sunt, ut nihil necessum sit de eis subicere: tantum adnotabo, etiam dum iudicandi manus obeunt, praecipì eisdem in *cap. 10.* ne quid hoc nomine accipiant, etiamsi ferat consuetudo; ad vitandam nempe vel minimam speciem mali. Excepta deinde sunt in *cap. 11. §. 4. de Rescriptis in 6.* esculenta, et potulenta mera liberalitate oblata, et quae paucis diebus consumi possint: item modicae impensae, si litis causà extra domicilium proficisci contingerit, nisi notabiliter pauperes fuerint litigantes: aliàs ad restitutionem eos cogit Bonifacius VIII. nulla eorum, quibus restitutio faciendà fuerit, remissione ullatenus profutura.

Deinde maxime expedit, quod Clerici honestis vestibus utantur iuxta quaeque Regionis consuetudines. Quoniam illae sint definire Episcoporum est; nam neque Sinodus Trident. praescripsit, eos uti debere vestibus ordini suo congruentibus statuisse contenta. Sanè expressit nonnulla hac de re Innocentius III. in *cap. 15. 6. tit.* statuens ut clausa deferrent indumenta, nimia brevitate, vel longitudine non notanda; insuperque prohibens, quod pannis rubeis, aut viridibus, necnon manicis, aut sotularibus constitutiis, fraenis, sellis, pectoralibus, calcaribus deauratis, aut aliam superfluitatem gerentibus, uterentur: sed et cappas manicatas ad Divinum Officium intra Ecclesiam, nec alibi ab eis, qui in Sacerdotio, et Personatibus constituti sunt, ferri non debere praescripsit, nisi iusta causa timoris excegerit habitum transformari: tandem fibularum, et corrigiarum auri, vel argenti ornatum habentium, atque annulorum usum prohibuit, exceptis his, quibus competit ratione Dignitatis. Coeterum non omnia haec hodiernis temporibus forsàn congruerent: unde proficitur Benedictus XIV. se amico Episcopo, qui Constitutione probibuerat Clericis usum fibularum

rum in calcæis, iuxta statuta ab Innocentio III. *praedict. loco*, suasisse; ut eam deleret, cum S. Pontifex de longe diversis loquatur fibulis; sicque maturè rem omnem Episcopos perpendere hortatur, antequam Constitutiones in Dioecesis edant hac de re novitatis speciem habituras. Illud asseri valet, quinque prioribus saeculis vestes civiles Clericorum modestiâ, non formâ, à vestibus Laicorum discrepasse; deinde verò generaliter fuisse receptum, ut veste talari induerentur, et quidem nigri coloris.

Praecipitur eisdem in *cap. 5.* ut neque comam, neque barbam nutriant: quod aequè statuitur, in *praecedenti*, et quidem sub anathemate: sed primum, desumptum ex Concilio Carthaginensi, neque eiusdem verae lectioni convenire continent plerique, neque disciplinae illius temporis: congruit sanè temporibus Gregorii IX. quibus fortè sententiam suam accommodavit S. Raimundus, quod et in aliis locis effecit. Animadvertere iuvat eam Giraldi nutritionem comae, de qua hoc loco, intelligendam de ea, quae morem lascivum, vanum, et foemineum praesert: neque poenam ipso facto incurri, licet videatur latae sententiae propter verba illa *capitis 4. anathema sit (1)*.

Tonsuram quoque deferre iubentur Clerici Ordini suo congruentem.

Denique, ut locis Deo sacris debitus servetur honor, et ut Clericorum dignitas magis, magisque elucescat, traditur in *cap. 1. ex Concilio Moguntino*, aut potius *ex canone 4. Concilii Turonici, aut Turonensis ann. 570.* in quo verba capitis leguntur, horum stationem in Ecclesia separatam esse debere ab ea,

(1) Prohibentur praecipit Clerici deferre comam adscitiam, vulgò *Pelucâ*. Benedictus XIII. prohibuit indiscriminatim in Concilio Rom. anni 1723. Benedictus XIV. docet eâ uti hodie non posse Sacerdotes extra Missam sine licentia Episcopi: in actu autem celebrationis ut deferatur, requiritur licentia S. Pontificis.

ea, in qua consistunt Laici: his autem solum ad communicandum, et orandum permittitur ingressus in Sancta Sanctorum, quo nomine vocantur loca maximè sancta, sicut dicuntur Cantica Canticorum, quae sunt praestantissima. At Patres Concilii Tolentani IV. statuunt *can. 17. ut Sacerdos, et Levita ante Altare communicent, in Choro Clerus, extra Chorum Populus*. In Concilio etiam Bracarenensi sic legitur: *Placuit, ut intra Sanctuarium Altaris ingredi ad communicandum non liceat viris, vel mulieribus, nisi tantum Clericis, sicut et antiquis canonibus statutum est*. Haec loca satis exhibent Hispaniae Ecclesiae hac in re solitudinem; et magis convenire videntur pristinae disciplinae: nam et in Laodiceno Concilio invenimus solis licere sacro ministerio dedicatis ingredi Sanctuarium, inibique communicare (1).

Historici tradunt ex laicis primùm Imperatoribus concessum fuisse ingressum in Sancta Sanctorum, dum munera offerebant: in quo indulgentior fuit Ecclesia Graeca, uti apparet ex egregio illo Ambrosii facto, qui Theodosio Imperatori aditum prohibuit in locum Clericis destinatum; in quo facile non est diffinire plusne laudanda sit Sanctissimi Episcopi constantia, an Religiosissimi Imperatoris humilitas, qui Sede, licet eminentiore, inter laicos tamen posita contentus, Nectarii Patriarcae Constantinopolitani precibus vinci nunquam valuit, ut inter Clericos sederet.

(1) Olim Clerici criminosi plectebantur privatione communionis Clericis, et solum eis licebat communicare cum Populo, unde plures occurrunt canones de communionem laicae agentes.

Videas Cabassutum in Dissert. 16. de Communionem laicae, et peregrina.

TITULUS II.

De cohabitatione Clericorum, et Mulierum.

Hic quoque Titulus pertinet ad Clericorum vitam, et honestatem, quae vix illibata servari potest, si cohabitent cum mulieribus. *Maxime quidem illud curandum est, aiebat Isidorus Pelusiotes, ut crebros mulierum congressus fugiamus: si autem necessitas compulerit, ut saltem oculos tanquam injecto fraeno coercamus.*

Innumerae ferè extant ecclesiasticae constitutiones, quae vetant Clericis foeminarum extranearum cohabitationem. In *can. 3. Nicaeno* tantùm excipiuntur mater, soror, amita, et illae personae, cum quibus naturale foedus nullam permittit adesse suspicionem: coeterùm et has excluderunt Patres Moguntini, et Namnetenses, ut patet in *cap. 1. b. tit. recesserunt* que verosimilitèr à veteri disciplina, aut ob turpe aliquod posterius exemplar, vel quod censerent imminere adhuc Clericis periculum, saltèm cum praedictarum consanguinearum pedissequis, et amicis (1). Verùm antiquae disciplinae adhaesit Innocentius III. in *cap. penult. cui conveniunt Leges Regiae 37. et 38. part. 1. tit. 6.* à qua non faciliè recedere debere Episcopos in sanctionibus Sinodalibus hac de re edendis pluribus ostendit Benedictus XIV. de *Sinod. Dioec. lib. 11. cap. 4. n. 7.* quanvis turpe incestus flagitium semel, aut iterum perpetrari contingat; ne populo scandalum generetur edita generali lege, quae prohibeat cohabitationem cum conjunctis omnibus. Va

(1) Sententia *capitis 1.* non rectè tribuitur Concilio Moguntino; licet enim idem statutum in hoc fuerit, verba tamen soli conveniant Namnetensi.

Variae statutae poenae inveniuntur in iure adversus Clericos concubinarios, et fornicarios, quarum nonnullae recensentur in hoc titulo: quid in hac re observandum sit definitivè Sinodus Tridentina in *sess. 21. de Reform. cap. 6. et 25. cap. 14.* in quo statuitur, quod, si Clerici concubinas, aut alias mulieres, de quibus possit haberi suspicio, in domo, vel extra detinent, aut cum eis ullam consuetudinem habere audent, et à Superiore moniti non abstinerint, tertia parte fructuum, obventionum, ac proventuum beneficiorum suorum quorumcumque, et pensionum sint privati ipso facto. Sin verò in delicto eodem cum eadem, vel alia foemina perseverantes secundae monitioni adhuc non paruerint, non tantùm fructus omnes, ac proventus suorum beneficiorum, et pensionum eo ipso amittant, sed etiam à beneficiorum administratione, quoad Ordinarium arbitrabitur, suspendantur. Contumaces beneficiis ipsis sunt privandi; neque alia obtinere valent, nisi post peractam poenitentiam ex causa Superior cum eis dispensaverit. Tandem qui intermissum consortium repetunt, ultra praedictas poenas, excommunicatione veniunt plectendi.

Pluries quoque statutum reperitur notorium concubinarium vitandum esse, praesertim verò in *cap. 7. et 10. b. tit.* verùm hodie servanda venit regula à Martino V. stabilita in Concilio Constantiensi, iuxta quam illi tantum excommunicati, suspensi, vel interdicti dicuntur non tolerari ab Ecclesia, ut eos vitare teneamur, et ab eorum communione in divinarum auditione, vel Sacramentorum perceptione, vel aliàs abstinere, qui per sententiam hominis sunt nominatim denunciati, aut notorii Clericorum persecutores; hoc est, quos adeò constiterit incidisse in sententiam canonis: *Si quis suadente*, ut nulla possit tergiversatione celari.

TITULUS III.

De Clericis coniugatis.

Non solum damnatae mulierum coniunctiones interdiciuntur Clericis, sed et quae aliis licent, qualis est matrimonialis. Iam verò, ut disciplina, quae circa coniugia Clericorum viguit, percipiatur, distinguendi veniunt Ordines minores à maioribus; deinde secerare oportet Ecclesiae Orientalis disciplinam ab Occidentali, et antiquam à posteriori.

Dum ad priora saecula quis respicit, rem sanè invenit difficultatibus involutam: quid certius in materia existimem, paucis aperiam cum Iacobo de Lande in tractatu *de Nuptiis Clericor. vet. aut permissis.*

Qui ad maiores Ordines adhuc coelibes promoti fuerant, neque in Ecclesia Graeca, nec Latina, poterunt uxorari: apparet id ex quamp plurimis monumentis, dummodo excipiamus singularem Anciranae Synodi disciplinam, quae permittebat matrimonium Diaconis, qui protestati fuissent tempore ordinationis se non posse continere. Hic observandum est nomine Ordinum maiorum à me intelligi Episcopatum, Presbiteratum, et Diaconatum; nam Subdiaconatus nonnisi posterius fuit eisdem adensus. Quoties autem uxoratus iam praedictis Ordinibus insigniebatur, abstinere ex tunc debebat ab usu coniugii, quin tamen uxori necessaria denegaret vitae subsidia; ita tamen, ut secum pariter non commoraretur, sed aut Monasterio inclusa, ut volebat M. Basilius, aut saltem in diversa domo: hinc S. Gregorius M. in *Dialog.* ait de Ursicino Sacerdote *hic ex tempore ordinationis suae Presbiteram suam (hoc est uxorem) ut sororem diligens, sed quasi hostem cavens, ad se proprius accedere nunquam sinebat;* unde, et in extremum vitae ductus discrimen qua-

dra-

dragesimo ordinationis anno, cum autem illius narius admovisset uxor, incerta an exspirasset, clamavit sanctissimus senex: *Discede mulier; adhuc igniculus est; amove paleam.* Id non tam lege aliqua expressa receptum fuisse videtur, quam consuetudine, quae ab Apostolis descendebat: nam Apostolos hortatos fuisse continentiam, quae praecipue Ministros Altaris decet, in comperto est: et si quis eorum erat uxoratus, dum coopari meruit in Apostolatium (ut testantur plerique historici de D. Petro, quiddid tamen de hoc sit) conjecturae sunt non leves, quae suadeant, eos uxorium consortium reliquisse, ut firmius Salvatorei adhaerent: sanè adducì posset locus Matthaei in *cap. 19.* et exemplum Mosis, et Aarom, qui post recepta divina oracula à filiorum procreatione abstinerunt. Ex his simul patet quomodo intelligenda sint verba Pauli, dum ait Episcopum debere esse unius uxoris virum, maxime si adiungantur, quae diximus ad *tit. 2. l. 1.* Praedictis minime officiant canones Trullani; nam nemo nescit quaenam eis adhibenda sit fides, cum vera Sinodus Trullana nullum canonem ediderit.

Mansit sanctissima haec disciplina in omni Ecclesia nonnullis saeculis: deinde verò cum in ea permanere plures Ministri detrectarent, Constitutionibus opus fuit, quibus prohiberetur uxoribus commisceri; in qua re, sicut in coeteris ferè omnibus puriori disciplinae servandae statutis, praevit reliquis Hispana Ecclesia, ut patet *canone 33. Illiberitano,* ubi haec leguntur: *Placuit in totum prohiberi Episcopis, Presbiteris, Diaconibus, et Subdiaconibus positis in ministerio abstinere se à coniugibus, et non generare filios: quicumque verò fecerit, ab honore Clericorum exterminetur.* Conveniunt alia plura Conciliorum placita; notatu autem dignum est, quod continetur in Concilio Carthaginiensi II. canone 2, his verbis: *Placuit, et conceder Sacrosanctos Antistites,*

Tom. II.

B

et

IO EXPLANATIO IUR. DECRETAL.

et Dei Sacerdotes, neenon et Levitas, vel qui Sacramentis divinis inserviunt continentes esse in omnibus quo possint simpliciter quod à Deo postulant impetrare, ut Apostoli docuerunt, et ipsa servavit antiquitas, nos quoque custodiamus: ab universis Episcopis dictum est, omnibus placet, ut Episcopi, Presbyteri, Diaconi, et qui Sacramenta contractant, pudicitiae custodes, etiam se ab uxoriibus continent. Stabilitum aequè fuit, ut uxoratis non patèret ingressus ad maiores Ordines, nisi simul castitatem promitterent. His legibus parère noluerunt Graeci, et, quamvis constitutis in Ordinibus maioribus coniugium non permitterent, tamen ab usu antea contracti abstinere detrectarunt, excepto solam tempore ministerii, sive vicis snæ; exceptis quoque Episcopis, quibus interdicebatur omnino. Id aequè fuit observatum in Ecclesiis Latinis, quae Graecis erant subjectae, ut in Apulia, sive Apuleia, et Calabria. Non defuerunt etiam in Latina Ecclesia, quibus admodum durae hae leges viderentur (1); sed tandem universaliter receptae, et approbatae sunt. Et haec quidem de maioribus Ordinibus.

Viris in minoribus constitutis licuit semper, et licet hodie, matrimonium contrahere: verum illud iater antiquam, et hodiernam disciplinam discrimen est,

(1) Inseti hic solet factum Confessoris Paphnutii in Synodo Nicæna, quod referunt Socrates, et Sozomenus; assertentes, intendisse quidem Nicænos Patres legem statuere, ut sacri Administri ab uxoriibus complexibus abstinerent; verum Paphnutium adeo validis rationibus obstrxisse, ut coeetos in suam sententiam traxerit. Cum tamen narratio haec plurium Patrum testimonio non admodum conveniat, praecipue Hieronimi adversus Vigilantium, et Epiphani Hæretici 16. tanti aequitate non audemus aut testimonium Socratis, et Sozomeni; aut D. Ferdinandi de Mendoza, Selvagi, aliorumque auctoritatem, ut eidem subscribere debeamus.

TITULUS III. DE MATRIMONIO

est, quod olim non amitteret beneficium, et praebendam ob contractum coniugium: unde legitimus tempore, quo Clerici in communi vivebant, sportulas coniugatis exterius mitti solitas: deinceps verò beneficio, aut praebenda, ipso facto privati sunt; quanvis etiam hodie gaudeant privilegio fori, et canonis nonnullis casibus, de quo alibi. Si quis autem in maioribus Ordinibus constitutus, matrimonium hodie de facto contrahat, nihil efficit, adstante nimirum impedimento dirimente; ipse verò poenis canonicis plectetur *cap. 1. b. tit.* cui accessit Constitutio Clementis V. in *cap. un. de Consanguinit. et Affinit. in Clementin.* Alexander III. in *praedict. cap. 1.* eos, qui in Subdiaconatu, aut aliis superioribus Ordinibus uxores accepisse noscuntur, uxores dimittere, et poenitentiam agere de commisso compelli vult per suspensionis, et excommunicationis sententiam: Clemens autem V. statuit Clericos in sacris Ordinibus constitutos matrimonia contrahentes, sententiae excommunicationis ipso facto subjacere, praecipiens Ecclesiarum Praelatis, ut illos excommunicatos publicè tandi nuntient, seu à suis subditis faciant nuntiari, donec suum humiliter recognoscentes errorem, separentur abinvicem, et absolutionis obtinere mereantur beneficium. Benedictus XIV. poenas in praedictis locis contentas inflixit etiam adversus Graecos in sacris constitutos, qui uxorem post sacros Ordines ducerent, cum antea non essent uxorati, et eos, qui uxore, quam habebant, defunctà, alii copulari praesumerent, Constituit. *Etsi Pastoralis.*

TITULUS IV.

*De Clericis non residentibus in Ecclesia,
vel Praebenda.*

Quisquis germanam beneficiorum ecclesiasticorum indolem, atque Ecclesiae constantissimam mentem calluerit, diversam haud dubiè sententiam amplexabitur de Clericorum residentia quaesitus, ab opinionibus, quae invaluerunt posterioribus saeculis, et quibus etiam hodie inhaerent plerique beneficiarii. Et quidem scio Doctorum auctoritate praedictas opiniones non destitui: an vero ex iis sint, qui in disciplina Ecclesiastica, et sententiis Canonum aprimè instructi, quid hae suadeant potius consulunt, quam inductos contra rationem mores, non ita facile definirem. Mihi illa tantum tradere licebit, quae praecipua sunt, et tituli explanationem expectant; qui latius edoceri cupiunt, consulant Berardum, et Van-Espeñum. Nonnulla etiam inferius, prout res exigere videbitur, subjiciam.

Beneficium dari propter officium nemo est, qui ambigat: verum in officii designatione magna observatur differentia. Sunt qui putant privata Officii Divini recitatione satis se iniuncto muneri satisfacere; unde à residentia sese immunes praedicant: verissimum nihilominus est olim neminem potuisse ordinarì, qui non simul adscriberetur ministerio certae Ecclesiae, cui perpetuo deserviret, et à qua nunquam recedere posset: imò nihil aliud erat quod nunc beneficium nuncupatur, quam perpetua haec certae Ecclesiae designatio, cui semper ministraret, et à qua invicem acciperet necessaria ad victum, et vestitum. Immutata sanè deinceps fuit imago beneficiorum ob varia adinneta, de quibus inferius instituetur sermo, coeterum eadem semper mansit Ecclesiae

suae mens, eademque ingenta beneficiorum natura, uti satis ostendit Sinodus Trident. pluribus in locis.

Non eò haec tendunt, ut conficiatur idem omnibus beneficiis onus inesse: sed distinguenda sunt maiora à minoribus. Ut de onere residentiae, de quo in hoc tit. agitur, praecipue loquamur; nemo ferè hodie diffitetur, Episcopos, et Parochos, ad eam teneri iure divino; quod et Sinodus Trident. definiisse haud negabit qui attentè consideret verba *capitis 1. in sess. 23. de Ref.* in quibus asserit praeepto divino mandatum esse omnibus, quibus animarum cura commissa est, oves suas agnoscere, pro his sacrificium offerre, verbique divini praedicatione, Sacramentorum administratione, ac bonorum omnium operum exemplo pascere; pauperum, aliarumque miserabilium personarum curam paternam gerere, et in coetera munia pastoralia incumbere; deinde adjiciens haec omnia nequaquam ab iis praestari, et impleri posse, qui gregi suo non invigilant, neque assistunt, sed mercenariorum more deserunt (1). Coeteri beneficiarii tenentur ex Ecclesiasticis Constitutionibus, ex voluntate Fundatorum, atque sui ministerii natura.

Deinde distinguere etiam oportet obligationem residendi quoad poenas in iure statutas ab onere in fo-

(1) Haec controversia, quae acriter agitata fuit in Concilio Trident. primò sub Paulo III. ante *sess. 6.* deinde sub Pio IV. ante *19. et 23.* definita dici nequit clarè, et expressè, loco citato: coeterum ultrò eorum sententiae adhaeserim, qui censent eam decisam fuisse virtualiter, et implicite. Argumenta, quae ab utraque contentendentium parte adducta fuere, videte quis poterit apud Cardinal. Pallavicinum in *Historia Concilii lib. 7. cap. 6. lib. 16. cap. 4. lib. 12. cap. 12.* et Benedictum XIV. de *Sinod. Dioecesi. lib. 7. cap. 1. à n. 2.* Apud eundem quis inveniet quomodo intelligenda sit dispensatio, vi cuius Episcopi, Portuensis, Ostiensis, Sabiniensis, Albaniensis, Praenestinus, et Tusculanus Romae commorantur Romano Pontifici assistentes.

foro conscientiae: quanvis enim nonnulli absque causa à residentia sese excusantes, non ideò incurrant poenas adversus non residentes stabilitas, ut accidit in his, qui obtinent beneficia, quae hodie simplicia vocantur, non idcirco immunes à peccato erunt, cum non omnia, quae prohibita sunt, statim etiam poenis in foro exteriori plectantur.

Quoad has attinet non levis reperitur differentia in Corpore iuris.

In Concilio Romano sub Leone IV. anni 853. Anasthastius Presbiter Cardinalis Tituli S. Marcelli, cui annexa erat cura animarum, uti et hodie est iuxta Giraldu, depositus fuit eò quod contra canonum statuta eam per quinquennium deseruisset. Huc spectat *cap. 2. b. tit.* quod occasionem praebuit nonnullis controversiis circa formam in depositione Cardinalium servandam, quae tamen huius loci non sunt.

In *cap. 3.* continetur decisio Concilii Lateran. sub Alexandro III. anno 1179. in quo statuitur, quod, cum Ecclesia, aut Ecclesiasticum Monasterium committi debuerit, talis ad hoc persona quaeratur, quae residere in loco, et curam eius per se ipsam valeat exercere. Quod si aliter actum fuerit, et qui receperit, quod contra sacros canones accepit, amittat, et qui dederit largiendi potestate privetur: cui decisioni similis est Decretalis eiusdem Pontificis relata in *cap. sequenti*, in qua statuitur, quod, si praesentatus ad Ecclesiam, aut Beneficium Ecclesiasticum residere contradicat, non admittatur, admissus vero possit amoveri appellatione non obstante, nisi forte de licentia Praelati, vel studio litterarum, vel pro aliis honestis causis contigerit eum abesse. Deinde varia aliorum Pontificum hac de re in reliquis capitibus comprehenduntur decreta, in quibus privationis poena adversus non residentes decernitur; quae quidem omnia in eo conveniunt, quod nolint beneficia illis conferri, qui residendi onus impleturi non

sint

sint, et collatis iam tales privandos statuant, dissentiant autem quoad formam in privatione servandam. In his accuratè recensendis amplius immorari non debère existimo, cum Sinodus Trident. totam rem certis regulis subjecerit. Ex quidem ut paucis complectamur omnia, quae hac de re tam in *sess. 6.* quam *23.* statuta sunt, distinguenda erunt beneficia, quibus animarum cura annexa est, à coeteris: deinde beneficia, quae vocantur maiora, à minoribus. Ab his initium Sancta Sinodus sumpsit, qui maioribus Ecclesiis praesunt, ex eo, ut ipsa testatur, quod integritas praesidentium salus sit subditorum: unde illos, qui Patriarchalibus, Primatialibus, Metropolitanis, et Cathedralibus Ecclesiis praefecti sunt, primum enixe ad residentiam hortatur in *cap. 1. sess. 6. de Reform.* in negligentes poenas innovat antiquorum Canonum; deinde verò statuit, quod si iustis, et rationabilibus causis cessantibus, per sex menses continuos à suis Dioecesibus abfuerint, ipso iure amittant quartam partem fructuum unius anni, pariteribus loci, et Fabricae Ecclesiae per Superiorem ecclesiasticum applicandam: quod si aliis sex mensibus absentes perseverent, aliam quartam partem aequè applicandam eos amittere vult: crescente verò contumacia, Metropolitanum, eò autem absente, Suffraganeum antiquiore cogit ita delinquentes Romano Pontifici denuntiare, à quo severiores poenae iniungendae sint. Ne verò haec sanctio in sensus à mente sacrosanctae Synodi alienos traheretur, ac si vigore eius quinquam mensibus continuis abesse liceret praedictis Praelatis, statuit sancta Sinodus in *cap. 1. sess. 23. de Reform.* nequiquam eos, quocumque titulo fungantur, etiamsi Rom. Ecclesiae Cardinales sint, abesse posse, nisi christiana charitas, urgens necessitas, debita obedientia, ac evidens Ecclesiae, vel Reipublicae utilitas postulet, et hae legitimae absentiae causae à Rom. Pontifice, aut

à

à Metropolitanano, vel eo absente, à Sufraganeo antiquiori residente, qui Metropolitanam absentiam probare debet, in scriptis approbentur: aut nisi absentia incidit propter aliquod munus, et Reipublicae officium Episcopatus adiunctum. Deinde decernit ad Metropolitanam spectare cum Concilio Provinciali iudicare de licentiis à se, vel à Sufraganeo datis, ne quis eo iure abutatur (1). Praeterea absentias modici temporis nullatenus excedere debere iudicat spatium duorum, aut ad summum trium mensium, sive continuam, aut interruptam; neque absque causa aequa eas licere, quod conscientiae Praelatorum absentiam relinquit, et, dum oportuerit, absque nullo gregis detrimento peragendas. Denique eos hortatur, ut ab Ecclesia sua Cathedrali nullo pacto absint tempore Adventus, Quadragesimae, Nativitatis, Resurrectionis Domini, Pentecostes, et Corporis Christi diebus, quibus refici maxime, et gaudere in Domino Pastoris praesentia oves debeant. Delinquentes, praeter poenas sub Paulo III. statutas in *sess.* nempe 6. ac peccati mortalis reatum, plectit amissionem fructuum pro rata temporis absentiae, etiam alia declaratione non secuta.

Pius IV. in Constitut. *De Salute* 4. *Septemb. ann. 1560.* Praelatos praedictarum Ecclesiarum, et alios beneficiatos quoscumque, curam animarum habentes, qui in suis Ecclesiis non resident, eà, ultra iam recensitas, poena coercuit, ut decedentes testari nequitiqum possent, etiamsi specialem ad hoc facultatem haberent obtentam, et bona ipsa tanquam spolia, ad Cameram Apostolicam legitime pertinere edixit. Verum apud nos nullam vim obtinere potest quaelibet huiusmodi sanctio. *Uquidem ipsa vobis dicitur.*

Ur-

(1) Post Urbani VIII. aliorumque posteriorum Pontificum Constitutiones locus amplius non est his, quae de Metropolitanano, et antiquiori Sufraganeo statuit Concilium.

Urbanus VIII. in Constitut. *Sancta Synodus*, statuit, non licere Episcopis, aliisque maioribus Praelatis, etiam Cardinalibus, à suis Ecclesiis discedere sine licentia Papae, sub poena interdicti ingressus Ecclesiae ipso facto incurrenda, praeter amissionem fructuum, de qua in Constitut. Pii IV. Certum praefixit terminum Episcopis in Curia morantibus, sicuti et iis, qui Romam proficiscuntur causa visitandi limina Apostolorum.

Tandem Benedictus XIV. in Constitutione *Ad universae*, 3. *Septemb. ann. 1746.* ait varia ab ipso Urbano condita fuisse Decreta, ab eius Successoribus probata, circa absentiam trium mensium à Concilio toleratam, in quibus declaratum fuit non licere trimestrem absentiam praedictam coniungere, sive cum eo tempore, quo permittitur Episcopis post suam promotionem in Urbe commorari, sive cum eo, quod ad peragendam sacrorum liminum visitationem eisdem concessum est: neque fas esse absentiae tempora ita disponere, ut tres postremi menses unius anni continuetur cum tribus prioribus subsequenti; sicuti et vltimum est praedictos menses coniungere cum eo anni tempore, quo propter aeris insalubritatem alicui Episcopo permittitur extra Dioecesim degere. Denique, ne quis indulgentia Sacri Concilii per fraudem abuti posset, declaratum fuisse praedictam trium mensium vacationem intra cuiusque anni limites coerceri, ut qui ea uno anno usus non fuerit, non ideo sequenti diutius ab Ecclesia abesse valeat.

Sed et ipse praedictis poenis omnibus eam addit, ut transgressores ipso facto privati esse censentur omnibus, et singulis indultis, et privilegiis, quae forsam ipsis tanquam Pontifice Solio assistentibus concessa fuerint; insuper declarans sub transgressorum nomine comprehendi non solum eos, qui praeter tres menses à Concilio toleratos absque le-

Tom. II.

C

gi-

gitima causa, et expressa Rom. Pontificis licentia, extra suas Dioeceses commorantur, sed eos etiam qui huiusmodi licentiam falsis, et simulatis causis dolose extorquent; aut eos, qui, illa semel legitime obtenta, praefinitum in ea tempus, et praescriptos limites excedunt.

De Curatis inferioribus, et aliis quibuscunque, qui beneficium Ecclesiasticum curam animarum habens obtinent, eadem omnino declaravit, et decrevit Sancta Synodus quoad culpam, amissionem fructuum, et poenas: ita tamen, ut quandoeunque eos, causa prius cognita, et probata per Episcopum, abesse contigerit, Vicarium idoneum ab ipso Ordinario approbandum cum debita mercedis assignatione relinquat; et discedendi licentiam in scriptis, gratisque concedendam ultra bimestre tempus, nisi ex gravi causa, non obtineant.

Pius V. in Constitutione *Cupientes* 11. Julii anno 1568. Parochos, aliosque, quibus animarum cura inest, si hanc legem residentiae transiliant, coerceri voluit ab Episcopis, et aliis locorum Ordinariis, etiam tanquam Sedis Apostol. Delegatis, censuris, et poenis, etiam pecuniariis, ac privatione beneficiorum appellat. *remota*.

Quaeris adeo clara sit, et expressa praedicta Concilii sententia, refert nihilominus Giraldi Rectores Dioecesis Toletanae consuluisse Sacram Congreg. anno 1573. an eis liceret suas Parochias relinquere, non tamen ultra duos menses, absque Episcopi licentia, proponendo legitimas absentiae causas, et idoneo Sacerdote illarum curam interim committendo; quod Sacra Congreg. censuit eis minime licere. Imò nec posse per hebdomadam eos abesse, quibus animarum cura incumbit, nisi causa ab Ordinario cognita, et probata, respondit Congregatio anno 1604. Aequè censuit solam distantiam loci etiam cum iusta causa discedendi non excusare Parochum,

ut

ut abesse possit sine licentia in scriptis obtenta, nisi talis necessitas repente se offerat: quo casu quamprimum de discessu, et necessitate, Ordinarium certiore facendum esse, ut videre est apud eundem in *Summa Constitut. quae accesserunt Decretis Concilii Tridentini*.

Deinde ex iis, quae in aliis eiusdem Sacrae Congregationis responsis continentur, non licet Parochis, qui nocte in Paraecia resident, summo mane Missam celebrare, et in Civitatem, aut Oppidum finitimum se conferre, et in eo diurno tempore commorari tota, vel maiore anni parte, quanvis in Ecclesia habeant idoneos substitutos; aut è converso nocturnum tempus extra Paraeciam transigere, diurnum verò in ea. Sed et tenentur domum Paraecialem habitare, si habeant, alias propinquiores; iuxta limites Parochiae. Canonici, seu Dignitates obtinentes Parochiales in titulum, distantes per unam, aut dimidiam leucam à Cathedrali, cogendi sunt ad residentiam, quin sufficiat diebus festis ad Parochiales accedere, et ibi Sacramenta ministrare. Parochi ad nutum amovibiles aequè tenentur ad residentiam, ac perpetui. Idem est in Coadiutoribus. Non satis facit suae conscientiae Parochus, qui iustam habet causam discedendi per duos menses, si petat licentiam, iurans se gravem causam habere, quam ostendere non expedit, ut sic petita licentia abesse possit, licet Episcopus non concedat; neque is, qui rationabilem causam expressit, quam tamen rigidus Pastor non aequum iudicat, aut fictam censet, cum vera sit: licet in hoc casu recurrere possit ad Superiorem. Facultas Episcopo tributa cognoscendi, et approbandi absentiae causas, competit etiam Praelatis inferioribus nullius Dioecesis. Tandem neque ob aetatem senilem, adversam valetudinem, aut exiguum Parochianorum numerum excusatur Parochus à residentia. Diutius in his immo-

C 2

fa-

rari libuit, ne indulgentiores Parochi in re gravissima, atque periculis undique plena existant, aut sanctissimas damnare leges audeant, quibus hodie residentiam urgeri conspiciamus.

Quodnam sit ferendum iudicium de coeteris omnibus beneficiis, quibus animarum cura annexa non est, sive Canonici sint Cathedralium, aut Collegiarum Ecclesiarum, sive inferiorum ministerio adscripti, facile percipiet qui non dubitaverit nullum omnino, quantumvis tenue, beneficium esse, quod personalem residentiam de iure non requirat: unde optandum quammaxime foret, ut provissi de beneficiis quibuscunque non tantum de iniuncta sibi residentia provisionis tempore monerentur, sed deinceps ad eam poenis adigerentur constantissime. Cautum id fuit in Concilio Tridento, *sess. 6. de Reform. cap. 2. de omnibus beneficiis obtinentibus*, quae de iure, vel consuetudine personalem requirunt residentiam: ex quibus verbis non recte quis inferret adesse beneficia propriae talia, quibus non insit residentiae onus, quamvis subesse queant iustae causae ad residentiam excusantes. Deinde in *sess. 24. de Ref. cap. 12.* postquam asseruerunt Concilii Patres Dignitates in Ecclesiis, praesertim Cathedralibus, ad conservandam, augendamque Ecclesiasticam disciplinam fuisse institutas, ut, qui eas obtinerent, pietate praecellerent, atque Episcopos opera, et officio iuvarent, statuunt non licere iis, qui in eisdem Cathedralibus, aut Collegiatis obtinent Dignitates, Canonicatus, Praebendas, aut Portiones, vigore cuiuslibet statuti, aut consuetudinis, ultra tres menses quolibet anno a suis Ecclesiis abesse, salvis nihilominus illarum Ecclesiarum constitutionibus, quae longius servitii tempus requirunt: alioquin primo anno non residentes puniri volunt privatione dimidiae partis fructuum, quos ratione etiam Praebendae, ac residentiae fecerunt suos: quod si iterum

eâ-

eadem negligentia usi fuerint, statuunt privari eos debere omnibus fructibus, quos eo anno lucrati fuerint: crescente vero contumacia iuxta praescripta Canonum contra eos procedendum.

Leges nostrae nihil antiquius habuerunt, quam ut ad residentiam personalem omnes Ecclesiarum Administratos adigerent, etiam ante tempora Concilii Tridenti. uti videre est in *lib. 1. Nov. Recop. tit. 3.* unde quoties prohibent beneficia exteris hominibus conferri, illud gravissimum inter alia incommoda, ex huiusmodi provisionibus oriri profitentur, quod Canonicae circa residentiam regulae contemnantur. Quam accuratè post praedictum Concilium eandem Reges nostri saepius iniunxerint, hodiernis praecipue temporibus, palam omnibus est: inter alias autem ad id spectantes ea utilissima cuilibet videbitur sanctio, qua Ecclesiastici in Regia Urbe commorantes in suas Ecclesias redire coguntur, sicuti et Summi Pontifices Innocentius XIII. et Benedictus XIII. edixerunt de Ecclesiasticis Romae degentibus; ita enim fit, ut Ecclesiis, animarumque saluti, nullum generetur praedivitiis, et ut censi nullatenus valeat plus in collatione Dignitatum tribui importunis adstantium precibus, et artibus, quam illorum virtuti, et merito, qui iniuncto sibi muneri unice intenti sunt, probe scientes quantum a mente Canonum abhorreant ambitus, et studia, quibus non pauci quosdam veluti gradus in Ecclesia sibi parant, et effingunt, per quos tandem deveniendum sit ad culmina rerum, non aliter ac si de rebus penitus saecularibus ageretur.

Supervacaneum haud dubie foret animadvertere, longè a praecepto residentiae adimplendo eum fore, si quis inveniat, qui existimet, se materiali residentia in loco, aut etiam Ecclesiae suae frequentatione satisfacere, quamvis fini residentiae non intendat, qui in labore consistit assiduo, atque salu-

lu-

lute animarum modis omnibus procuranda.

Quae lucisque exposita sunt non obstant, quominus in Praebendis, et Dignitatibus, aliisque Beneficiis constituti, nonnunquam à residentia liberi sint ex iustis causis à Canonibus praescriptis; veluti si quis cum licentia Episcopi absit causa studiorum, de quo alibi opportunius rediit sermo; aut si Ecclesiae propriae negotium alibi gerendum ipsi mandetur; vel si in servitio maneat Pontificis, aut Episcopi: coeterum et hi privantur distributionibus quotidianis.

TITULUS V.

De Praebendis, et Dignitatibus.

Si in qualibet materia verum est vix erroribus immunem eum fore, qui non ab ipsa sui origine illam traducat, et gradatim consideret, nemo non fatebitur, praesertim id accidere in re beneficiaria, de qua sermo est in hoc tit. et sequentibus: cum enim hodierna beneficiorum imago longè ab illa distet, quae pristinis temporibus conspiciebatur, et ipsa novam formam inderit quotiescunque immutata fuit peculii ecclesiastici administrandi ratio, neque Praebendarum, et Dignitatum origo, neque singularum cuiusque beneficii proprietatum ratio percipi potest sine harum rerum noticia. Eam igitur hic paucis praemittere non pigebit; atque, ut claritati consulam, peculii ecclesiastici administrationem considerabo iuxta diversa tempora, premens vestigia eruditissimi Berardi.

Constat Apostolos, exemplo Christi Domini edoctos, habuisse loculos, et peculia redacta ex oblationibus fidelium, et pretiis rerum venditarum, quae deferebant ad pedes Apostolorum iuxta illud Act. Apostolorum: *Multitudinis autem credentium erat*

cor

cor unum, et anima una: nec quisquam eorum, quae possidebat, aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia:: Quotquot autem possessores agrorum, aut domorum erant, vendentes afferbant pretia eorum, quae vendebant, et ponebant ante pedes Apostolorum. Ex his tribuebantur necessaria, non solum Ecclesiae Ministris, verum etiam coeteris fidelibus indigentibus, primo quidem ministerio Apostolorum, deinde septem Diaconorum, quos elegerunt, ne ipsi curâ rerum temporalium distraherentur à verbi Dei praedicatione: nam crescente numero discipulorum factum est murmur Graecorum adversus Hebraeos eo quod despicerentur in ministerio quotidiano viduae eorum: convocantes autem duodecim multitudinem discipulorum dixerunt: non est aequum nos derelinquere verbum Dei, et ministrare mensis, considerate ergo, fratres, viros ex vobis boni testimonii septem plenos Spiritu sancto, et sapientia, quos constituamus super hoc opus: nos vero orationi, et ministerio verbi instantes erimus. Et placuit sermo coram omni multitudine, et elegerunt Stephanum, Philippum, Prochorum, Nicanorem, Timonem, Parmenam, et Nicolaum.

Nihil penè habebat Ecclesia ante Constantinum praeter has oblationes: licet enim ex decretis, quibus Constantinus M. praecepit, ut Ecclesijs restituerentur bona immobilia ipsis in persecutionibus ablata, evincatur, habuisse ante eum bona etiam immobilia, tamen, ut ait Berardus, in brevioribus tantum quibusdam inducis id accidere potuit, cum constet Ecclesias, atque fideles omnes in persecutionibus bonis omnibus spoliari immaniter consuevisse, et aliunde Ecclesia erat Collegium illicitum, adquirendi incapax ex legibus Romanis.

Praebebantur praesertim quae necessaria forent iis, qui fervente persecutione in carcere, aut captivitate, vel exilio detinebantur. Magna etiam habebantur

be-

bebatur cura infantium expositorum, et pauperum: verum non referebantur in classem pauperum nisi ii, qui morbo, aut annis victum sibi amplius parare non poterant, ut apparet in libro Constitutionum Apostolicarum (1).

Pace Ecclesiae reddita à Constantino M. adacta sunt patrimonia Ecclesiarum, praecipue ex bonis Christianorum, quae sub Ethnicis Imperatoribus fisco fuerant addicta. Coeperunt tunc Subdiaconi adiuuare Diaconos in administratione: stabili quoque fuere Oeconomus in administratione Concilii Chalcedonensis medio saeculo quinto coacti; quod tamen non de prima Oeconomorum institutione, sed de prima in hanc rem lege, saltem generali, intelligi debere censeo, nam in plerisque Ecclesiis etiam ante praedictum Concilium Oeconomus fuisse dubitare non sinunt ipsius verba, dixerunt enim Patres canone 26. *Quoniam in nonnullis Ecclesiis, ut saepe à nobis auditum est, Episcopi absque Oeconomo tractant res ecclesiasticas, placuit omnem Ecclesiam Episcopum habentem*

(1) Constitutionum Apostolicarum Collectionem S. Clementi falso tributam receptam iam apud omnes est: verum mihi affirmat Morinus de Poenitent. habenda est tanquam imago illius disciplinae, quae viguit in Ecclesiis Orientis ante tempora Constantini M. Constitutionum Auctor (ait Salmonius de Studio Concilior.) ea tantum collegerat, quae acceperat ab Apostolis tradita; quibus deinde Conciliorum Orientalium canones adiuncti sunt. Observandum est hoc loco (subiungit) Collectionem hanc magnae antiquitatis, auctoritatis fuisse apud Graecos; apud Latinos non item; quin et ab ipsis Graecis mox fuisse rejectam in Concilio Trullensi, tanquam librum, qui, cum ab Haereticis fuerit corruptus, non erat nisi magna animi provisione legendus. Observat etiam Flenzi in Teactatu de Moribus Christian. quod de pauperibus asseruimus. Christiani hominis minus esse credebatur (addit ex Origine) non tantum sibi, sed et aliis indigentibus labore manuum suarum victum quaerere. Legibus quoque civilibus strictè prohibebantur mendicare quibus satis adesset roboris ad laborandum, ut apparet ex titulo Códicis de Mend. valid.

tem ex proprio Clero Oeconomum habere, ut neq. sine testibus sit Ecclesiae administratio, nec ideo res eius dissipentur, et probrum, ac dedecus Sacerdotio inuratur. Religiosa huius canonis observantia in Hispania apparet ex Concilio Hispanensi II. quod coactum fuit anno 619. Praeside S. Isidoro eiusdem Ecclesiae Praelato, sanctitate, atque doctrina maximè conspicuo, et ex Toletano IV. anni 633. cui praesedit aequè ipsemet Isidoro. Apud Latinos frequenter Oeconomi nuncupati fuere *Vices Domini*. Eadem tamen adhuc mansit ratio administrationis; nimirum spectabat ea ad Successores Apostolorum Episcopos, utebantur autem hi ministerio Diaconorum, Subdiaconorum, et Oeconomorum, iuxta canonem 25. Concilii Antiocheni anni 341. et alios, in quibus universa bona Ecclesiae sub Episcopi potestate constituntur.

Interea frequentes erant quaerellae nonnullorum Clericorum, quibus non semper fida, et aequalis videbatur tributio sportularum, quae cuique per hebdomadas, aut menses domum mittebantur in sui congruum sustentationem. Incommodo huic non aliter melius occurri posse censuit Eusebius Episcopus Vercellensis, quam statuta inter Clericos vità communi. Exemplum Eusebii sequuntur sunt alii Episcopi, praesertim verò Augustinus in Ecclesia Hipponensi, qui et certam conscripsit regulam à Clericis suis servandam.

Saeculo sexto dissolvi coepit vita communis in plerisque Ecclesiis: apparuit quoque prima imago beneficiorum, quae hodie conspiciuntur: cum enim plurimi Clerici profiterentur vividius se Ecclesiae deservituros, si separatim vivere permitterentur, concesserunt eisdem Episcopi nonnulla Ecclesiarum praedia in usufructum, quod probatum fuit à Concilio Agathensi anno 506. Ea occasione penitus dissociata fuit vita communis in quibusdam Ecclesiis, retenta in aliis.

Ipcursus Barbararum Gentium, quae à Regionibus Septentrionalibus procedentes, Romanum Imperium evertère conatae sunt à fine saeculi quarti, in causa fuere, ut disciplinae Ecclesiasticae habentiae laxari inciperent; quod lugebant Patres Concilii primi Bracarenensis, sive Bragenensis in Hispania *ann. 411.* Sed et illud accedebat, quod adauctus mirum in modum fuisset numerus Christianorum sub Constantino, cessassetque instantis mortis trepidatio, quae sub Ethnicis Imperatoribus vigilantiores Christianos omnes reddebat. Invasit ferè universos supina rerum omnium ignoratio; cui si quis in Hispania adiungat damna undique strepentis belli ob diram Saracenorum tyrannidem, quae deinde successit, non mirabitur depravatos omnino saeculis sequentibus Cleri, imò universi Christiani Coetus mores.

Praelati Ecclesiastici medelae huic morbo adhibendae intenti, cogitarunt saeculo undecimo de restauranda vita communi; quod et assequi sunt in multis Ecclesiis: verùm eà iterum dissoluta, bona Ecclesiastica divisa fuere, et erecta in titulos, unde proflexerunt hodierna beneficia sub nomine Praebendarum.

Si quaeratur quando desierint Oeconomi, quorum supra meminimus, respondebimus certò id non constare. Admodum verisimile est, ut ait Van-Espenius *Iuris Ecclesiast. Univers. part. 2. tit. 36. cap. 1. n. 29.* sensim id contigisse postquam administratio rerum ecclesiasticarum ad singulos Beneficiatos devoluta est, manente penes Episcopos sola administratione, et dispensatione immediata honorum ipsius Episcopatus; licet verum sit improprie devolutam ad Beneficiatos dici à Van Espenio huiusmodi dispensationem, vel administrationem, et de illis solum rebus ecclesiasticis intelligi hoc debère, quae unicuique Beneficio assignata sunt.

Hanc Oeconomorum constitutionem Sede vacante in-

innovavit Sinodus Trident. *sess. 24. de Ref. cap. 16.*

Hucusque dicta intelligenda sunt de Ecclesiis Cathedralibus, et Collegiatis; nam aliud obtinuit in Parochialibus, ut dicemus in *Tit. de Paroeciis.*

Ex his principiis eruenda sunt non solum natura beneficiorum, eorumque proprietates, sed etiam origo Dignitatum, et Officiorum, quae conspicimus in Ecclesiis Cathedralibus, et Collegiatis.

Et quidem satis apparet ex eisdem fuisse semper, imò et esse debuisse in Ecclesia beneficia, si eo nomine intelligimus militiam hanc sacram, cui deputati perpetuò Ecclesiae deservire debeant, et à qua invicem accipere possint necessaria ad victum, et vestitum: si autem hodiernam beneficiorum formam consideramus, iuxta quam cuique beneficiario competit ius certam redditum quantitatem percipiendi, et administrandi, constat eam primitus saeculo sexto apparuisse, neque tamen eidem locum esse potuisse quotiescunque restaurata, aut instituta fuit in Clero vita communis exemplo Monasticae.

Colligitur ex eisdem nihil magis absurdum esse, quam dicere beneficia consistere in fructuum perceptione, quibus pro lubitu uti possint beneficiarii, cum Ecclesia nusquam plus conferre voluerit suis Ministris, quam necessaria ad sui sustentationem; quavis enim quandoque permisserit ad sedandas querelas, et contentiones, ut ipsi eam desumerent ex certis praediis, id tamen immutare non potuit Ecclesiae intentionem, aut bonorum Ecclesiasticorum naturam. Illud hic omittè obiter nolim, etiam post adaucta Ecclesiarum patrimonia suaderi Clericis consuevisse, ut necessaria ad victum, et vestitum sibi quaerent ex labore manuum suarum, postquam mutus sibi in Ecclesia iniunctum obtuissent, ut patet in Concilio Carthagin. IV. in canonicis 51. et 52. in quibus haec leguntur: *Clericus victum sibi, et vestitum artificioso, vel agricultura, absque officii sui detrimento par-*

ret. Clericus quantum libet verbo Dei eruditus, artificioso victum quaerat: quod et Episcopus, atque Presbiteros fecisse tradunt S. Epiphanius, et Basilius, et notabiles valde in haec rem inter alia monumenta Epistolae Agathonis Papae, et Concilii Romani ad Imperatorem Constantinum cognomento Pogonatum.

Agnosciatur aequè ex praedictis quantum abhorreat pluralitas beneficiorum à germana eorum natura. Sanè in conspectu antiquae disciplinae, cui non videatur absurdum, ut quis intendat ministerio duarum Ecclesiarum adscribi, aut stipendia duobus debita sibi soli tribui? at verò, immutata beneficiorum formâ, prioris disciplinae spiritum non abiecit, nec unquam à se abiecit Ecclesia. Vel una lectio *Extravagantis unice Ioannis XXII. in hoc tit.* et decretorum Trident. in *sess. 7. de Reform. cap. 2. et 4. et sess. 24. cap. 17.* sufficeret, ut discerent plurium beneficiorum amatores quam parum fidendum sit vulgaris opinionibus, receptisque noanullis distinctionibus, quales illae sunt, in quibus traditur posse unum beneficium obtineri in titulo, et aliud in commendam; item esse quaedam beneficia uniformia, alia difformia. Permissit quidem Ecclesia urgente necessitate, aut magna utilitate, quod beneficium in commendam ei tribueretur, qui aliud haberet in titulo: verum etiam est maiorem adesse deformitatem in cumulatione beneficiorum quorundam, quam in aliorum: denique, non cuiusque pluralitati impositas esse in iure poenas: coeterum dum non de poenis in foro exteriori infligendis agitur, sed de periculo animae, dicendum constanter est omnia beneficia, sicuti obligant ad residentiam, ita (etiam hac causa seposita) esse incompatibilia: excepta sanè Ecclesiae necessitate, aut utilitate, et causis, quae recensentur in Concilio Trident.

Uterius progredi non possum, quin hic Tyrones moneam cavendum esse à Berardo, dum hac de

re agens in *tom. 2. de Univ. Iure Ecclesiast. Dissert. 1. cap. 5.* atque ostendens distinctionem, iuxta quam vulgò asseritur obtineri posse unum beneficium in titulo, et aliud in commendam; nusquam canonicibus confirmatam; neuiquam huic regulae obstare ait *caput 54. de Electione*, ex eo quod, quando ibi traditur, Archidiaconum, de quo agebatur, potuisse praefata forma duo beneficia obtinere, non in his ius constituatur, sed enarretur factum, et explicetur quid Archidiaconus allegaret sui excusandi gratia; nam deceptum hac in re fuisse virum aliqui diligentissimum facile fatebitur quisquis praedictum caput attentè legerit. Agebatur illo loco de infirmâ electione Archidiaconi in Episcopatum Rothomagi, ex eo quod contra statuta Canonum, praecipuè in Concilio generali, plures obtineret Paroeciales Ecclesias in suae salutis, et multarum animarum dispendium; electus autem sese excusare nitēbatur, tum asserens se non credidisse Archidiaconatum, quo fungebatur, habere curam animarum, tum indulgentiam quandam praetendens: Gregorius IX. eam reputavit invalidam, cum in ea (ait) falsitatem suggesserit, et suppresserit veritatem: suggessit enim quod praedictas Paroeciales Ecclesias, antequam fuisset in Archidiaconum assumptus, canonicè fuerat assequutus, cum nullus potuerit plures Paroeciales Ecclesias obtinere, nisi una penderet ex altera, vel unam intitulatam haberet, et alteram commendatam; unde (concludit S. Pontifex) cum idem utramque illarum intitulatam haberet, ipsas nequivit canonicè habuisse. Clarius sanè exprimere non poterat S. Pontifex obtineri posse canonicè unam Ecclesiam in titulo, et aliam in commendam: apparet etiam manifestè quid Archidiaconus allegaret in sui excusationem: rectius propterea, ni fallor, egisset Berardus, si sententiam capitis candidè agnoscens, cogitasset de adhibenda congrua inter-

[pre-

pretatione. Negari haud potest sacris canonibus minime improbari quod habenti unam Ecclesiam in titulum, alia in commendam committatur ad tempus, dummodo iustissimae illae causae adsint, ob quas saepius id à primis ferè saeculis factum constat: unde generaliter asserere potuit Gregorius IX. quem posse habere duas Ecclesias, unam titulatam, aliam autem in commendam, quin inde conficiatur probavisse S. Pontificem abusum duas Ecclesias in perpetuum obtinendi effictio commendae praetextu, et nulla ex his adstante circumstantiis, in quibus per canones licebat; quales sunt, si vacante Ecclesiâ Praelato finitimo interim ea commendetur; si probo indique alicui viro Ecclesia, aut Monasterium ad tempus committatur ad restaurandam sua solertia, et cura colapsam in eis disciplinam: denique, si Episcopo ab hostibus è sua Sede ejecto commendetur alia Ecclesia, cui ministret, et ex qua desumere valeat congruum sui sustentationem, quin Episcopus esse desinat illius, à qua fuisset defectus. Deinde cum in *cap. 54. de Electione* res esset de infrimanda electione Archidiaconi eo quod plures haberet Ecclesias contra Concilii generalis praescriptum, et quia Innocentius III. eam inflixerat poenam in obtinentes plura beneficia, aut dignitates, ut ad superiores eligi non possent, ut patet in *cap. 18. b. tit.* forsân Gregorius IX. non existimavit illa sanctione comprehendi eum, qui plures quidem haberet Ecclesias, sed unam titulatam, et aliam in commendam: nam multitudo delinquentium in causa erat, ut modo indulgentius ageretur cum plurium beneficiorum amatoribus; et superius animadvertimus, tam in hac re, quam in residentia distinguendum esse periculum animae à poenarum in foro exteriori impositione. Sed de his iam loquamur.

Saeculo duodecimo nulla statuta erat poena in eos, qui beneficia plura obtinebant; unde magnus orie-

oriebatur abusus, Primus Alexander III. coepit illi occurrere; sed mitius egit pro multitidine delinquentium, ut videre est in *cap. 7. 14. et 15. b. tit.* nam eum, qui duo beneficia obtineret, altero contentum, aliud dimittere voluit. Severior fuit Innocentius III. in *cap. 18. et 28. b. tit. et in 9. de Conces. Praeb. et Eccles. non vacantis*; in quorum secundo haec sententia continetur, ut quicumque receperit aliquod beneficium curam habens animarum annexam, si prius tale beneficium habeat, eo sit ipso iure privatus: et si fortè illud retinere contenderit, etiam alio spoliatur. Deinde idem in Personatibus observandum esse decrevit, addens, ut in eadem Ecclesia nullus praesumeret habere plures Dignitates, aut Personatus, etiam si curam non habeant animarum. Durius adhuc se gesserunt Bonifacius VIII. in *cap. 32. de Praebend. in 6.* et Ioannes XXII. in *Extrav. un. huius tit.* Tandem confecta res fuit in Concilio Trident. locis nuper citatis. Et quidem in *sess. 7. de Ref. cap. 2.* statuitur neminem quacunque etiam dignitate, gradu, aut praeceminentia praeferentem, plures Metropolitanas, seu Cathedrales Ecclesias in titulum, sive commendam, aut alio quovis nomine contra sacrorum Canonum instituta recipere, et simul retinere posse, cum valde felix sit ille censendus, cui unam Ecclesiam bene, ac fructuose, et cum animarum sibi commissarum salute regere contigerit: unde unâ, quam maluerint, retentâ, alias dimittere eos compellit; simul decernens, nisi id intra statuta tempora efficiant, tales Ecclesias eo ipso vacare esse censendum, ultimò obtentâ duntaxat exceptâ. In *capite 4. eiusdem sess.* innovatur *cap. 28. Innocent. III. in hoc tit.* quoad beneficia curata, seu aliâ incompatibilia. Denique in *cap. 17. sess. 24. de Reform.* agens de coeteris omnibus, asserit primo Sancta Synodus ecclesiasticum ordinem perverti, quando unus plurium officia occupat Clericorum, sacrisque cano-

nibus cautum fuisse neminem oportere in duabus Ecclesiis conscribi. Præ oculis hic habuisse videtur Sancta Sinodus incommoda, quæ ex pluralitate beneficiorum oriri solebat Ioannes XXII. in *citata Extrav.* dum aiebat unum, qui unicum, quanvis modicum, vix officium implere sufficeret, plurimorum sibi stipendia vindicare, quæ multis litteratis viris, vitæ puritate, ac testimonio bonæ famæ pollentibus, qui mendicant, possent abunde sufficere aequâ distributione collata: habentibus ipsa beneficia parari vagandi materiam: divinum cultum minui: hospitalitatem in ipsis beneficiis debitam non servari: dum ipsi non resident, libertates Ecclesiarum multipliciter collabi: ruinis patere ædificia: curam animarum negligi, et vitiorum sentibus fomentum periculosè præberi. Verum quoniam multi (subiungit Concilium) improbæ cupiditatis affectu, se ipsos, non Deum decipientes, ea, quæ benè constituta sunt, variis artibus eludere, et plura simul beneficia obtinere non erubescunt: damnat Sinodus his verbis cunctas opinionum, ac distinctionum, quarum supra meminimus, adventiones; atque statuit, ut in posterum unum tantum beneficium ecclesiasticum singulis conferatur, quocunque titulo, etiamsi Cardinalatus honore personæ ipsæ fulgeant. Si autem illud beneficium ad vitam eius, cui confertur, honestè sustentandam non sufficiat, licere decernit nihilominus aliud simplex sufficiens, dummodo utrunque personalem residentiam non requirat, eidem conferri; hæcque non modo ad Cathedrales Ecclesias, sed etiam ad alia omnia beneficia tam sæcularia, quam regularia quaecunque etiam commendata pertinere, cuiuscunque tituli, aut qualitatis existant.

Sed neque prædictæ Conciliares sanctiones aditum omnino intercludere valuerunt ambitioni plura beneficia obtinere cupientium; nam, ut Menander, caecæ sunt divitiæ, ac se insipientes excaecant: unde et

no-

novæ inventæ sunt distinctiones, de quibus videri potest Berardus *tom. 2. de Univers. Iur. Eccles. Dissert. 1. cap. 5.* neque enim mihi plus immorari licet.

Postquam beneficia novam, quam diximus, formam induere, necessum fuit providere, ne beneficiati ob defectum congruæ sustentationis mendicare cogentur cum maximo status sui dedecore, neve ipsis vagandi præberetur occasio: hinc pluries statutum fuit, ut nullus Episcopus Clericum ordinaret absque titulo sufficienti, aliàs tribuere illi cogentur necessaria ad sui sustentationem, ut apparet in *cap. 2. 4. et aliis b. tit.* cum tamen Alexander III. in *praedict. cap. 4.* dixisset Episcopum, qui sine titulo aliquem in Presbiterum, aut Diaconum ordinaret, tandiu ei necessaria subministrare cogendum donec in aliqua Ecclesia convenientia stipendia Clericalis militiae ipsi assignaret, nisi talis ordinatus de sua, vel paterna hæreditate subsidium vitæ posset habere; cumque probata deinde hæc exceptio fuisset ab Innocentio III. in *cap. 23. b. tit.* inducta fuit ignota ad illa usque tempora ordinandi ratio, titulo nempe Patrimonii, de quo videnda sunt constitutio Gregorii IX. in *cap. 45. de Simonia*, et Decretum Trident. in *sess. 23. cap. 16. et sess. 21. cap. 2.* Cautum aequè fuit nemini licere pro lubitu relinquere beneficium, cuius titulo fuisset ordinatus; idque, tum ob dictam causam, tum etiam quod ita exigeret una ex proprietatibus beneficiorum, quæ in eo consistit, quod sui natura perpetua sint: unde neque propria auctoritate permutare permittitur, *cap. 8.* Tandem neque divisionem pati debent, aut sectionem, ut traditur *eod. cap.* et dicitur inferius *tit. 12.*

Animadvertere hic iuvat, in conspectu decretorum Concilii Trident. quæ retulimus, facile cuilibet esse agnoscere abrogata, aut derogata mansisse plura huius tituli decreta, quæ disciplinam exhibent priorem; unde Tyrones utramque semper inter se

Tom. II.

E

con-

conferant velim, ne capita omnia, in quibus hoc accidit, adnotare cogamur. Illud minimè praetermittendum duximus, plura, sive in Collectione Gregorii IX. sive in Sexto, Clementinis, et Extravagantibus, sub hoc titulo extare capita, in quibus probantur expectativæ, et mandata de providendo, quæ prohibita fiere in Synodo Trident. et adversantur Concordatis à Regibus nostris initis cum Sede Romana.

Secunda huius tituli pars est de diversis beneficiorum speciebus, quæ conspiciuntur in Ecclesiis Cathedralibus, et Collegiatis; eaque non mediocrem accipit lucem ex his, quæ initio diximus circa peculiæ ecclesiastici administrationem, et multiplices vitæ Clericorum variationes. Horum beneficiorum quædam dicuntur Dignitates, alia Personatus, alia Officia, reliquis sub generali nomine Canonatum contentis. Vocantur Dignitates quæ habent præstantiam cum aliqua iurisdictione; Personatus, si dignior illis sedes sit absque iurisdictione; denique Officiis inest speciale aliquod munus sine iurisdictione, aut sedis prærogativa. Et hæc quidem generalis traditio est; quoties autem de singulis quaeritur, consulendæ sunt consueque Ecclesiæ consuetudines, et statuta, cum in aliis Dignitas dicatur, quod in aliis appellatur Personatus; quæ voces etiam in iure non semel confunduntur. Sic quoque animadvertimus in quibusdam Ecclesiis plura in aliis pauciora ex his beneficiis existere. De singulorum origine hic agere longum foret: tantùm addam querendum ex eis primam institutionem non alibi quaerendam, quam in vita communi Clericorum; cum enim ordinata esset ad exemplum monasticæ, inducta in eam sunt nomina officiorum quæ in Monasteriis frequentabantur, qualia sunt Decani, Praepositi, Prioris, Abbatis.

Assignantur etiam aliae beneficiorum divisiones,

ut

ut in regularia, et saecularia; titulata, et commendata; receptitia, et non receptitia; perpetua, et ad nutum amovilia; patrimonialia, et libera; denique in maiora, et minora; quæ satis ex ipsis nominibus percipiuntur, et insuper declarandæ deinceps sunt, prout exiget subjecta materia.

TITULUS VI.

De Clerico aegrotante, vel debilitato.

Quæ hucusque dicta sunt de onere residentiae, atque poenis adversus non residentes stabilitis, haud intelligenda sunt de illis, qui morbo, aut senio confecti, ministrare amplius nequeunt; nam his dandus est ab Episcopo Coadiutor cum competenti dote, simul relinquendo impedito Clerico necessaria ad sui congruam sustentationem.

Quaenam quantitas assignanda huiusmodi Coadiutori, aut Vicario sit ut sciatur, attendenda apud nos est Bulla *Apostolici ministerii*: si vero quaestio oriatur de bonis, ex quibus ea desumenda sit, primò videtur inspiciendum an beneficium impediti sufficiens ad hoc sit post tributam beneficiario partem ad sui sustentationem necessariam, cuius prima semper habenda est ratio: in eius defectu cogendi illi sunt, qui decimas percipiunt; qui ad ministrorum sustentationem aliter obligati sunt; aut denique Parochiani, iuxta regulam, quæ traditur quoties agitur de Ecclesiis aedificandis, aut restaurandis.

Episcopo impedito aequè dandus Coadiutor est: et quidem à Metropolitanò iuxta *caput 5. hui. tit.* verum ea facultas reservata S. Pontifici est per posteriorem Bonifacii VIII. Constitutionem in *cap. un. b. tit. in 6.* Deducitur ex eodem textu Episcopum, aut Clericum impeditum renunciare, aut cedere mi-

E 2

ni-

conferant velim, ne capita omnia, in quibus hoc accidit, adnotare cogamur. Illud minimè praetermittendum duximus, plura, sive in Collectione Gregorii IX. sive in Sexto, Clementinis, et Extravagantibus, sub hoc titulo extare capita, in quibus probantur expectativæ, et mandata de providendo, quæ prohibita fiere in Synodo Trident. et adversantur Concordatis à Regibus nostris initis cum Sede Romana.

Secunda huius tituli pars est de diversis beneficiorum speciebus, quæ conspiciuntur in Ecclesiis Cathedralibus, et Collegiatis; eaque non mediocrem accipit lucem ex his, quæ initio diximus circa peculiæ ecclesiasticæ administrationem, et multiplices vitæ Clericorum variationes. Horum beneficiorum quædam dicuntur Dignitates, alia Personatus, alia Officia, reliquis sub generali nomine Canonatum contentis. Vocantur Dignitates quæ habent præstantiam cum aliqua iurisdictione; Personatus, si dignior illis sedes sit absque iurisdictione; denique Officiis inest speciale aliquod munus sine iurisdictione, aut sedis prærogativa. Et hæc quidem generalis traditio est; quoties autem de singulis quaeritur, consulendæ sunt consueque Ecclesiæ consuetudines, et statuta, cum in aliis Dignitas dicatur, quod in aliis appellatur Personatus; quæ voces etiam in iure non semel confunduntur. Sic quoque animadvertimus in quibusdam Ecclesiis plura in aliis pauciora ex his beneficiis existere. De singulorum origine hic agere longum foret: tantùm addam querendum ex eis primam institutionem non alibi quaerendam, quam in vita communi Clericorum; cum enim ordinata esset ad exemplum monasticæ, inducta in eam sunt nomina officiorum quæ in Monasteriis frequentabantur, qualia sunt Decani, Praepositi, Prioris, Abbatis.

Assignantur etiam aliae beneficiorum divisiones,

ut

ut in regularia, et saecularia; titulata, et commendata; receptitia, et non receptitia; perpetua, et ad nutum amovilia; patrimonialia, et libera; denique in maiora, et minora; quæ satis ex ipsis nominibus percipiuntur, et insuper declarandæ deinceps sunt, prout exiget subjecta materia.

TITULUS VI.

De Clerico aegrotante, vel debilitato.

Quæ hucusque dicta sunt de onere residentiae, atque poenis adversus non residentes stabilitis, haud intelligenda sunt de illis, qui morbo, aut senio confecti, ministrare amplius nequeunt; nam his dandus est ab Episcopo Coadiutor cum competenti dote, simul relinquendo impedito Clerico necessaria ad sui congruam sustentationem.

Quaenam quantitas assignanda huiusmodi Coadiutori, aut Vicario sit ut sciatur, attendenda apud nos est Bulla *Apostolici ministerii*: si vero quaestio oriatur de bonis, ex quibus ea desumenda sit, primò videtur inspiciendum an beneficium impediti sufficiens ad hoc sit post tributam beneficiario partem ad sui sustentationem necessariam, cuius prima semper habenda est ratio: in eius defectu cogendi illi sunt, qui decimas percipiunt; qui ad ministrorum sustentationem aliter obligati sunt; aut denique Parochiani, iuxta regulam, quæ traditur quoties agitur de Ecclesiis aedificandis, aut restaurandis.

Episcopo impedito aequè dandus Coadiutor est: et quidem à Metropolitanò iuxta *caput 5. hui. tit.* verum ea facultas reservata S. Pontifici est per posteriorem Bonifacii VIII. Constitutionem in *cap. un. b. tit. in 6.* Deducitur ex eodem textu Episcopum, aut Clericum impeditum renunciare, aut cedere mi-

E 2

ni-

nimè esse cogendum, cum afflicto non sit addenda afflictio; unde *caput 4.* intelligendum est de remotione ab administratione actuali, non de habituali.

Tandem quoad formam Coadiutorem eo casu petendi sanxit Bonifacius VIII. in *praedict. cap.* ut Episcopus senio, aut valetudine corporali gravatus, vel etiam aliàs adeò impeditus perpetuò, ut officium suum nequeat exercere, possit de sui consilio, et assensu Capituli, vel maioris partis ipsius, unum, vel duos auctoritate Apostolica Coadiutores assumere ad dictum officium exequendum. Si Episcopus demens fuerit, et quid velit, aut nolit exprimere nesciat, vel non possit, tunc potest eius Capitulum, vel duae ipsius partes iuxta hanc constitutionem eadem auctoritate unum, aut duos Coadiutores assumere. Quod si Episcopus senio, aut incurabili morbo gravatus, vel perpetuo impedimento inutilis ad officium reddatur, et Coadiutorem assumere nolit à Capitulo requisitus, nihil debet per Capitulum innovari, sed facti circumstantias universas ad notitiam Sedis Romanae deferret. Apud nos imploranda hoc casu venit protectio Regis: imò nusquam Episcopo dari poterit Coadiutor absque eiusdem consensu, et praevio Senatus Su-
premi examine.

TITULUS VII.

De Institutionibus.

Beneficia, de quibus superius actum est, aliter acquiri nequeunt, quam per canonicam institutionem; quapropter merito in hoc, et quibusdam ex titulis sequentibus explicatur quid ea sit; ad quos iure ordinario pertineat; denique quaenam in ea peragenda servanda sint.

Ins-

Institutionis vocabulum generale est, comprehenditque quamcunque beneficii dationem, aut assumptionem ad beneficium; atque in ea significatione desumitur in rubrica huius tituli: verum contrahitur deinde, ut denotet concessionem beneficii non liberam, et in hoc sensu distinguitur à collatione, quae dicitur concessio libera. Huic locum esse constat in beneficiis, quae non conferuntur praevia praesentatione aliqua, aut electione: illa è converso verificatur, quoties is, ad quem institutio spectat, denegare eam nequit praesentato, aut electo, modo idoneus sit, ut dicemus in tit. de *Iure Patronatus*. Ex iis, quae aliis locis tradidimus, satis deprehenditur, iuxta antiquam beneficiorum formam seungi non potuisse collationem beneficii à collatione ordinum: unde omnia hic exposita intelligenda veniunt de hodierna disciplina, quae tunc demum invaluit, cum novam, quam hodie praeserferunt, formam beneficia desumpserunt.

Collatio iure ordinario competit Episcopo *cap. 3.* potest autem iure speciali ad alios spectare: sin vero lis super hoc oriatur, servandus quis interim est in possessione iuxta *cap. 6.* et notissima iuris principia. Tribuitur in *cap. 3.* eadem potestas Officialibus, sive Vicariis Episcoporum: coeterum de illis hoc est intelligendum, qui expressè hanc facultatem in mandatis ab Episcopis acceperunt iuxta *caput 3. de Officio Vicarii in 6.*

Quicumque institutionis, aut collationis iure fungitur plurima servare tenetur: et quidem in primis conferre beneficium vetatur antequam vacet, de quo in titulo seq. Deinde non nisi idoneis conferre debet, illis nempe, qui pollent omnibus qualitatibus, sive in iure, sive in beneficii erectione requisitis; unde laicis non esse conferenda beneficia praescribitur in *cap. 2. b. tit.* Praeterea in id semper intendere tenetur, ut digniores coeteris praeferat, se-

po-

positis cunctis humanis affectionibus; de quo nonnulla aliis locis praelibabimus.

In cap. 1. continetur saluberrima sanctio Concilii Arelatensis VI anni 813. in canone 8. Statuitur in eo, ut non amplius suscipiantur Monasterio Canonico-*rum*, atque Monachorum, seu etiam Puellarum, nisi quantum ratio permittit, ut in eodem Monasterio absque necessariarum rerum penuria degere possit. Eisdem ferè verbis concepta haec sanctio conspici-*tur* in Concilio Moguantino, et Turonensi III. quae eodem anno habita sunt: in canone autem 27. Rhe-*mensis* haec leguntur: *Ut in Civitatibus, et Monasteriis non maior numerus seroventium Deo mittatur, quam possibilitas eis ministrandi fuerit*: quibus consonat Concilium Tridentinum in sess. 25. de Regul. cap. 3.

Hanc constitutionem paulò latius quoad Regulares expendemus alibi. Cum de Clericis aequè, ac Monachis concepta sit à S. Raimundo in capite praedict. ex ea generaliter deducitur Collatori non licere plures Clericos instituire, quam ferè valeant Ecclesiae reditus. Eodem collimant leges omnes de nemine ordinando absque titulo ad sui congruum sustentationem sufficiente, ne dedecus totius ordinis ecclesiastici inde oriatur; cui sanctissimo fini assequendo adlaboratum praecipuè est à Religiosissimo Rege nostro his postremis temporibus, uti satis ostendunt litterae encyclicae ad Episcopos omnes missae anno 1769. ut ad mentem Concilii Trident. per uniones, et suppressiones ita beneficia omnia in posterum manerent ordinata, ut congruae sustentationi satis essent; praecipuè verò illa, quibus annexa est animarum cura. Nihilominus mendicantes Clericos, non advenas modo, sed et nostros Sacerdotes, haud semel vidisse fateri tuto possumus; alios verò stipendia Missarum, et Concionum adeò anxie quaeritantes, ut mirum non sit, quod,

quod, simoniam frequentissimè committi, vulgò existimetur, et non admodum iustae opinionones de rebus sacris apud laicos ingerantur. Sed quod magis dolendum, curata adhuc conspicimus beneficia, valdè tenues habentia proventus, dum alia, fortè in eadem Dioecesi, longissimis abundant; neque tamen ulla remanent antiquae disciplinae vestigia, iuxta quam Ecclesiae divites pauperibus necessaria quaeque tribuebant.

Quod in capite 5. statuitur de Clericis ex quacunque Natione desumendis, dummodo idonei, et digni sint, congruebat statui Ecclesiae Constantinopolitanae temporibus Innocentii III. ad quam missa haec Decretalis fuit. Eo aevo Latini Constantinopolim semel, atque iterum expugnarunt: inducto quoque in eam ritu Latino, Patriarcha eiusdem communionis stabilitus fuit Thomas Venetus, qui coeteros Latinos Clericos spernens, tantùm Venetos in ea Ecclesia collocare studebat, de quo eum increpat Innocentius III. Haec admonere duxi, ne quis tum veteribus, tum novis nostri Regni legibus notam iurat ex eo, quod accuratissimè prohibuerint, quod beneficia, tum maiora, tum minora, exteris hominibus conferantur, neve ullo pacto pensiones in eorum favorem inductae, et constitutae valeant. Sanctissima haec sanctio est, et nedum in Reipublicae securitatem, et commodum, sed etiam in utilitatem Ecclesiarum ipsarum admodum necessaria. Vix explicari possunt mala, quae Hispanae Regioni oriebantur ex advenarum ad beneficia ecclesiastica admissione: immensa ferè ex proventibus Ecclesiarum nostrarum deducta pecuniae quantitas ad externos, infensos non semel Regni hostes, deferebatur: interea residentia negligebatur, atque animarum cura Mercenariis modica pensione contentis committebatur, quibus neque virtutis, et scientiae qualitates in-
erant, neque ullae supererant facultates, quibus sub-

venire valerent indigentibus Paraecianis : languerant litterarum , atque artium studia , quae mirum in modum foventur redditibus ecclesiasticis inter Regnicolas tributis : saepe suspecti viri inter frequentia bella primas sedes occupabant. Obviam legibus nostris itum his incommodis est : neque tamen satis erat statuere ne beneficia exteris conferrentur , nisi simul cessarent rescripta Regia , quibus nonnullis iura Civitatis tribui consueverat (*Cartas de Naturaliza*) : modus ergo et his impositus fuit : Deinde vero abusus pensionum , qui occasione Schismatis Avenionensis gliscere coepit , novam exteris paravit viam , redditibus Ecclesiarum nostrarum fungendi. Conferrebantur quidem beneficia Hispanis ; verum pensionibus in favorem exteriorum gravata : presto fuerunt Reges nostri medelae etiam huic morbo adhibendae : coeterum mutuato nomine alicuius hispani eadem nihilominus in exteriorum gratiam imponebantur , donec tandem Concordatis aditus omnino alienigenarum ambitioni , et novis in dies prodientibus artibus interclusus est : quanvis enim adhuc Sedi Apostolicae reservata fuerit provisio nonnullorum beneficiorum , conferri tamen necessario debent hispanis nullo pensionis , aut alterius qualitatis gravamine ; et si quae Bullae , Brevia , aut cuiuscunque generis rescripta à Romana Sede emanaverint huic conventioni vel minium adversantia , retinenda , atque ad Supremum Senatum mittenda sunt , sicut iniunctum strictè est cunctis Iudicibus Regiis. Monimus etiam haec *lib. 1. tit. 6.*

TITULUS VIII.

De Concessione Praebendae , et Ecclesiae non vacantis.

Superiori Titulo innuimus conferendum non esse beneficium antequam vacet ; quod hic latius explicare oportet.

Non solum antiquissimis , et celeberrimis Ecclesiae statutis cautum est , ut nemo ambire audeat viventis beneficium , uti aiebant Patres Concilii Lugdun. I. anno 1245. verum et ipsis Gentilibus reprehensibile nimis visum est , dum de suo Pontificatu agebatur. Idem praedicarunt Iuriconsulti de eo , qui sollicitus esset de haereditate viventis.

Hinc rescribitur in *cap. 1. b. tit. eum* , qui scienter in beneficio non vacante fuerit institutus , esse deponendum : et in regula 21. Cancellariae annullatur provisio beneficii vacantis etiam per novam supplicationem illi facta , qui vivente adhuc possessore supplicaverit de eo tanquam vacante per obitum. Longum foret recensere causas , sive casus omnes , quibus advenientibus vacant beneficia , ita ut conferri statim valeant : coeterum animadvertere non desinam quandoque vacare beneficia ipso iure , nonnunquam sententiâ Iudicis , aliquando facto ipsius Beneficiarii. Ipso iure , sive legis potestate vacare dicitur beneficium dum venit casus , quo adstante expressum est in iure vacare beneficium , licet nonnunquam requiratur sententiâ Iudicis declaratoria. Dicitur vacans sententiâ Iudicis , quoties legitimus Superior iustus de causis , debitaeque formâ beneficio possessorem privavit perpetuo : quo casu distinguenda cautè est suspensio à privatione , et censura à poena. Facto Beneficiarii vacat si renunciaverit eâ ,

Tom. II.

F

quam

quam suo loco exposuimus formâ; si statum, aut vitæ rationem eligat cum possessione beneficii incompatibilem; veluti si matrimonium contrahat, aut in Religione profiteatur, quanvis verum sit etiam iuris potestatem his casibus concurrere.

Neque tantum conferre prohibetur quis beneficium non vacans, sed et promittere, *cap. 2. eod.* ad avertendum nempe improbum captandæ mortis alienæ votum. Sed ne Tyrones capitibus invicem sibi adversantibus confundantur, animadvertere hic iuvat eum doctissimo Gonzalezio temporibus Alexandri III. prohibitam quidem exitisse promissionem certi beneficii nondum vacantis, sed non aequè incerti, quasi non adeo tunc esset verendum votum captandæ mortis. Innocentius III. neque incerti beneficii nondum vacantis promissionem subsistere voluit, nisi sub clausula *cum potuero*, vel *cum facultas se obtulerit*, uti apparet in *cap. 13. b. tit. et 19. de Praebendis*. Verum Bonifacius VIII. in *cap. 2. b. tit. in 6.* reprovavit promissiones omnes quacunque forma factas, per quas directè, aut indirectè aperiri via valeat ad beneficia vacatura. Tandem Sodus Trident. in *sess. 24. de Reform. cap. 19.* abrogavit mandata omnia de providendo, gratias expectativas, promissiones denique omnes, et reservationes, etiam mentales, de beneficiis vacaturis: quod pressius adhuc statuit S. Pius V. anno 1568. in Constitutione *Sacrosanctum*, Nihilominus interveniente S. Pontificis auctoritate permisit sancta Sinodus Coadiutorum cum futura successione dationem, quoties necessitas, aut evidens utilitas Ecclesiae exigat *sess. 25. de Reform. cap. 7.* ita tamen ut solum in Episcopatibus, et Praelaturis etiam in praedictis adiunctis ei locus sit, nusquam in reliquis beneficiis, quaecunque illa sint. Idem quoad hæc Regna iam olim statuerat Alexander VI. in quoddam Motu proprio edito anno 1499. cuius accuratam observantiam

tiam simul cum præcitata Tridentina sanctione districtè præcepit Philippus V. Rex anno 1745. *Auto acordado 9. lib. 1. tit. 3.*

Adduci in hanc rem vulgò solet factum Augustini, qui Valerio Hipponensi Episcopo viventi successus fuit: verum fatetur ipse Augustinus id contrarium fuisse canonibus Nicaenis, quorum prohibitioni locum non esse credidit Valerius in conspectu Augustini, cuius electionem sciebat fore Ecclesiae utilissimam. Hanc interpretationem sequitur Bernardus, illà rejectâ, quæ à plerisque depromitur ex ipsismet Augustini verbis; neque enim credendum censet Valerium, et Augustinum ignorasse canones Nicaenos, qui velut unica regula in ore omnium ferebantur: quod verò proficitur Augustinus de eorundem ignorantia existimat tribuendum maxime eius humilitati, à qua sperandum non erat, quod assereret sanctus vir præclaras dotes, quibus ipse esset ornatus, locum fecisse in eo casu dispensationi regulæ generalis. Sed verendum meâ sententiâ est, ne speciosa potius, quam solida sit hæc interpretatio: neque enim adduci quis faciliè potest, ut credat, Augustinum, virum sanctissimum, modestiæ intuitu falso sibi, aut Valerio prædictam canonum Nicaenorum ignorantiam tribuisse: abstinnisset profectò potius hac de re, silentio electionem de se factam præteriens, ne se ipsum in discrimine constitueret mentiendi, aut virtutes proprias extollendi. Deinde, notum omnibus est non satis perspicuè novisse Africanos Patres, aut Nicaeni, aut Sardicensis Concilii sententias, uti ostendit contentionum, quæ circa appellationes abortæ sunt, historia, et legatio ab ipsis missa ad Atticum Constantiopolis, et Cyrillum Alexandriae Antistes tempore Concilii Carthag. VI. anni 419. Tandem ignoravit Augustinus verum Sardicense Concilium, cum Conciliabulo Sardicensi, vel potius Philippensi in Thracia illud confundens, in

quo Ariani confixerunt novam fidei formulam, eamque denominarunt Sardinensem, ut veram huius nominis Synodum supprimerent, haec impudentissima mendacia praesertim in Africa pervulgantes opera Donatistarum, quos in suam societatem adunxerant, damnato Grato, legitimo Carthaginis Episcopo. Haec omnia considerata non adeo mirum videbitur, quod Augustinus, et Valerius ignoranter infregerint Concilii Nicaeni sententiam duos simul esse eiusdem Ecclesiae Episcopos vetantem; maxime si animadvertat apparere quidem hodie in huius Concilii VI. exemplaribus Osii, et Synodi Sardinensis mentionem, sed eam esse supposititiam, aut ex nota aliqua marginali desumptam, atque indebitè in *canone* 6. deinde insertam. Vide Cabassutium *ad hoc Concil.* in *Notitia ecclesiastica saeculi V.*

In hoc titulo in 6. et *Clementinis* plura sunt capita, in quibus admittuntur mandata de providendo, videlicet 1. 3. 4. 5. 6. et 7. in 6. atque un. in *Clementinis*; quae omnia abrogata fuisse in Tridentino notavimus.

TITULUS IX.

Ne Sede vacante aliquid innovetur.

Collationem beneficiorum iure ordinario competere Episcopo diximus, et indubium omnibus est, Capitulum Sede vacante succedere Episcopo in iis, quae sunt iurisdictionis, aequè est certum: ne ergo ex iis quisquam concludat collationem beneficiorum, utpote ad iurisdictionis potestatem spectantem, ad Capitulum Sede vacante transire, adiungi hic titulus debuit, in quo traditur Sede vacante nihil esse innovandum. Sed hoc longiorem requirit indaginem.

Quousque collatio beneficii coniuncta fuit collatio-

tionis ordinis, nulla potuit esse quaestio de iure conferendi beneficia Sede vacante, cum spectaret ad ordinis potestatem: postquam verò seiuncta ea fuerunt, et collatio beneficii pertinere vixit ad potestatem iurisdictionis, non mirum si Capitula defenderent eam ad se transire, sicuti coetera omnia iurisdictionis munia. Nihilominus exceptam semper conspicimus à regula generali collationem beneficiorum; ita ut Honorius III. asserere non dubitet in *cap. 2. b. tit.* nusquam inveniri cautum in iure quod Capitulum Sede vacante fungatur vice Episcopi in collatione Praebendarum: cum tamen aliunde videamus Capitulum conferre Sede vacante beneficia collationis non liberae. Varia tradi solent ab Interpretibus ad assignandam huiusce rei rationem. Plerique sentiunt id ex eo profluere, quod beneficiorum collatio recensenda sit inter fructus, hi autem servari debent futuro Episcopo: sed vehementer eos reprehendunt Berardus, et Van-Espenius, quasi crassam admodum, atque indignam exhibeant beneficiorum imaginem; cum Ministros Ecclesiae constituere onus sit gravissimum, et maxime formidandum: probabilis ergo, atque honestius dicemus cum Berardo tribuendum id esse singularibus conventionibus inter Episcopos, et Capitula, in quibus exempta fuit à regula generali collatio beneficiorum, quam fortè alias nunquam separasset Episcopi ab ordinum collatione: deinde verò, cum vix ipsis illa remaneret potestas in collatione non libera, censendum est parùm fuisse sollicitos de ea conservanda, atque ob hanc causam transiisse ad Capitula. Fortassè dici aequè probabiliter potest, quod, cum collatio beneficii prius ad Episcopos spectaret, servata eisdem fuerit consuetudine, quasi specialiter ad munus Episcopale pertineat dignos Ecclesiae deputare Ministros.

Bonifacius VIII. in *cap. un. b. tit. in 6.* excipit à pro-

proposita regula casum, in quo ad Capitulum, et Episcopum communiter pertineat collatio Praebendarum; tunc enim, etsi liberae collationis sint, mortuo, aut suspenso à collatione Episcopo, Capitulum conferet.

S. Pius V. in Constitutione *Sanctissimus 9. Martij anni 1568.* reservavit Sedi Apostolicae beneficia omnia, cum cura, aut sine ea, ubilibet existentia, et quaruncunque Ecclesiarum; quae vacarent Sede Episcopali, Archiepiscopali, Primaliali, aut Patriarchali Pastore destituta, et quarum collatio ad eandem Sedes spectaret. Accessit quoque Regula II. Cancellariae. Verum apud nos locus his, aliisque Sedis Apostolicae reservationibus non est.

TITULUS X.

De his, quae sunt à Praelatis sine consensu Capituli.

A primis Ecclesiae saeculis occurrunt plurima monumenta, in quibus mentio fit Presbiterii Ecclesiae, quod Hieronimus Senatum nuncupat: utroque autem nomine intelligimus Collegium, sive Capitulum Cleri, è quo probati quique, et seniores, non tantum opera, et ministerio, sed et consilio Episcopo assistebant, aut consensu. Saepissimè sacris canonibus iniunctum fuit, ut Episcopi in rebus gravioribus exposcerent Fratrum suorum consensum: unde Alexander III. Patriarcham Hierosolimitanum ita alloquebatur: *Novit tuae discretionis prudentia qualiter tu, et fratres tui unum corpus sitis, ita quod tu caput, et illi membra esse probantur: unde non decet te omissis membris aliorum consilio, in Ecclesiae tuae negotiis uti, cum id non sit dubium et honestati tuae, et Sanctorum Patrum institutionibus contraire:* unde personarum ecclesiasticarum institutio-

nes, et destitutiones fieri non debere ab Episcopo decernit sine consilio Fratrum.

Senatum hunc conspicimus in Ecclesia Romana ex Presbiteris, et Diaconis honorabilioribus constatum, quibus inditum deinde fuit nomen Cardinalium, et concessa quamplurima privilegia. Quod verò ad coeteras Ecclesias attinet, admonuimus in *lib. 1. tit. de Elect.* hodie nomine Fratrum tantum venire in hac materia Canonicos Ecclesiarum Cathedralium, postquam nempe hi removerunt tum ab electionibus, tum à consilio, seu consensu Episcopis praestando, universum Clerum, hoc est coeteros omnes Dioecesis Presbiteros, et Clericos, velut minus conjunctos Episcopo. Nihilominus, ut ait Cabbasutius in *Notitia ecclesiastica saeculi secundi, dissertat. 18.* Presbiterii, seu Senatus Episcoporum non fuerunt à primaevo Canonici Choro addicti, qui olim Cantorum nomine censebantur, sed honoratiores Ecclesiae Cathedralis Presbiteri cum Parochis Urbis. Hinc mirum non est, quod Episcopi hodie vix unquam meminerint Senatus sui, aut Presbiterii in Dioecesis suae negotiis gerendis; nam Canonici, ut verbis eiusdem Auctoris iterum utar, ex omnibus Ecclesiae functionibus non sacrificia, non sacramentorum, non doctrinae, non catechesiom, non verbi Dei ministerium, sed munus, sanctum quidem, his tamen longe inferius, ecclesiasticum tantum asciverunt, qui solis olim infimis Clericis reservabatur; unde et Concilium Romanum sub Gregorio Magno vetat Presbiteris, et Diaconis in Ecclesia cantare eo quod essent sanctioribus, et sublimioribus Officiis addicti. Haec si perspecta satis essent pluribus Canonicis, non dedignarentur obire praestantiora ministerii ecclesiastici munia, quò praeminentiori loco sese existimant constitutos. Episcopi etiam libenter opera, et consilio Canonicorum uterentur, si eorum numero nemo adscriberetur, qui non coe-

teros omnes Dioecesis Clericos virtute, atque scientiâ praeccelleret, sicuti decet Ecclesiae Senatorem, atque Episcopi Consiliarium.

Quod ad iura, quae Capitulis Cathedralium Ecclesiarum hodie competunt, attinet, nihil certi deprimi potest ex decisionibus, quae in Corpore iuris extant; cum referendae sint ad singularia Ecclesiarum iura, et tota res pendeat à conventionibus, et transactionibus, quibus compositae fuerunt contentiones plurimae inter Episcopos, et Capita obortae: hinc est quod in quibusdam Ecclesiis Episcopus, et Capitulum simul beneficia conferant, in aliis solus Episcopus, eoque negligente Capitulum: deinde quandoque Episcopus suffragium fert, ut Canonicus, non ut Praelatus, quandoque suffragium eius idem importat ac universi Capituli: proinde consulenda sunt cuiusque Ecclesiae statuta, consuetudines, et conventiones, et ad haec iura singularia referenda quamplurima capita, quae in Corpore iuris continentur, qualia sunt exempli causa *cap. 31. de Elect. in 6. 15. de Conces. Praebend. et Eccles. non vacant. 11. de Appellat. in 6.*

Non immorabor in recensendis singulis h. tit. capitibus eo, quod pleraque pertineant ad titulum *de Reb. Ecclesiae alien. vel non.* Nihilominus animadvertam *cap. 2.* intelligi à Gonzalezio non de alienatione decimarum, aut alterius rei, sed de praesentatione ad beneficium, uti denotare videtur integra illius littera.

In *cap. 9.* tribuitur Dionisio Papae tributio, et limitatio Parochiarum; coeterum sustineri hoc non posse contendit Berardus in *Decretum Gratiani tom. 2. cap. 22.* de quo forsam alibi opportunius.

TITULUS XI

De iis, quae fiunt à maiore parte Capituli.

Plurium consilium validius esse aiebat Appolonius; unde in Capitulis Cathedralibus, coeterisque Conventibus, in quibus res numero suffragiorum definitur, id praevalere debet, quod maior pars decreverit. Verùm cum possit contingere, quod pauciorum sententia pluris faciendâ sit ob eorum dignitates, et merita, hinc traditum fuit non sufficere maiorem partem, nisi sit simul et sanior; idque in multis iuris locis statuitur: sed Bonifacius VIII. contentiones, quae hinc oriebantur, sedare cupiens, maiorem partem praeferrî semper voluit, uti diximus in *lib. 1. tit. de Elect. et elect. potest.* Sunt tamen nonnulla negotia, in quibus requiritur consensus omnium, quin sufficiat suffragium maioris partis, licet et sanior ipsa sit; succedente tunc regula iuris: *quod omnes tangit ab omnibus debet approbari.* Ut sciatur quando hoc accidat animadvertendum est ex negotiis aliqua spectare plures, ut universos, sive ut Collegium, aut Capitulum componentes, alia ut singulos, quod verbi causa agatur in eis principaliter de singulorum interesse: in primis maior pars representat totum Collegium, trahitque ad se, vel absorvet, ut ita me expediam, minorem, etiamsi ea contradicatur; in secundis verò requiritur omnium, et singulorum consensus.

TITULUS XII.

Ut ecclesiastica beneficia sine deminutione conferantur.

Beneficia pluribus modis pati possunt deminutionem. Non de illa hic quaestio est, quae contingit quoties legitima auctoritate ex uno duo fiunt in perpetuum, sed tantum de deminutionibus, quae fiunt uno, eodemque manente beneficio. Id accidit in primis si beneficium duobus simul conferatur; quod prohibuitur est, nisi ob Ecclesiae utilitatem, aut necessitatem in singularibus aliquibus adiunctis permittatur auctoritate necessaria. Sic in Civitate Rodiensi constituti fuere duo Episcopi, Graecus nempe, et Latinus, ob residentes ibidem utriusque Plagae Nationes; licet Innocentius III. aliud in simili casu statuerit, quando nimirum potiti fuere Latini Urbe Constantinopolitana, *cap. 12. de Officio Iudicis Ordin.* nam in Concilio Lateranensi anni 1215. statuit, ut in Civitatibus, aut Dioecesebus, in quibus permixti forent Populi diversarum linguarum, habentes sub una fide diversos ritus, et mores, Pontifices earum, hoc est Episcopi, providerent viros idoneos, qui secundum diversitatem rituum, et linguarum celebrarent illis divina officia. Deinde vero prohibuit omnino, quod una, eademque Civitas, aut Dioecesis diversos Pontifices haberet, tanquam unum corpus duo capita, quasi monstrum. Sed si propter praedictas causas urgens necessitas postularet à Pontifice loci Catholicum Praesulem, Nationibus illis conformem, Vicarium sibi constitui voluit, qui ei in omnibus esset subjectus, et obediens. Ob Ecclesiae utilitatem permissos etiam legitimus duos Episcopos in

)) Africa tempore Donatistarum, Catholicum nempe, et conversum cum sua plebe à schismate, *cap. 1.*

de

de Parascii. Praeter hos autem, aut similes casus, unum beneficium duobus tribui nequit.

Prohibitum aequè est, quod collator sibi, aut alii partem fructuum reservet, nisi legitimo modo pensio apponatur, aut assignetur Coadiutori certa proventuum pars, circa quod repetenda sunt quae iam adnotavimus.

Sinodus Trident. in *sess. 24. de Reform. cap. 14.* ait in pluribus Ecclesiis, tam Cathedralibus, quam Collegiatis, et Parochialibus, ex earum constitutionibus, aut ex prava consuetudine observari, ut in electione, praesentatione, nominatione, institutione, confirmatione, collatione, vel alia provisione, sive admissione ad possessionem alicuius Ecclesiae Cathedralis, vel beneficii, canonicatum, aut praebendam, vel partem proventuum, seu ad distributiones quotidianas, certae conditiones, seu deductiones ex fructibus, solutiones, promissiones, compensationesve illicitae, aut etiam, quae in aliquibus Ecclesiis dicuntur Turnorum luera, interponantur; haec ergo detestans, mandat Episcopis, ut quaecumque huiusmodi in usus pios non convertuntur, atque ingressus eos, qui simoniacae labis, aut sordidae avaritiae, suspicionem habent, fieri non permittant. Deinde constitutiones, et consuetudines praedictas ab eis diligenter cognosci vult, atque aboleri, illis exceptis, quas ut laudabiles probaverint. Tandem adversus transgressores innovat poenas in iure adversus simoniacos statutas.

S. Pius VI. in Constitutione *Durum nimis anni 1570.* declaravit iuramenta super haec facta non tenere, addiditque praedictis poenam suspensionis ab officio Pontificali in Episcopos delinquentes, donec, satisfactione praevia, et à Sede Apostolica relaxetur: Capitula subjecti interdicto; singulares vero personas excommunicationi, à qua, nisi in mortis articulo constituti, ab alio, quam à S. Pontifice absolvi nequeant.

G 2

In-

Innocentius XII. in Constitutione *Eclesiae anni* 1695. adiunxit poenas privationis dignitatum, praebendarum, canonicatum, aliorumque beneficiorum, ipso facto absque alia declaratione incurrendas: in Regulares autem privationis vocis activae, et passivae, graduum, et officiorum omnium obtentorum, et perpetuae inhabilitatis ad illa, vel alia, similia, vel dissimilia in posterum obtinenda. Prohibuit quoque sub iisdem poenis quascunque conventiones, etiam iuratas, factas absque auctoritate Apostolica ante provisionem Ecclesiarum, seu Monasteriorum, eas irritas declarans.

TITULUS XIII.

De Rebus Ecclesiae alienandis, vel non.

Auctus post persecutiones bonorum ecclesiasticorum numerus, nonnullorumque Episcoporum abusus in eorum dispensatione in causa fuerunt, ut prohiberetur strictè bonorum Ecclesiae alienatio. Quoniam tempore hoc primò factum fuerit non satis constat: apparet sanè haec prohibitio in *cap. 1. de his, quae fiunt à Praeclatis sine consensu Capituli*, sub nomine Concilii apud Valentiam, quod nonnulli intelligunt de Valentino anni 374. Extat quoque in Decreto Gratiani canon Leonis Papae, nempe *52. cau. 12. q. 2.* in quo decernitur ne quis Episcopus de rebus Ecclesiae suae quidquam donare, vel commutare, vel vendere audeat, nisi fortè aliquid horum faciat, ut meliora prospiciat, et cum totius Cleri tractatu, atque consensu id eligat, quod non sit dubium profuturum Ecclesiae: creditumque vulgò fuit hanc legem fuisse editam à Leone Magno: verum eruditi aliud de utroque textu arbitrantur, de quo videri potest Van-Espenius *Iuris Ecclesiast. Univers. part. 2. tit. 36. cap. 3. n. 4. et seqq.* ubi inveniuntur

ar-

argumenta, quae dubitationem ingerunt circa eorum legitimitatem. Facilius ab eisdem admittitur prohibitio Concilii Carthagini. V. quod alii IV. appellant, cum utrumque habitum fuerit anno 398. (1): eius autem canon 26. ita refertur à Gratiano in *can. 39. caus. 17. quaest. 4.* Nullus res Ecclesiae distrahat. Quod si reditus non habet, et aliqua nimia necessitas cogit, hanc insinandam esse Primati ipsius Provinciae censemus, ut cum statuto numero Episcoporum, utrum faciendum sit, arbitretur. Quod si tanta urget necessitas Ecclesiae, ut non possit ante Primatem consulere, saltem vicinos testes convocet Episcopos, curans ad Concilium referre omnem Ecclesiae necessitatem. Quod si non fecerit, Reus Deo, et sancto Concilio venditor honore amisso teneatur. Adiungi etiam queunt Constitutiones Imperatoriae Leonis, Anastasii, et Iustiniani, quae extant in Codice.

Posterioribus saeculis frequentissimae fuerunt haec de re sanctiones; quas omnes ita accipere oportet, ut vetitas per eas dicamus non solum alienationes veras, sed et conventiones omnes, quibus Ecclesia amitteret rerum suarum emolumentum; nam scopus prohibitionis is est, quod res Ecclesiae salvae maneant ad cultum divinum, Ministrorumque sustentationem. Et quidem laborarunt maximè Interpretes circa intellectum *capitis 5. b. tit.* in quo exponitur quid veniat nomine alienationis; turbabantur enim valde in conspectu verbi *conditionem*, quod ibidem legitur, dum dicitur nulli licere alienare rem immo-

(1) Dicitur communiter Concilium Carthagini. IV. illud ducentorum quatuordecim Episcoporum, quod Augustinus universale appellat, et habitum fuit in fine anni 398. Provincialè verò aliud septuaginta trium Episcoporum nuncupatur vulgò V. quanvis constet istud coactum fuisse mense Maio eiusdem anni. Praesedit utrique Aurelius Carthaginiensis. Prohibitio memorata legitur in *canon. 32. Concilii dicti IV.*

mobilem Ecclesiae, sive agrum, sive rusticum mancipium, neque specialis hypothecae titulo obligare alienationis autem verbum continere conditionem, donationem, venditionem, permutationem, et emphyteuticum perpetuum contractum: hodie verò existimant plerique delendam esse hanc vocem, cum non inventiatur in *Novella 7.* ex qua verus est desumptum fuisse hoc caput.

Coeterum existimandum non est rerum Ecclesiae alienationem ita esse prohibitam, ut nullo in casu permittatur; hoc enim et Ecclesiae ipsi foret exitiosum, et non semel laederet pietatem: statutum ergò sacris canonibus est prohibitioni locum non esse quoties necessitas, utilitas, aut pietas suadeat alienationem: ne tamen Praelati nimis faciles forent in huiusmodi causis dijudicandis, cautum simul fuit, solam eorum auctoritatem ad id minimè sufficere, sed cum aliis hac de re illis esse agendum, et tunc iustam causam censendam cum tractatu de hoc habito talis decernatur; et hoc significatur dum vulgò dicitur alienationem rerum ecclesiasticarum non valere nisi iusta causa, et debita solemnitas interveniat. Si quaeratur quinam cum Episcopo hinc tractatui interesse debeant, dicendum est non eandem fuisse hac in re Ecclesiae disciplinam. Plura antiqua monumenta ostendunt hanc discussionem fieri olim debuisse, saltem in quibusdam Provinciis, in Concilio Provinciali, quoties nimirum de rerum spectabilium alienatione ageretur: extant apud Gratianum canones Concilii Agathensis sub initium saeculi sexti, qui idem demonstrant, dummodo vulgari lectioni subrogetur illa, quae à Berardo praefigitur. Statuunt Patres in *can. 1. caus. 10. q. 2.* non licere Episcopo vendere, aut aliter alienare res Ecclesiae: moderantur deinde generalem hanc regulam in §. 2. *canonis 3. eiusd. cau. et quaest.* qui deductus est ex eodem Concilio, etiam iuxta Correctores Romanos,

voluntque, ut, si necessitas, aut utilitas alienationem exigere videatur, discutatur causa apud duos, aut tres Comprovinciales, aut vicinos Episcopos; denique in *can. 53. cau. 12. q. 2.* aiunt licere Episcopo terrullas, aut vineolas exiguas, et Ecclesiae minus utiles, distrahere *sine concilio* Fratrum, hoc est Comprovincialium, quorum nuper meminerant. In Decreto Gratiani legitur *sine concilio* Fratrum; unde deduxerunt Interpretes, Episcopum alienare posse liberè, et absque ulla solemnitate, res ecclesiasticae parvi ponderis: coeterum ita restituta lectio ostendit quantum distet haec opinio à Patrum Agathensium mente: nihilominus praevaluit vulgaris Interpretum sententia, receptumque generaliter est, ut res magni momenti cum consensu Capituli, coeteras autem liberè alienare valeant Episcopi.

Immutata posterius haec disciplina fuit per Constitutionem Pauli II. quae refertur in *cap. un. b. tit. inter Extravag. com.* aliasque posteriores, in quibus statutum est nullum Praelatum, sive Saecularem, sive Regularem, alienare posse bona Ecclesiarum absque S. Pontificis licentia. Verum sanctionibus huiusmodi apud nos locus non est, cum omnia Ecclesiarum bona constituta sint sub speciali Regum nostrorum protectione, et cura, utpote ab eorundem liberalitate utplurimum venientia.

Iuxta veterum canonum praescriptum Episcopus absque necessitate, aut debita solemnitate res Ecclesiae alienans veniebat deponendus; verum in *cap. 5. b. tit.* tantum fit mentio poenarum Leoninae Constitutionis, nimirum *legis 14. C. de Sacrosanct. Ecclesiis*, in qua Imperatores Leo, et Anthemius in Constantinopolitanae Ecclesiae gratiam omnem ferè rerum ad eam pertinentium alienationem prohibuerunt, sub poena nullitatis, insuper addentes eum, qui rem huiusmodi per venditionem, permutationem, aut alium contractum, adquisierit, et rem, et pretium amis-

surum, ita ut hoc in utilitatem cederet Ecclesiae, et nihilominus, Episcopum, aut Oeconomum, qui alienavit, eorumque haeredes cogendos indemnitati Ecclesiae laesse consulere. Coeterum has poenas neutquam sufficere censuit Paulus II. temerariae alienationum facilitati coercendae, aliasque eisdem addidit in praedicta Constitutione.

Hucusque exposita intelligenda sunt de Ecclesiarum ipsarum bonis. Ministri alienare neutquam possunt bona, in quibus beneficiorum, aut praebendarum suarum dos consistit: imò neque licet eis alienare fructus ad vitam, vel ad longum tempus, recepta ab emptore per unam, vel per plures solutiones pecuniarum quantitate, quam ipsi beneficiati per eiusdem temporis, vel vitae spatium probabiliter consequi potuissent, sub poena nullitatis actus, et excommunicationis, praeter alias in bona Ecclesiae alienantes in iure infictas, ex Constitutione Benedicti XIV. *Universalis Ecclesiae, anni 1741.*

Propositis regulis minimè obsistit canon 20. c. 12. §. 2. qui continet specialem Romanae Ecclesiae disciplinam occasione schismatis Laurentiani temporibus Papae Simachi oborti; cum enim Antipapa objiceret Simacho, inter alia, bona Ecclesiae sub eo fore dilapidanda, urgente ipso S. Pontifice statuit Synodus, ex qua desumptus fuit hic canon, non licere Papae praedictum Ecclesiae alienare aliquo modo pro aliqua necessitate, nec in usumfructum rura dare: et quantvis in fine addatur hoc non modò in Apostolica servandum esse Ecclesiae, verum etiam universis Ecclesiis per Provincias convenire, coeterum notarunt Correctores Romani haec verba à Gratiano apposita in Synodo non reperiri; imò econtrà haec alia in ea legi: *Huius autem constitutionis legem in Apostolica tantum volumus Sede servari, universis Ecclesiis per Provincias, secundum animarum considerationem, quem proposito Religionis convenire Rectores eorum*

vi-

viderint, more servato. Nec alii obstant, in quibus mentio fit licentiae à S. Pontifice postulatae ante Pauli II. aetatem; contigit enim nonnunquam quod Episcopi mallent Sedem Apostolicam adire, ne Capituli sui consensum exquirere cogerentur.

TITULUS XIV.

De Precariis.

Alienationis nomine comprehenduntur actus omnes, per quos transfertur dominium: coeterum animadvertimus superius in lege circa alienationem statuta contineri quoque illos ex mente Ecclesiae, per quos, licet dominium non transferatur, privatam tamen Ecclesia aliquo emolumento. Contingit hoc praecipuè in concessione Precariarum, qua fiebat, ut Clerico, vel Laico tribueretur usus, aut usufructus rerum ecclesiasticarum ad vitam, vel ad brevius tempus; valdeque frequens erat labente saeculo quinto, et decurrente sexto iuxta Cabassutum ad canonem 59. Concilii Agathensis; unde et meminere Precariarum Concilia Epaonense, Aurelianense I. Meldense, Rhemense, Moguntinum, et alia. Concedebantur primum illis, qui bona sua Ecclesiae donaverant; sed deinde extensae etiam extra hunc casum, ad eum denique abusum perductae fuerunt, ut aboleri omninò debuerint; nam saepe numero contingebat ait praedictus Auctor, ut res Ecclesiae hac ratione vel praescriberentur, vel ad haeredes, et successores possessorum sensim transmitterentur, ac in perpetuum alienarentur. Renovabantur de quinquennio in quinquennium, et certa etiam pensio quandoque Ecclesiae solvebatur, ne ius suum amitteret. Patet ex his quantum distarent precariae à contractu precarii, de quo sermo est in *cap. ult. b. tit.* et in quo tandiu res alicui conceditur, quandiu con-

Tom. II.

H

ce-

cedenti placuerit, cum precariae revocandae non sint pro voluntate concedentium, ut ait Gregorius IX. in praedicto capite.

TITULUS XV.

De Commodato.

Longam contractuum tractationem in hoc, et sequentibus Titulis contexere facillimum foret; sed, ni fallor, neque supervacaneum, cum Canonum cultor didicisse praesumendus sit generales contractuum regulas, dum iuri civili navabat operam, coeteri vero, quos nostris vigiliis frui contigerit, habeant quamplurimos hac de re tractatus: idcirco illa solum tradam, quae in cuiusque Tituli capitibus continentur, quaeque cuiusque contractus naturae, atque proprietatibus exhibendis sufficiant.

Commodatum contractus est ex his, in quibus re contrahitur obligatio; hoc est, in quibus, praeter consensum, requiritur rei datio, aut interventio, ut obligatio oriatur; idque in eo agitur, ut res alicui gratis certo modo utenda tradatur. In Precario aequè utenda res gratis datur, sed simpliciter, non certo modo, aut ad certum usum; in eoque differt à Commodato; uti et in eo quod commodans ante finitum usum rem petere nequeat, cum qui Precario eam habet quandoconque petenti domino reddere debeat. Deinde in eo quod gratis res in eo utenda detur, differt Commodatum à locatione, et conductione.

Tandem in Commodato res utenda datur, cum in deposito custodienda tradatur; neque dominium, aut possessio in Commodatarium transit, cum in mutuo res fiat mutuatarii cum obligatione tantundem reddendi; unde Commodatarius re uti debet salvà eius substantià, eandemque restituere tenetur finito usu.

In cap. un. b. tit. exponit Gregorius IX. tritam illam in iure regulam, iuxta quam Commodatarius tenetur de culpa levissima, seu, quod idem est, praestare debet exactissimam diligentiam; ex eo, quod in hoc contractu regulariter recipientis tantum utilitas vertatur. De casu autem fortuito non tenetur, nisi suà culpa acciderit; pactione sese obligaverit illum sustinere; aut moram in re finito usu restituenda commiserit. Denique ait commodantem rem à Commodatario exigere non posse ante finitum usum.

TITULUS XVI.

De Deposito.

Alia ex obligationibus, quae re contrahuntur, est ex deposito, quod definitur contractus, in quo res alicui, qui gratis haec operam suscipiat, custodienda datur. Hinc depositarius re apud se deposita uti nequit.

Depositarius tantum de dolo tenetur, et de culpa lata, quae dicitur illi proxima; non verò de culpa levi, aut levissima, nisi deposito se obtulerit, aut pretium illi solvatur: casum verò fortuitum tunc praestabit cum pactione se obligaverit, culpa casum praecesserit, aut morosus fuerit in depositae rei restitutione, quam reddere deponenti debet quandoconque reposcenti, quin objicere queat compensationem; ne contractus, qui à bona fide oritur ad perfidiam referatur. Haec Gregorii IX. sententia in cap. 2. b. tit. intelligenda est de extrajudiciali deposito; nam aliud observatur in iudiciali, quod appellatur sequestrium, et de quo diximus in lib. 2.

Quaeri solet utrum depositarius ante statutum tempus absque iusta causa sese deposito liberare liceat rem deponenti restituendo, quemadmodum li-

berum est deponenti quovis tempore eam repetere; et quidem aequalitas in contractibus servanda id suadere videtur: verum cum depositum in utilitatem ordinetur deponentis, ex eademque totum aestimetur, admittendum id neutiquam est. Sanè si damnum depositario causa depositi contingat, eius indemnitati consulere debet deponens, ad idque cogetur actione depositi contraria, quae tribuitur depositario, quemadmodum deponenti directa.

In *cap. 1.* decernit Alexander III. pecuniam apud Clericum depositam repeti ab Ecclesia non posse, nisi in eiusdem utilitatem conversa sit.

TITULUS XVII.

De Emptione, et venditione.

Emptio, et venditio contractus est, quo id agitur, ut pro certa pecunia uni danda alter rem accipiat. Ex his est, in quibus consensu contrahi obligatio dicitur, hoc est in quibus nullius rei interventio requiritur ad producendam obligationem, et actionem, dummodo de re, et pretio contrahentes convenerint; tunc enim perfectus iam est contractus, oriturque emptori actio ex empto, venditori autem ex vendito, quibus invicem sese compellant contractum consummare; id est venditor rem tradere, et emptor pretium conventum solvere. Sanè si contrahentes id voluerint, ut non aliter valeret venditio, quam si in scripturam redigeretur, perfecta minimè dicitur solà conventionem de re, et pretio: idem venit dicendum de contractu conditionali.

Cum Dei O. M. clementia ita universa ordinaverit, ut neque omnis omnia tellus ferat, neque iisdem, sive corporis, sive animi, dotibus praediti sint omnes, ad servandam nimirum, fovendamque mutuam inter homines charitatem; induci necessa-

rio

rio debuit rerum, quibus quisque abundaret, communicatio aliis ea lege facta, ut ipse quoque invicem alias alteri traderet, quibus ille indigeret. Et quidem ante signatae pecuniae, aut numismatum inventionem, permutatione sola id fiebat, quam proinde merito appellat Hugo Grotius antiquissimum commercii genus: eique consonat illud Servii: *Mutabunt merces, quia antiqui res rebus mutabant.* Deinde ad avertendam permutationum difficultatem, atque incommoda, inventi sunt nunci, quibus res omnes aestimantur, quique singulas earum representant; prodiique inde emptio, et venditio, cuius ope et facilius quisque sibi necessaria comparat, et commodius servatur utrinque aequalitas requisita. Hoc tamen non est ita strictè accipiendum, ut quaelibet inaequalitas venditioni officere praesumatur; ne aliqui mutua haec communicatio nimium coercatur, et infinita praeterea litium multitudo oriatur: statutae proinde in id sunt à iure sequentes regulae.

Cum quilibet contrahentium conditionem suam meliorem facere in omnibus contractibus intendat, rescindi non debent ob modicam deceptionem; si autem ea ultra dimidium iusti pretii contingat, consilium à legibus decepto. Et quidem, si venditor sit, agere valet, ut pretium suppleatur, aut res tradito pretio restituatur: alterutrum verò petere nequit, cum electio emptori competat, *cap. 3. b. tit. cui omnino consonat lex 1. lib. 5. tit. 11. Nov. Recop.* Huic actioni rescissoriae locus non est iuxta leges Regias, si artis cuiusque periti in rebus ad eam spectantibus se laesos ultra dimidium dicant; *leg. 3. eod.* aut si in eos intentetur, qui rem emere compulsi sunt in casu, in quo fieri licet in favorem Fiscus, *leg. 6.*

Competit etiam in casu laesionis aliud remedium, quoties nimirum probatur enormissima, id est dimidium iusti pretii plurimum superans: et quidem hoc uberius est, tum ex eo, quod intra viginti annos

op-

opponi queat, cum actioni ultra dimidium, sive ob laesionem enormem, tantum locus sit intra quadriennium; tum etiam, quia dum rescisso ob hanc contingit, nulla habetur fructuum ratio; quoties autem fit ob enormissimam restituendi sunt, tam exstantes, quam consumpti, facta aequa horum aestimatione.

Non solum in mutuo, sed et in aliis contractibus locus usurae est, uti accidit in specie, quae proponitur in *cap. 5.* cum tamen agendum de hoc sit in *lib. 5.* consulto hic praetermitto.

Emptori venditor tenetur de evictione ex natura contractus; liberabitur autem, si institutam litem ab alio venditori emptor tempore opportuno non nunciaverit; si contumaciter abfuerit, aut aliter ob suam iniuriam damnatus fuerit *cap. ultim.* Locus huic actioni est in aliis contractibus praeter venditionem; atque haec omnia conveniunt nostris legibus.

Ius eos puniendi, qui non iustus mensuris, ac ponderibus in rerum venditione utuntur, in omnibus Regionibus Iudicibus competit Regiis, ac Politicis; quapropter nullibi locus est decisionibus, quae in *cap. 1. et 2. b. tit.* continentur.

TITULUS XVIII.

De Locato, et conducto.

Proxima emptioni, et venditioni est locatio conductio; in plurimis enim conveniunt, licet in quibusdam differant; et sicuti in emptione id agimus ut pro pretio certo dominium rei alienae assequamur, ita in locatione, et conductione intendimus consequi operam personae, aut alienae rei usum, sive solum, sive cum fructu iunctum: proindeque definitur contractus, in quo id agitur, ut pro usu alicuius rei, aut

aut opera personae certa merces praestetur. Quod ad rem nostram attinet illud est, ad, et quatenus contineatur locatio sub prohibita rerum ecclesiasticarum alienatione. Distingui vulgò solet inter locationes ad longum tempus factas, et eas, quae ad modicum peraguntur: continentur primae in prohibitione, non aequè secundae; coeterum non ita planum est quodnam tempus dicatur in hac re longum: sane in locis, in quibus *Extravagans Pauli II. un. de Rebus Eccles. alien. vel non.* recepta est, dicitur tempus longum quod extenditur ultra triennium, expressè enim in ea prohibetur locatio ultra hoc spatium: in aliis Regionibus standum erit receptis consuetudinibus. Concilium Trident. in *sess. 25. cap. 11.* vetuit quidem locationes triginta annorum; coeterarum non meminit. Dationes ad firmam, quo nomine intellexerunt Scriptores temporis medi locationes in longissimum tempus, haud dubiè comprehenduntur in prohibitione; uti et emphiteusis perpetua.

Multitudo studentium, qui undique confluebant ad Civitatem Bononiensem studiorum causa temporibus Clementis III. in causa fuit, ut ederetur constitutio circa conductiones domuum, quae refertur in *cap. 1. b. tit.* Gregorius IX. in *cap. 3.* exprimit casus, in quibus expelli inquilinus potest ante finitum conductionis tempus: qua in re servandae apud nos sunt leges cuiusque Oppidi municipales. Sermo quoque in eodem capite est de remittenda conductori pensione propter sterilitatem; quod et apud nos observatur in certis adiunctis, de quo videri potest D. Covarrubias in *Practiis quaest. cap. 30.* Tandem in *cap. ult.* ait idem S. Pontifex emphiteutam Ecclesiae iustè expelli posse, si per biennium in solutione canonis cessaverit, nisi postmodum celeri satisfactione sibi consulere studuisset, vel si praesumpserit meliorationes, et ius sibi competens alii vendere, Ecclesiam prius non requisita, eique nunciato quantum

tum sibi ab aliis offerretur, praestitoeque insuper Ecclesiae duorum mensium spatio ad deliberandum.

TITULUS XIX.

De Rerum permutatione.

Solemnitas, quae praescribitur ad rerum ecclesiasticarum alienationem, necessaria non minus est ad earum permutationem, quae species est alienationis: et quidem omnium antiquissima, atque simplicissima, uti apparet ex his, quae innuimus in titulo *de emptione, et venditione.*

Permutari nequit spiritualis res cum temporalis, cum ad committendam simoniam parum intersit an pecunia, vel res alta temporalis tribuatur pro spirituali, *cap. 9. b. tit.* Sed de hoc latius in *lib. 5.*

Si unum beneficium commutetur cum alio, proprie dici nequit simoniam adesse, cum utrinque res spiritualis conferatur, licet annexae ei sint et temporales: nihilominus in eis labem simoniae semper contineri dicitur in *cap. 5. b. tit.* maxime si pactio praemittatur, atque proinde fieri de iure non posse: quod de simonia iuris ecclesiastici intelligitur communiter: sed de hoc sermo erit in *lib. 5.* Sanè accedente Episcopi auctoritate licitae habentur huiusmodi beneficiorum, aut praebendarum permutationes: licet enim S. Pius V. in Constitutione *Officium* suspenderit Ordinariis ad tempus resignationes, et permutationes beneficiorum admittendi auctoritatem, usquequàm ipse de eadem re opportunius statueret; deinde verò in Constitutione posteriori, quae incipit *Quanta*, resignationibus quidem certam praefixit formam, de permutationibus autem decrevit indefinite admitti posse ab Ordinariis illas, quae canonicis sanctionibus, et Apostolicis constitutionibus permittuntur. Vid. Bened. XIV. *de Sinoda Dioecesan.*
lib.

lib. 3. cap. 24. Iniunctum apud nos strictè est Iudicibus Regiis, ut attentè invigilent, ne ulla Brevia, aut Bullae circa pensiones, resignationes, permutationes, dispensationes in re beneficiâ, aut alia, quae directè, aut indirectè Concordatis cum Sede Apostolica initis contraria sint, mandentur executioni.

TITULUS XX.

De Feudis.

Scriptores plerique neglexerunt omninò feudorum iura, etiam cum de illis ipsis rebus agerent, quarum origo quaerenda esset in disciplina feudali; et haec incuria quamplures in historicis, atque politicis, peperit errores. Id aequè generaliter accommodari nequit illis, qui canonicas sanctiones suis lucubrationibus illustrarunt: puto tamen Cultoribus canonum quoque necessariam esse saltem qualem qualem feudalis iurisprudentiae notitiam. Ego sanè is non sum, qui explanare queam rem plurimis difficultatibus involutam, neque praesenti instituto congrueret longa de ea tractatio: tradam nihilominus scitu magis necessaria, admonitiosque volui studiosos Adolescentes, ne errore ducti, in tenebris iam perpetuò hanc rem jacere debere arbitrentur, cum eius cognitio plurimum adiumentum afferat ad congruam multarum ecclesiasticarum sanctionum intelligentiam.

Adduci in hanc rem opportunè possent plura ex nostris legibus, praesertim ex *toto tit. 26. Part. 4.* in quo diversae feudorum species, iura, tum dominorum, tum vasallorum, casus, in quibus ius suum hi amittunt, atque alia huiusmodi traduntur: haec tamen, quae facillimè praedicto loco, et aliis, videri possunt, praetermittimus, ut ipsam feudorum originem, paucis licet, scrutemur.

Enumerati mores barbararum Gentium, quae uni-
Tom. II. 1 ver-

versam Europam post Magni Theodosij obitum devastarunt, primum in causa fuerunt, ut induceretur feudorum disciplina. Quoad in pristinis suis Ditionibus, in Plagis nempe Septentrionalibus, manserunt hae Nationes, neque subjectionis, neque proprietatis agnoverunt iura, uti conijcere est de Gente litterarum, atque historicorum copia, penitus tunc temporis destituta, quaeque, belliarum potius more, quam hominum, in silvis incultis sine certis legibus degebat. Verum quando Romana dominia ingressi sunt, diviserunt terras, quas suae ditioni subjecerant; atque sic inducto proprietatis iure defensionis propriae mutuo consulere se debere agnoverunt, ne passim quaesitis spoliarentur. Legibus licet certis carerent, habebant nihilominus certos belli Duces, quos nimirum strenua aliqua gesta commendassent: contingere autem debuit, ut iis maior terrarum portio in praedictis partitionibus tribueretur: cum verò cogere neutiquam possent hi Duces Concives suos ad nova belli pericula tentanda, habebant saltem, quibus eosdem invitarent; certos enim fundos concedere ipsis poterant. Apparent in iis concessionibus prima feudorum vestigia, quae successu temporum perfecta gradatim sunt, praesertim postquam Reges sibi eligere, eisdemque subfici coeperunt: cum enim arcta nimis esset horum potestas, facile Magnatibus fuit nomine feudorum plurima ab eis extorquere; adeò namque eorum ambitio, atque petulantia creverant, ut etiam bona Ecclesiis donata, imò et stipendia ipsa altaris, invitis penè Regibus, quandoque hoc nomine occupasse perhibeantur.

Mediis saeculis alia quoque occurrit ratio feuda inducendi. Post mortem Caroli Magni Europae Ditionibus turbatis, potentiorum vi, atque usurpationibus, resistere non valebant inferiores; atque in his adiacentis quamplurimi securitati suae consuluerunt, bo-

bona sua Magnati alicui tradendo in feudum, ut is invicem eos sua protectione defenderet, atque munitiret. Patet autem hæc medellâ uti praecipuè Ecclesiam debuisse, cum non alia, quam orationis, habeat arma. Et quidem utilissimum hoc ipsi erat; ne tamen Praelati hac occasione potestate sua abuterentur, congruum in concessione feudi fuit eadem statuere, quae diximus de reliquis alienationis speciebus.

In *cap. 2. b. tit.* exprimuntur casus, in quibus licet Praelatis à generali regula recedere, et feudum ab antiquo tempore constitutum de novo concedere; adstante nimirum Ecclesiae utilitate; consultus enim Innocentius III. ab Archiepiscopo Mediolanensi an sibi liceret de novo infeudare, non obstante iuramento de non infeudando de novo Romano Pontifice inconsulto, si ob mortem vasalli feudum rediret ad Ecclesiam; si à vasallo feudum alienari contingeret, et de eiusdem filio, aut consanguineo, simulque in feudo consorti, in eo investiendo ageretur; aut tandem si feudum reperiretur ita alienatum, ut ab Ecclesia recuperari non posset aliter quam alicui Laico illud tribuendo; respondit novam infeudationem in his casibus fieri posse: intelligendum verò id est adstante evidenti utilitate Ecclesiae ne contrarietur *Extravag. in. de rebus Ecclesiae alien. vel non inter com. eademque cautela adhibenda*, ni fallor, venit in conspectu *legis 3. Part. 4. tit. 26.* in qua novae tantum infeudationes Praelatis Ecclesiasticis prohibentur.

TITULUS XXI.

De Pignoribus, et aliis cautionibus.

Datio in pignus, quanvis non sit alienatio, comprehenditur nihilominus sub regula rerum ecclesiasticarum.

carum alienationem vetante; tum, quia est dispositio quaedam ad alienationem, cum possit creditor pignus distrahere, si tempore in conventionem statuto solutio ipsi non fiat; tum etiam quod Ecclesia interim usu rei pignoratæ careat. Sane non in qualibet pignoris constitutione hoc accidit, cum constituitur etiam valeat nuda conventionem absque traditione; cum tamen creditor ius in rem adquirat simul ac placuit eam pignori obligatam esse, licet possessionem nondum acceperit, aequè prohibita dicitur huiusmodi conventio, ac propriè dicta pignoris datio.

Deinde quae de pignore dicimus intelligenda sunt de hypothecae constitutione, qua maius adhuc gravamen inferri Ecclesiae posset, cum idem quoad hoc sit hypotheca in rebus immobilibus, ac pignus in mobilibus.

Rescribitur in *cap. 6.* creditorem computare debere in sortem principalem fructus ex re pignoratæ perceptos; nam aliàs usuram committeret, uti dicemus in *lib. 5.*

In *cap. 3.* compellendum ait Alexander III. haeredem Episcopi rem Ecclesiae restituere, quae à defuncto pignori obligata fuerat pro sua necessitate, cum indignum sit, ut Ecclesiae res suae taliter debeant deperire.

Aequè prohibentur in hoc titulo aliae cautiones, et conventiones, quibus damnus Ecclesiae inferatur, veluti concessio usufructus, et aliae huiusmodi.

TITULUS XXII.

De Fideiussoribus.

Non tantum obligationibus principalibus, sed etiam accessoriis, qualis est fideiussoria, ingeri potest damnus Ecclesiae; quapropter etiam istae continentur in prohibitionem generali.

Fi.

Fideiussor ille est, qui quod alius debet fide sua esse iubet; et quidem interposita stipulatione iuxta legum Romanarum praescriptum. Dicitur aequè adpromissor; diversus in eo ab expromissore, quod hic, licet etiam ipse pro alio obligetur, novandi animo alienam obligationem ad se transmittat, cum fideiussoris, aut adpromissoris accessione non liberetur principalis, sed nihilominus obligatus maneat. Sunt praeterea alii, qui pro alio obligantur, veluti qui mandat pecuniam alicui credi, aut qui quod alius debet se soluturum constituit nudo pacto. Parum autem interest quoniam ex his modis Ecclesia obligetur, ut comprehendi omnes, aut alii similes dicantur in prohibitionem, regulisque huius tituli.

Hac occasione quaeritur in hoc titulo, an Clerici possint fideiubere. Verbo dixerim. Prohibentur Clerici fideiussionibus operam dare, sive lucri captandi causa faciant, quod certè turpissimum foret, sive absque ulla lucri spe id faciant: nam adhuc verum foret, eos negotiis saecularibus immisceri, atque à cultu divino averti, cui continuo debent incumbere: possunt autem intuitu pietatis nonnunquam fideiubere, et plurimum apud Deum promereri.

Coetera, quae in hoc titulo continentur, nulla indigent explanatione.

TITULUS XXIII.

De Solutionibus.

Familiale in iure est, quod, post rationem, quibus res quaeque constituuntur, expositionem, modi tradantur, per quos eadem dissolvuntur; praecipua autem distrahendarum obligationum ratio est solutio, propriè scilicet, et specialiter sumpta pro naturali praestatione eius, quod debetur; nam sumitur etiam generaliter pro quacunque liberatione, eoque sensu com-

comprehendit modos omnes, seu causas, quibus liberatio ab obligationis nexu contingere potest, sive ipso iure, sive ope exceptionis.

Et quidem latè satis se extendit eius materia, etiamsi ad solutionem in specie sermo contrahatur: pluries enim dubium est an rectè facta dicenda solutio sit, vel quia simul, et semel totum, quod debebatur, solum non est, vel quia aestimatio pro re, aut aliud pro alio aliter invito creditore solvitur, vel tandem quod solutionem oblatam accipere creditor recusaverit: at in tituli capitibus tria resolvuntur: primum; successorem in beneficio, aut Ecclesia, teneri solvere debita, quae contraxit praedecessor ratione ⁴⁷ Ecclesiae, minimè autem coetèra: secundum; Clericum, qui solvendo non est, non ideò esse excommunicandum, aut alià vexà afficiendum, quanvis compelli queat cavere se soluturum, si ad pinguorem fortunam devenerit; tertium denique; ei, qui indebitè solvisse asserit, probationem incumbere, nisi ille, cui solum est, inficietur solutionem, et convincatur.

TITULUS XXIV.

De Donationibus.

Prohibentur Episcopi res Ecclesiae donare praeter casus, et formam, in quibus alienationem licere diximus. Excipiuntur donationes modicae, quae vix ullum inducunt gravamen. Receptum quoque est, quod Episcopus ei largiri valeat quinquagesimam redditum partem ad Monasterii novi erectionem, aut centesimam ad amplificationem illius Ecclesiae, in qua sibi sepulturam elegerit; sed ea cautè servatà, ut unam tantummodo, quae placuerit ex his duabus, remunerationem assumat; et sub ea patiter conditione, nisi magnum ex eo damnum Ecclesiae inferatur,

tur, *cap. 9. b. tit.* nam etsi prima facie praesumatur, ait in eo Innocentius III. quod collatio quinquagesimae, vel centesimae partis grave non inferat detrimentum, quia tamen non solum si saepe, sed etiam si semel id fiat, ex variis circumstantiis deprehendi potest interdum valde damnosum, nec quinquagesima, nec centesima semel, aut successivè debet cum gravi Ecclesiae damno conferri. Quid verò si in tantum abundet Episcopus, ut sine damno Ecclesiae suae possit amplius etiam quàm per quinquagesimam, vel centesimam partem necessitati alterius Ecclesiae subvenire? Nihilominus sine S. Pontificis auctoritate Episcopum praedictam summam à canone praefinitam excedere non posse respondet idem Innocentius III. quia nimirum per eam incautè largiri volentibus est occursum: nomine autem canonis designat statutum Concilii Toletani IX. relatum à Gratiano in *canone 4. cau. 12. q. 2.* in quo praedicta quinquagesimae, aut centesimae partis praefinitio continetur. Habenda etiam est ratio receptorum in Regione consuetudinum, *cap. 3. b. tit.*

Leges nostrae inter plura alia saluberrima illud ad bonorum ecclesiasticorum conservationem statuerunt, ut Episcopis in ingressu, ea confecto, coram **Capitulo** inventario, tradantur simul cum privilegiariorum, actionumque, tam activarum, quàm passivarum ratione; ex quibus discere successor possit an quidquam contra ius fuerit alienatum. Si fortè hoc contigerit, repetere Praelatum posse decernitur ab emptore rem ita alienatam; quoad pretii autem restitutionem haec regula praefinitur, ut, si in rem Ecclesiae versum sit, restitui emptori, tantundem debeat ex bonis Ecclesiae; sin minus, facienda restitutio sit ex propriis illius bonis, qui alienavit, aut haeredum suorum, *leg. 6. lib. 1. tit. 2. Nov. Recop.*

Deinde quoad donationes ex rebus ecclesiasticis ab Episcopis factas eadem statuuntur in *legibus 4. et*

comprehendit modos omnes, seu causas, quibus liberatio ab obligationis nexu contingere potest, sive ipso iure, sive ope exceptionis.

Et quidem latè satis se extendit eius materia, etiamsi ad solutionem in specie sermo contrahatur: pluries enim dubium est an rectè facta dicenda solutio sit, vel quia simul, et semel totum, quod debebatur, solum non est, vel quia aestimatio pro re, aut aliud pro alio aliter invito creditore solvitur, vel tandem quod solutionem oblatam accipere creditor recusaverit: at in tituli capitibus tria resolvuntur: primum; successorem in beneficio, aut Ecclesia, teneri solvere debita, quae contraxit praedecessor ratione ⁴⁷ Ecclesiae, minimè autem coetèra: secundum; Clericum, qui solvendo non est, non ideò esse excommunicandum, aut alià vexà afficiendum, quanvis compelli queat cavere se soluturum, si ad pinguorem fortunam devenerit; tertium denique; ei, qui indebitè solvisse asserit, probationem incumbere, nisi ille, cui solum est, inficietur solutionem, et convincatur.

TITULUS XXIV.

De Donationibus.

Prohibentur Episcopi res Ecclesiae donare praeter casus, et formam, in quibus alienationem licere diximus. Excipiuntur donationes modicae, quae vix ullum inducunt gravamen. Receptum quoque est, quod Episcopus ei largiri valeat quinquagesimam redditum partem ad Monasterii novi erectionem, aut centesimam ad amplificationem illius Ecclesiae, in qua sibi sepulcrum elegerit; sed ea cautè servatà, ut unam tantummodo, quae placuerit ex his duabus, remunerationem assumat; et sub ea patiter conditione, nisi magnum ex eo damnum Ecclesiae inferatur,

tur, *cap. 9. b. tit.* nam etsi prima facie praesumatur, ait in eo Innocentius III. quod collatio quinquagesimae, vel centesimae partis grave non inferat detrimentum, quia tamen non solum si saepe, sed etiam si semel id fiat, ex variis circumstantiis deprehendi potest interdum valde damnosum, nec quinquagesima, nec centesima semel, aut successivè debet cum gravi Ecclesiae damno conferri. Quid verò si in tantum abundet Episcopus, ut sine damno Ecclesiae suae possit amplius etiam quàm per quinquagesimam, vel centesimam partem necessitati alterius Ecclesiae subvenire? Nihilominus sine S. Pontificis auctoritate Episcopum praedictam summam à canone praefinitam excedere non posse respondet idem Innocentius III. quia nimirum per eam incautè largiri volentibus est occursum: nomine autem canonis designat statutum Concilii Toletani IX. relatum à Gratiano in *canone 4. cau. 12. q. 2.* in quo praedicta quinquagesimae, aut centesimae partis praefinitio continetur. Habenda etiam est ratio receptorum in Regione consuetudinum, *cap. 3. b. tit.*

Leges nostrae inter plura alia saluberrima illud ad bonorum ecclesiasticorum conservationem statuerunt, ut Episcopis in ingressu, ea confecto, coram **Capitulo** inventario, tradantur simul cum privilegiariorum, actionumque, tam activarum, quàm passivarum ratione; ex quibus discere successor possit an quidquam contra ius fuerit alienatum. Si fortè hoc contigerit, repetere Praelatum posse decernitur ab emptore rem ita alienatam; quoad pretii autem restitutionem haec regula praefinitur, ut, si in rem Ecclesiae versum sit, restitui emptori, tantundem debeat ex bonis Ecclesiae; sin minus, facienda restitutio sit ex propriis illius bonis, qui alienavit, aut haeredum suorum, *leg. 6. lib. 1. tit. 2. Nov. Recop.*

Deinde quoad donationes ex rebus ecclesiasticis ab Episcopis factas eadem statuuntur in *legibus 4. et*

5. tit. 14. part. 1. quae exposuimus ex Concilii Toletani, et Innocentii III. sanctionibus; admonenturque pariter in eis Episcopi se rerum ecclesiasticarum non dominos esse, sed tantum procuratores, proindeque conditionem Ecclesiarum meliorari ab ipsis debere, deteriorum fieri non posse; quibus verbis adloquebatur Alexander III. Episcopum Parisiensem in rescripto, quod refertur in cap. 2. b. tit.

TITULUS XXV.

De Peculio Clericorum.

Quamplurimae occurrunt contentiones de peculio Clericorum, dum quaeritur an, et quatenus disponere de eo valeant inter vivos, aut in ultima voluntate. Et quidem longum foret recensere opiniones omnes, aut adversantium inter se sententiarum pondera omnia: illa ergo solum tradam, quae in re verissima, atque tutissima iudico, insuperhabitis disputationibus, quae Interpretum vota diviserunt.

Peculium Clericorum duplex est, aliud conflatum ex redditibus ecclesiasticis, sive quomodolibet contemplatione Ecclesiae quaesitum, aliud verò proveniens ex bonis patrimonialibus, vel aliunde extra Ecclesiae causam. Ignota erat haec distinctio pristinis Ecclesiae temporibus; cum enim primò non solum Clericis, sed et Laicis omnia essent communia, nemo sibi quidquam proprium censebat, sed cunctis tribuebantur necessaria ex communi acerbo: frigescente fidelium charitate, recesserunt Laici ab hac communione; Clerici adhuc manserunt; sed et dissociati, ad eandem non semel reversi sunt; atque per plures vicissitudines, de quibus superius, devenerunt tandem ad hodiernam beneficiorum formam; iuxta quam tributa eisdem est redditum ecclesiasticorum administratio. Agnita tunc fuisse peculia Clericorum, disputa-

tarique undique coepit quatenam potestas competat Clericis in eisdem.

Probè quidem scio aliter vulgò peculium Clericorum distingui iuxta differentiam nimirum, quae assignari solet inter bona patrimonialia, quasi patrimonialia, ecclesiastica, et parsimonialia: coeterum ostendit inter alios Van-Espenius *Iur. eccl. univ. Part. 2. tit. 32. cap. 1.* quàm parùm sacrorum canonum praescripto illa conveniat eo sensu, in quo ab his, qui Clericis liberam de bonis intuitu Ecclesiae quaesitis disponendi potestatem tribuunt, adducitur: aliàs enim admitti ea facile posset commodioris explicationis gratia. Cave autem Andream Vallensem ad hunc tit. dum aut bona quasi patrimonialia explicat, aut triplicem peculii divisionem, quatenus scilicet illud ex bonis Clericorum propriis, ex bonis Ecclesiae, aut ex his, quae intuitu Ecclesiae quaesita sunt, constat, conformem esse innuit toti huic titulo, hoc est, omnibus capitibus, quae in eo continentur; cum imò potius eò cuncta tendant, ut probent acquisita ab Episcopo, Presbitero, aut Clerico post ordinationem, ad Ecclesiam pertinere: quod sanè intelligendum est iuxta disciplinam, quae respondet Conciliis, ex quibus S. Raimundus praedicta capita deprompsit, et temporibus, in quibus illa habita fuere.

Quisquis accuratè perpendat diversas causas, atque rationes, per quas quaesiverunt Ecclesiae bona sua, simulque consideret voluntatem, atque intentionem eorum, qui ea ipsis obtulerunt, atque etiam nunc conferunt, non dubitabit asserere, Clericos non aliam in his potestatem habere, quam necessitate tenus conclusam, quò tullum possint sibi vindicare dominium, aut ius aliud dominio proximum. Id suadet natura bonorum ecclesiasticorum, quae nihil aliud sunt, quàm patrimonialia pauperum, pretia peccatorum, et largitiones fidelium: id ferè uno ore praedicant S. Patres, et Conciliorum canones, quorum placita

videri possunt apud Berardum in *Commentariis in Ius ecclesiast. univers. tom. 2. Dissertat. 6. cap. 3.* ubi postquam causas omnes percurrit, per quas obtulerunt Ecclesiis bona, quae possident, indeque veram eorum naturam deponit, colligit monumenta ex omnibus saeculis, omnibusque Ecclesiis sumpta, atque manifestè ostendit hanc fuisse omni aevo, omnibusque locis, tum Ecclesiae ipsius, tum illorum, qui bona sua ei variis modis contulerunt, intentionem, atque sententiam; neque aliam nunc, aliam olim, sed semper, atque ubique eandem. Cum tamen disputent gravissimi Doctores, an Clerici solam habeant bonorum intuitu Ecclesiae quaesitorum administrationem, nec desint qui ipsis dominium eorum asserant; ne alterutrius partis studia sequi videamur, eoque nomiae rigidioris censurae notam inurere velint indulgentiores Clerici, satius duximus ab hac quaestione abstinere, cum parum referat ostendere unde repetenda origo sit, dummodo obligationem probemus, qua tenentur Clerici universi elargiendi pauperibus, aliisque piis usibus applicandi, quod ipsis superest post congruam sustentationem. *Non disputo* (aiebat Cardinalis Bellarminus in *Epist. ad Thebanensem Episcopum*) *quaestionem illam, an Praelati sint verè domini reddituum ecclesiasticorum, et an teneantur restituere, quae malè expenderunt: parum enim refert utrum Praelatus damnetur ad inferos quia peccavit contra iustitiam, an quia peccavit contra charitatem, non bene distribuendo facultates suas. Solum quaero, in quos usus debeat expendere suas ecclesiasticas facultates, ut non amittat vitam aeternam.*

Sane compertissima mihi res est dominium Clericis quibuscumque in bonis intuitu Ecclesiae acquisitis asserti non posse, quia cunctarum ecclesiasticarum sanctionum tum antiquarum, tum recentiorum, sententia torqueatur; argumenta autem, quae adduci solent, sive ex facta bonorum ecclesiasticorum divi-

sio-

sione, sive ex locis, in quibus asseritur Clericos fructus suos facere, aut non facere, sicuti contingit dum de non residentibus agitur in *cap. un. de Clericis non resid. in 6. et in sess. 24. de Reform. cap. 12. Concilii Trident.* facillimè à quolibet diluuntur, qui ad eorum interpretationem absque praeeconceptis opinionibus accedat.

Asserui potestatem Clericorum in huiuscemodi bonis necessitate tenus concludi: quod idem est, ac dicere, Clericos tunc tantum posse ea convertere in proprios usus, cum indigent, et quatenus indigent, sicut sese explicant Concilia, et Patres. Hinc est, quod neque ali ex eis possint, si habeant ex patrimonio, vel aliunde, bona ad sui congruam sustentationem necessaria; neque disponere pro libitu de bonis, quae dicuntur parsimonialia; hoc est, de illis, quae Clericus ex congrua sustentatione sibi debita subtrahit vivendo parcius; veluti si vulgò decem aurei ad honestam Clerici sustentationem in ea Regione aestimentur necessarii, ipse autem tantum quinque expendat. *Quidquid praeter necessarium victum, ac simplicem vestitum de altario retinet* (aiebat D. Bernardus) *tuum non est, rapina est, sacrilegium est.* Facile esset plurima congerere similia testimonia: satis nota sunt Hieronimi, Pomerii, atque Patrum Agathensium in hanc rem verba. Veram nonnulli Clerici S. Patres exaggeratione quadam usos, dicere consueverunt; aut saltem eos illo tempore loquutos, in quo nondum facta fuerat bonorum ecclesiasticorum divisio: potius ergo lubet illa inuere argumenta, quibus neutrum obijci queat; quanvis cerò persuassum nobis sit hanc suae sententiae firmandae rationem neque illis ipsis videri iustam posse, qui magis solliciti sunt augenda Clericorum in huiuscemodi bonis dispensandis potestati: quatenam enim firmitas sanctissimis quibusque rebus foret, si liceret unanimum Sanctorum Patrum sententiam exag-

K 2 ge-

generationis ex ardentiori zelo ortae nota rejicere?

In Concilio Trident. ita eformatum primò fuerat decretum *capitis 1. in sess. 25. de Reform.* ut adiungerentur verba: *Quia Ecclesiasticorum proventuum tantum dispensatores sunt*; tamen, cum, uti diximus, disceptetur inter Auctores gravissimos utrinque, an eorum domini, vel solum administratores Clerici sint; satius duxerunt Cardinalis à Lotharingia, et eximius ille Granatensis Praesul Petrus Guerrerus *sub Iudice hanc liam relinquere*; proinde, eis urgentibus, *suppressa* haec verba fuerunt in Congregatione generali, habita die 23. *Novembr. anni 1563.* uti refert Pallavicinus *Hist. Concilii Trident. lib. 24. cap. 3. n. 4.* Coeterum probè sciebant Patres, potestatem Clericorum in praedictorum bonorum distributione iisdem limitibus esse circumscriptam, quanvis earum dominium ipsis expressè non denegarent; proinde nihilominus iusserunt Episcopis, et aliis quibuscunque beneficiis ecclesiastica, tam saecularia, quam regularia obtinentibus, ut modèsta suppellectili, et mensa, ac frugali victu contenti sint, utque in reliquo vitae genere, ac tota domo caveant, ne quid appareat, quod à sancto eorum instituto sit alienum, quodque non simplicitatem, Dei zelum, ac vanitatum contemptum praeserferat. Deinde omnino eis interdixerunt, ne ex redditibus Ecclesiae consanguineos, familiaresve suos augèrè studeant, cum et Apostolorum canones prohibeant, ne res ecclesiasticas, quae Dei sunt, consanguineis donent; sed si pauperes sint, iis, ut pauperibus, distribuant.

Deprompsit haec verba sancta Sinodus ex Concilio Carthagini. IV. quod propè finem saeculi IV. habitum fuit, canone 15; ex Sinodo dicta VII. can. 12. aliisque monumentis priorum saeculorum, ut liquet percurrenti canones relatos à Gratiano *dist. 41. et caus. 12. quaest. 1. et 2.* quanvis nonnunquam minus rectè se gerat in eis citandis, veluti dum *ca-*

no-

nonem 21. praedict. cau. 12. quaest. 1. tribuit Concilio Martini Papae; id autem luculentissimè probat Tridentinos Patres neque exaggerationem ullam invenisse in antiquis illis monumentis, neque immutatam credidisse bonorum ecclesiasticorum naturam, aut post divisionem eorundem, aut posteaquam hodierna forma beneficiis tributa fuit.

Congeri nullo negotio possent alia multa, si praedictam sententiam argumentis firmare, ut eorum quae obijciuntur, levitatem ostendere mens esset; ea enim speciem potius habent argumenti, quam firmitatem, uti aiebat Berardus. Verùm praetermittenda non est magni illius viri sententia, quem et Pontificem piissimum, et Scriptorem praestantissimum omnes uno ore praedicant.

Benedictus XIV. *de Sinodo Dioec. lib. 7. cap. 2.* reprehendit Praelatos, qui, dum in Constitutionibus Sinodalibus inculcant praecceptum, quo beneficiarii tenentur erogare in pios usus quidquid superest post congruam sustentationem, asserunt eosdem non esse bonorum, sive fructuum, dominos, sed tantum dispensatores, quasi decisa sit *controversia*, quae adhuc agitur: verùm de obligatione ipsa sermonem instituens, certum est (ait) etiam posita Ecclesiasticorum bonorum divisione, et assignata iam pridem pauperibus quarta parte fundorum ad Ecclesiam pertinentium, ex quibus putant Doctores erecta, atque dotata fuisse Hospitalia, aliaque instituta opera pia ad eorundem pauperum commodum, adhuc nihilominus teneri Clericos Beneficiarios redditus, quos ultra sui honestam sustentationem ab Ecclesia percipiunt, distribuere in pauperes, aliave pia opera erogare; nec posse absque gravi peccato in convivia, ludos, venationes, et alios similes profanos usus impendere, aut consanguineis elargiri, nisi tanquam pauperibus, si verè pauperes sint; et tunc, ut minus egeant, non ut ditescant.

Alio

Alio in loco Magistrum Loream de turpi errore, in quem lapsus fuerat, obiurgans, ait, nullum omnino Doctorem, praeter hunc, ausum fuisse unquam eximere Beneficiarios à gravi obligatione distribuendi redditus ecclesiasticos, suae honestae sustentationi superfluos, in pauperes, aliave pia, et religiosa opera. Tandem Theophilum Raynaudum laudat in Opusculo, cui titulus est: *Mala è bonis Ecclesiae*, asserens nullum eo accuratius Doctorum placita hac de re perquisisse.

Capita in hoc titulo à S. Raimundo inserta nihil exhibent, nisi quod adnotatum iam est: unde autem illa desumpserit non certo constat, ut ad eorum singula animadvertendum est à Correctoribus Romanis, excepto sanè ultimo, quod et ipsi tribuunt Concilio Toletano II. Tandem, licet in capitibus ipsis nulla appareat mentio peculii, tamen probat Van-Espenius loco supra citato rectè titulum inscribi de *Peculio Clericorum*, hocque apimè convenire cum peculio servorum, et cum profectio filiorumfamilias.

TITULUS XXVI.

De Testamentis, et ultimis voluntatibus.

Praesens titulus pars est, et sequela praecedentis; cum enim de illis tantum bonis testari liceat, de quibus disponendi quis habet potestatem, facile quilibet resolvat ex praedictis quod in hoc titulo quaeritur; an videlicet, et quatenus testari Clerici valeant.

Nimirum distinguenda sunt bona intuitu Ecclesiae acquisita à reliquis. De primis sicuti inter vivos pro lubitu disponere prohibentur, ita de eisdem testari, vel aliter mortis causa ordinare non possunt: de coeteris verò, utpote propriis, testari valebunt. In
Con-

Concilio Lateran. anni 1179. improbantur Clerici, qui bona per Ecclesias acquisita in alios transferre praesumebant, quod asseritur antiquis canonibus esse inhibitum; statuiturque quod, sive intestati decedant Clerici, sive aliis conferre voluerint, penes Ecclesias talia bona remaneant, *cap. 7. h. tit. Alexander III. in cap. 8. eod.* ait Clericos de mobilibus, quae per Ecclesiam sunt adepti, de iure testari non posse: viventes autem, et sui compotes, dum in aegritudine constituti sunt, de bonis ipsis moderatè aliqua erogare posse addit, non ratione testamenti, sed eleemosinae intuitu. Tandem in *cap. 9.* consultus à Vigilensi Episcopo, respondit, quod licet Clerici disponere liberè valeant de his, quae paternae successionis, aut cognationis intuitu adepti sunt, vel quae de artificio, seu dono consanguineorum, aut amicorum, non habito respectu ad Ecclesiam pervenerunt ad ipsos; de illis tamen, quae consideratione Ecclesiae pereceperunt, nullam de iure facere possunt testamentum.

Et quidem haec regula constantissimè observata conspicitur per omnia Ecclesiae saecula usque ad tempora Alexandri III. quibus induci in quibusdam locis coepit consuetudo testandi de bonis mobilibus in pias causas; quae cum non improbanda dicta fuisset ab eodem Pontifice in decreto, quod refertur in *cap. 12. h. tit.* extensa paulatim fuit ad immobilia: deinde verò amplexata fuit quaecunque bona, quascunque etiam dispositiones, licet piis causis non faverent. Sanè Alexander III. in praedicto capite tantum ait consuetudinis non esse improbandae, ut de mobilibus per Ecclesiam acquisitis pauperibus, et religiosiis locis, et illis, qui viventi servierant, sive sint consanguinei, sive alii, aliqua iuxta servitii meritum conferantur; ubi cum nulla appareat testamenti mentio, eodem sensu loquutum in hoc loco censerem S. Pontificem, quo in praecitato capite 8. ut
ni-

nimirum intuitu eleemosinae, non ratione testamenti, hanc praestationem aegrotantibus Clericis permitteret. Attamen verum est hac occasione testamenta de bonis intuitu Ecclesiae quaesitis condendi consuetudinem invaluisse, cum tales Clericorum aegrotantium, et saepe mortuorum, dispositiones non longe absentes a testamenti factione in pias causas. Testamenta sic condita infringi non poterant, aut consuetudo inducta aboleri, quin plurae orientur lites inter haereditarios ex una parte, et ex alia Ecclesias, quarum ministerio additi fuissent Testatores; quapropter Principes Seculares talia Clericorum testamenta sustinuerunt, praesertim nostri Reges, ut patet in variis locis iuris patrii. Intererat enim pacem in Republica servari; intererat etiam ne Ecclesiae nimium abundarent bonis maximo Saecularium praesudicio, quod expressis legibus impedire aequè Principes potuissent.

Iam verò, nemo non videt has temporum vicissitudines, atque politicas rationes, immutare nequissime naturam bonorum ecclesiasticorum: ideo, licet testamentum, in quo Clerici de bonis intuitu Ecclesiae quaesitis in usus non pios disponunt, in foro exteriori sustineatur, non minus verae, quam olim, erunt regulae Patrum, quibus in foro conscientiae morem gerere tenentur Clerici omnes.

Verum ulterius progredi haud sinunt inductae cum iure spoliorum varietates, quae discutiendae hinc sunt.

Saeculo decimotertio coeperunt Episcopi sibi vindicare bona decedentium Clericorum, exemplo ex Monasteriis desumpto, in quibus receptum erat, quod Praelati sibi reservarent bona, quae apud defunctum quemque Monachum reperirentur. Coercita haec Episcoporum ambitio fuit primùm à Bonifacio VIII. in cap. 9. de Officio Ordinarii in 6. exceptis Praelatis, quibus hoc competeret de speciali privilegio,

vel

vel consuetudinae legitime praescripta, aut alia causâ rationabili; quo casu in illis tantum bonis hoc intelligi voluit, quae superessent solutis debitis: deinde à Clemente V. in Clement. un. de Exces. Praelat. ac tandem in Concilio Constantiensi anno 1417. Sed penitus aboleri abusus nequivit, donec S. Pontifices spolia sibi vindicarent. Berardus in tom. 2. de Univers. iur. ecclesiast. Dissert. 6. cap. 3. refert adamussim historiam disciplinae spoliorum à S. Pontificibus inductae; ad quem Lectorem mittimus ne nimium immoremur; nam quod praecipue ad rem spectat, atque scire oportet, illud est, spolia Pontificia originem habuisse tempore quo Clemens VII. atque Urbanus VI. quorum ille in Gallias, hic Romae sedebat, contendebant de Pontificatu maximo: posterioribus temporibus, modò maiora, modò minorâ habuisse incrementa; neque in omnibus Provinciis aequè paratam invenisse executionem. Apud nos antiquissima consuetudine receptum fuit, ut Clericorum omnium Episcopis inferiorum bona quaecumque ad haereditarios eorum sive ex testamento, sive ab intestato transirent, nullo admissio discrimine inter bona intuitu Ecclesiae quaesita, et coetera. Sanè ex Concilio Dertusano anni 1429. in can. 18. deduci posse videtur à contrario sensu spolia Episcoporum locum etiam in Hispania habuisse in bonis Clericorum ab intestato decedentium, verum leges Regiae dubitare non sinunt, praedictam disciplinam, tam ab intestato, quam ex testamento fuisse observatam, Nov. Recop. lib. 5. tit. 8. leg. 13. Non idem fuit in bonis Episcoporum, intuitu Ecclesiae quaesitis; quoad haec enim admissa fuisse apud nos spolia à Sede Apostolica inducta, dubitari nequit: coeterum animadvertendum est, Reges nostros etiam tunc, cum Praelatorum bona spoliorum iure Camerae Pontificiae addiscebantur, tueri ea, atque custodire consuevisse ope Iudicum Saecularium, et generalis protectionis vi, ne haereditas

Tom. II.

L

bo

bonis patrimonialibus fraudentur à Collectoribus spoliatorum, quorum ubique magnum fuisse abusum constat, neve creditoribus iniuria fieret. Initis deinde cum Sede Apostolica Concordatis, tam fructus Episcopatum vacantium, quam spolia omnia, Regum nostrorum dispositioni relicta sunt, quin ulla Sedi Romanae potestas manserit in eisdem, *leg. 11. tit. 6. lib. 1. Nov. Recop.* Insuper, cum privilegia de bonis intuitu Ecclesiae quaesitis testandi concedi à Sede Apostolica consuevissent nonnullis Praelatis, cautum fuit nullam ex his indulgentiis in posterum tributam iri, etiamsi de Episcopis valde conspicuis ageretur. Denique abrogata fuere indulta, quae in anteriorum Rom. Pontificum Constitutionibus continebantur, veluti Pii IV. in Constitut. *In suprema, anni 1564.* quoad Rom. Ecclesiae Cardinales, Episcopos, Solio Pontificio assistentes: Iulii III. et Pauli V. in favorem Clericorum, qui Romae, atque in eius districtu habitarent.

Postquam Reges nostri praedictam facultatem de bonis, spoliatorum, atque vacantium disciplina contentis, in usus à sacris canonibus praefinitos disponendi sibi asseruerunt, saluberrimas statim statuerunt leges, quae extant in Regio Decreto edito *die 11. Novembris anni 1754.* ut in Ecclesiarum utilitatem, et levamen pauperum, ea fideliter impenderentur. Accessit deinde aliud Regium Decretum *die 17. Februarii anni 1771.* promulgatum, in quo cautum fuit, mobilia omnia Episcoporum decedentium asservanda usui Successoris, illis exceptis, quae minus deceant viros in Apostolico ministerio constitutos: ex libris autem publicam Bibliothecam esse compingendam: denique inventa fuit ratio sublevandi Praelatos electos, sumptibus impares ad obtinendam à Sede Apostolica confirmationem necessariis.

Patet ex his decisionem *capitis 1. b. tit.* in quo statuitur, Episcopum testari, non posse de bonis intuitu

tuitu Ecclesiae quaesitis, bona verò ante Episcopatum adepta cuilibet testamento relinquere posse, legibus, et consuetudinibus nostris admodum convenire, si ad illa, quae Episcopus aliter quam intuitu Ecclesiae in Episcopatu adquisivit, extendatur.

In Regularibus, qui evehantur ad Episcopatum, locus questioni esse non potest; cum enim à voto paupertatis, quod in professione emisserint, minime ob Episcopalem dignitatem liberentur, ex persona propria quidquam acquirere nunquam possunt; sed si agnatorum, aut aliorum donationibus aliquid eis obvenerit, aut ex propria industria quaesierint, non ipsis, neque Monasterio, sed Ecclesiae, cui adscripti sunt, acquiritur, *can. un. c. 18. q. 1.* neque enim haereditatem, donationem, aut quid aliud vindicare possunt, ut proprium, quin voti Rei fiant.

In *cap. 3. et 17. b. tit.* tribuitur Episcopis potestas exequendi ultimas voluntates, si haeredes, aut executores testamentarii neglexerint; quae et in nonnullis nostris legibus concessa ipsis conspicitur: verum si posteriores in *lib. 5. tit. 4. Nov. Recop.* insertae attentè perspicantur, apparebit, Episcopos, aliosve Iudices ecclesiasticos, hoc nomine se immiscere non posse in quibuslibet causis testamentariis; proindeque communem AA. sententiam, quae eas mixti fori esse asserit, non esse undique veram.

Sed et coercita novissimis Regis Decretis est facultas, quam sibi passim vindicabant Curiae Ecclesiasticae, cognoscendi circa Testamentorum validitatem, eorumque sequelas; ex eo, quod Personae Ecclesiasticae forent, sive Testator ipse, sive haeredes.

Capita 7. 8. 9. 12. et 13. iuxta integrum textum, qui refertur à Gonzalezio, in desuetudinem penitus apud nos abisse colligit facile, quilibet ex praedictis, cum testamenta à Clericis de bonis quibuslibet etiam in causis non pias confecta praeter gene-

ralem consuetudinem habeant legum patriarum protectionem.

Circa *caput 2.* nihil necessum est hic animadvertere, cum de eius materia, nempe de tacitae professionis religiosae vi alibi loquamur. Sed neque locum habet constitutio *capitis 11.* in quo statuitur valere testamentum coram duobus, aut tribus testibus, mandaturque Episcopo, ut huiusmodi causas, non secundum leges, sed secundum decretorum statuta tractet; quoad formam enim testamenti factionis nedom Laici, sed et Ecclesiastici servare debent formam Regis legibus praescriptam.

TITULUS XXVII.

De Successionibus ab intestato.

Successionem ex testamento sequitur successio ab intestato, de qua pauca subiicienda sunt.

Olim in bonis Clericorum intestatorum, quae intuitu Ecclesiae non fuerant acquisita, succedebant agnati, atque cognati: his autem deficientibus, Ecclesia: reliqua vero, uti ab Ecclesia provenientia, ad eandem semper revertebantur, cum, uti dictum est, nusquam de ipsis testari possent. Deinde inductis, primo Episcoporum, deinceps Sedis Apostolicae spoliis, immutata fuit haec disciplina. Exposuimus in titulo superiori quatenus observata fuerit in Hispania: quapropter nusquam apud nos admitti potuit decisio *capitis 1. de sit.* in quo Episcopis, Presbiteris, et Clericis de bonis per haereditatem, aut alio modo intuitu Personae acquisitis quomodo velint, dum vivunt, disponendi potestas tribuitur; si autem ante obierint, quam hoc fecerint, ea altari, cui servantur, perpetuo esse sanctificanda, et in ius Ecclesiae tradenda statuitur. In 2. et *ult.* sermo est de haereditate Presbiterorum, qui ad Clerum & servitute admis-

si

si sunt; cum tamen haec inter Christianos ubique exoleverit, amplius de hoc quaestio esse nequit.

TITULUS XXVIII.

De Sepulturis.

Pietatis, humanitatisque ratio semper postulavit, ut corpora mortuorum terrae matri traderentur: quapropter, quanvis non defuerint inter alios, qui superfluum id, atque vanum censerent, Christiani tamen religiosissime hunc morem servaverunt. Verum quoad locum sepulturae alia, atque alia fuit disciplina.

Vetabant leges Romanae quemquam in Urbe sepeliri, id nimirum exigente politicae rectae ratione. Christiani priorum saeculorum, corpora, et reliquias Martirum condere studebant in Ecclesiis, ut ita ipsorum meritis magis iuvarentur: quando vero id assequi non poterant, construebant in agris Ecclesias, quae vocabantur Ecclesiae Martirii. Frequentissima quoque erant coemiteria subterranea, qualia Romanae inventa sunt proximis temporibus, et in quibus sese latitabant Christiani fervente persecutione. Mos in Ecclesiis sepeliendi translatus deinde fuit ad alios, quibus, cum maximam sanctimoniam vixissent, videbatur hic honos deferendus. Iam vero optabant fideles omnes jacere prope corpora Martirum; quod et gradatim obtinuerunt; primo quidem Episcopi, atque conspicuae personae, deinceps et coeteri: adhuc tamen intra Ecclesias minimè sepeliebantur, sed in Porticibus, aut Atriis, vel in Coemiteriis, aut Coemeteriis ad id prope Ecclesias constructis. Tandem procedente tempore inductum generaliter fuit, ut fideles omnes intra Ecclesias sepelirentur.

Cum à primis ipsis Ecclesiae temporibus fidelium cadavera cum Psalmis et Himnis honorificè humari

con-

consueverit, adiectis etiam cereis, orationibus, et sacrificiis, uti decebat viros resurrectionis fidem
 ✕ profitentes; mirum non est, quod ortae inter Ecclesiae Ministros contentiones fuerint circa curam funerum, atque oblationum perceptionem. Receptum quidem est generaliter, ut referatur hoc munus ad iura Paroecialia: verum moveri controversiae solent inter ipsos Parochos, quibus dirimeandis observare expedit sequentes regulas.

Liberum cuique est, ubi velit, sepulturam eligere, sive uxor sit sine mariti licentia, sive filiusfamilias sine consensu patris, excepto tantum *impubere*, pro quo, tanquam infirmi iudicii, eligit pater, eoque deficiente, mater, nisi aliud ferat consuetudo, *cap. 1. et 7. b. tit. cap. 3. et 4. eod. in 6.* Coeterum ille locus eligendus venit, in quo funerandi ius est, licet minus religiosus sit, hoc est, in quo minus assidue divina celebrentur. In loco non religioso, seu in quo funeris ius non est, ut in *privato Oratorio*, nemo potest eligere sepulturam.

Iure hoc electionis desituti sunt, qui singulari aliqua ratione in certo loco debent sepeliri, quales sunt *Monachi*. Quoties autem quis non impeditus eligit, parendum est eius voluntati, licet tribuenda sit propriae Paroeciae quarta pars oblationum, quae alia, atque alia est iuxta cuiusque Dioecesis, aut loci consuetudinem, et statuta.

Quandoque licet expressè quis certo loco sepulturam non eligat, tacite tamen efficere censetur. Sic qui habet sepulchrum familiare, aut Maiorum, in eo sepeliri velle praesumitur, nisi contrarium expresserit. Idem dicendum de uxore respectu sepulchri mariti, ut quos coniunxit unum coniugium, coniungat unum sepulchrum, uti aiebat D. Hieronimus: quae verò bis nupta fuerit, sepeliri debet *cum ultimo*.

Praeter hos casus sepeliri quisque debet in sua Parochia; in ea nempe, in qua vixit: et, si duplex ha-

habere solebat domicilium, in ea humari debet *Parochia*, in qua decessit: imò etiamsi casu quis in aliena Parochia decedat, sepeliendus in ea erit, si ad suam commodè portari nequeat. Verùm in his omnibus, ante has generales regulas ex corpore iuris depromptas, attendendae sunt receptae in unoquoque loco consuetudines, atque Sinodales sanctiones.

Si quis humatus fuerit extra Parochiam, quam elegit, aut si dolosè extorta electio fuerit, aut si quomodolibet alibi quam oporteret, sepultus fuerit, exhumari poterit, et ad propriam Ecclesiam transferri; cui etiam restitui debebunt omnia, quae percepta fuerant occasione funeris. Imò et gravissimae poenae inflictae sunt à Bonifacio VIII. in *cap. 1. b. tit. in 6.* et à Clemente V. in *cap. 3. de Poenis in Clement.* in Religiosos, aut Saeculares Clericos, qui aliquos ad vovendum, iurandum, vel fide interposita, seu alias promittendum inducant, ut in eorum Ecclesiis sepulturam eligant, vel iam electam ulterius non immutent.

Privantur nonnulli ecclesiastica sepultura, ut Paganus, Haeretici, Iudaei, Haeticorum receptatores, et fautores: item excommunicati: nam quibus non communicamus vivis, neque mortuis communicare debemus; nisi tamen in articulo mortis fuerint Ecclesiae reconciliati, *cap. 12. b. tit. Gregorius IX.* in *cap. 14.* eum habet reconciliatum, qui in articulo mortis iuxta formam Ecclesiae absolutus fuerit à Presbitero suo, hoc est, à proprio Parocho: verùm Sinodus Trident. in *sess. 14. de Poenis. cap. 7.* tribuit quibuslibet Sacerdotibus potestatem à quibuscumque peccatis, et censuris in articulo mortis absolventi, Deinde ex sententia *capitis 28. de Sententia excommunicat.* si evidentia poenitentiae signa praebuerint excommunicati ante mortem, licet absolutionem non obtinuerint, post mortem absolventi ab illo sunt, à quo debuerant vivi absolvi; eisque deneganda non est

est ecclesiastica sepultura. Tandem prae oculis haec in re habenda est constitutio Martini V. *Ad evitandum*, de qua pluries facta est mentio, atque ad eius mentem revocanda veniunt quae dicta sunt.

In *canone 12. cau. 23. quaest. 5.* traditur ex Sinodo Bracar. I. nullam prorsus in oblatione commemorationem fieri debere pro illis, qui sibi ipsis voluntarie quolibet modo violentam inferunt mortem, neque eorum cadavera cum Psalmis ad sepulturam deducenda: ex eo videlicet, quod in peccato mortali decessisse praesumantur: cum tamen verosimiliter, imò et penè certò tenendum sit neminem, qui mentis compos sit, tale facinus perpetraturum, vix unquam casus aderit in quo recta ratio suadeat huiusce canonis observantiam. Adiungitur in eodem aequè cum iis esse agendum, qui pro suis sceleribus puniuntur: verùm contraria consuetudine utimur, quam pietati christianae magis consentaneam quilibet fatebitur.

Aliis quoque criminibus ecclesiasticae, veluti apostasiae, schismati, usurae manifestae, Ecclesiarum violationi, aut raptui, item congressioni in torneamentis, aut duello. Quod si humati hi omnes fuerint in loco religioso, exhumandi sunt, dummodo cadavera eorum separari valeant, atque discerni: in quo tamen cautè admodum procedendum.

Legibus nostris cautum est sepulturam ecclesiasticam, saltem ad tempus, esse denegandam defunctis, quorum agnati, aut cognati nimia praebuerint doloris signa, quae in ipsis legibus exprimiuntur, *leg. 44. tit. 4. part. 1. leg. 8. tit. 1. lib. 1. Nov. Rec.* nam Christiani ostendere in omnibus tenemur resurrectionis spem firmissimam. Haec apud primos Christianos deleverat horrorem, quo antiqui, etiam ipsi Israelitae, afficiebantur erga cadavera, et sepulchra (1).

(1) Primis Ecclesiae saeculis cadavera per triduum exposita ma-

Praeter quartam Parochialem, alia etiam est, quae appellatur Episcopalis, quaeque originem trahit à generali honorum ecclesiasticorum distributione. Sed notat Berardus ubique ferè eam exolevisse. Tam quoad hanc, quam in Parochiali, servandae sunt receptae consuetudines. *Sinod. Trid. sess. 25. de Ref. cap. 13.*

In *cap. 2.* continetur decretum S. Pontificis Leonis M. ad coercendam nonnullorum Abbatum, et Monachorum avaritiam, qui, non zelo charitatis, sed studio rapacitatis, saeculares seducere conabantur, ut res suas, atque possessiones, sive in morte, sive in vita Monasteriis suis traderent, statuitque, ut quicumque in Monasterium converti vellet, sive in morte, sive in vita, medietatem omnium rerum, et possessionum, de quibus pro salute animae disponere decrevisset, Ecclesiae relinqueret, ad quam pertinere dignosceretur; hoc est, propriae Parociae. Verùm Alexander III. in *cap. 4.* aliter definiendum censuit, ait enim distinguendum esse, an qui in aegritudine ipsa ad religionem cum bonis suis transeunt, nihil propriae Parociae relinquendo, ex illam infirmitate decedant, an in sanitate se ad religiosa loca transtulerint: primo casu portionem canoniceam Parociae deberi statuit, minimè verò in secundo, cum liberum cuique sit bona sua non solum religiosis, sed etiam quibuslibet privatis conferre personis. *Post Tom. II. M. Con-*

manebant, antequam humarentur; atque interim attentè invigilabant fideles. Cum apud nos progressus, qui in dies in arte Medica fiunt, docuerint, quam verendum sit, ne non semel defuncti repentur nonnulli communi adhuc aura fruentes; revocanda potiori ratione esset antiqua illa consuetudo: pericula autem ex corruptione cadaverum metuenda averti facillimè possent, dummodo in Coemeteriis, aut prope ea, stabilirentur loca ad id opportuna, constitutis simul vigiliis. Horret animus, dum considerat, fore unum tantum inter nos adesse, cui contingere valeat dira illa sortis, cuius non adeò rara exempla sunt.

Concilium Tridentinum locus esse non potest huiusmodi in Religionem, in morte, aut in infirmitate, cum bonis suis translationi, uti apparet ex his, quae suo loco tradidimus circa professionem, et Novitiorum renunciationes, seu donationes, aut testamenta. Sed et apud nos novissimis Regis sanctionibus obviam itum est Confessoriorum suggestionibus, si qui tamen sunt, aut fuerunt usquam, qui non horruerint suas, aut Monasteriorum, vel Ecclesiarum fortunas damnandis huiusmodi artibus augere.

TITULUS XXIX.

De Parochiis, et alienis Parochianis.

Reddita Ecclesiae pace, congruum fuit certas in Villis, et Pagis construere Ecclesias certo alicui Sacerdoti committendas, cui etiam alii adiuncti fuere; praefinitis cuique Ecclesiae limitibus, ut sic commodius administrarentur.

Hae sunt quas hodie vocamus Parochias, seu Paroecias; quibus antiquiores tribuunt originem nonnulli canones à Gratiano relati sub nomine Pontificum Clementis, Analeti, et Dionisii; attamen iuxta Berardum apocrypha sunt haec monumenta. Fuerunt sanè etiam tempore Apostolorum Presbyteri sub Episcopis ministrantes: constat quoque ante saeculum quartum multi eos consuevisse, ut fideles in Pagis constitutos instruerent: coeterum diversi erant à Parochiis, qui deinde statuti sunt, et hodie permanent; nam hi ligati sunt suae Parochiae, in eaque permanere debent; è converso primi ad Ecclesiam Cathedralē, unde missi fuerant, revertebantur.

Diximus alicui potestatem omnem, quae ad Populi regimē pertinet, in Episcopis residere, velut in primaevo fonte; debuerunt autem isti certa iura Parochis concedere, tanquam suis Vicariis, et Delegatis.

Sa-

Sacerdotibus quoque, et Ministris, qui Parochis adiuncti fuerant, opportunum videbatur quidquam indulgere, ut facilius obirent munus suum. Hinc provenit quod quaedam solis Episcopis reservata sint, quaedam Parochis competant, alia verò efficere queant etiam Sacerdotes simplices, et Ministri inferiores; ex his nimirum, quae aut Episcopalem, aut Presbyteralem ordinem non requirunt, sed mandari sui natura poterant Ministris inferioribus. Quoniam haec sint definire adeò facile non est cum proveniant ex praedictis concessionibus, quae aliae, atque aliae fuerunt pro locorum diversitate: quaedam quoque statuta fuerunt à sacris canonibus in Ecclesiarum utilitatem; denique plurima inducta sunt consuetudinibus, transactionibus, et aliis pactis; atque haec omnia inspicienda accuratè sunt, quotiescunque dubitatio emerit.

Optavit semper Ecclesia, quod fideles omnes Pastorem suum agnoscant, ipsi peccata confiteantur, et ut saltem dominicis, aliisque festivis diebus Missae sacrificio in sua Parochia assistant: id pluries sacris canonibus cautum est, et rescribitur quoque in *cap. 2. h. tit.* Et quidem si huiusmodi praecipi observantia maximam semper afferre debuit utilitatem, urgeri eam modis omnibus praecipue expedire postquam Sinodus Trident. et Innocentius XIII. in Bulla *Apostolici ministerii, n. 9.* decreverunt, Parochum in his diebus explicare debere divina praeccepta, et fidei dogmata, atque pueros instruere.

Iniunctum id primo fuisse fidelibus inventum in Ecclesia Hispana, in Concilio scilicet Illyberitano, cuius sanctionem sequuta deinde fuit Sinodus Sardicensis urgente magno Osio. Repetita deinde fuit in nonnullis posterioribus Conciliis, praesertim vèro in Nannetensi *anni 658.* ex quo desumptum fuit praedictum *cap. 2.* Ne tamen quis decipiatur hac in re, animadvertendum est, nullum hodie adesse praec-

M 2

cep-

ceptum peccata proprio Parocho etiam Paschali tempore confitendi, quanvis fidelibus hoc rectè suadeatur, atque utilissimum sit; sed satisfieri praecepto, quod continetur in canone *Omnis utriusque sexus*, Concilii Lateran. anni 1215. sub Innocentio III. quo ad confessionem, dummodo quis approbato culibet Confessario confiteatur; quicquid velint Van-Espen

Jur. eccles. univ. part. 2. tit. 6. cap. 5. Iuven de Sacramentis dissert. 6. cap. 4. in q. 5. art. 3. et alii; de quo latius sermo erit lib. 5. tit. de Poenit. et remis.
Idem dicendum est de alla obligatione audiendi nempe Missam festivis diebus in Ecclesia Parochiali. Cautum quidem in iure est ad id fideles teneri, uti apparet in plurimis Conciliis, et in *Extravag. 2. de Treuga, et pace inter commun.* coeterum hisce sanctionibus derogatum est, ut ait Benedictus XIV. non solum contraria consuetudine, sed etiam posterioribus S. Pontificum Constitutionibus Leonis X. S. Pii V. et Clementis VIII. Sinodus etiam Trident. in *sess. 22. de Sacrificio Missae in Decreto de observand. et evitand. in celebrat. Missae*, hortationis, et monitionis tantum verbis utitur, ait enim: *Moneant etiam eundem Populum, ut frequenter ad suas Parochias saltem diebus dominicis, et maioribus festis accedant.*

Magis urgere videtur praeceptum aliud de audiendo verbo Dei in propria Parochia, praesertim in conspectu Sanctionis Tridentinae in *sess. 24. de Reform. cap. 4.* in quo haec verba leguntur: *Moneaturque Episcopus Populum diligenter, teneri unumquemque Parochiae suae interesse, ubi commodè id fieri potest, ad audiendum verbum Dei.* Benedictus XIV. *de Sinod. Dioec. lib. 11. cap. 14. n. 13.* post relatas nonnullas Auctorum interpretationes, adhaeret opinioni, quae assertit, antiquissimum hoc praeceptum ablatum nunc esse per contrariam consuetudinem. Verum non modicis difficultatibus obnoxia haec sententia est.

Cavendum magnopere est, ne fines Parochiarum confundantur, sicut alibi diximus de Dioecesibus; atque huc spectat *caput 3.* in quo dicitur, Episcopus non debere iudicare alienum Parochianum, sicuti non potest eum ordinare: ubi sanè Parochia sumitur pro Dioecesi. Coeterum minime obstitit haec decisio receptis regulis circa eos, qui ratione domicilii, aut delicti, sortiuntur forum.

Mentio alibi facta est *capitis 1. in tit.* nempe de *Praebend. et Dignitat.* Tandem *caput ult.* spectat ad tit. seq.

TITULUS XXX.

De Decimis, Primitiis, et Oblationibus.

Parochis, aliisque Administris, qui ad Populum spirituali pabulo nutriendum instituti sunt, deberi invicem temporalia ad sui sustentationem, et naturalis ratio suadet, et divina passim praedicant testimonia.

In lege Mosaica expressè erat stabilitum, ut Tribui Leviticae, quae ad cultum Deo praestandum, atque docendum Populum, fuerat inter omnes electa, decimae à reliquis Tribubus solverentur; unde in terrarum partitione, quae Dei ordinatione facta fuit, nulla illi obtigit portio, *Numerorum cap. 18. Deuteronomii cap. 18.*

Duo in hac divina institutione agnoscere debemus praecepta; unum morale, fundatum nempe in ratione naturali, quae suadebat, ut Levitis ob praedictas causas praerentur à Populo Israelitico subsidia vitae necessaria: aliud iudiciale, quod hanc praestationem in solutione decimarum consistere debere definiat.

Alibi exposuimus praecepta iudicialia legis veteris,

ris, utpote genti Iudaicae accomodata, eiusdemque gubernationi ordinata, cessasse adventu legis novae; moralia verò subsistere semper debuisse, tanquam fundata in ratione ipsa naturali: desijt ergo in lege Gratiae secundum praeceptum, mansit autem illud primum, semperque manebit apud nos obligatio alendi Ministros Ecclesiae.

Eam primum fideles adimplebant copiosissimis illis oblationibus, quas sponte faciebant, et è quibus abundè Ecclesiae erat, unde Ministros suos sustentaret, simulque consuleret, non tantum Ecclesiis ipsis ornandis, atque aedificandis, aut reparandis, sed et reficiendis pauperibus: unde praecepto eos in id adigere necesse non erat. Frigescente in dies charitate, oblationes spontaneae impares praedictis finibus esse coeperunt; urgerique ab Ecclesia debuit praeceptum illud; in his verò adiunctis constituta, existimavit Ecclesia ipsa, non posse meliorem praescribi fidelibus normam, quam quae à Deo praefinita fuerat electo sibi Populo; urgere ergo coepit post saeculum quartum solutionem decimarum, quamvis certò non constet quo primum tempore praeeperit. Ex his patet teneri ex tunc praecepto fideles ad decimarum solutionem. Constat deinde, eam esse iuris naturalis, et divini, quatenus continet impletionem praedictae obligationis naturalis; verùm aliunde esse merè ecclesiasticam, cum ad obligationem naturalem quod atinet, parùm intersit, an solutione decimarum, vel alio modo impleatur, uti accidisse diximus primis saeculis.

Spectant haec ad originem decimarum; ut verò quae ad earum praestationem pertinent facilius percipiantur, opportunum erit ordine rem persequi, et primo exponere quibus solvendae sint decimae; deinde quinnam teneantur ad earum praestationem; denique quibus ex rebus, quibusque modis fieri praestatio debeat.

Ip-

Ipsa decimarum institutio, et finis satis ostendunt solvi decimas debere Ministris Ecclesiasticis: verum disceptatio est inter ipsos Ministros Ecclesiasticos. Si antiquam inspicimus peculi ecclesiastici administrationem, iuxta quam omnes res Ecclesiae Episcoporum curae subiciebantur, hi autem necessaria Ministris tribuebant ministerio Diaconorum, Subdiaconorum, et Oeconomorum, dicemus decimas solvi debuisse Episcopis: verùm, cum isti hanc administrationem reliquerint, et locupletatae etiam fuerint Ecclesiae Cathedrales, ita ut inferiorum subsidio non indigerent, ad censitae fuerunt decimae iuribus Parochialibus; ita ut vulgò praedicetur Parochos in perceptione decimarum habere intentionem fundatam in iure etiam contra Episcopos ipsos: quod idem est, ac dicere, quemcunque, qui decimas percipere intendat, docere debere ius singulare, vi cuius id ei competit, cum aliàs iure communi Parochos debeantur. Coeterum observandum hic est nonnullis in locis Parochialium Ecclesiarum administrationem non aliter Episcopos deseruisse, quam retenta sibi certa decimarum parte; quapropter alicubi etiam hodie habere poterit Episcopus ius ad decimas: verùm docere id debet, quoties oritur contentio. Sed neque Monasteriis, aut aliis Ecclesiis inferioribus, competunt decimae iure communi; quapropter probare debebunt specialem titulum, quo nituntur.

Cum, uti dictum est, decimae solvantur divino ministerio deservientibus viris, quod Laicis minime convenit, ideo omnino excluduntur à iure eas percipiendi: cui rationi etiam alia adiungi vulgò solet, quod nimirum decimae dicantur res quoddammodo spirituales, seu spiritualibus annexae: nihilominus, cum decimae considerari valeant, quatenus emolumentum temporale solum continent, concedi etiam Laicis possunt privilegio. Sic scimus eas non semel Laicis tributas in feudum, ut nimirum Ecclesias ipsas

sas

sas tuerentur: in quo cum magus fuisset abusus inductus, cumque quandoque etiam Laici hoc praetextu eas usurparent, prohibita in posterum sunt huiusmodi infeudationes in Concilio Lateranensi sub Alexandro III. in quo statutum etiam fuit, ut Laicis non liceret decimas iam infeudatas in alios Laicos transferre; unde confectum est vulgare Canonistarum principium, posse nempe Laicos habere decimas ante praedictum Concilium infeudatas, quasi eas permisserit; at dubitat merito Van-Espenius hanc fuisse Concilii mentem.

Ob varias alias rationes concesserunt Pontifices decimas Laicis, praecipue Principibus. Sic ob strenuos labores, impensasque, quibus Ecclesias à Saracenis occupatas recuperarunt, concesserunt nostris Regibus *tercias decimales*, hoc est, duas partes ex acervo in novem diviso; quod privilegium temporale fuisse contendit magnus Gonzalezius usque ad tempora Alexandri VI. ab hoc autem effectum fuisse perpetuum. Alia quoque privilegia in decimis Reges nostri obtinent; nam in primis, praedictas tertias in Regno Granatensi eis indulisit Innocentius VIII. deinde in Regnis Aragonum ab antiquissimis temporibus decimis omnibus funguntur, sub onere nempe Ministris Ecclesiasticis necessaria vitae subsidia tribuendi. Pius V. concessit item privilegium, quod vulgo appellatur *Excusado* in eo consistens, quod Regi

Ab competant decimae unius domus ex integro in unaquaque Parochia, illius nimirum, quam elegerit. Praeterea Benedictus XIV. eidem indulisit decimas praediorum omnium Novalium, dominiis, et proprietate ad Regium patrimonium spectantium; quo nomine significantur de novo ad culturam redacti Agri. Denique ipsis competunt universae decimae in Regnis Novi Orbis. Haec autem privilegia tribuenda sunt innumeris laboribus, eximiaque sollicitudini, quibus Reges nostri semper adlaborarunt, ut Domum Dei,

nem-

nempe sinum Matris Ecclesiae, magis, magisque impulerent, ut verbis Evangelii utar.

Secundum, quod discutere oportet, est quinam teneantur decimas solvere. Et quidem, cum impletionem contineant naturalis illius obligationis, in qua quam qui spiritualia percipiunt, temporalia suppeditare tenentur, apparet iure communi omnes omnino Christianos teneri ad earum praestationem: cui rationi etiam accedit quod in solutione decimarum elucescat obsequium Deo debitum ob fructus perceptos, recognitioque supremi eiusdem domini.

Haec regula generalis est, à qua plures exempti conspiciuntur ob privilegia impetrata, quae in dubio praesumi non debeat, nisi legitime probentur, aut inserta sint in Corpore iuris. Plurima concessa sunt Monachis, quos alius teneri decimas solvere dubitari nequit; quamplurimaeque haec occasione ortae semper sunt contentiones, quae iniis conventionibus diremptae fuerunt: in iis autem, quae etiam hodie exagitari solent, definiendis operepretium, foret prae oculis habere privilegia hisce omnibus causam praebuisse Monasteriorum pauperatem, ex eisque minimum praedictum Parochiis in primave concessione fuisse inductum, cum strictissimis limitibus coercerentur privilegia ipsa, et non magus foret Monasteriorum numerus. Deinde etiam animadvertendum privilegia huiusmodi, si exigantur ad regularum, quae in Corpore iuris extant, normam, neque ad praedia, quae cum antea decimas solverent ad privilegiatos devenerunt, neque ad illa, quae ab aliis conducuntur ad culturam, aut quae aliis traduntur excolenda, extendi *cap. 4. 8. 10. et 11. b. tit. leg. 4. et 5. tit. 20. Part. 1.*

In *cap. 2. b. tit.* improbatur consuetudo decimas à saecularibus Clericis exigendi, adducto in hanc rem exemplo Levitarum Populi Haebrei: verum caute legenda sunt verba, quae in hoc capite continentur;
- Tom. II. N tur;

tur; nam in primis, restituenda est ex Antonio Augustino lectio, ne postrema verba primis contrarietur, legendumque: *Illi profectò, qui à Clericis spiritualium ministeriorum labores accipiunt, decimas eis debent*, dempto nempe verbo *Clerici*, ut de Laicis intelligatur: deinde notandum est non omnino verum esse quod de Levitis asseritur; nam constat iniunctum eis fuisse, ut de decimis, quas à Populo percipiabant, decimam solverent summis Sacerdotibus, qui pariter erant Levitae, hoc est, de Levitica Tribu, quavis speciali Levitarum nomine non donarentur: de his ergo solum vera erit sententia, qui simpliciter Levitae dicebantur, ut latius declarat Iacobus de la Lande in *Tractatu ad h. tit. in Thesaurò Mercurii*. Hoc exemplum occasionem apud nos praebuit decimis quas vindicarent non semel Rom. Pontifices ab inferiori Clero, ut Summi Sacerdotes antiqui à Levitis. Sed et distinguenda sunt praedia, quae tributa Clericis sunt in alimoniam à coeteris, quae continent: si à primisolvere deberent decimas, à se ipsa exigere Ecclesia videretur; postrema verò diversae admodum conditionis sunt.

Pagani, et Iudaei, à solutione decimarum immunes sunt, cum Ecclesia eos in sinu suo non foveat quod non ine latet vulgò ad personales restringi solere, tradique aliam esse rationem praedialium: *cap. 16. b. tit.* quod an verum sit videbimus inferius.

Quod ad res, ex quibus solvi decimae debent, modumque praestationis, quod postremum est quod proposuimus, nulla alia fere agnosceitur regula praeter consuetudinem. Extant quidem de hoc plura decreta in Corpore iuris: verum accommodata sunt singularibus Dioeceseom consuetudinibus; quod prae oculis habendum est. Hinc profuit quod in quibusdam locis decimae minutae non solvantur, solvantur verò in aliis, et innumerae aliae varietates: tanquam est in hac materia vis, consuetudinis, ut non

facile quidquam contra eam induci Reges nostri permittant; proinde patet Laicis Recursus ad Suprema Regia Tribunalia, si Episcopi, aut Parochi, consuetudinem innovare intendant. Hinc patet quannam vis sit *capitibus 5. 6. 23. b. tit.* et aliis huiusmodi, in quibus de forma decimas solvendi, aut de rebus, ex quibus solvi ipsae debent, sermo est.

Post generales has expositas regulas non fore supervacaneum iudico breviter explanare receptas nonnullas distinctiones, et rationes, quarum cognitio non parum inuat ad huius materiae intelligentiam.

Distingui solent decimae in praediales, personales, et mixtas; quannam primae sint indicat ipsum nomen; personales dicuntur, quae oriuntur ex lucris industrialibus; mixtae denique, quae ex utroque participant. Ubique ferè admissum est, ut praediales solvantur illi Parochiae, in qua sita sunt praedia: personales penè in usu esse desierunt, vulgaris autem sententia docet solvi debere Parochiae, in qua quis percipit Sacramenta: mixtae illi speciei solent adnumerari, cui magis accedunt. Dum traditur Iudaeos etiam, et Gentiles obnoxios esse solutioni decimarum praedialium, haec adhiberi solet ratio, quod decimae huiusmodi onera sint praediis ipsis annexa; verum rectius, ni fallor, contendit Bernardus obligationem decimarum semper esse personalem, utpote quae provenit ab obligatione alendi Ministros, et quoddam quasi contractu inter Parochos, et Fideles: quod vero Infideles cogantur decimas reales solvere statui valuit ad avertendas fraudes, quibus nonnumquam usos fideles probabile est, quod satis innuitur in *cap. 16. in illis verbis: Ne forte occasione illa Ecclesiae valeant suo iure fraudari*, tum etiam in *32. neque turbare quemquam debet lex 6. praedict. Part. 1. tit. 20.* quae communi opinioni adhaesit.

Praeceptum aequè est decimas reales solvi non deductis impensis contra quam accidit in personalibus;

N 2

(at Vide Bernardi Iur. ecclesiant. t. 1. dissent. 6. c. 5.
Soluz. Iur. Ind. t. 2. l. 2. cap. 10. m. 11.

bus; in qua etiam parte non videtur vera ratio, quae vulgò reddi solet; cum negari non possit neque in praedictis fructum dici posse nisi quod superest deductis impensis: nihilominus observatur contrarium.

Decimis adiunguntur Primitiae, quae propriè sunt primi fructus: haec autem, non minus, quam decimae subjectae sunt consuetudini tam quoad quotam, quam modum; et in multis locis exoleverunt. Apud nos in nonnullis Dioecibus solvuntur Primitiae, in aliis in usu esse desierunt; aut quia tractu temporis in earum praestatione cessatum est, aut quia eius loco inducta fuit nonnullorum minorum fructuum decimatio, aut tandem quia antiquissimis pactionibus, vel consuetudinibus, Paraeciani Ecclesiarum Parochialium reparationem in se ea lege receperunt, ut à Primitiarum solutione haberentur immunes: quapropter hac in re consuli in primis debebat cuiusque Dioecesis consuetudines, et Sinodales constitutiones debita forma probatae, et receptae, et tunc demum ad regulas generales patebit via, cum illae defuerint.

Postrema Tituli pars est de Oblationibus, quarum nomine, si generaliter accipiatur, comprehenduntur etiam decimae, et primitiae: sumi verò solet specialiter, et quidem strictè, ut denotet oblationes, quae fiunt inter Missarum solemnias: constat autem has, coeterasque, quae extra ordinem fiunt, ad Parochum pertinere, nisi voluntas offerentium, aut consuetudo refragetur.

TITULUS XXXI.

De Regularibus, et trans. ad Religionem.

Spectat hic Titulus ad eos omnes, qui rebus divinis intensius vacandi studio regulae speciali se subdunt,

dunt, à qua appellantur Regulares: quorum origo antiquissima est, sive ab Elia, et Eliseo, sumatur, ut quibusdam placet, sive à saecta Essaeorum inter Iudaeos, aut ab Evangelista Marco, sive denique à Paulo, Antonio, huiusque Discipulis Pachomio, Hilarione, et Macario. Illud certum est eos ab initio nullam habuisse communem regulam, sed tantum praecepta, quae à Superioribus praebebantur: item varias fuisse eorum species, tum in Oriente, tum in Occidente; deinde verò manserunt Coenobitae, et Anachoretæ, reprobatis Sarabaitis, et Gyrovagis. Emerserunt denique plurimae eorum species, quarum plerasque hodie conspiciamus, quaeque diversis reguntur institutionibus à Sede Apostolica approbatis; quod omninò necessarium est post Constitutionem Innocentii III. in Concilio Lateran. licet antea aliter obtineret.

Cum per ingressum in Religionem speciali vendi formae quis subjiciatur, ipsa res satis docet spontaneam, liberamque requiri voluntatem: uti etiam certam praefiniri debuisset aetatem, infra quam nemo profiteretur, ne scilicet imbecilli, praematureque iudicio poenitendi frustra viam sibi quisque pareret, *cap. 1. b. tit.* ubi haec leguntur ex Concilio Moguntino: *Nullus tondetur nisi in legitima aetate, et spontanea voluntate.* Coeterum in utroque capite varia disciplina, multaeque occurrunt difficultates. Extant quidem in Corpore iuris plurima decreta, quae exposcunt liberam hanc Regularis voluntatem; sed in aliis invenimus oblationem à parentibus factam eandem olim habuisse vim, ac propriam Monachi voluntatem. Monachum, aut paternam devotio, aut propria professio facit, dicitur in *canone 3. cau. 20. quaest. 1.* multique alii sunt apud Gratianum in eadem quaestione, et aliis, non dissimiles; praecipuè ex Conciliis Toletanis deprompti. Facile non est exactè hanc disciplinam explanare

sal-

saltem sine longa discussione; receptiora ergo tantum referam. Constat ex plurimis canonibus apud Gratianum, oblationem parentum predictam vim habuisse; coeterum haec disciplina generalis non fuit, obtinuitque tantum in quibusdam Ecclesiis Occidentis, praesertim verò in hac nostra Hispania: quod tribuunt eruditi, inter quos Berardus, principis patriae potestatis, quae ius Romanum induxerat; quod, cum diutius servatum fuerit in Hispania, quam in aliis Regnis, mirum non est, si patriae potestati, quae iuxta Romanos ius vitae, necisque habebat, ea vis tribueretur. Aliud observatum fuit in Oriente; et in quibusdam quoque Provinciis Occidentalibus adjecta moderamina sunt huic disciplinae; unde provenit, quod occurrant passim canones diversam disciplinam circa oblationem parentum exhibentes, non semel etiam ab his corrupti, qui sanctiones varias inter se componere intendebant. Sublata denique omnino fuit haec disciplina; proinde, quanvis congruum, valdeque conveniens sit, ut filii rem adeo gravem parentibus prius denuntient, professio autem absque eorum consensu facta valet, et è converso nulla foret, si paterno arbitrio filius invitus cogeretur. Simul autem plura saluberrima statuta sunt, ne filii aliorum precibus, aut blanditiis decipiantur: in quo non tantum Episcopi, et eorum Vicarii Generales, sed et Iudices saeculares invigilare apud nos solent.

Ex Concilio Trident. si Regularis quicunque praetendat se per vim, et metum ingressum esse Religionem, aut etiam dicat ante aetatem debitam professum fuisse, aut quid simile; velique habitum dimittere quacunque de causa, aut etiam cum habitu discedere sine licentia Superiorum; audiri non debet nisi tantum intra quinquennium à die professionis, et tunc non aliter quam si causas, quas praetenderit, deduxerit coram Superiore suo, et Ordinario. Deinde statuit Concilium, quod si antea habitum

tum sponte dimiserit, nullatenus ad allegandam quancunque causam admittatur, sed ad Monasterium redire cogatur, et tanquam Apostata puniatur, et interim nullo privilegio suae Religionis iutvetur. *sess. 25. de Regularibus, cap. 19.*

S. Pontifex Benedictus XIV. edidit in hanc rem Constitutionem; quae incipit: *Si data* 4. Martii anni 1748. et in qua exactissima continetur norma in huiusmodi causis procedendi, tum in prima, tum in ulterioribus instantiis; eaque ad amissum servanda est quotiescunque illae occurrant, ne aut professiones validae effectu careant, aut per vim, vel metum elicitae, aut alia qualibet ex causa nullae sustineantur ob Superioris Regularis, aut Ordinarii negligentiam, dolendaque nimis plurimarum animarum pernicies exinde oriatur.

Antiquitus certa regula non erat, quae aetatem ad Religiosam vitam ineundam necessariam definiret, sed varia observabantur statuta. Iure Decretalium receptum generaliter fuit, ut eadem aetate posset quis religionem profiteri, in qua matrimonium contrahere; ex sententia nempe D. Ambrosii, quae invaluerat in Occidente: si qui autem fuissent ante hanc aetatem professi, non tenebantur Religioni, et poterant etiam à parentibus revocari intra annum, et etiam eo transacto in Monasteriis valde remotis, quoties ipsi non consensissent, quanvis verum sit etiam in Decretalibus exceptionem inveniri deductam ex epistolis D. Gregorii, qui in Monasteriis Insularum pueros ante decimum octavum annum suscipi noluit, quia in eis dura erat Monachorum Congregatio, *cap. 6. h. tit.* unde occasionem desumpsisse Carthusianos conijcere licet ad requirendam in professoris viginti annorum aetatem, eam necessariam iudicantes militiae adeo laboriosae sustinendae, uti sese explicat Van-Espenius. Inductum etiam fuerat, ut professori probarentur prius per annum, vel

triennium iuxta varias Ordinum Constitutiones: verum censebatur renuntiari huic iuri posse à Monacho, et Monasterio, quasi eorum favore fuisset introductum; unde eveniebat pluries praepropera, et immatura professio. Sed huic, aliisque incommodis obviam itum est in Concilio Trident. in quo statutum in primis fuit, ut nulla sit professio, quae facta fuerit ante expletum decimum sextum aetatis annum, tam in foeminis, quam in masculis: deinde cautam fuit nullam aequè esse professionem, nisi praecesserit probationis annus, quin proficiat contraria Monasterii, et Monachi voluntas: ubi animadvertendum est, Concilium non substulisse peculiare quorundam Ordinum sanctiones, quae proveciorem aetatem requirunt, ut et Sacram Congregationem respondisse scribit Fagnanus. Quid verò si in his Ordinibus hodie professio fiat post expletum quidem decimum sextum annum, sed ante eum, quem specialis constitutio requirit? Eam validam fore censent Berardus, et Van-Espenius. Notandum etiam est, quod frequens occurrit mentio in Decretalibus professionum tacitarum; easque Concilium Trident. non substulisse tenet Van-Espenius cum Fagnano, dummodo coetera omnia serventur; quod nec ausus est reprobare Berardus.

Ex his patet locum iam non esse omnibus illis iuris canonici locis, in quibus ante praedictam aetatem, aut absque probationis anno in quibuslibet adiunctis professio valida asseritur, uti contingit in *capitulis* 2. 4. 8. 9. 11. 12. 14. 16. et 20. *b. tit.* quod generaliter in Tyronum gratiam animadvertere sufficit, ne singula, quae in eorum unoquoque continentur, adiuncta expendendo, longè, et non adeo necessaria discussione moremur.

Quoad formam probationis spectat nihil necessum est animadvertere, nam ipsa res satis docet quatenam comprehendere debeat, Olim praecceptum

in

in quibusdam Congregationibus erat, ut Novitii in veste laicali permanerent usque ad professionem, ut nimirum maiori sic fungerentur libertate; quò etiam tendit consuetudo non abscidendi puellis capillos in Noviciatu: et sanè optandum foret, ut haec consuetudo generaliter servaretur, vel potius, ut omnino veste induerentur laicali usque ad professionem; forsam non tot puellae deciperentur falso dedecore, quo obrui ineptè putant, si suscepto semel habitu, capillis abscissis ad saeculum spiritu Dei ductae revertantur. Ego sanè debito, eoque maximo honore, Ordines Religiosos prosequor; dolui tamen nunquam abusus, qui sive in iis, sive in examine, quod ante professionem fieri debet, alicubi vigent. Quoad solennia professionis unusquisque Ordo suis singularibus legibus regitur, quae minimè attingunt substantiam. Plura de hac re dabimus in titulis sequentibus.

In *cap. 1. b. tit. inter Extravag. commun.* prohibet Martinus V. sub poena excommunicationis transitum Fratrum Mendicantium ad alium Ordinem, excepto Carthusiano. Concilium Trident. in *sess. 14. de Reform. cap. 11.* vagandi, et apostatandi aditum pracludere cupiens, statuit, quod nullus Praelatus vigore cuiusvis facultatis alicquem ad habitum, et professionem admittere possit, nisi ut in Ordine ipso, ad quem transfertur, sub sui Superioris obedientia in claustrò perpetuò maneat. Deinde in *sess. de Regular. cap. 19.* decernit, ut nemo Regularis cuiuscunque facultatis vigore, transferatur ad laxiorem Religionem. His vero decretis adiungendae sunt Constitutio *Quae cumque* S. Pii V. ann. 1569. Constitutio *Sacra Congreg.* Urbani VIII. ann. 1624. Constitutio *Libet* Benedicti XIII. ann. 1726. et tandem Constitutio *Pastor bonus* Benedicti XIV. ann. 1744. simul cum alia eiusdem edita anno 1745. quae incipit: *Quod inscrutabili.*

Tom. II.

O

TI.

TITULUS XXXII.

De Conversione coniugat.

Quaeritur in hoc titulo de coniugatis, qui iuxta formam in superiore traditam volunt Monasticam vitam amplecti. Et quidem distinguendum est inter matrimonium ratum tantum, et illud, quod consummatum fuerit per copulam carnalem: si de rato sermo sit, vulgo traditur liberum esse coniugato Religionem ingredi etiam sine sui coniugis consensu, dissolvique tunc ipsum matrimonii vinculum, ita ut coniux in saeculo remanens aliud liberè contrahere possit: quoties verò matrimonium est consummatum, assertitur non posse coniugem Religionem profiteri inconsulto, et non consentiente coniuge; neque, quanvis consentiat, matrimonii vinculum dirimi; proindeque debere alium coniugem etiam monasterium ingredi, aut saltem votum emittere continentiae iuxta proprii Episcopi praescriptum, cuius est arbitrari aetate, aliisque adiunctis, an sat provissum eius securitati sit simplici voto continentiae, quin Religionem ingredi adigatur, *cap. 4. et 18. b. tit.* Verissima sane haec sunt, cum et Synodus Trident. illos damnaverit, qui asserunt, matrimonium ratum, non consummatum, per solemnem Religionis professionem alterius coniugis non dirimi. Coeterum quoties quaeritur ratio huius iuris, non satis apta esse argumenta, quae ab Interpretibus congeruntur, censet Berardus. Ea praetermitto, cum notissima sint, et apud quemcunque Commentatorem videre quis possit, meminisse tantum contentus verba, quae tribuuntur Alexandro III. in *capitulis 2. et 7. b. tit.* quorum in primo assertitur alterum coniugem, etiam altero repugnante, ad Religionem transire posse dummodo carnalis commistio non intervenerit inter eos, *quia cum non fuissent*

sent una caro simul effecti, satis potest unus ad Deum transire, et alter in saeculo remanere: in secundo verò postquam eadem sententia firmatur, haec verba leguntur: Sane quod Dominus in Evangelio dicit, non licere viro, nisi ob causam fornicationis, uxorem suam dimittere, intelligendum est secundum interpretationem sacri eloquii de iis, quorum matrimonium carnali copula est consummatum, sine qua consumari non potest.

Sententiam Berardi, momentaque rationum, quibus ea munitur, breviter exponam, ut lector indicet an non firmiora, solidioraque illa sint, quam quae vulgò iactitantur, quaeque placere mihi nunquam potuisse fateor.

Matrimonium semel legitimo modo contractum, sive ratum tantum sit, sive consummatum, omnimodam sui naturam indissolubilitatem continere, dubitari à nemine posse videtur, postquam definitum fuit, et receptum constantissime, matrimonium ratum anterius praeferrì debere posteriori consummatum: ex praedicta autem regula fluit, utrumque coniugium, hoc est, tam ratum, quam consummatum, morte solum alterutrius coniugis dissolvi, si loquamur de potestate Ecclesiae; quae, licet amplissima, tanta tamen non est, ut matrimoniale vinculum dissolvere queat iuxta illud ab Adamo spiritu profetico prolatum: *Quod Deus coniunxit, homo non separet.* Coeterum quando infinitam Dei potestatem consulimus, cui nihil indissolubile, nihil reservatum; ultrò omnes annuimus, quodlibet coniugium, tam consummatum, quam ratum, dissolvi per eam posse. Iam verò, leges à coniugibus servandae eo modo dispositae sunt, et ordinatae, ut officia in coniugem praestanda, praeferrenda sint officiis quae parentibus debentur, iuxta illud: *Propter haec relinquet homo patrem, et matrem, et adhaerebit uxori suae: verum officia Deo debita primum semper obtinent locum secundum*

Evangelicum praeceptum. Si ergo coniux post contractum matrimonium agnoscat in se Dei spiritum, obedire ipsi tenetur, et ad Religionem relicta uxore transire, sive tantum ratum fuerit matrimonium, sive etiam consummatum; dissolviturque tunc matrimonii vinculum, non homine, sed Deo solvente. Hoc nihilominus diffidetur vulgus Interpretum ex eo, quod videat coniugium ratum dissolvi quoad vinculum per ingressum in Religionem, non aequè consummatum; sicque existimat primi vinculum dissolubile esse, non ita secundi, et verba illa: *Quod Deus coniunxit, homo non separet*, intelligit tantum de matrimonio consummato; quod tamen nullatenus ostendi valet, neque satis adpositè asserti videtur, si attentè scrutemur primam matrimonii institutionem, eiusdemque uti oportet contracti primarium finem, atque effectus, praecipuè præ oculis habentes, copulam carnalem non esse de essentia matrimonii, illudque ante consummationem non minus perfectum esse, quam post consummationem. Berardus censet, quod coniugii rati vinculum dissolvatur per Religionem, non etiam consummati, non provenire ex eo, quod primum dissolubile sit, non etiam secundum; sed ex eo, quod facilius praesumatur divina voluntas in rato, quam in consummato: quod percipietur ex sequentibus. Ne coniuges faciliè seducantur, aut seducere velint, iudicat Ecclesia de spiritu Dei in ipsis, si eo ad Religionem se vocari dicant; Ecclesia autem agnoscere Dei voluntatem debet humano modo, cum revelationes, aut miracula expectanda non sint: itaque, si coniux ante consummatum matrimonium se spiritu Dei ad Religionem duci dicat, Ecclesia faciliè credit, cum regulariter nullae eo tempore adsint causae, quae cogant coniugem matrimonii poenitere; non taedium uxoris, cuius amplexus ardentissimè expetere tunc solent homines, neque onus liberorum, cum nullum adhuc habeat; unde genera-

Nota

raliter permittit Ecclesia huiusmodi matrimonii vinculum dissolvi; at verò dissolvitur tunc non Ecclesiae, sed Dei potestate, cuius voluntatem Ecclesia declarat. Consummato matrimonio, licet aequè dissolvi debèret coniugium, si Dei voluntas appareret, merito non credit Ecclesia coniugi eam alleganti, cum plurima iam sint, quae coniugem suspectum reddant: si tamen aliquando extraordinaria divinae voluntatis signa adessent, declararet haud dubiè Ecclesia in eo casu matrimonii, quanvis consummati, dissolutionem, cum haec divina voluntas superet omnem legem, et nemo ei resistere valeat.

Nota

In praedicto capite 7. h. tit. consultus Alexander III. de muliere, quae viro copulari renuebat, asseribatque se Religionem profiteri velle, duorum mensium illi tempus praefinit, ut ad Religionem transeat, aut ad virum suum redeat: unde generaliter asseritur praedictum spatium coniugibus tributum esse, ut deliberent matrimonii consummationem, aut transitum ad Religionem.

Coetera tituli capita sigillatim percurrere necessum non est, cum omnia eò tendant, ut probetur quod supra innuimus, nempe post consummatum matrimonium alterum coniugem in Religionem transire non posse absque alterius consensu, et quin simul et ipse ad Religionem transeat, nisi morum probitas, senilis aetas, aliaque adiuncta suadeant sufficere quod emisso simplici voto continentiae in saeculo maneat, quod in prudenti arbitrio Episcopi positum est.

Animadvertendum est matrimonium tantum ratum praedictà formà dissolvi, non per transitum, aut ingressum in Religionem, sed per professionem solemnem, quanvis promiscuè de ingressu in Religionem, aut professione sermo fiat. Deinde sciendum voto solemnii, aut solemnizato per susceptionem sacri ordinis eandem vim quoad hoc non esse, licet ea-

eadem videatur ratio, nam S. Pontifex Ioannes XXII. in *Extravag. un. de Voto, et voti redemptio*ne expressè declaravit, antiquae concertationi finem imponens, illud invalidum esse censendum ad dissolvendum matrimonium prius contractum, etiam si per carnis copulam non fuerit consummatum; ex eo aut Sum. Pontifex, quod *neq. iure divino, nec per sacros canones reperimus hoc statutum.*

Non minimam lucem haec accipient ex his, quae exponuntur titulo sequenti.

TITULUS XXXIII.

De Conversione Infidelium.

Continetur in hoc Titulo alia causa dissolvendi coniugii fundata etiam in divina voluntate, de qua egimus in superiori. Expressam eam habemus apud Apostolum: ait enim in *Ep. 1. ad Cor. cap. 7. Si quis frater habet uxorem infidelem, et haec consentit habitare cum illo, non dimittat illam; et si qua mulier fidelis habet virum infidelem, et hic consentit habitare cum illa, non dimittat virum; sanctificatus est enim vir infidelis per mulierem fidem, et sanctificata est mulier infidelis per virum fidem: quod si infidelis discedit, discedat, non enim servituti subiectus est frater, aut soror in huiusmodi.*

Hinc patet, quod ex doctrina Apostoli si infidelis coniugatus ad fidem convertatur, ex eo pendeat dissolutio coniugii, quod alius coniux velit etiam ad fidem converti, aut saltem cohabitare sine contumelia Creatoris; nam in his casibus subsistet coniugium; si vero neutrum efficere velit, dissolvetur eius vinculum, etiamsi fuerit consummatum, ex divina nempe voluntate. Si infidelis non deliberet, tribuitur vulgò praefigendum ipsi esse tempus à Indice, quod

quod si valde remotis degat, obtinuit, quod conversus impetrata S. Pontificis dispensatione ad aliud matrimonium, Religionem, aut sacros Ordines transire possit.

Notandum hinc est matrimonium in hoc casu ex veriori sententia tunc dissolvi, cum conversus secundas nuptias contraxit, aut emisit solemine votum continentiae; quapropter si, antequam quid hōrum faciat, alius coniux convertatur, consolidari debet matrimonium, utpote non dissolutum, ut movit Benedictus XIV. quanvis infidelis contrarium fuisset antea protestatus. Deinde dicendum est haec omnia ita procedere, si matrimonium fuerit contractum in infidelitate nullo adstante impedimento, aut eo tantum quod inductum sit iure Ecclesiastico; si enim contraxerunt adversus ius divinum, aut naturale, nullum fuit inter eos matrimonium.

Haec doctrina ad eum extendenda non est, cuius coniux in haeresim incidit, et in ea permanet, aut coniugem in crimina inducat; tunc enim consulti quidem Ecclesia separatione quoad torum, et habitationem, matrimonium autem durat; vel quia Apostolus tantum de infidelitate locutus est, vel quia non adest in tali coniuge idem periculum perditionis, quod in infideli converso, cuius fides tenera adhuc est.

Quaeritur in *cap. 2.* cuinam relinquendi sint liberi talium infidelium: et, cum ibi de infantibus ageretur, respondit Pontifex tribuendos esse converso in favorem Religionis; si autem egressi infantiam sint, censet Berardus relinquendos fore suae libertati, cum nemo debeat invitus ad Religionem adduci: sed forsam non incongruè ego existimo accommodari posse impuberibus omnibus, etiam infantiam egressis, S. Pontificis decisionem, cum infirmum sit eorum iudicium, et magna sit causa, quae pro Religionem facit.

TITULUS XXXIV.

De Voto, et voti redemptione.

Ex eo, quod Religiosi vota emittant in Professione, adiungitur rectè hic Titulus superioribus. Definitur vulgò votum promissio deliberata Deo facta de meliori bono: quibus verbis comprehenduntur pleraque ad eius cognitionem necessaria: namque in primis ex eis satis colligitur quàm religiosè vota servanda sint, cum non alii, quàm ipsi Deo quis se obligaverit: deinde apparet non omne propositum, seu conceptionem boni explicandi votum appellari, ut dicitur *cap. 3. b. tit.* sed promissionem seriam, et deliberatam: cuius cum incapaces sint in aetate tenera constituti, idèò voto non obstringuntur, aut saltem facilè cum eis dispensabitur. Illi quoque omnes, qui alieno arbitrio subjecti sunt, non possunt vovere ea, quae exequi nequeunt absque eorum incommodo, quibus parère tenentur, sine horum consensu: tales sunt Religiosi, filii in potestate parentum, maritus, et uxor: nihilominus, si deliberatè, et liberè promisserint, rectè sibi consulent adeundo legitimum Superiorem, cuius officium erit votum in aliam rem, quae impleri ab eis valeat absque horum, quibus subjecti sunt, praeiudicio, commutare. Neque turbare quemquam debet *caput 9. b. tit. §. 4.* ubi assertitur viros praeter assensum uxorum suarum emittere posse liberè votum ultramarinum, liberèque illud adimplere, licet commonendae attentius sint uxores, ut consentiant: id enim, sicuti et alia singularia plurima, statutum fuit in Cruciatæ, seu expeditionis in terram sanctam, gratiam, cui omnia cadere debere credebatur; quod satis innuit Innocentius III. dum ait se id statuere in tanta necessitate Populi Christiani, ne terrae sanctae impediretur subsidium.

De-

Denique ex eo, quod votum esse debeat de meliori bono, sequitur, promissionem turpem, vel de objecto aliàs bono in malum finem relato, aut penitus inanem, et frivolam, nullam inducere obligationem, gravisque criminis reos esse, qui talia Deo polliceri audent: itaque nullum erit votum, si quis voveat rem indifferentem, id est, eam, quae nihil secum emolumentum, aut divini honoris affert; foret enim vanum, imò et nonnunquam superstitiosum: idem erit si res necessaria, aut impossibilis voveatur, veluti si quis stupidè se moriturum, aut non moriturum voveret; quia votum, ut ait Dominicus Soto, debet etiam esse à prudentia profectum. Nihilominus opera praecepti, quatenus in nostra sunt voluntate, materia sunt voti, quia, licet eorum impletio sit necessitatis, non est tamen simpliciter, sicut mori, ideoque praecepta liberè adimplemus. Eleganter Innocentius III. in *cap. 7.* ait, attendendum esse in omni voto quid liceat secundum aequitatem, quid deceat secundum honestatem, et quid expediat secundum utilitatem. Haec facilè quisque videt pendere ex adiunctis; quae, cum alia, atque alia esse possint pro varietate temporum, locus fit commutationi, prorogationi, aut redemptioni, vel dispensationi. Verùm ad haec omnia intervenire debet auctoritas legitima, de qua plurimae sunt quaestiones, et quamplures quoque observandae sunt distinctiones. Et quidem in primis receptum est, videntes ipsos commutare posse quaelibet vota in evidenter melius, praesertim in eodem genere, veluti si votum castitatis temporale commutent in perpetuum; tunc enim cumulatus solvunt. Ob hanc rationem dicitur, vota in saeculo emissa extinguì per religiosam professionem, sive perpetua illa sint, sive temporalia, quanvis in *cap. 4. b. tit.* sermo sit de obsequio temporali, proindeque solum videatur intelligendum de votis temporalibus, non de perpetuis;

Tom. II.

P

nam

nam et perpetua per professionem religiosam extingui, communis sententia est, quanvis proficiens de huiusmodi votorum extinctione non cogitaverit. Excipiuntur vota, de quibus proficiens ita cogitaverit, ut eorum obligationem perdurare intenderit: item in favorem tertii elicita, ab eoque acceptata, cum transierint in contractum, et naturalem pepererint obligationem: tandem iurata, in quibus praeter vinculum promissionis adest aliud proveniens ex reverentia Deo debita sub diversa ratione. Aliud sanè suadere videtur *caput 10.* namque inquitur in eo, virum, qui votum emisserat suscipiendi habitum religiosum, eoque non impleto, vocatus fuerat ad regimen Ecclesiae cuiusdam, reddere Altissimo debere votum, si suam sanare velit conscientiam; verum autem aliunde est statim Episcopalem perfectiorem esse Religiosum, Censet Berardus minimè ex hoc capite colligi, quod votum commutari nequeat in evidenter melius propria auctoritate, cum proposita ibi fuerit ab Innocentio III. electio nulla, nempe criminosi ob voti iteratam transgressionem: quae interpretatio, cum verbis capituli plurimum conveniat, magis placebit cuiusque attentè consideranti, quam illae, quae ab aliis afferuntur.

Deinde irritare potest maritus vota uxoris omnia, nullo excepto iuxta Dominicum Soto *de Iustitia, et Iure, lib. 7. quaest. 3.* dispensare autem neutquam posset, cum hoc proprium sit Praelati spiritualis. Praelati Regulares, parentes, tutores, atque domini, eadem funguntur potestate in votis à Monachis, filiis, pupillis, aut servis emissis.

Quoad commutationem, et dispensationes regula generalis est, Episcopis hanc facultatem inesse in votis subditorum, illis tantum exceptis, quae Sedi Apostolicae reservata sunt; in quo numero recensentur votum Religionis; perpetuae continentiae non conditionatum; peregrinationis ad Hierosolimam, 3. Apostolorum Limina, et Compostelam; sive expres-

sè

sè haec sibi S. Pontifices reservaverint, sive usu tantum id invaluerit.

Coeterum longè distat commutatio à dispensatione; per hanc enim relaxatur obligatio, cum per illam solum transferatur in aliam rem. Praelati accuratè inspicere solent, utrum dispensare, an tantum commutare debeant; verè enim non rectos facultatis sibi concessae dispensatores sese exhiberent, si, cum commutando satis consulti possit causae obstanti ex parte materiae voti, personae voventis, vel rationis boni communis, dispensationem indulgerent.

Circa materiam voti, causam ad dispensationem, aut commutationem requisitam, item quoad vota, quae emittuntur in professione religiosa, plurima passim occurrunt dubia, quae nec leviter attingi possunt absque longa tractatione: regulas ergo illas generales innuisse sufficiat, quibus nonnulla adiungenda erunt in *titulo seq.*

In *capitibus 8. 9. et 11. h. tit.* singularia quaedam conspiciuntur, quae inducta fuere occasione expeditionis in terram sanctam, sive Cruciatæ à Christianis initæ post Concilium Claramontanum anni 1095. sub Urbano II.

TITULUS XXXV.

De Statu Monachorum, et Canonicorum Regularium.

Continentur in hoc Titulo coetera, quae spectant Monachorum vitam, votorumque, quae emisserunt, observantiam.

Haec regulariter tria sunt, paupertatis, scilicet, obedientiae, et castitatis, quam etiam expressè vovent à tempore S. Francisci Assisii. In voto paupertatis continetur in primis abdicatio omnis proprietatis, quae essentialis est professioni religiosae; cum

in ea voveatur observantia consiliorum Evangelicorum, in quibus expressè illud invenitur: *Si vis esse perfectus, vende omnia, quae habes, et da pauperibus.* Proficiscitur id etiam ex ipsa rerum natura, nam, ut bellè Soto, religionis monasticae institutio est, illam amplecti disciplinam, per quam ad perfectionem charitatis expeditius ascendatur; primum autem, quod hominum animos fascinos ad sui amorem iuvascat, est rerum possessio; nam, cum pecuniae obediunt omnia, qui illam amat, per eam cuncta concupiscit, et qui illam abjicit, omnium quodammodo mundanorum affectus ab se facile amputat. Sic in Concilio Augustodonensi dicitur: *Primus titulus hic est Monasticae disciplinae, ut Abbates, vel Monachi peculiare non habeant.* In Concilio Lateranensi sub Alexandro III. anni 1179 in canone 10. ex quo desumptum fuit caput 2. b. tit. haec habentur: *Monachi non pretio recipiantur in Monasterio, nisi peculiari permittantur habere: qui verò peculium habuerit, nisi ab Abbate fuerit ei pro iniuncta administratione permissum, à communione removeatur Altaris; et qui in extremis cum peculio inventus fuerit, et digne non poenituerit, nec oblatio pro eo fiat, nec inter Fratres accipiat sepulturam: quod etiam de universis Religiosis praecipimus observari.* Innocentius III. in cap. 6. eod. praedictae Lateran. sanctioni innitens, ita sese explicat: *Firmiter inhibuimus, ne quis Monachorum lineis camisis uteretur: Prohibemus quoque districtè in virtute obedientiae sub observatione divini iudicii, ne quis Monachorum proprium aliquo modo possideat; sed si quis aliquid habeat proprii, totum in continentem resignet. Si verò post hoc proprietatem aliquam deprehensus fuerit habere, regulari conditione praeculo, de Monasterio expellatur, nec recipiatur ulterius, nisi poeniteat secundum Monasticam disciplinam. Quod si proprietatem apud quemquam inventa fuerit in morte, ipsa cum eo in signum*

per-

perditionis extra Monasterium in sterquilino subterretur, secundum quod beatus Gregorius narrat in dialogo se fecisse (1). Unde si quidquam alicui specialiter fuerit destinatum, non praesumat illud accipere, sed Abbati, Priori, vel Cancellario assignetur: Nec astringat Abbas, quod super habenda proprietate possit cum aliquo Monacho dispensare; quia abdicatio proprietatis, sicut et custodia castitatis, adeo est annexa regulae monachali, ut contra eam nec S. Pontifex possit licentiam indigere. Et quidem relata Concilii Lateran. sanctio indulgebat Monacho peculium, dummodo pro iniuncta administratione fuisset ei ab Abbate permissum: verum aliud placuit Sinodo Tridentinae in sess. 25. de Regularibus cap. 2. ubi haec leguntur: *Nemini igitur Regularium, tam virorum, quam mulierum, liceat bona mobilia, vel immobilia, cuiuscunque qualitatis fuerint, etiam quovis modo ab eis acquisita, tanquam propria, aut etiam nomine Conventus possidere, vel tenere, sed statim ea Superiori tradantur, Conventuique incorporentur. Nec deinceps liceat Superioribus,*

M

Quandem scilicet
at Monachus
pervenit

(1) Cabasutius in Notitia Ecclesiastica saeculi XII. in canone 10. Concilii Lateran. III. haec habet. Eodem pertinet Concilii Londoniensis can. 2. necnon relatio S. Gregorii Papae lib. 4. Dialog. cap. 55. de Monacho, cui iusto nomen erat, qui laborans extrema aegritudine, deprehensus fuit occultasse sibi tres aureos, quem ipse Gregorius Fratribus Monachis visitari usque ad mortem prohibuit: defunctum verò in sterquilino sepeliri una cum tribus aureis fecit, unoquoque Fratrum, dum terra profusa cadaver operiebatur, dicente illi: *Poenitentia tua tecum est in praedestinationem.* Quia verò gratiam in extremis de suo delicto in illa Fratrum derelictione conceperat animi dolorem, solo ei adstante carnali fratre attu Medicae professore, post sexaginta ab obitu die eadem frater apparens denunciavit se gravibus poenis liberatum occasione triginta Missarum, quas Gregorius ipse Praeposito Monasterii, etiam, et ceteris sacris, pro eiusdem refrigerio insererat offerre.

bus, bona stabilia alicui Regulari concedere, etiam ad usumfructum, vel usum, administrationem, aut commendam. Administratio autem bonorum Monasteriorum, seu Conventuum ad solos officiales eorundem, ad nutum Superiorum amovibiles, pertineat. Mobilium vero usum ita Superiores permittant, ut eorum suppellex statui paupertatis, quam professi sunt, conveniat; nihilque superflui in ea sit, nisi etiam, quod sit necessarium, eis denegetur. Quod si quis aliter quidquam habere depræbensus, aut convictus fuerit, is biennio activa, et passiva voce privatus sit, atque etiam iuxta suae regulæ, et Ordinis Constitutiones puniatur. Deinde Clemens VIII. in Constit. Nullus 25. Junii anni 1599. quid hæc in re à Regularibus sit observandum, clarè admodum, atque distinctè, expressit, cuius idè verba transcribere non pigebit: Quod Tridentini Concilii decreta (ait in §. 2.) de paupertatis voto custodiendo fidelius observentur, præcipitur, ut nullus ex Fratribus, etiamsi Superior sit, bona immobilia, vel mobilia, aut pecuniam, præsentis, census, elemosinas, sive ex concionibus, sive ex lectionibus, aut pro Missis, tam in propria Ecclesia, quam ubique celebrandis, aliòve ipsorum iusto labore, et causa, et quocumque nomine acquisita, etiamsi subsidia consanguineorum, ac piorum largitiones, legata, aut donationes fuerint, tanquam propria, aut etiam nomine Conventus possidere possit; sed ea omnia statim Superiori tradantur. Conventuique incorporentur, atque cum coæteris illius bonis, redditibus, pecuniis, ac præsentibus coniungantur, quò communis inde victus, et vestitus omnibus suppeditari possit. Neque Superioribus, quocumque illi sint, ullo pacto liceat eisdem Fratribus, aut eorum alicui bona stabilia, etiam ad usumfructum, vel usum, administrationem, aut commendam, etiam depositi, aut custodiæ nomine concedere. Nulla quoruncumque Superiorum dispensatio, nulla licentia, quantum ad bona immobilia, vel mobilia

lia, Fratres excusare possit, quo minus culpæ, et poenæ ab eiusdem Concilii decretis impositæ, et ipso facto incurrendæ, obnoxii sint; etiamsi Superiores assenserent huiusmodi dispensationes, aut licentias concedere posse; quibus in ea re fidem minime adhiberi volumus. Nullus ex Superioribus locorum administrationem bonorum, et aliarum rerum, dispensationemque pecuniarum, et redditum sui Conventus, etiam nomine Conventus, per se ipsum habere, sive exercere possit, sed universum id omni tribus Fratribus eiusdem Conventus à Generali ita demandetur, ut unus rerum, et bonorum, redditumque colligendorum, ac exigendorum curam habeat; alter tanquam depositarius pecunias, et cœtera ab illo collecta, et exacta fideliter asservet; alius de pecuniis, ac rebus à Depositario acceptis Priori, et Fratribus, ac Conventui universo de necessariis, mandante tamen ipso Priore, non secundum proprium affectum, sed iuxta charitatis regulam, veluti bonus dispensator, provideat officiorum huiusmodi confusione peccatus interdicta. Ma

Innovata posteriori fuit hæc Constitutio à Summo Pontificibus Paulo V. Gregorio XV. et Urbano VIII. Pluries quoque Congregatio sac. Concilii iuxta eandem resolvit: imò interrogata, an, Superiore, quantumvis requisito, necessaria suis Regularibus negante, liceat ipsis clam, vel invito eo, illa sibi comparare, seu retinere, respondit, non licere; uti refert Giraldis ad hunc titulum, ex Quaranta in Summa Bullarum, verbo casus reservati.

Hæc seriò monitos velim (ait Giraldis, et ipse Regularis) quoscumque paupertatis voto, tam simplici, quam solemnè, et hoc potissimum obstrictos, ne cum periculo damnationis æternæ se allucinentur, putantes, sibi licitum esse citra sacrilegam dicti voti fractionem, pecuniam, cuius usum habeant, cuicunque ludo exponere. Nec existiment se tutos in foro conscientiae, si id faciant cum licentia suorum R

rum Superiorum, si fortè hodie, et cum hac faciatis; quandoquidem omnia iura clamant, his omninò interdictum esse concedere propriis subditis facultatem quidquam erogandi in usus profanos, et contra ipsorum statum, sed in necessarios duntaxat, licitos, et honestos.

Quoad Monasteria ipsa attinet, adhibenda distinctio est, cum nonnullis Religionibus bona immobilia in communi habere permittatur, aliis verò etiam hoc vetitum sit. Sinodus Trident. in *praedict. sess. 25. de Regularibus cap. 3.* concessit omnibus Monasteriis, et Domibus, tan virorum, quam mulierum, et Mendicantium, exceptis Domibus Fratrum S. Francisci, Capuccinorum, et eorum, qui Minorum de Observantia vocantur, etiam quibus, aut ex constitutionibus suis erat prohibitum, aut ex privilegio Apostolico non erat concessum, ut deinceps bona immobilia possidere eis liceat. Quanvis enim genere suo mendicitas omnimoda praeferranda sit, potest nihilominus ratione finis, altarumque circumstantiarum, pro tempore, et loco coducentius esse, ea in communi possidere, quae Monachorum victui sunt necessaria, uti egregiè ostendit Domin. Soto, Ordinis Praedicatorum praeclarum decus, de *Iustitia, et Iure lib. 7. quaest. 5. art. 2.* ubi simul affert mendicitatis incommoda plura; quoniam (ait) illa Monachorum divagatio, quae ad victum quaerendum necessaria est, otium non secum permittit, quod operepretium est ad spiritualia munia in illis Ordinibus, qui instituti sunt ad contemplationis opera, et praedicationem. Deinde, diversam temporum indolem considerans, postquam charitas refrixit (inquit) mendicantes molesti sunt Populo, et onerosi; quia ratione vilesceat Religio in eius oculis incipit praeterea nimia egestas cogere mendicos assolet aliqua negotia cum saecularibus tractare, et aliquibus quandoque improbitatibus victum extorquere, quae

eo-

eorum Instituta obscurant. Addit quod, quando Religionones in illa sincera mendicitate institutae fuere, multa suffragarentur, quae ab aliquibus iam temporibus languere videmus; summa nempe victus parcitas, et vestitus splendor; tum etiam maior vitae ipsius monasticae splendor.

Haec, aliaque, quae omittere duxi, attentè consideranti persuasum erit, Religionum splendorem auctum in dies iri magis, magisque, si cuilibet cuiuscunque Instituti Monacho necessaria ad victum, vestitum, aliaque, quae eius statum decent, praerentur absque ulla necessitate stipendiis concionum, et Missarum, atque amicorum largitionibus inhiandi; quod facillimè fieri valeret absque illo, aut Monachorum ipsorum, vel Religiosi status, aut Populi gravamine: imò utrisque non modico contingente levamine, et commodo.

Votum castitatis, quod secundum est, non adeò longam exigit explanationem. Constans apud omnes est, castitatem ita esse annexam religioni, ut nulla humana dispensatione separari queant.

Quod nuper diximus de Innocentio III. in *cap. 6. b. tit.* eò nos rectè ducere videbatur, ut inquireremus, an S. Pontifex dispensare queat in castitate cum religioso; coeterum à quaestione abstinere satius ducimus, receptam sententiam exponere contenti, iuxta quam traditur, Papam non posse dispensare in substantia alicuius voti religiosi in sensu composito; hoc est, ut quis maneat Religiosus, et habeat proprium, vel uxorem ducat; quod inuere videntur verba Innocentii III. praedicto loco; posse tamen id efficere in sensu diviso; hoc est, posse tollere totum vinculum professionis Religiosae, et hominem religiosum saecularizare.

Status Religiosus non minus requirit obedientiam, uti adversus Lutherum solidissimè probarunt omnes Catholici.

Tom. II.

Q

Te-

Tenantur praeterea Regulares in coeteris omnibus vitam suam componere ad Regulae, quam professi sunt, praescriptum, tam quoad vitam communem, et clausuram, quam in victu, et vestitu; in quibus omnibus invigilare debent Superiores: si vero et isti fuerint negligentes, incumbere in id iubentur Episcopi, etiam tanquam Sedis Apostolicae Delegati.

Plura saluberrima Decreta edita in hanc rem fuerunt in Concilio Trident. sess. 25. de Regularibus; quibus accesserunt deinde quamplurimae Constitutiones, et Declarationes, quas recensere nimis foret longum: alias autem quisquis capita in hoc titulo in 6. et in Clementinis inserta contulerit cum Tridentinis sanctionibus facillime deprehendet singulare ius à sancta Synodo inductum. Multas etiam utilissimas leges in dies à Religiosissimo Rege nostro hac de re edi, vident lacti boni omnes; è quibus illae nunquam satis commendari poterunt, quae intercludunt Monachis varios vagandi praetextus, cum certum sit parum profuturas sanctissimae Religiosae vitae leges, quandiu facilis pateat Monachis occasio divagandi. Deinde consultissimae quoque sunt leges, quae statuunt, ne plures in unoquoque Monasterio admittantur, quam qui ex redditibus Monasterii, vel ex consuetis elemosinis commodè valeant sustentari; quod statutum fuit in Concilio Tridentino, et renovatum quoad haec Regna in saepe citata Bulla Apostolice Ministerii.

Frequentissima illa quaestio est, an Monachus ad Episcopatum promotus, subiectus nihilominus maneat observantiae votorum, aliarumque regulae, quam professus fuit, praeceptionum. Et quidem communis sententia cum D. Thoma distinguit in religioso tria operum genera, sive observantiarum: aliae sunt, quae non solum non obsistunt functionibus Pontificalibus, sed adiutorio esse possunt; tales sunt

pau-

paupertas, castitas, et obedientia, quam non relinquit Monachus Episcopus, dum à Superiorum Regularium obedientia liberatur, sed mutat: ad has autem tenetur Episcopali dignitate insignitus Monachus. Aliae sunt, quae repugnant, ut solitudo, silentium, à quibus proinde eximitur. Aliae denique mediū generis existimantur, quae scilicet non semper, sed aliquando obstant, veluti ieiunia, et vigiliae moderatae, quae non adeo corpus debilitant, lanis indui, in eis dormire, et alia huiusmodi: in his autem dispensatione nonnunquam propria auctoritate talem Episcopum uti posse assertur. Coeterum non leves occurrunt difficultates in discernendo quantum res ad alterum ex his oneribus referri debeant. Sed et in regulis ipsis, quas cum D. Thoma, et Soto, proposuimus, nonnullae occurrunt dubietates: unde ambigi nequit Monachos, dum Episcopi sunt, plurimis sese obicere anxietatibus. Sanè silentio praetermittenda non sunt praedicti Auctoris verba: debent autem (ait) Religiosi, ut in adeundis Episcopatibus multo esse cunctantiores, quam saeculares, ita in administrandis longissime vigilantiores: qui enim sese in Clastra, mundo valè dicentes, abjederunt, non debent sicuti uxor Lothi retro, hoc est, ad saeculares splendores respicere: nam praeter Dei offensam, saeculari populo scandalo sunt, ac subinde vilipendio, et ludibrio, nisi palam constet tum renitentes vi fuisse à suis Clastris extractos, tum Ecclesiis cum omni timore Dei famulari, aliisque abstineri pompis, quae non fuerint ad ornamentum suae dignitatis necessariae.

TITULUS XXXVI.

*De Religiosis Domibus, ut Episcopo sint
subjectae.*

Si totius Dioecesis sollicitudo, et cura Episcopo iure ordinario competit, potiori sanè ratione incumbere ipsi debet regimen domuum omnium, quae Religioni, et pietati specialiter dicatae sunt. Latissimè autem patet haec denominatio; ita ut in ea primò includantur Ecclesiae omnes in Dioecesi sitae, nisi doceant privilegium singulare, vi cuius exemptae sint ab ordinaria iurisdictione. Idem dicendum est de Monasteriis universis, et Monachis, sive illa priora tempora consideremus, in quibus initiari non consueverunt sacris Ordinibus (1), sive posteriora.

Verùm deinde plura obtinuerunt privilegia, ut sese eximerent à iurisdictione Episcoporum: quod et nunc obtinet, quanvis coercitum, et limitatum à Sinodo Tridentina.

Nomine etiã Religiosarum Domuum veniunt privata Oratoria. Idem est de Hospitalibus, in quibus plures agnoscuntur species pro diverso cuiusque instituto; distinguunturque nominibus graecis, quæ sunt Xenodochia, Orphanotrophia, et alia huiusmodi. Ex his alia sunt laica, alia ecclesiastica, alia mixta, regunturque singularibus foundationis legibus, aut receptis, eisque non improbandis consuetudinibus. In his omnibus prae oculis habenda est sanctio Concilii Trident. in *sess. 22. de Reform. cap. 8. et 9.* ubi distinctio fit inter Hospitalia, seu Collegia, aut alia

(1) Antiquitus Monachos, nequidem Abbates ipsos, aut alios nominibus nuncupatos Superiores, ordinibus fuisse insignitos, manifesta eatenus omnibus res est, ut nulla indigeat probatione.

alia pia loca, quae sub immediata Regum protectione constituta sunt, et coetera, quoad visitationem, atque rationum redditionem.

In *cap. 2. h. tit.* continetur constitutio Concilii Lateran. *anni 1215.* sub Innocentio III. ne quis de coetero novam Religionem inveniret; quae prohibiti confirmata fuit in Lugdunensi *anni 1274* sub Gregorio X. *cap. un. h. tit. in 6.*

TITULUS XXXVII.

De Capellis Monachorum, et aliorum Religiosorum.

Sermo in hoc Titulo est de illis Monachorum, aut aliorum Religiosorum Capellis, quae Populum habent, Urbanus III. in *cap. 1.* voluit, ut à Clericis saecularibus ab Episcopo institutis regerentur, non à Monachis, relicta iis tantùm praesentatione. Sed aliud generaliter obtinuit, uti evincitur satis ex Sinodo Trident. *sess. 25. de Regularibus cap. 11.* in quo statuitur, ut in Monasteriis tan virorum, quam mulierum, quibus imminet animarum cura personarum saecularium, praeter eas, quae sunt de illorum Monasteriorum, seu Locorum familia, personae, tam regulares, quam saeculares, huiusmodi coram exercentes subsint immediatè in his, quae ad dictam curam, et Sacramentorum administrationem pertinent, iurisdictioni, visitationi, et correctioni Episcopi, in cuius Dioecesi sunt. Deinde cum nonnulli eam praedictae sanctioni adhiberent interpretationem, ut Parochos solum in ea comprehendi assererent, non verò alios Sacerdotes ab Episcopali iurisdictione exemptos, si aliqua eos administrare Sacramenta contingeret, uti ait Giraldi; accessit Constitutio Gregorii XIII. quae incipit: *Inscrutabili, anni 1622.* in qua haec habentur: *Ut deinceps tam*

Regulares, quam Saeculares, quomodolibet exempti, sive animarum curam personarum saecularium, Monasteriis, seu Domibus regularibus, aut quibusvis aliis Ecclesiis, vel beneficiis, sive regularibus, sive saecularibus incumbentem exercent, sive alia ecclesiastica Sacramenta, aut unum ex illis ministrent, praevia Episcopi licentia, et approbatione, sive quo modo in dictae curae exercitio, aut in eorundem Sacramentorum, vel alicuius ex illis administratione de facto absque auctoritate se ingerant; in his, quae huiusmodi curam, seu administrationem concernunt, omnimodae iurisdictioni, visitationi, et correctioni dioecesani Episcopi, tanquam Sedis Apostolicae Delegati, plene in omnibus subijciantur.

In cap. 3. et 4. definitur huiusmodi Capellarum, aut Prioratum occasione Monachos singulos commorari non debere; iniungiturque Abbatibus, aut Prioribus, ut, aut ipsos ad Claustra revocent, aut Socios eisdem adiungant, ad quod compellendi sunt ab Episcopis per censuras ecclesiasticas, monitione praemissa.

Emanarunt apud nos plura Regia decreta ad mentem Canonum, ne Monachi extra Claustra degant, quamlibet aliam praetextentes causam; ea nihilominus satis adhuc praevalent, quae desumitur ex Domibus, quas habent Monasteria in agris causa colligendi, servandique fructus possessionum suarum.

TITULUS XXXVIII.

De iure Patronatus.

Fundatoribus Ecclesiarum à primis ipsis temporibus concessa fuere iura quaedam singularia, quae comprehenduntur hodie sub nomine Patronatus. Verum varia fuit hac in re disciplina pro temporum diversitate; et hinc fluit, quod diversum appareat Pa-

Patronatus ius in nonnullis antiquis monumentis, quae extant apud Gratianum, ab eo, quod invenitur in Decretalibus Gregorii IX. atque posterioribus Collectionibus; unde non minima generatur confusio, nendum Tyronibus, sed et nonnullis, qui Patronatum iura se optimè callere arbitrantur; proinde summam primò exponam, quid Patronus Ecclesia concesserit prioribus saeculis; deinde autem, quibusnam gradibus, atque temporum adiunctis iura eorum creverint, atque ad hodiernum statum pervenerint; seu, quod idem est, ius Patronatus antiquum distinguum à posteriori, tradens simul originem singulorum iurum.

Vix in antiquis monumentis invenitur nomen ipsum Patronatus; nam veteres processionis, foundationis, aliisque huiusmodi vocibus simpliciter utebantur: verum privilegia nonnulla Fundatoribus, etiam Laicis, concessa apparent ab ipsa prima Basilicarum, Ecclesiarum, Oratoriorum, Monasteriorum, Xenodochorumque erectione: sciebat enim Ecclesia munificentiam plurimorum in Republicam hac ratione excitari, uti aiebat Xenophon. Iam verò illae concessionis, aut privilegia in eo tantum initio constiterunt, ut Basilicae, aut Ecclesiae erectae ab earum Fundatoribus denominarentur, translato nempe ad eos nomine à Martiribus, quibus dicabantur, et à quibus appellari primò consueverunt; licet id non omnino constans esset, uti apparet ex eo, quod etiam hodie Ecclesiae adsint, praesertim Romae, in quibus servatum conspicimus nomen vetus domuum profanarum, quae deinceps in Ecclesias, aut Basilicas conversae fuerunt. Sanè ut plurimum à Fundatoribus nomen desumebant: quod facillè esset ostendere plurimis testimoniis, tam ex Orientali, quam Occidentali Ecclesia adductis: imò et apud Gentiles in usu fuit Temporum suorum Fundatoribus hoc ius indulgere.

2. Nonnisi tardius permessa Fundatoribus fuit nominatio, sive praesentatio Clericorum, qui ministerio erectae ab ipsis Ecclesiae forent deputandi: et difficilius adhuc extensa fuit ad eorum haeredes: quod cum satis exhibeat gradatim adaucta fuisse Patronorum iura, et consuetudine potius, quam iure scripto, nemo mirabitur, si ex monumentis, quae invenerit, discat quaedam privilegia concessa iam Patronis uno tempore in nonnullis Provinciis, quae in aliis nondum fuerant introducta.

Primum monumentum, in quo mentio fit tributae Fundatoribus praesentationis, est *canon 10. Concilii Arauscani I. anni 441.* qui refertur à Gratiano. in *can. 1. cau. 16. quaest. 5.* e mentito nomine Nicolai Papae, ut animadvertit Berardus. Coeterum, uti ex eiusdem lectione apparet, non quibuslibet Fundatoribus concessa in eo fuit praesentatio, sed solum Episcopis, qui in alieno territorio Ecclesias construxissent: quod accidit aequè in Concilio Arelaten- si II. medii saeculi quinti, quanvis certò non constet quo anno, aut sub quo Praesule habitum fuerit. Laicis denegatam legitur hanc praerogativam etiam sub finem saeculi quinti in *canonibus* nempe 26. et 27. *cau. 16. quaest. 7.* in quibus respondet Gelasius, nihil proprii iuris habiturum Fundatorem in Basilicis, seu Ecclesiis à se fundatis praeter processionis aditum, qui Christianis omnibus in commune debetur, nimirum ius conveniendi, et ingrediendi in Ecclesiam, quod Christianis omnibus patet. Longè aliter interpretatur Glossa ius processionis, pro iure scilicet praesentandi, quod ideo ait appellari ius processionis, quod Patronus cum praesentato ad Episcopum procedat: verum quam absurda haec sint, ut appareat, sufficere considerare, Gelasium illud ius Patronis tribuere, quod Christianis omnibus debetur; hoc autem de praesentatione nemo dixerit: deinde apud ipsum Gelasium aliis in locis, et apud

alios

alios veteres, ius processionis nihil aliud significat, quam ius, quod diximus, ingrediendi, et conveniendi in Ecclesiam, quod probat eruditus vir Florens adductis pluribus monumentis. Nihilominus Glossae sententiam Interpretes amplexati sunt; unde profluxit eorum error, qui existimant, aut Gelasium fuisse iuris Patronatus Auctorem, aut concessam fuisse Laicis Fundatoribus praesentationem saeculo quinto; cum constet eo tempore indultam solum fuisse ex gratia specialis Episcopis, qui in alieno territorio Ecclesias erexerant.

Anceps est quaestio, an quique prioribus saeculis ius Fundatoribus fuerit in bona Ecclesiarum investigandi, eorumque administrationi sese immiscendi. Et quidem in Oriente ex Constitutionibus Imperatorum inveni haec disciplina coepit, atque traducta fuit etiam ad Ecclesias Occidentales. Apud nos diutius manserunt pristinae Patrum regulae, quibus cautum erat, ut plenissima potestas in omnes Ecclesias, Basilicas, Oratoria sacra, denique, religiosa, aut venerabilia loca Episcopis esset, *ann. 24. et 25. Concilii Antiocheni, 4. et 8. Chalcedon. Tolentan. Concil. III. et IV. saecul. VI. et VII.*

3. Inter iura Patronis debita recensetur quoque, ut sibi, si ad indigentiam venerit, alimenta ab Ecclesia praebeantur. Prima hac de re decisio est Concilii Toletani IV. *ann. 633.* quae extat apud Gratianum in *can. 30. cau. 16. q. 7.* His verbis constat integra decisio: *Praebendum est à Sacerdotibus vitae solatium indigentibus, et maxime his, quibus restituenta vicissitudo est. Quicumque ergo Fidelium de facultatibus suis Ecclesiae aliquid devotione propria contulerunt, si forte ipsi, aut filii eorum redacti fuerint ad inopiam, ab eadem Ecclesia suffragium vitae pro temporis usu percipiant. Si enim Clericis, vel Monachis, seu Peregrinis, aut quamlibet necessitatem sustententibus pro solo Religionis intuitu in*

Tom. II.

R

usum

usum res ecclesiasticae largiuntur, quanto magis his consulendum est, quibus retributione iusta debetur. Sane probabile est, etiam prioribus saeculis Ecclesiam Patronis indigentibus subvenire consuevisse; cum enim teneritudine maxima in pauperes universos feratur semper, praesertim illis subvenire debuit, qui sibi fuerant beneficii, uti aiunt Patres Toletani: coeterum animadvertit Van-Spenius ex praedicto canone Toletano Ecclesiam pinguius Patronum alere debere, quam reliquos pauperes, cum ad id non tantum intuitu paupertatis teneatur, sed praecipue intuitu beneficentiae in ipsam à Patrono collatae.

Sed et alia honorifica iura Patronis Ecclesia contulit à primis saeculis; qualia sunt sepulturae, sedis, iurificationis, candelae, et aquae benedictae; quae alia, atque alia fuerunt iuxta varios cuiusque Provinciae mores. Verum animadvertendum est quod de sepultura, et sede dicimus post ea tempora locum habuisse, quibus coeperunt Fideles intra Ecclesias sepeliri, atque in illis sedere: ex tunc verò privilegium Patronorum in eo constitit, ut in loco honorabiliori **||** sederent, aut sepelirentur.

Et haec quidem exhibent iura Patronorum quinque prioribus saeculis, sive ius Patronatus antiquum.

Post saeculum quintum augeri coeperunt Patronorum iura; sive quod, frigescente fidelium charitate, congruum Ecclesiae videretur novis privilegiis eorum liberalitatem excitare, sive quod ea sit legum omnium conditio, ut, si laxari semel habentae incipiant, transcurso solo temporis indulgentia in dies excrescat. Concessa ergo fuit praesentatio Fundatoribus omnibus, etiam Laicis: et quidem moribus potius, ut conjicere est, et gradatim; primò nempe in Oratoriis, quae aedificari coeperunt in agris, deinde etiam in aliis Ecclesiis, uti apparet in conspectu Concilii Agath. in *can. 21.* in quo ita statuitur: *Si quis etiam extra Parochias, in quibus*
le-

legitimus est, Ordinariusque Conventus, Oratorium in agro habere voluerit reliquis festiuitatibus, ut ibi Missas teneat propter fatigationem familiae iusta ordinatione permittimus. Pascha verò, Natale Domini, Epiphaniam, Ascensionem Domini, Pentecostem, et Natalem S. Iohannis Baptistae, vel si qui maximi dies in festiuitatibus habeantur, non nisi in Civitatibus, aut Parochiis teneant. Clerici verò si qui in festiuitatibus, quas supra diximus in Oratoriis, nisi iubente, au permittente Episcopo, Missas facere, aut tenere voluerint, à communione pellantur.

Postquam saeculares privata haec Oratoria in agris habere coeperunt, facile obtinuerunt, ut Episcopi non alios Clericos ad Missam in eis celebrandam deputarent, quam quos saeculares ipsi desiderarent: inducta proinde fuit praesentatio, atque ad reliquas quoque Ecclesias sensim traducta. Imò quando certum est homines non minus de filiorum suorum commodis semper sollicitos fuisse, quam de suis, obtinuerunt etiam Fundatores Ecclesiarum, ut praesentatio ipsis indulta cum coeteris iuribus, et honoribus ad filios protraheretur; et tandem ut et ad haeredes quoscumque ex eo, quod in ipsis persona Fundatoris repraesentetur, et eorum ministerio semper quodammodo maneat, et vivat.

His gradibus deventum est ad ius Decretalium, ubi late exprimuntur iura, quae Patronis competunt: coeterum intelligenda ita non sunt, ut existimetur Patronatum non aliter consistere posse, quam si Patronus omnibus illis iuribus fungatur; cum nunc plura, nunc pauciora habere possit, et contingere etiam hodie valeat, quod subsistat Patronatus sine iure praesentandi; unde patet, minus accuratam esse definitionem, quae vulgo assignatur iuri Patronatus dum dicitur esse ius praesentandi instituendum ad beneficium vacans; nam et in *cap. 25. b. tit.* consultus Clemens III. ait eum, qui Ecclesiam cum

assensu Dioecessani construxit, ius quidem Patronatus acquirere, coeterum in Ecclesia Conventuali non electioni Praelati faciendae, sed iam iactae honestius Patroni assensum postulari, nisi aliter de sua iurisdictione obtineat, ut partes suas interponere debeat electioni tractandae. Consulendae igitur sunt tabulae cuiusque foundationis, et receptae consuetudines. Verum tamen est extra speciem praedicti capituli, hodie praesentationem Fundatoribus competere, etiamsi expressè illam non reserverint. Imò et ad haeredes transit, sive iure sanguinis defunctum contingant, sive non. Transit aequè ad haerem fideicommissarium, et ad successorem singularem, qualis est emptor Villae, cui annexum sit ius Patronatus. In plures haeredes transit in solidum, utpote indivisibile; ne tamen hac occasione simulatas oriatur, et iurgia, uti pluries accidisse legimus maximo Ecclesiarum damno, et scandalo Populorum, editae sunt plurimae Constitutiones. In *cap. 1. et 2. b. tit.* quae desumpta sunt ex Conciliis Cabillonensi, et Triburicensi saeculi noni, statuitur hoc in casu cessandum à Divinis esse in tali Ecclesia, tollendas reliquias, et claudenda ostia ab Episcopo, si aliter consulere non potuerit: coeterum Alexander III. in *cap. 3. b. tit.* aliud voluit; decrevit enim in Concilio Lateran. ut si haeredes potestate, in qua eos Ecclesia lucusque sustinuit, abutuntur, et, cum una Ecclesia unius debeat esse Rectoris, pro sua dissensione plurimos repraesentant, si foris in plures partes eorum vota se dividerint, ille praeficiatur Ecclesiae, qui maioribus iuvatur meritis, et plurimorum eligitur, et approbatur assensu. Si autem hoc sine scandalo esse nequiverit, ordinet Antistes Ecclesiam, sicut melius eam secundum Deum viderit ordinandam. Haec regula, dum casus emergerit, servanda est, cum Concilii generalis sit, et posterior praecedenti; imò et, ni fallor, spiritui, atque utilitati Ecclesiae magis consona. In-

Innocentius III. in *cap. 27. b. tit.* ut occurreret damnis, quae viduatis Ecclesiis oriuntur si de iure Patronatus, vel potius praesentandi, iurgia, et contentiones exurgant, statuit, quod, si ab eo, cui competit, quaestio intra quatuor menses non fuerit definita, Episcopus extunc Ecclesiam ipsam de persona idonea ordinare non differat, ita tamen, ut illi ex hoc non debeat in posterum praevicium generari, qui ius everit Patronatus, id est pro quo discussa causà sententia definitiva lata fuerit.

In *cap. 4.* quod ex eodem Concilio Lateran. de promptum est, anathematis poena infligitur Patronis laicis, qui, Episcoporum auctoritate neglecta, Clericos instituere, aut destituere pro sua voluntate audent. Hoc autem Patronis ecclesiasticis prohibitum est aequè, cum absque privilegio institutio, aut destitutio, non ad eos, sed ad Episcopos pertineat, servata tantum ipsis Clericos idoneos praestandi facultate.

Prohibentur quoque in eodem capite possessiones, aliaque bona ecclesiastica pro sua voluntate distribuere: quod minimè videtur ob stare curae, et vigilantiae, quam impendere possunt Patroni circa administrationem honorum Ecclesiae Patronatae; nam ibi abusus damnatur illa occasione Patronatus dissipandi.

Eodem sensu interpretanda venit Tridentina sanctio in *sess. 25. de Reform. cap. 9.* quae apud nonnullas gentes recepta non est, et in qua definitur Patronos beneficiorum, etiamsi verè de iure Patronatus ipsorum ex fundatione, et dotatione sint, nullatenus, nullave causà, seu occasione se ingerere posse in perceptione fructuum, proventuum, aut obventionum quorumcumque beneficiorum, sed debere illos liberè Rectori, seu Beneficiario, non obstante etiam quacunque consuetudine, distribuendo dimittere.

Pro-

Profecto in hoc, aliisque decretis Concilii Trid. derogatum non fuit legitimis Patronorum iuribus, uti protestantur Patres initio praedicti capituli: stabilitate tantum fuisse rectissimae regulae, ne pro vero legitimoque iure habeantur quorundam Potentiorum usurpationes; neve Patronatus occasione minus digni, minusque idonei Ministri deputentur Ecclesiis, quod non solum Ecclesia, sed et Principes optaverant statuentes, ut Patroni Clericos praesentarent iudicio, et examine Episcoporum idoneos, Tandem Patrum Tridentinorum in praedicta specie mens fuit, ut tollerentur abusus, qui irreperant occasione curae à Patronis impendendae; cum, si in legitimis terminis sese contineant, conforme admodum sit Ecclesiae votis, quod Patroni tuitioni ecclesiasticarum rerum invigilent; quapropter inditum etiam eis nunquam fuit nomen Defensorum (1). Hic obiter adnotare iuvat, Advocatiam, de qua in *cap. 6. b. tit.* mentio fit, cuique tribuuntur effectus Patronatus, non aliunde, quam ex huiusce defensionis abusu emanare.

Tributa Fundatoribus, eorumque haeredibus praesentatione, caveri debuit, ne ob negligentiam diu Ecclesias vacare paterentur: defuita ergo fuere certa tempora, intra quae praesentare debent, ni iure suo pro ea vice cadere velint. Id primo factum fuit in Concilio Rom. sub Pontifice Eugenio II. circa *ann. 825*, aut in eo, quod sub Leone IV. habitum fuit circa *annum 850*. assignatusque fuit Patronis Laicis terminus

(1) Fuerunt à primis saeculis alii defensores à Patronis diversi: nam saeculo quinto Africani Patres ab Imperatoribus esagrabant, ut sibi liceret Defensores nominare è numero Causidicorum, seu Advocatorum: deinde verò agnoscens Ecclesia, vim Potentiorum non tam argumentis avertebam, quam oppositis ex adverso viribus, Magnatum, et Regum auxilium impioravit. Meminit huius protectionis etiam Sinodus Tridentina, eaque praecipuum semper fuit Regum nostrorum ornamentum, praecipua cura, atque sollicitudo.

mus trium mensium, computandus ab admonitione Episcopi, nulla facta mentione Ecclesiasticorum. In Concilio Lateranensi sub Alexandro III. concessum fuit idem temporis spatium, coeterum à die notae vacationis numerandum: deinde verò tractatum moribus fuit ad quatuor menses, aut, ut Berardus putat, errore Amanuensium.

Hinc patet falsam quoque esse vulgarem illam opinionem, quae praedicat nulla tempora assignata Patronis fuisse ante praedictum Concilium Lateranense.

Patronis Ecclesiasticis indultum fuit semestre, desumpto exemplo à Collatoribus, quibus magis accedere visi sunt.

Animadyvertendum hic est hanc intra certa tempora praesentandi necessitatem minimè comprehendere Patronatum, qui Regibus nostris competit ab antiquissimis temporibus in Ecclesiis omnibus in Ditionibus suis sitis: in quo et alia singularia conspiciuntur; veluti, quod reservationibus, affectionibusque Pontificiis non subiaceat: quod per praescriptionem ab aliis acquiri nequeat; neque ab ipsis Regibus amitti ob non usum.

Primis temporibus ignota erat differentia inter Patronos Laicos, et Ecclesiasticos: deinde verò inducta fuit, licet non satis constet quonnam tempore id acciderit. Plurimum expedit hodie eam accuratè observare, postquam unicuique diversae assignatae sunt regulae: ideò ea saltem hic adtingere debere censemus, ex quibus praesertim dignoscitur qualitas cuiusque Patronatus: alias autem latissime patet haec materia.

Patronatus qualitas desumenda non est à persona Fundatoris, aut Patroni, sed à qualitate bonorum, quibus erecta, aut dotata fuit Ecclesia, aut Beneficium, de cuius Patronatu quaeritur; si nimirum dubitatio sit de Patronatu dotatione, aut erectione ad-

adquisito: nam si à privilegio ille descendat, consilere oportebit literam foundationis.

Patronatus Ecclesiae, quae bonis laicalibus fundata, aut dotata fuerit, erit laicus, quanvis Fundator, aut Dotator Ecclesiasticus sit: è converso Ecclesiasticus dicitur, quoties fundatio, aut dotatio bonis ecclesiasticis facta fuit: nam, ut optimè ratiocinatur Berardus, Patronatus est remuneratio, seu repensatio Ecclesiae, et beneficii; qualitas ergo donatarum rerum attendenda est, ut conjiciatur conditio huius remunerationis: quae ratio facilis, mea sententiâ percipietur, si addamus quod notum omnibus est, nimirum plus conferre Ecclesiae eum, qui bona laicalia ipsi donat, quam illum, qui tantum ecclesiastica in eam transfert: iustum propterea est, quod attendatur natura collatarum rerum, cum pinguior sit remuneratio in Patronatu laico, quam in ecclesiastico. Si bona huiusmodi partim laica sint, partim ecclesiastica, exurget Patronatus mixtus.

Censet Van Espenius, eumque sequuntur Scriptor Hispanus novissimus, in dubio Patronatum reputari debere laicum: ego verò, qui non tam Patronorum auctoritate vinci solco, quam momentis rationum, contrarium verius existimo. Profectò, regulae omnes, quae de natura privilegiorum, aut obligationum interpretanda loquuntur, suadent, ut id in dubio amplectamur, quod minus gravat, quodque minus recedit à iure ordinario: iam verò neminem latet ius Patronatus privilegio inniti, et plus deviare à iure ordinario Patronatum laicum, utpote, qui magis coercet Collatores ordinarios: deinde, nihil pendenda est Ecclesiarum, atque beneficiorum libertas? Innuit haec fundamenta Berardus; eis verò aliud adjici posse puto, et quidem non omnino contemnendum. Assertit Van-Espenius *part. 2. tit. 25. cap. 2. n. 8.* ius Patronatus, quod alicui, sive Clerico, sive Laico competit ratione proprii patrimonii, non

non Beneficii, vel Ecclesiae, appellari Laicale: deinde subiungit ex Emmanuele Gonzalez, neque interesse, quod patrimonium illud adquisitum sit intuitu Ecclesiae; quia, cum ex generali consuetudine Clerici de talibus bonis testari possint, et in illis eis ab intestato succedatur, sicuti in patrimonialibus, videtur Clericus dotans, vel extruens Ecclesiam sibi, suisque haeredibus, et consanguineis ius Patronatus ratione patrimonii reservasse; et ita laicale iudicari. Denique ex Francisco le Roy haec verba adducit: *Verius est, quod, si dubium sit, quale sit ius Clerico competens, an laicum, an ecclesiasticum, in dubio iudicandum esse laicale, quia Clerici nihil habere praesumuntur in bonis, ut de S. Augustino Possidius; et quia omnes ferè antiqui Canones, ubi de iure Fundatorum agunt, tantum de laicis, et eorum haeredibus.* Non nisi fusiori calamo, qui tamen suscepto instituto minimè congruit, exprimi valet nostrum de iis, aliisque non paucis Auctoris, certè gravissimi, iudicium: pauca tamen hic prae libere licebit. Et quidem in primis, equis non statim agnoscit, quam parum inter se consistant praedictae rationes, et testimonia? Disciplina, quae temporibus Augustini observabatur praesertim verò in Clero Hipponensi, qui ab ipso communi vitae sub certa regula peragenda redactus fuerat, nihil omnino proprium Clericis permittebat, saltem in bonis ecclesiasticis, nec quoad administrationem; eaque prae oculis fuit Francisco le Roy: Gonzalezius autem hodiernis temporibus sententiam suam accommodavit, in quibus, si de bonis ipsis intuitu Ecclesiae quaesitis, perinde ac de profanis omnino, inter vivos, aut in ultima voluntate disponent, legibus sustineatur. Deinde, non facile effingi posse reor speciem, in qua Clericus sub Augustini regula constitutus, habere quidem valeat Patronatum Laicum, minimè verò Ecclesiasticum. Si inepta non est ratio à paupertate Clericorum desumpta.

Tom. II. S ta,

ta, atque exemplo Augustini confirmata, potius excludet Patronatum laicalem à persona Clerici, attendit scilicet qualitate, quae cum ipso Patronatu exurgit in limine fundationis, aut dotationis. Unico tantum casu locus esse posset rationi à Francisco le Roy allatae, quoties nempe nescitur quisnam, aut cuius conditionis Fundator, aut Dotator fuerit: nam tunc dici posset, eum praesumendum Laicum, bonaque, quibus dotata, aut erecta fuit Ecclesia, censenda esse saecularia; ex eo, quod Clerici nihil in bonis habere praesumuntur, quibus fundare Ecclesiam potuerint, aut ipsi dotem constituere. Coeterum, aut incongrua haec ratio his temporibus est, aut funditus evertit fundamenta à Gonzalezio adducta: nam si illam consideramus disciplinam cum le Roy, iuxta quam nihil iuris Clericis est in bonis intuitu Ecclesiae quaesitis, frustra cum Gonzalezio confugiemus ad hodiernam beneficiorum formam, administrationisque peculii ecclesiastici rationem. Tandem, ut de ratione à Gonzalezio adducta speciatim loquamur, actum erit de Patronatu ecclesiastico ex fundatione, aut dotatione, dummodo ea admittatur: si enim ex eo solum, quod hodie Clerici in foro externo se gerere possint in bonis Ecclesiae intuitu adquisitis non secus, ac in patrimonialibus, aestimandus est laicus Patronatus Ecclesiae ex bonis illis fundatae, aut dotatae; quondam quaeso exurgit Patronatus ecclesiasticus ex natura fundationis, sive ex qualitate bonorum donatorum? Sed in viam iam redeamus.

Patronatus Ecclesiasticus nonnunquam censetur, qui inspecta sui origine existimandus foret laicalis, si nimirum translatus fuerit in Dignitatem aliquam ecclesiasticam, Officium, Capitulum, aut Monasterium, *cap. un. de Iure Patronatus in 6.* et moderna praxis ea est iuxta Van Espenium, ut Patronatus reputetur ecclesiasticus eo ipso, quod probetur illum

com-

competere ratione dignitatis, aut tituli ecclesiastici, quin amplius inquiratur de eius origine.

Agnoscitur apud nos alia species Patronatus laici, sive laicorum, longè distans à superiori; cum nimirum Missarum, aut alterius pii operis gravamen imponitur bonis à Testatore in perpetuum, quin ullatenus auctoritas Episcopi interveniat. In iis autem, sive Patronatibus Laicorum, sive Capellanis Laicalibus, aut alio quocunque appellentur nomine, nihil apparet ecclesiasticum; quapropter etiam Laici, coniugati, et foeminae succedunt, cunctaque ad legum civilium normam ordinantur à Magistratibus saecularibus, iuxta receptas in Maioribus regulas.

Quoties Patronatus est mixtus, quod quando accidat supra innuimus, communicantur privilegia utriusque speciei concessa, ita ut, dum casus occurrerit, illa qualitas attendatur, quae magis favet Patronis, Patronatusque conservationi.

Assignantur aequè altae Patronatus divisiones; sic alius dicitur realis, qui scilicet fundo alicui, aut alii rei adhaeret, alius personalis. Deinde quandoque haereditarius est, quandoque gentilivus, aut familiaris. Primo casu transit ad quoslibet haeredes, qui tamen capaces sint eius iuris acquirendi; gentilivus autem, vel familiaris illis solum potest competere, qui fuerint è certa familia, aut gente. Postremo dividitur in activum, et passivum, quo nomine improprie significatur ius illis competens, qui vocati fuere in limine fundationis ad erecti beneficii ademptionem, et in quibus fieri praesentatio debet ab iis, qui Patronatum activum cum facultate praesentandi habent, iuxta formam à Fundatore praescriptam. In eo autem apparet aliud ius singulare ab Ecclesia concessum Fundatoribus Beneficiorum, aut Capellanarum; nam iuxta communes regulas sustineri neutiquam posset proximiorum ex aliqua familia, aut gente vocatio; nec etiam nuda praelatio.

De causis, quibus ius Patronatus constituitur, et acquiritur, non minimae excitari solent quaestiones, in quibus immorari nobis haud licet: sed generales saltem, receptasque regulas breviter expendemus, nequid ad materiam spectans intactum maneat.

3. Praecipuam ex his causis esse fundationem, dubium non est, cui adiunguntur privilegium, et praescriptio. Coeterum dubitari non semel contingit, dicendum ne quis sit Ecclesiae Fundator. Quid enim, si fundum tantum, aut aream concesserit, ut in ea Ecclesia construatur alterius impensis, aut si quis erectam iam Ecclesiam dotaverit? Proprie Fundator dici non poterit, neque ius Patronatus ipsi competere: nam sacri canones, dum de Patronatu Fundatoribus tribuendo loquuntur, de veris agunt Fundatoribus; de illis nempe qui iuxta praescriptum ipsorum canonum Ecclesiam suis sumptibus erigunt cum competenti dote. Nihilominus ex levibus, modicisque causis indulgeri coepit Patronatus, praesertim saeculo decimo quinto: unde plures editae fuerunt Pontificiae Constitutiones, ut huic incommodo occurreretur. Tandem in Concilio Tridentino certae stabilitate regulae sunt, iuxta quas non quaelibet constructio, aut dotatio sufficit. Et quidem in *sess. 14. de Reform. cap. 12.* ita statuitur: *Nemo, etiam cuiusvis dignitatis ecclesiasticae, vel saecularis, quacunque ratione, nisi Ecclesiam, Beneficium, aut Capellam de novo fundaverit, et construxerit; seu iam erectam, quae tamen sine sufficienti dote fuerit, de suis propriis, et patrimonialibus bonis competenter dotaverit; ius Patronatus impetrare, aut obtinere possit, aut debeat.* Deinde in *cap. 9. sess. 25. de Reform.* iniungit Ordinariis, ut, etiam tanquam Sedis Apost. Delegati, diligenter cognoscant Patronatus quoscunque adquisitos in Ecclesiis, Dignitatibus, aut Beneficiis antea liberis à quadraginta annis citra, et in futurum acquirendos, seu ex augmento dotis, seu

ex nova constructione, vel alia simili causa, etiam auctoritate Sedis Apostolicae; et quos non repererint ob maximè evidentem Ecclesiae, Dignitatis, vel Beneficii necessitatem legitime constitutos esse, in totum revocent; atque beneficia huiusmodi sine damno illa possidentium, et restituito Patronis eo, quod ab eis idcirco datum est, in pristinum libertatis statum reducant, non obstantibus constitutionibus, privilegiis, et consuetudinibus, etiam immemorabilibus.

Quod ad praescriptionem attinet, non satis conveniunt Doctorum placita: certum quidem in primis est, atque ab omnibus receptum, triginta annorum, aut minoris temporis praescriptionem locum hac in re non habere: iandiu enim Ecclesiis illud privilegium competit, ut adversus eas quadragenaria ad minus praescriptio requiratur: utrum autem haec sufficiat etiam dum de Patronatu probando agitur, post Concilium scilicet Tridentinum, disputatur. Sanè in praedicta Conciliarum sanctione primum mentio fit multiplicatarum praesentationum per antiquissimum temporis cursum, qui hominum memoriam excedat; unde praescriptio tantum immemorialis foret admittenda; cum tamen non excludantur in ea aliae probationes secundum iuris dispositionem, admittenda etiam erit, iuxta Synodi mentem, et verba, quadragenaria. Exceptio est in iis personis, seu Communitatibus, vel Universitatibus, in quibus id ius plerumque ex usurpatione potius quaesitum praesumitur: nam in eis iuxta Concilium plenior probatio requiritur, neque immemorabilis temporis probatio aliter suffragatur, quam si, praeter alia ad eam necessaria, praesentationes, etiam continuatae, non minori saltem, quam quinquaginta annorum spatio, quae omnes effectum sortitae sint, authenticis probentur.

Observandum hic est, praedicta locum non habere, quoties constat quidem Patronatus, concertatio autem est inter duos, aut plures, quorum quisque

que sibi illum competere assertit; tunc enim servandae erunt generales iuris regulae.

Ante Concilium Trident. privilegio Patronatum concedebant Episcopi, quasi haec species non comprehenderetur in prohibita rerum ecclesiasticarum alienatione, ut observat Bernardus cum Cardinali de Luca; hodie verò tantum Summo Pontifici hoc licet. Coeterum apud nos haece Pontifici concessione locum esse non posse palam est omnibus.

Transfertur ius Patronatus, non tantum post mortem possessoris, sed et eiusdem facto inter vivos, nisi aliud in tabulis fundationis cautum fuerit. Quaeenam observanda sint in singulis huiuscemodi translationibus, sive inter vivos, sive successione post mortem exponere longum foret: consulantur Cardinalis de Luca, Pitonius, alique, qui latissimos hac de re ediderunt tractatus: sicuti et de casibus, in quibus amittitur Patronatus ex natura rei, voluntate Fundatoris, vel facto ipsius Patroni.

TITULUS XXXIX.

De Censibus, Exactionibus, et Procurationibus.

Nomine Census comprehenduntur in hoc Titulo pensationes, seu tributa, quae solvi debent ab Ecclesiis Episcopo, Metropolitano, aut S. Pontifici. Haec varia sunt tam quo ad quantitatem, et modum solutionis, quam quoad originem: in plerisque etiam Regionibus peculiarem sumpserunt formam ex novis pactionibus, aut in desuetudinem abierunt; quapropter nihil certum tradi potest, sed consulendae sunt singulares cuiusque Nationis, et Dioecesis consuetudines, et pactiones. Nihilominus nonnulla referam, ex quibus notio aliqua desumatur.

Non semel animadvertere debui, primis saeculis

lis universam peculii ecclesiastici administrationem Episcopus gessisse; deinde verò eam partim tributam Parochiis, et Ministris etiam inferioribus: iam verò, quando Episcopi hoc ius remisserunt, reservarunt sibi nonnihil in quibusdam Ecclesiis, sive in decimis, aut primitiis, sive in funerariis, aut aliis oblationibus; tum, ut necessariis ad sui sustentationem non carerent, tum etiam in signum generalis administrationis. Deinde inductum etiam fuit quod Episcopo, aut Metropolitano visitanti tribuerentur à dioecesis victualia, quae hodie intelligimus sub nomine Procurationis, et de quibus agens Concilium Lateranense anni 1179. admonet Episcopos ne graves in eis exigendis existant, nec sumptuosas epulas quaerant, ita ut longi temporis victum brevis hora consumat: exemplarque eis proponit Apostoli, qui se, ac suos propriis manibus decrevit exhibendos, ut locum praedicandi auferret Pseudoapostolis, et ut illis, quibus praedicabat, non existeret onerosus, *cap. 6. b. tit.* Obtinuit etiam, ut in honorem Cathedrae praerentur Episcopo quiddam nummi sub nomine Cathedralici, aut Sinodatici. Sed et alia quantitas tribuebatur eidem sub nomine Charitativi Subsidiij, ne inopia eum laborare contingeret. In his autem omnibus ne ab Episcopis, vel Rectoribus nova gravamina Ecclesiis inferantur, aut antiqua augeantur, pluries statutum est; coque spectant *capita 3. 5. 6. 7. 8. 9. 11. 12. 15. 20. 26. et 27. b. tit.* Summis quoque Pontificibus concedi consueverunt subsidia nonnulla. In *cap. 12.* mentio fit denarii argentei, quod Ioa. Anglorum Rex solvi iusserat annuatim à suis Successoribus in aeternum pietatis, ac venerationis erga Romanam Sedem pignus. Denique Advocatis etiam, atque Defensoribus Ecclesiarum tribuebantur nonnullae pensiones. Ex multiplicibus autem haece praestationibus variae oriri debuerunt controversiae, quibus non aliter finis est Impositus, quam tran-

que sibi illum competere assertit; tunc enim servandae erunt generales iuris regulae.

Ante Concilium Trident. privilegio Patronatum concedebant Episcopi, quasi haec species non comprehenderetur in prohibita rerum ecclesiasticarum alienatione, ut observat Bernardus cum Cardinali de Luca; hodie verò tantum Summo Pontifici hoc licet. Coeterum apud nos haece Pontifici concessione locum esse non posse palam est omnibus.

Transfertur ius Patronatus, non tantum post mortem possessoris, sed et eiusdem facto inter vivos, nisi aliud in tabulis fundationis cautum fuerit. Quaeenam observanda sint in singulis huiuscemodi translationibus, sive inter vivos, sive successione post mortem exponere longum foret: consulantur Cardinalis de Luca, Pitonius, alique, qui latissimos hac de re ediderunt tractatus: sicuti et de casibus, in quibus amittitur Patronatus ex natura rei, voluntate Fundatoris, vel facto ipsius Patroni.

TITULUS XXXIX.

De Censibus, Exactionibus, et Procurationibus.

Nomine Census comprehenduntur in hoc Titulo pensationes, seu tributa, quae solvi debent ab Ecclesiis Episcopo, Metropolitano, aut S. Pontifici. Haec varia sunt tam quo ad quantitatem, et modum solutionis, quam quoad originem: in plerisque etiam Regionibus peculiarem sumperunt formam ex novis pactionibus, aut in desuetudinem abierunt; quapropter nihil certum tradi potest, sed consulendae sunt singulares cuiusque Nationis, et Dioecesis consuetudines, et pactiones. Nihilominus nonnulla referam, ex quibus notio aliqua desumatur.

Non semel animadvertere debui, primis saeculis

lis universam peculii ecclesiastici administrationem Episcopos gessisse; deinde verò eam partim tributam Parochiis, et Ministris etiam inferioribus: iam verò, quando Episcopi hoc ius remisserunt, reservarunt sibi nonnihil in quibusdam Ecclesiis, sive in decimis, aut primitiis, sive in funerariis, aut aliis oblationibus; tum, ut necessariis ad sui sustentationem non carerent, tum etiam in signum generalis administrationis. Deinde inductum etiam fuit quod Episcopo, aut Metropolitano visitanti tribuerentur à dioecesis victualia, quae hodie intelligimus sub nomine Procurationis, et de quibus agens Concilium Lateranense anni 1179. admonet Episcopos ne graves in eis exigendis existant, nec sumptuosas epulas quaerant, ita ut longi temporis victum brevis hora consumat: exemplarque eis proponit Apostoli, qui se, ac suos propriis manibus decrevit exhibendos, ut locum praedicandi auferret Pseudoapostolis, et ut illis, quibus praedicabat, non existeret onerosus, *cap. 6. b. tit.* Obtinuit etiam, ut in honorem Cathedrae praerentur Episcopo quiddam nummi sub nomine Cathedralici, aut Sinodatici. Sed et alia quantitas tribuebatur eidem sub nomine Charitativi Subsidiij, ne inopia eum laborare contingeret. In his autem omnibus ne ab Episcopis, vel Rectoribus nova gravamina Ecclesiis inferantur, aut antiqua augeantur, pluries statutum est; eoque spectant *capita 3. 5. 6. 7. 8. 9. 11. 12. 15. 20. 26. et 27. b. tit.* Summis quoque Pontificibus concedi consueverunt subsidia nonnulla. In *cap. 12.* mentio fit denarii argentei, quod Ioa. Anglorum Rex solvi iusserat annuatim à suis Successoribus in aeternum pietatis, ac venerationis erga Romanam Sedem pignus. Denique Advocatis etiam, atque Defensoribus Ecclesiarum tribuebantur nonnullae pensiones. Ex multiplicibus autem haece praestationibus variae oriri debuerunt controversiae, quibus non aliter finis est Impositus, quam tran-

transactionibus, et pactionibus. His ergo, atque receptis in unaquaque Provincia consuetudinibus, cuncta regitur hodierna disciplina.

Apud nos in cuiusque Dioecesis Constitutionibus Sinodalibus cavetur quidnam hisce in rebus sit observandum; constitutiones autem ipsae non aliter permittuntur, quam si prius fuerint à Supremo Nationali Senatu recognitae, et approbatae: si verò Episcopi, aut alii, tum in actu visitationis, tum extra illum regulas in praedictis constitutionibus stabilitas non servaverint, recursus patet Dioecesanis ad idem Supremum Tribunal, *Auto Acordad. 4. lib. 4. tit. 1.* Hinc patet locum apud nos non esse sanctionibus, quae in capitibus huius tituli insertae sunt quatenus in eis quantitas pro unoquoque censu, aut pensatione solvenda, aut pensationes ipsae determinantur; sicuti nec exactionibus, quae fieri nonnunquam consueverunt à Legatis Pontificiis.

Illud etiam adnotare oportet, in Sinodo Tridentina modum fuisse impositum his, quae ibidem leguntur de Archidiaconorum, et Metropolitanorum visitationibus; eaque prouide revocanda esse ad Tridentinorum decretorum normam.

TITULUS XL.

De Consecratione Ecclesiae, vel Altaris.

Ut magis, magisque pietas, et religio foverentur, consuetum semper in Ecclesia fuit, ut quoties novum aliquod Templum fuisset constructum (1), simul in

(1) Apud antiquos vox *Templum* illas denotabat aedes, quae Idolis dicatae ab Ethnicis erant; sacri autem Christianorum Conventus Ecclesiae vocabantur, quae et in foras exteriori plurimum ab illis differabant. Nunc promiscue his vocabus utitur.

eo loco plurimi convenirent fideles, atque cum magna laetitia, et devotione, tum grates Deo rependerent pro cultus sui extensione, tum suam humiliter implorarent clementiam: unde et occasione horum Conventuum Concilia celebrata legimus. Sed et moris fuit speciali alicui Sancto Ecclesiam dicare. Denique ritibus pro consuetudine adhibitis locum ipsum consecrabant, ex profano sacrum, et ex impuro purum illum reddentes. Hoc munus Episcopis proprium agnatum fuit, principio stabilito, iuxta quod imaginem Confirmationis praesefere vulgò praedicatur: unde etiam receptum fuit exemplo eiusdem consecrationem semel factam iterari non posse, neque celebrari debere à simplici Presbitero, licet benedictio eidem permittatur, *cap. 9. b. tit.*

Pluries dubitari contingit, dum Tempa reparantur, an debeant consecrari; in quo haec regula generaliter recepta est, ut, quoties idem moraliter manet, consecratione non indigeat, quanvis omnes eiusdem partes successivè de novo construantur.

Ut omnes debita veneratione domum Dei prosequantur, simulque deterreantur nequam homines, grave piaculum creditum est, si in Templo iniuriosa sanguinis effusio accidat, aut si eorum cadavera in eo, aut in Coemeterio reconduantur, qui ob patrata crimina privantur canonibus ecclesiastica sepultura: quamobrem in iis adiunctis, licet denuò non consecretur Ecclesia, reconciliari tamen iuxta ritus, qui in Pontificali traduntur, *cap. 4. et 7. b. tit.* imò et Ecclesia nondum consecrata, si polluta fuerit, lavari debet pròtinus aquà exorcizata, *cap. ult. b. tit.*

Tandem distincta censetur consecratio Ecclesiae à consecratione Altaris, quae etiam in ritu differunt: unde everso Altari, non intelligitur eversa Ecclesia, *cap. 1. b. tit.*

Quoad singulas species, quae à nobis leviter hic attinguntur, plurima occurrere solent dubia pro singulis.

gularibus cuiusque casus adiunctis; in eis tamen immorari nobis haud licet.

TITULUS XLI.

De Celebratione Missarum, Sacramento Eucharistiae, et divinis Officiis.

Quavis vocabulum *Missae* variè acceptum fuerit apud veteres, constat apud nos ita desumi, ut significet incrementum Altaris sacrificium.

Cum neminem Catholicorum lateant quae docent nos Fidei dogmata circa ineffabile hoc Sacramentum, ea praetermittam; exponam verò breviter disciplinam in eiusdem dispensatione, publica expositione, et circungestatione observatam: varios item ritus, eorumque causas.

Hodie Eucharistiam iis tantum conferri notum est, qui conscii esse possunt de dignitate Sacramenti: verum aliud olim observabatur; nam et lactentibus adhuc infantibus infundebatur in ore Christi sacratissimus sanguis de calice, ut pluribus adductis testimonis probat Cabassutius in *Notitia Ecclesiast. saeculi 2. dissertat. 5.* Insuper, receptissima erat consuetudo in Ecclesia Constantinopolitana, ut pueri in schola commorantes vocarentur ad comedendas particulas Eucharistiae, quae supererant de communionem Populi. Tandem tribuebatur Fidelibus Eucharistia in manus, atque licebat eis domum deferre, ibique eam asservare; quod prae oculis habendum est, dum occurrunt canones, in quibus prohibentur foeminae Eucharistiam nuda manu excipere, iuventurque nitidissima secum portare linteamina, in quibus Christi D. Corpus sanctissimum desumant (1). Pri-

(1) Saeculo octavo eo temeritatis devenire hac occasione foeminae, ut Eucharistiam, ita susceptam, aliis etiam dis-

Primum Hispana Ecclesia ab hac disciplina recessit saeculo quarto; nam in Concilio Caesaraugustano haec habentur *can. 2. Eucharistiae gratiam si quis probatu acceptam in Ecclesia non sumpsisse, anathema sit.* Occasionem huic sanctioni praebuere immania Priscilianistarum (1) sacrilegia. In reliquis Ecclesiis diutius mos ille mansit.

Exponitur publicè Eucharistia, atque solemniter circumfertur à saeculo decimo quarto. Verum quidem est etiam olim asservari consuevisse gratia infirmorum. Quibusnam diebus fieri valeat haec expositio, aut publica circungestatio, quaenamque observanda in eis sint, spectat ad officium Episcopale; quin ulla exemptis hac in re prossiat privilegia: unde Regulares hac in re delinquentes, corrigendi, atque puniendi sunt ab Ordinario; neque sine eius licentia ipsis licet sanctissimum Eucharistiae Sacramentum publicè adorandum etiam in propriis Ecclesiis exponere.

Hic proprium sibi vindicant locum quaestiones, omnes, quae moveri solent, tum circa ritus in celebratione Missae celebrandos, tum quoad officii divini, sive horarum canonicarum recitationem: cum tamen hi, quos illa omnia tangunt, edocti in eis sint, atque in id invigilare nusquam desistant apud nos Episcopi, immorari me in iis non debere censui. Nihilominus, ne quam, vel levissimam errandi occasionem ultrò Tyronibus relinquamus, animadvertendum duxi, quantumvis verba illa: *Sufficit Sa-*

T 2 *cr*
tribuere vellent, ut eorum mos est, ait Salmonius: quod Concilia tam in eis, quam in viris prohibuere.

(1) Prodit haeresis Priscilianistarum in Hispania in saeculo quarto. Eius Auctor Priscilianus, damnatus in Concilio Caesaraugustano, et in Burdigalensi in Gallia, provocavit ad Tyrannum Maximum, tunc inibi degentem; hic verò decapitari eum fecit. Congesserat hic Haeresiarca Gnosticorum impudicitias, et deliramenta Manichaeorum.

cerdoti semel in die unam Missam solummodo celebrare, excepto die Nativitatis Dominicae: quae leguntur in capitibus 3. et 12. b. tit. consilium continere videantur, non praeceptum, strictè prohibitum esse iterationem Missae eodem die pluribus Constitutionibus posterioribus, praesertim verò in Epistola Decretali Benedicti XIV. ad Episcopum Oseensem, quae incipit: Declarasti; exceptis sanè casibus, qui noti omnibus sunt, atque videri apud eundem possunt in Tractatu de Sacrificio Missae. Sed et notandum est in praedictis Decretalibus solum excipi diem Natalis Domini, verum apud nos aequè licere Sacerdotibus omnibus, tam saecularibus, quam regularibus tres Missas celebrare in die Commemorativis Fidelium omnium defunctorum ex Constitutione Quod expensis, eiusdem S. Pontificis ann. 1748, quavis minime permittatur triplicem recipere eleemosinam, aut reliquas duas Missas in implementum oneris destinare.

TITULUS XLII.

De Baptismo, et eius effectu.

Baptismus ianua est omnium Sacramentorum, donorumque omnium Dei pulcherrimum, ut aiebat Gregorius Nazianzenus. Quoties de forma in eius collatione servanda sermo est, distinguenda sunt essentialia ab illis, quae tantum ritum respiciunt. Materia Sacramenti est solum aqua naturalis, iuxta Trid. Sinod. in sess. 7. can. 2. in quo sic habetur: *Si quis dixerit aquam veram, et naturalem non esse de necessitate Baptismi, atque idè verba illa Domini nostri Iesu Christi, nisi quis renatus fuerit ex aqua, et Spiritu sancto, ad metaphoram aliquam detorserit, anathema sit.* Quenam sit aqua naturalis, et vera, aestimandum venit ex usu loquendi: si verò du-

dubitetur, grave piaculum est, extra casum necessitatis, talem aquam adhibere.

Forma haec est: *Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti.* Graeci paulò immutatà formà utuntur, exprimunt autem distinctè Personas Trinitatis.

Utrum exprimenda sint ex necessitate Sacramenti verba illa: *Ego te baptizo*, dubitatum olim fuit, et etiam nunc disceptatur; sanè Alexander III. censuit in cap. r. b. tit. non conferri baptismum, si omittantur, ait enim, quod si quis puerum ter in aqua immerserit in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, amen; et non dixerit: *Ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti, amen;* non est puer baptizatus.

Disputant quoque Theologi an validè conferatur in nomine Christi sine mentione expressa Trinitatis; atque ea occasione quaerunt, an Apostoli baptizaverint in nomine Christi: illud certum est, non sine magno peccato recessuros Ministros à receptis formulis, rituumque ab Ecclesia praescriptorum observantia.

Minister ordinarius olim erat Episcopus, nunc Parochus: ex istius autem delegatione conferre possunt simplices Sacerdotes, et Diaconi; et, si necessitas urgeat, etiam laici, sive viri sint, sive foeminae: imò et illi, qui nunquam fuerunt in Christiana communione, aut ab eadem recesserunt, dummodo debitam materiam, et formam adhibeant, habeantque intentionem faciendi quod facit Ecclesia, validè conferunt, uti definitivè Sinodus Trident. in canone 4. d. sess. 7. Neminem latet quàm acriter contrarium sustinuerint primis Ecclesiae saeculis Patres Africani (1).

Quod

(1) Tertio Ecclesiae saeculo gravissimae concertationes obortae fuerunt circa validitatem baptismi ab haereticis collati; nam

Quod ad ritus spectat, qui in collatione huius Sacramenti interveniunt, communis sententia est, eosdem olim adhiberi consuevisse, qui hodie frequentantur: in modo verò notatur non mediocri differentia: nam antiquitus, secus casu necessitatis, conferebatur baptisma solemniter temporibus Paschae, et Pentecostes solùm, exceptis nonnullis Ecclesiis, in quibus et in Epiphania tribuebatur. Deinde variae olim erant Catechumenorum stationes; conferebaturque baptisma per immersionem, ad quam nudabantur, viri quidem à Diaconis, foeminae autem à Diaconissis. Abluebat quoque Episcopus in aliquibus Ecclesiis pedes baptizandorum, quod prohibuit in Hispania Concilium Illyberritanum. Denique conferebatur simul cum baptismo Confirmatio, et Eucharistia. Qui penitus scire cupiet ritus olim in baptismo adhiberi solitos, adeat inter alios Ioannem Cabassutum in *Notitia Ecclesiast. saeculi II. Dissertat. IV.*

Semper in usu fuit, ut interessent baptismo Fidei iussores, seu Susceptores, quos hodie vocamus Patrinos: de quibus Concilium Trident. cavet, ut unus tantum interesset, aut ad summum unus, et una; ob cogitationem scilicet spirituales, quae inde exurgit, et de qua instituetur specialis sermo in *lib. 4.*

Diximus superius olim Confirmationem simul cum Bap-

nam African Patres, praesente sive Agrippino Cathaginis Episcopo, sive Terrilliano, qui ante Agrippinum sententiam suam aperuisse videtur, contendebant baptizatos ab haereticis rebaptizandos esse, neque aliter in Ecclesiam debere admitti. Stephanus Pontifex Romanus viriliter contrarium sustinuit, et forte etiam argenti 250, de quo non semel conquisitus est S. Cyprianus; tandem recepta communiter fuit Ecclesiae Romanae traditio. De baptismo, qui à non baptizato collatus fuisset cum intentione faciendi quod factus Ecclesia, etiam temporibus D. Augustini dubitabatur; doliceps verò decisa fuit, et haec quaestio.

Baptismo conferri solitam; atque ob hanc causam tractationem eius in hunc locum reiecit, dum de Sacramentis in genere ageremus in *lib. 1.* pauca ergo nunc de ea praelibabimus.

Definivit Concilium Trident. in *dict. sess. 7.* Confirmationem esse verum, et proprium Sacramentum, anathemate eos in *can. 1.* damnans, qui dixerint otiosam esse ceremoniam, aut olim nihil aliud fuisse, quam catechesim quandam, qua adolescentiae proximi fidei suae rationem coram Ecclesia exponebant.

Minister ordinarius est solus Episcopus; an verò Presbiter possit esse extraordinarius, atque ex delegatione S. Pontificis hoc Sacramentum conferre adhibito oleo ab Episcopo benedicto, quaestio est. Concilium Trident. tantum ordinarii meminit Ministri in *can. 3. d. sess. 7.* dum anathema in eos infligit, qui dixerint, sanctae Confirmationis ordinarium Ministrum non esse solum Episcopum, sed quemvis simplicem Sacerdotem. Deinde plurima sunt exempla huiusmodi delegationum, praesertim in Regionibus Americanis, quae Regibus nostris substant, uti videre est apud Benedictum XIV. de *Sinodo Dioecesis. lib. 13. cap. 15. n. 1.* ubi et se ipsum indultum tribuisse refert anno 1751. Archiepiscopo Limano, et Episcopo Quitensi, ut Presbiterorum opera uterentur ad conferendam Confirmationem Incolis Regionum quarundam, ad quas accedere ipsis Praefatis non licebat. Quantumvis ergo de canonum nonnullorum, ex quibus id deprimi contenditur, intelligentia adhuc disputetur, de quaestione tamen ipsa nulla iam remanere posse videtur dubitatio.

De forma, et materia huius Sacramenti non satis constat: adhibetur quidem manuum impositio comite oratione, et ungitur frons chrismate: coeterum dubitatur an sola manuum impositio cum oratione sit de essentia Sacramenti, an insuper requiratur et unctio.

TITULUS XLIII.

De Presbitero non baptizato ministrante.

Ex eo quod Baptismus sit ianua Sacramentorum, sequitur, eum, qui, non baptizatus, ordinatur, ordinis caracterem non recipere: debet ergo prius baptizari, et iterum ordinari, ut resoluitur in *cap. 1. b. tit.* Si quaeratur de baptizatis à tali Presbitero, dicendum est, eos mansisse baptizatos, dummodo servaverit debitam formam, simul necessariam materiam adhibens, habueritque intentionem faciendi quod facit Ecclesia, iuxta ea, quae diximus titulo praecedenti.

Innocentius III. in *cap. 2.* consultus de Presbitero, quem sine unda baptismatis diem extremum clausisse proponebatur, solum eum asserit ab originali peccato, et coelestis patriae gaudium esse adeptum, quia in sanctae Matris Ecclesiae fide, et Christi confessione perseveraverat. Hinc est, quod quoties quis probabiliter credat se esse baptizatum, ex eo praesertim quod parentes Christianos habuerit, nimium sollicitus de eo esse non debet; licet enim re ipsa ita non sit, salvabitur, si rectè vivat, cum baptismo fluminis, qui, quanvis non sit verum Sacramentum, supplet baptismum fluminis; uti accidit etiam in baptismo, quod vocamus sanguinis.

Caput 3. b. tit. cautè legendum in illis verbis. Cum illud non sit generaliter verum, neque de novis, neque de veteribus Sacramentis, quod baptismus sit fundamentum illorum, recolendaque sunt quae diximus de interpretatione Rescriptorum *lib. 1. tit. 3.*

TITULUS XLIV.

De Custodia Eucharistiae, Chrismatis, et aliorum Sacramentorum.

Consuevit semper Ecclesia sacram Eucharistiam aservare, ut Viaticum hoc fidelibus infirmis praebere- tur, uti supra diximus: hinc est quod in antiquis monumentis inveniat mentio Ciborium, Columbarum, et sacrarum Pixium, in quibus sanctissimam Eucharistiam sub fidelibus clavibus servari debere ait Innocentius III. in *cap. 1. b. tit.* ne temeraria manus accedere possit ad aliqua horribilia, vel nefaria exercenda: idemque statuit de Chrismate. Verum in usu etiam apud antiquos fuit, ut appenderentur ex Altaribus Columbae aureae, aut argenteae ad representandum Spiritum sanctum, quanvis ad servandam Eucharistiam non essent destinatae.

Sinodus Tridentina *sess. 13. de Eucharistia cap. 6.* sic ait: *Consuetudo asseruandi in Sacrario sanctam Eucharistiam adeo antiqua est, ut eam saeculum etiam Nicaeni Concilii agnovit. Porro deferri ipsam sacram Eucharistiam ad infirmos, et hunc usum diligenter in Ecclesiis conservari, praeterquam quod cum summa aequitate, et ratione coniunctum est, tum multis in Conciliis praeceptum invenitur, et vetustissimo Catholicae Ecclesiae more est observatum. Quare sancta haec Synodus retinendum omnino salutarem hunc, et necessarium morem statuit. Deinde in canone 6. anathemate illos damnat, qui dixerint in sancto Eucharistiae Sacramento Christum unigenitum Dei filium non esse cultu Latriae, etiam externo, adorandum; atque ideo nec festiva peculiari celebriate venerandum, neque in Processionibus secundum laudabilem, et universalem Ecclesiae sanctae ritum, et consuetudinem solemner circumgestandum.*

dum, vel non publicè, ut adoretur, Populo proponendum, et eius adoratores esse idolatras.

Iuxta Benedictum XIV. Regulares delinquentes in prædicitam Innocentii III. sanctionem non solum à suo Superiore Regulari, sed etiam ab Episcopo, corrigi, ac puniri possunt, sicut approbante Innocentio XIII. rescriptum fuit à sacra Congregatione Episcop. et Regular. die 8. Ianuarii anni 1724.

Quod de eiusdem asseruatione hic dicimus, intelligendam venit de Ecclesijs Parochialibus: nam reliquæ indigent privilegio, si continuò eam habere velint. Supervacaneum foret sermonem instituere de eiusdem renovatione peragenda.

Statuitur quoque in hoc tit. supellectilia, aliaque profana, in Ecclesijs non esse deponenda, et custodienda, nisi gravis urgeat necessitas, quod et in nostris legibus invenimus cautum, simul cum alijs plurimis sanctissimis sanctionibus in eum finem institutis, ut, et sacratissimæ Eucharistiæ, sive dum in Ecclesijs publicæ venerationi exponitur, sive dum ad infirmos, aut aliàs circumfertur, debitus servetur honos, et arceantur ab Ecclesijs omnia, quæ aliena sunt à sanctitudine, quæ eas decet: et sanè hæc in re nunquam nimum accuratè invigilabunt Iudices sæculares.

Denique curare debent sacri Administri, ut Tempia ipsa, vasa Sacrificii, aliaque omnia cultui divino destinata, munda sint, et nitida; ut etiam in externis appareant signa internæ puritatis: nam, ut ait Innocentius III. in prædict. cap. nimis videtur absurdum in sacris sordes negligere, quæ dedecere etiam in profanis.

TITULUS XLV.

De Reliquiis, et veneratione Sanctorum.

Praeter cultum, quem directè Deo reddimus, ut supremo eunctarum rerum Domino, est et alius, qui nimirum illis exhibetur, qui cum eo feliciter regnant, ut ita laudetur Dominus in Sanctis eius. Coeterum longè difert cultus Sanctorum, ab eo, quem Deo impendimus: hinc distinctio cultus Latriæ. Hiperdullia, et Dullia, in quibus exponendis haud morabor, neque in quaestionibus recensendis, quæ hæc in re exortæ sunt, Tridentini Conc. verba referre contentus in Decreto de Invocatione, veneratione, et Reliquiis Sanctorum, et sacris Imaginibus in sess. 25. ibi: *Imagines porrò Christi, Deiparæ Virginis, et aliorum Sanctorum, in Templis præsertim habendas, et retinendas, eisquò debitum honorem, et venerationem impertiendam; non quod credatur inesse aliqua in iis divinitas, vel virtus propter quam sint colendæ, vel quod ab eis sit aliquid petendum, vel quod fiducia in imaginibus sit figenda, velut olim fiebat à Gentibus, quæ in idolis spem suam collocebant; sed quoniam homines, qui eis exhibetur, refertur ad prototypa, quæ illæ repræsentant: ita ut per imagines, quas oculamur, et coram quibus caput aperimus, et procumbimus, Christum adoremus; et Sanctos, quorum illæ similitudinem gerunt, veneremur.*

Hæretici Iconoclastæ sæculo octavo Sanctorum cultum, sanctorumque Imaginum, profligare totis viribus studuerunt: qua occasione mirum quot facinora Orientis Imperatores Leo Isaurus, Constantinus Copronymus, atque huius filius Leo alter, perpetraverint. Verum auspicijs religiosissimæ Irenis, quæ pro filio suo Constantino, quem decennem patet reliquerat, gubernavit, coacta Nicaena Sino-

do II. damnata fuit detestanda illa haeresis. Eam saeculo decimo sexto renovarunt Lutherus, et Calvinus, qui nullam antiquam haeresim non iterum excitarunt, ut ait Benedictus XIV. Hinc Sinodus Tridentina praedicto loco ait: *Illos, qui negant Sanctos aeterna felicitate in Coelo fruente, invocandos esse; aut qui asserunt, vel illos pro hominibus non orare, vel eorum, ut pro nobis etiam singulis orent, invocationem esse idolatriam; vel pugnare cum verbo Dei, adversarique honori unius mediatoris Dei, et hominum Iesu Christi; vel stultum esse in Coelo regnantibus voce, vel mente supplicare; impii sentire: Affirmantes Sanctorum reliquiis venerationem, atque honorem non deberi; vel eas, aliaque sacra monumenta à Fidelibus inutiliter honorari; atque eorum epis impetrandae causa Sanctorum memorias frustra frequentari, omnino damnat sancta Synodus.*

Uti autem haereticos talia mollientes constantissime coercuit semper Ecclesia, ita strictè prohibuit, quod quisquam pro sancto coleretur privata auctoritate. Olim spectabat hoc iudicium ad Episcopos, si ve cum dependentia à Sede Apostolica, atque ex eiusdem delegatione, ut contendit Liberius à Iesu in *Controversiis*, sive absque ea, quod verius existimo.

Deinde Summi Pontifices sibi reservarunt, licet certò non constet quonnam tempore.

Ut errores, ac superstitiones procul arceantur in Reliquiarum, atque Sanctorum Imaginum veneratione, statuit Innocentius III. in *cap. 2. h. tit.* inventas de novo reliquias non ante venerandas, quam auctoritate Rom. Pontificis fuerint approbatae: deinde Praelatos invigilare debere, ne qui ad eorum Ecclesias causa venerationis accedunt, variis figmentis, aut falsis documentis decipiantur: quae omnia confirmavit Sinodus Tridentina praedicto loco his verbis: *Omnis porò superstitio in Sanctorum invocatione, Reliquiarum veneratione, et Imaginum sacro usu*

tollantur; omnis turpis quaestus eliminetur; omnis denique lascivia vitetur; ita ut procaci venustate Imagines non pingantur, nec orientur; et Sanctorum celebratione, et Reliquiarum visitatione homines ad comestationes, atque ebrietates non abutantur, quasi festi dies in honorem Sanctorum per luxum, ac lasciviam agantur. Postremò tanta circa haec diligentia, et cura ab Episcopis adhibeatur, ut nihil inordinatum, aut praeposterè, et tumultuario accommodatum, nihil profanum, nihilque inonestum appareat, cum Domum Dei deceat sanctitudo.

Plurimae in eandem rem prodierunt Pontificiae Constitutiones, à quibus illa videtur minime prae-mittenda, in qua Gregorius XIII. interdixit sub excommunicationis poena, facto ipso incurrenda, ne quis, sive vir, sive mulier, Saecularis, aut Ecclesiasticus, etiam Regularis Ordinis, quocunque gradu, conditione, statu, nomine, dignitate, et honore praece-lat *Agnus Dei* per Rom. Pontificem, pro tempore existentem, benedictos depingere, inficere, minio notare, vel aurum, aut colorem aliquem illis imponere, aut quidquam aliud superinducere, per se, vel per alios, aut illos venales proponere, seu tenere, quovis praetextu, qualivete de causa audeat. Verùm eos albos, et mundos, Agnum illum purum, et innocentem repraesentantes, qui occisus, pretiosissimo sanguine suo nos redemit, decenter, ac reverenter à cunctis haberi decernit.

TITULUS XLVI.

De Observatione Ieiuniorum.

Nemo est qui nesciat servanda esse ieiunia diebus ab Ecclesia praestitutis: quapropter nihil in hoc Titulo occurrit, quod vel minimam requirat explanationem. Possent sanè arrepta occasione plura en-

mulari de ieiuniis veterum, qui non tantum à carnibus, et piscibus, sed et à vino, et oleo abstinebant; insuper neque desumebant quidquam ante vesperam, neque agnoscebant refectiunculam, quae apud nos sub *collationis* nomine invaluit: verum haec plurimi iam praesiterunt.

Illud existimo gratum Lectoris gerent, si subjiciatur hic Summa Constitutio, et Litterarum Encyclicarum, quae editae fiere hac de re à Sum. Pontifice Benedicto XIV. quibusque morem hodie gerimus. En ergo illam, qualis refertur à Giraldis, ex Sinodo Tusculana anni 1763.

I. Nemini quidem sine legitima causa, et sine utriusque Medici consilio; multitudini verò, veluti Populo, aut Civitati, aut Genti indiscriminatim integrae, nonnisi gravissima causa, et urgente necessitate, et in casibus per sacrorum canonum statuta praescriptis cum debita Sedis Apostolicae reverentia à quadragesimali ieiunio dispensationem esse concedendam, nec eam audacter, fidenterque usurpandam, aut superbè, et arroganter ab Ecclesia esse postulandam.

II. Quibuscunque, et quacunque occasione, sive multitudinè indiscriminatim, sive singulis ob legitimam causam, et de utriusque Medici consilio (dummodo nulla certa, et periculosa affectae valetudinis ratio intercedat, et aliter fieri necessariò exigat) in Quadragesima, aliisque temporibus anni, et diebus, quibus carni, ovorum, et lacticiuorum esus est prohibitus, dispensari contigerit, ab omnibus omnino, nemine excepto, unicam comestionem esse servandam, et licitas, atque interdictas epulas minimè esse apponendas.

III. Concedentes facultatem vescendi carnibus tempore vetito sub gravi teneri easdem facultates non aliter dare, quam gemis hisce adjectis conditionibus, videlicet uniceae in diem comestionis, et

non

non permiscendarum epularum: eos verò, qui huiusmodi facultatibus utuntur, sub gravi ad binas ipsas condiciones implendas obligari.

IV. Utrumque grave praeceptum uniceae comestionis, et non permiscendi epulas licitas cum interdictis etiam extra Quadragesimam urgere iis diebus, quibus servandum est ieiunium de praecepto.

V. Epulas licitas, quae vetantur cum interdictis coniungi, pro iis, quibus permissum est carnes comedere, esse carnes ipsas: epulas verò interdictas esse pisces, adeoque utrumque simul adhiberi non posse. Piscibus tamen edendis non interdicti eos, quibus datur tantum facultas adhibendi ova, et lacticia.

VI. Iis, quibus concessum est vesci carnibus, non licere in vespertina refectiuncula ea quantitate carnis vesci, quae ieiunantibus permittitur: sed opus habere eo cibo, eaque uti portione, quibus utuntur homines ieiunantes rectè meticulousae conscientiae.

VII. Praeceptum de utroque epularum genere non miscendo dies quoque Dominicas quadragesimales complecti: ab his verò, quibus ieiunii tempore vesci carnibus permittitur, non modo unicam comestionem, verum etiam horam ieiunantibus praescriptam observandam esse.

TITULUS XLVII.

De Purificatione post partum.

Praescriptum in lege veteri erat quod mulier post partum immunda censeretur, et ab ingressu in Sanctuarium abstinere quadraginta diebus, si masculum peperisset, sexaginta verò, si foeminam: quibus demum transactis, in Templum à Sacerdote introducebatur. Morem huic legi fecit Deipara Virgo, euixio illo humilitatis amore, qui inter ineffabiles alias virtutes suas praecelluit, ducra: aliis.

aliàs enim minimè erat obstricta, utpote, quae non
Ad huc immo ex semine
1607 et 1608
ad huc duo
in sequine
 mebat, sed virtute, et gratia Spiritus sancti.

In lege Gratiae non adesse hoc praeceptum, pro-
 indeque mulieres, quae post prolem emissam Ecclē-
 siam intrare voluerint gratias acturae, nulla peccati
 mole gravari, neque adiutium Ecclesiarum eis esse de-
 negandum, ait Innocentius III. in *cap. un. b. sic.* si
 verò aliquandiu abstinere mulieres velint ab ingre-
 ssu in Templum, ob reverentiam, non esse impro-
 bandam hanc devotionem.

TITULUS XLVIII.

De Ecclesiis aedificandis, vel reparandis.

Sumitur hoc loco Ecclesia, non pro Congregatione
 Fidelium, aut Coetu Christianorum, sed pro sacris
 Aedibus, aut Templo materiali: agiturque de eius-
 dem aedificatione, aut reparatione.

Non licet pro lubitu novam Ecclesiam construere,
 sed requirendus est illorum consensus, quorum in-
 terest: et intervenire insuper debet officium Epis-
 copi, cuius est inspicere an nova illa fundatio expedi-
 at; an etiam congrua dos novae Ecclesiae assigne-
 tur.

Diximus alibi, licere Episcopis ex Sinodo Tri-
 dent. in *sess. 21. de Reform. cap. 4.* et Bulla *Apos-
 tolicae ministerii* novas construere Ecclesias, quoties
 antiquae tanto Populo non sufficiant, aut accedere
 ad eas fideles nequeant absque magno incommodo
 ob locorum distantiam, et itinerum difficultatem
 adiecit posse etiam eos assignare dotem novae
 Ecclesiae ex antiquae redditibus, si aliter haberi ne-
 queat: haec autem omnia iam antea statuta fuerant
 in *cap. 3.*

Quo-

Quoties non de Ecclesia de novo fundanda ser-
 mo est, sed de colapsae, aut dirutae aedificatione,
 aut reparatione, dicemus ad eam primò illos teneri,
 qui speciali aliqua pactione sese ad id obligarunt,
 sive in limine foundationis, aut extra eam, praeci-
 pue si hac ratione utilitate, aut privilegio aliquo
 fungantur. Deinde attendendum est an Ecclesiae ipsi,
 aut Fabricae sufficientes redditus sint ad Aedium con-
 structionem, aut reparationem. His deficientibus ad
 eos est recurrendum, qui percipiunt decimas, aliosque
 Ecclesiae ipsius redditus: cum enim bona ecclesiasti-
 ca in eum finem conferantur, ut Ministri Altaris
 alantur, et ut sarcta tecta sint templa, insunt
 ipsis haec onera. Tandem in subsidium tenentur Fi-
 deles, quorum interest Ecclesiae suae aedificatio, aut
 reparatio. Hisce regullis, quae statutae conspiciun-
 tur in capitibus huius Tituli, sese accommodavit Si-
 nodus Tridentina, atque eisdem regitur hodierna
 disciplina. Coeterum illud adhuc animadvertendum
 superest, causas, quae circa aedificationem, aut re-
 parationem Ecclesiarum oriuntur, quaeque frequen-
 tissimae sunt, diversa apud nos exposcere Tribuna-
 lia pro diversis cuiusque Ecclesiae qualitatibus. Si de
 iis agatur, quae comprehenduntur sub Regio Pa-
 tronatu, discutiendae sunt in Camera Regia: si
 autem circa illas quaestio oriatur, quae tributae
 sunt ex privilegio Ordinibus Militaribus, cognoscat
 de ea ille Tribunalis eorundem Ordinum Consilia-
 rius, cui mandatae fuerint à Rege huiusmodi cau-
 sae; committi enim semper uni solent atque apud
 eum discutiuntur, contententibus decimarum per-
 ceptoribus ex una parte, et Ecclesiarum Defensore
 ex alia. Deinde si de Paracianis in subsidium
 cogendis agatur in qualibet Ecclesia, non ante com-
 pelli possunt ad aedificationem, aut reparationem,
 quam à Supremo Senatu, causa cognita, id aequum
 Tom. II. X iu-

judicatum fuerit: atque idem erit quoties contendantur quocunque alio ex capite ipsis hoc onus incumbere, veluti ob exemptionem à Primitiarum solutione, aut ob receptam, servatamque ex antiquis temporibus consuetudinem, ut in quibusdam Dioecesis contingere compertum nobis est. Tandem ex eo, quod ad Ecclesiae novae erectionem requiritur illorum, quorum interest, consensus, devenire apud nos ad eam neminem posse, quin praecedat licentia, sive placitum Regis, cui competit non solum Ecclesiarum omnium tuitio, sed et protectio Decisionum Tridentinarum, et universae ecclesiasticae disciplinae, quae laederetur non semel, si liceret pro lubitu novas ubique extruere Ecclesias.

TITULUS II.

De Immunitate Ecclesiarum, Coemeterii, et rerum ad eas pertinentium.

Honos personis, rebusque sacris debitus in causa fuit, ut eisdem plurimae concederentur exemptiones, tum legibus, tum consuetudinibus, quae comprehenduntur in hoc Titulo sub nomine immunitatis: huius autem diversae species distinguere initio oportet, ne invicem confundantur.

Et quidem latissime patet haec materia; tenebris quoque, et difficultatibus non parum est involuta: in his autem adiunctis sufficere mihi propositi metas transigere non valenti, solidiora proponere principia, quibus regantur Tyrones, dum ad eos studia sua convertunt, qui consulto rem explanarunt.

Immunitas aut localis dicitur, aut realis, aut personalis, aut mixta. Localis, quae alio nomine vocatur Asylum, spectat sacras Aedes: personalis

lis ecclesiasticas personas respicit: realis earum, et Ecclesiarum bona: denique mixta tam ab bona, quam ad personas pertinet.

Immunitas localis in eo consistit, quod Rei ad Ecclesiam confugientes patrocinium ibidem inveniant.

Eius origo antiquissima est, nam in Legge veteri designatas Civitates scimus, quae criminosis Asylo forent. Paganis quoque Asylum in Templis suis agnoverunt: qui honos nemo non videt quam potiori ratione deferri debuerit Ecclesiis nostris, ex quo Imperatores Christianam Religionem amplexati sunt. Et quidem Episcopos ab eo tempore pro criminosis ad Ecclesiam confugientibus enixe intercedere consuevisse constat, plurimumque Principes deferre solitos precibus sanctissimorum virorum, qui Reos à poenis liberatos subiciebant gravissimis poenitentis, atque reducere contendebant modis omnibus ad bonam frugem.

Ex eo concludere minime auferem, immunitatem localem in sola Episcoporum intercessione, et precum interpositione, constituisse. In *canone 7. Concilii Arausicani*, quod habitum fuit anno 441. haec leguntur: *Eos, qui ad Ecclesiam confugerint, tradi non oportere, sed loci reverentia, et intercessione defendi*, ut alia similia omittam: notum etiam omnibus est qua ratione Ioannes Chrysostomus defenderit ab insequentibus Magistratibus, et Militibus, flagitiosissimum Eunuchum Eutropium, qui, postquam suis suscionibus, et artibus, quae potuit, contrarium sese exhibuerat Asylo temporibus Arcadii, ad idem simplex confugere coactus fuit divino iudicio; neque enim eum extrahi permisit ab Ecclesia Antistes sanctissimus, quin de vitae securitate iurandum à Magistratibus praestaretur.

Quantum sese extenderit immunitatis huius limites processu temporis, ostendunt constitutiones pos-

teriorum Imperatorum, quae extant in Codicibus Theodosiano, et Iustiniano. Interea autem salus publica, cui nihil magis adversum impunitate criminum, exigebat quod disciplina hac in re in vecta coerceretur; quod et rectae rationi conforme est, quae suadet impium esse auxilium impiis omnibus præbere, et legi Mosaicæ admodum consentaneum: iuxta eam enim non quibuscunque criminosis Asylum erat in designatis Civitatibus, sed illis, qui fragilitate potius, quam dolo deliquissent: quod dubitare neminem sinit sacra pagina; in *Deuteronomio* namque *cap. 19. v. 4. et seq.* ita alloquitur Dominus servum suum Moysen: *Haec erit lex homicidae fugientis, cuius vita servanda est: qui percusserit proximum suum nesciens et qui beri, et nudius tertius nullum contra eum odium habuisse comprobatur; sed abiisse eum eo simpliciter in silvam ad ligna cadenda, et in succisione lignorum securis fugerit manu, ferrumque lapsum de manubrio amicum eius percusserit, et occiderit, hic ad unam supradictarum urbium confugiet, et vivet: ne forsitan proximus eius, cuius effusus est sanguis, dolore stimulatatus persequatur, et apprehendat eum, si longior via fuerit, et percutiat animam eius, qui non est reus mortis: quia nullum contra eum, qui occisus est, odium prius habuisse monstratur. Deinde, Numerorum capite ult. vers. 18. et seq. Si per odium quis hominem impulerit, vel fecerit quidpiam in eum per insidias; aut eum esset inimicus, manu percusserit, et ille mortuus fuerit; percussor homicidii reus erit, cognatus occisus: quod si fortuito, et absque odio, et inimicitiiis quidquam horum fecerit, et hoc audiente Populo fuerit comprobatum, atque inter percussorem, et propinquum sanguinis quaestio ventilata, liberabitur innocens de ultoris manu, et reductur per sententiam ad urbem, ad quam confugerat.*

Ea-

Eadem ratione imminutus quoque fuit apud nos numerus Templorum Asylum praestantium, exceptis simul nonnullis atrocioribus criminibus, ut patet plurimis Constitutionibus Pontificiis, Regumque nostrorum Decretis, quae omnia referre longum foret: exceptit aliqua et ipse Innocentius III. qui in *cap. 6. b. tit.* agens generaliter de iis, qui immunitate gaudent, ait neque ab Ecclesia violenter extrahendos, neque inde damnandos ad mortem, vel ad poenam, sed Rectores Ecclesiarum obtinere eis debere membra, et vitam: excipit verò deinde publicum latronem et nocturnum depopulatorem agrorum. Tandem utilitati, atque tranquillitati publicae consultum fuit nostris temporibus à S. Pontifice Clemente XIV. et foeliciter regnante Carolo III. statuendo, quod in unoquoque Oppido, aut Civitate, una tantum, ubi autem ingens est Incolarum numerus, duae Ecclesiae iure Asyli in casibus non exceptis fungantur: quae cum designatae sint, et praescriptae simul regulae, quibus in Reorum extractione debitus Ecclesiis servetur honos, nulla iam relicta videtur ansa contentionibus, quae frequenter hac de re oriebantur inter Iudices Ecclesiasticos, et Saeculares.

Agnoscutur etiam in Ecclesiis alia immunitas in eo consistens, quod amandentur procul profana omnia, cuncta quoque, quae aut turbare possint divina officia, aut reverentiam Domui Dei debitam laedere. Et quidem quam sollicitè se gesserint hac in re Religiosissimi Reges nostri, satis exhibent Leges Patriae, in quibus strictè prohibitum legitur quidquid dedecere vel minimum visum est sanctitatem locorum Deo sacrorum: talia sunt, confabulationes, Chorearum in Processionibus usus, in iis praecipuè, in quibus sacra Eucharistia publicè circumfertur, aliaque huiusmodi. Hic obiter adnotare non desinam, quam sit meritò reprehendendus Ioan-

nes

nes Cabassutius in *expositione canonis 23. Concilii Toletani III. anni 589.* qui indecora nimis levitate ductus, et praedictas, quae apud nos invaluerant, Choreas, cum Indricis, atque ridiculis gesticulationibus confudit, et iniustas, tum Hispani Populi indoli, tum venerando Tribunali, quod fidei illibatae servandae vigilat, inurit ea occasione notam. Conferantur eius verba cum his, quae leguntur sive apud Salianum, ad *annum Mundum 2990.* sive apud Benedictum XIV. de *Sinod. Diocesis. lib. 11. cap. 3. n. 1.*

Plurima ostendunt monumenta quanto honore prosequerentur primi fideles personas omnes Ecclesiasticas; quod licet posterioribus saeculis non ita strictè fuerit servatum, tum ob adauetum nimium earum numerum, tum etiam quod non parum ipsae devierint à pristina illa gravitate, morumque puritate; grave tamen crimen semper habitum fuit quidquam adversus personas Deo sacras attentare. Nota omnibus est poena canonis: *Si quis suadente diabolo*: quae edita primum fuit in Concilio Remensi *anni 1131.* et confirmata in Lateran. sub Innocencio II. occasione nempe persecutionis, quae Auctorem habuit Arnaldum Brixiensem: quantvis autem concepta primum fuisse videatur in eos solos, qui Arnaldo adhaeserant, extensa tamen fuit posterioribus Constitutionibus, ita ut immunitas personalis primum in sententia huius canonis consistat, qui 13. est in Concilio Remensi, et 15. in Lateranensi his verbis conceptus: *Item placuit, ut si quis suadente diabolo huius sacrilegii reatum incurrit, quod in Clericum, vel Monachum violentas manus injecerit, anathematis vinculo subjaceat; ut nullus Episcoporum illum praesumat absolvere, nisi mortis urgente periculo, donec Apostolico conspectu praesentetur, et eius mandatum suscipiat.* Statutum etiam prius idem fuerat in Concilio Claromontano,

no, *anni 1130.* cui etiam, sicuti et Remensi, praesedit idem Innocentius II. eorumque canones transfundi curavit in praedicto Lateranensi, quod habitum fuit *anno 1139.* ut ita maiori fungerentur auctoritate.

Gaudent praeterea Clerici privilegio fori, cuius mentionem fecimus in *lib. 2. tit. de Foro competent.* Consistit in eo, quod nonnisi apud Iudices ecclesiasticos eorumdem causae discentiantur: sed electionem hoc exigit indaginem, cum neque Clericis omnibus hoc privilegium competat, neque locus illi sit in quibuslibet negotiis.

Et quidem in primis, Innocentius XIII. in Bulla, quae incipit: *Apostolici Ministerii*, post commendatam illam Tridentini Concilii sanctionem, in qua statuitur nonnisi eos ecclesiasticae Militiae per primam Tonsuram esse adscribendos, qui probabilem praebeant conjecturam, se non saecularis iudicii vitandi consilio, sed sincero animo fidelem cultum Deo praestandi, hoc vitae genus elegerit; et postquam pro tutiori huius Conciliaris sanctionis executione statuit, ut ab Hispanis Archiepiscopis, et Episcopis non alii admittantur ad primam Tonsuram, quam quibus ecclesiasticum aliquod beneficium statim sit conferendum, aut quos constiterit literarum studio operam sic dare ut quasi in via ad ordines, tum minores, tum etiam deinde maiores suscipiendis versari videantur; vel demum quos viderint expedire alicuius Ecclesiae servitio, vel ministerio deputari, iuxta illam regulam à Tridentinis Patribus stabilitam, ut nullus ordinetur, qui iudicio sui Episcopi non sit utilis, aut necessarius suis Ecclesiis, quique illi Ecclesiae, aut pio loco, pro cuius utilitate, aut necessitate assumitur, non adscribatur, ubi re ipsa functiones muneri suo consentaneas exerceat; decernit, quod si qui sint Clerici, aut prima Tonsura, aut minoribus Ordinibus initiati, nullumque

que ecclesiasticum beneficium possidentes, qui neglectis Concilii Tridentini decretis, habitum Clericalem, ac Tonsuram non deferant, vel, si etiam deferant, non tamen certae Ecclesiae, aut Locopio, cui ex mandato Episcopi adscripti fuerint, inserviant, sive in Seminario Ecclesiastico, vel in aliqua Schola, aut Universitate de licentia sui Ordinarium non versentur; Episcopi, nulla etiam praemissa monitione, eos privilegio fori privatos declarent, eorumque adscriptionem servitio certae Ecclesiae antea factam deleri iubeant.

Hinc palam est apud nos neque primam Tonsuram, aut minorum Ordinum susceptionem sufficere, ut Clerici in minoribus constituti fungantur praedicto fori privilegio; sed requiri insuper, quod certae Ecclesiae ministerio, aut servitio, ab Episcopo adscripti sint, in quo re ipsa versentur, quodque tonsuram atque habitum deferant Clericalem; neque satis esse haec simpliciter asserere, nisi et clarè probeatur, et nota fiant Iudici saeculari, qui aliàs adversus tales Clericos procedet iurisdictione ordinaria fultus, quae natura sui extenditur in Vasallos quoscumque, donec privilegio sese exemptos edoceant. Qui in Seminario, Schola, aut Universitate commorantur de licentia Episcopi, aequè id probare debent. Coeterum neque istis id proderit, nisi revera incumbant literis utilitati Ecclesiae uberius deinde prospecturi, neque adscriptio servitio Ecclesiae sufficet, nisi re ipsa eidem navent operam, aut si praeter ordinaria ministeria, alia excoogitentur ad ita in plures extendendam exemptionem fori; nam utrumque feret in fraudem Concilii, atque praedictae Bullae, et iurisdictionis Regiae maximam offensivam. Iurgia verò, quae circa harum qualitatum probationem oriuntur in dies inter Iudices, facillimè vitabuntur, dummodo servetur ubi-

ubique adamusim instructio, quae inserta est *Novae Recopilationi lib. 1. tit. 4.*

De his, qui in minoribus Ordinibus, aut Tonsura consistunt, simul beneficia ecclesiastica obtinentes ad congruam sustentationem sufficientia, quin ad maiores velint ascendere, cautum fuit in Concordato anni 1737. neque morantur Episcopi huic incommodo occurrere adhibitis remediis ibidem praescriptis.

Deinde, si reperiantur alii Clerici Capellanas, vel Beneficia obtinentes, quorum improba vita, aliis offensionem praebens, destruat potius, quam aedificet, vel concubinari, aut fenerator, vel ebrius, ludisve alearum dediti, vel satores rixarum, vel negotiatores, vel arma gestantes, vel in certis sedibus vagantes, vel Clericalem habitum, Tonsuramve non deferentes, vel ecclesiastica immunitate in fraudem tributorum, et vectigalium à Laicis non exemptis solvendorum temerè abutentes, vel qui demum similia, aut maiora crimina patrant, numero magis, quam merito ad Ecclesiam pertinere visi fuerint; iubentur Episcopi in citata Bulla adversus eos procedere iuxta formam in Canonibus, et Pontificiis Constitutionibus praestitutam. Sin autem ipsi, aliique Ecclesiastici Iudices negligentes fuerint, aut si de avertendo irruenti scandalo agatur, vel periculum in mora sit, praesto esse debent Iudices saeculares praecipuè vero suprema Regia Tribunalia, quibus denegari non potest facultas, quoscunque personas ecclesiasticas in his casibus coercendi. Aequè ipsis potestas est in ecclesiasticos, et quoscumque alios exemptos, si tumultuanti populo faveant, aut impedire intendant iurisdictionis Regiae exercitium.

Clericos, si adversus laicos agunt, quanvis ab his deinde invicem conveniantur, non nisi apud Iudices.
Tom. II. Y di-

1. dices saeculares actiones, et defensiones suas proponere debere, diximus in *titulo de Foro competenti*; et palam omnibus est. Praeterea autem plures sunt causae, quae ipsos iurisdictioni saeculari subiiciunt. Singulas referre longum foret; praecipuae autem illae sunt: si de re dono Principum saecularium accepta agatur; si Clerici causam a laico trahant, veluti dum eiusdem haeredes sunt; si aliter de successione agatur, sive ex testamento, sive ab intestato, quantumvis defunctus Clericus fuerit, et inter haeredes etiam nonnulli existant, qui huiusce conditionis sint, aut si quaestio de evicione rei a Clerico venditae; aut aliter in laicum translatae moveatur. Tandem notissima omnibus est potestas Regum, quoties avertenda sit vis inter personas ipsas ecclesiasticas.

2. 3. 4. 5. Ut assidue Clerici Deo famulentur, et apud eum pro populo intercedant, immunes sunt a muneribus, oneribusque publicis; verum excipiuntur easus; in quibus salus Reipublicae aliud exigit: unde et in *cap. 2. huius tit.* respondit S. Pontifex Gregorius nullam per Romanam, vel suae Ecclesiae nomen, aut alio modo excusari posse a murorum vigiliis, sed omnes ad hoc generaliter compellendos, quatenus cunctis vigilantibus melius valeret custodia Civitatis procurari.

Cum bona Ecclesiis, ecclesiasticisque viris praestita sint tanquam media necessaria ad cultum Deo exhibendum, consensum fuit, quod eximerentur ipsa a tributorum, et vectigalium praestatione, ne aut Ecclesiae Ministri inopia premerentur aut sibi ipsi contrariarentur laici id ipsum auferendo, quod praestiterant: coeterum ipsi S. Pontifices censuerunt personas ecclesiasticas non minus teneri debitum studium erga bonum publicum exhibere; quapropter oppressae Patriae, quae prima omnium mater est,

pluries suis bonis alacriter succurrerunt: atque huius rei illustria apud nos extant exempla. Sed et realis haec immunitas non videtur comprehendisse bona Clericorum patrimonialia, in quibus non eadem est ratio; quanvis iure Decretalium extensa fuerit ad bona eorum quaecunque: adactis autem Clericorum, et Ecclesiarum bonis, ipsa pietas, quae immunitatem eorum suaserat, exigere coepit, quod acquisitionibus novis modus aliquis poneretur: neque enim laici iam sufficiebant oneribus hisce publicis ferendis. Varia iuxta variorum Regnorum indolem adhibita fuere remedia; nota autem omnibus sunt quae nam apud nos stabilita fuerint post Concordatum anno 1737. initum.

Quae hucusque diximus satis ostendunt quoniam moderamine legenda sint capita, quae in hoc Titulo continentur, quaeque nullam obstant apud nos firmitatem, quatenus praedictis sanctionibus contrariantur.

TITULUS L.

De Clerici, vel Monachi saecularibus negotiis et immunitatibus.

Curae terrenaе usu coelesti desiderio animus obdurescere aiebat Prosper Aquitanicus in *lib. 2. de Vita contemplativa*; intentosque negotiis saecularibus tanto insensibiles intus effici, quanto studiosiores videatur ad ea, quae foris sunt. Hinc S. Patres, Conciliaque omnia clamant, Clericos, et Monachos abstinere debere a negotiis saecularibus, ne illud sacrae paginae in eis impleatur: *et erit sicut Populus, sic Sacerdos*. Prohibentur ergo Ecclesiasticis non tantum turpia, sed et quae in aliis honesta sunt negotia; veluti mercatura, litium pro-

quinto, sive Advocatos, sive Procuratores agant exceptis sanè Ecclesiarum, aut Monasteriorum suorum negotiis: sed et quo ad hæc sancitum est à Rege nostro, quod non ante Monachi audiantur, quam exhibuerint Praelatorum suorum licentiam; ne scilicet hoc praetextu divagandi arripiant occasionem.

Alia ad hoc argumentum spectantia retulimus in Tit. de Vita, et honestat. Clericorum: præcipua autem, quæ ad caput sententiam pertinent, exponuntur commodius aliis in locis, præsertim vero in Titulis de Clerico Venatore, et de Sententia Excommunicationis.

FINIS LIBRI TERTII.

LIBER QUARTUS.

TITULUS PRIMUS.

De Sponsalibus, et Matrimoniis.

Q uo obiter hætenus innuere nonnunquam debui de inconcinna huius Collectionis methodo, hic præcipuè Lector in memoriam revocet velim. Nullibi profecto, aut clarius ea apparet, aut plura exhibet officendula: quare melius consuleret utilitati Tyronum quisquis, rejecto Titulorum ordine, cunctam huiusce libri materiam non interrupta serie proponeret sub præsentii Titulo, primò exponens, quinnam contrahere valeant matrimonium, aut sponsalia; deinde quaenam observanda sint in eorumdem celebratione; tandem, qualis sit utriusque contractus vis, et quinnam effectus. Et quidem libentissimè hunc ordinem amplexarer, qui non modico mihi foret levamini; verùm, cum ratione in Præfatione adducta motus, S. Raimundum pedetentim sequi staretur.

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA

DIRECCIÓN GENERAL DE

quinto, sive Advocatos, sive Procuratores agant
exceptis sanè Ecclesiarum, aut Monasteriorum suo-
rum negotiis: sed et quo ad hæc sancitum est à
Rege nostro, quod non ante Monachi audiantur,
quam exhibuerint Praelatorum suorum licentiam;
ne scilicet hoc praetextu divagandi arripiant oc-
casionem.

Alia ad hoc argumentum spectantia retulimus
in Tit. de Vita, et honestat. Clericorum: præci-
pua autem, quae ad caput sententiam pertinent,
exponentur commodius aliis in locis, praesertim
vero in Titulis de Clerico Venatore, et de Senten-
tia Excommunicationis.

FINIS LIBRI TERTII.

LIBER QUARTUS.

TITULUS PRIMUS.

De Sponsalibus, et Matrimoniiis.

Q uo obiter haecenus innuere nonnunquam
debi de inconcinna huius Collectionis
methodo, hic praecipuè Lector in memo-
riam revocet velim. Nullibi profecto, aut
clarius ea apparet, aut plura exhibet officiosa:
quare melius consuleret utilitati Tyronum quisquis,
rejectione Titulorum ordine, cunctam huiusce libri ma-
teriam non interrupta serie proponeret sub prae-
senti Titulo, primo exponens, quinnam contrahere
valeant matrimonium, aut sponsalia; deinde
quaenam observanda sint in eorumdem celebra-
tione; tandem, qualis sit utriusque contractus vis,
et quinnam effectus. Et quidem libentissimè hunc or-
dinem amplexarer, qui non modico mihi foret le-
vaminè; verùm, cum ratione in Praefatione ad-
ducta motus, S. Raimundum pedetentim sequi sta-
tue-

tuerim, quæ ipse eundem censuit progrediamur.

Docet nos sacra pagina Deum Opt. Maximum, postquam creavit in Paradiso Protoparentem nostrum Adamum, dedisse ei adiutorium sibi simile, nimirum Evam, eisque benedicendo dixisse: *Crescite, et multiplicamini, et repleto terram. Ibidem discimus, Adamum, dum vidit Evam, dixisse: Hoc nunc ex ossibus meis, et caro de carne mea: hæc vocabitur virago, quoniam de viro sumpta est: quoniam relinquet homo Patrem et Matrem, et adhaerebit uxori suæ, et erunt duo in carne una: His autem verbis contineri omnes agnoscent præcipuas matrimonii qualitates, et proprietates, ad quas respiciendum continuò sit; adiunctis simul illis regulis, quas facile cuique suadet ratio ipsa naturalis. Mitto quæstiones, quæ agitantur passim circa originem matrimonii, eiusque primam institutionem; dum scilicet quaeritur quibusnam verbis facta fuerit; an Deo immediate tribuenda sit, an verò mediatè: an eius institutio distinguenda sit à celebratione in Paradiso; denique an duæ institutiones, an una tantum sit admittenda.*

Quantopere ea deturpata fuerit postquam obsecatae fuerunt per peccatum humanæ mentes, nemo est qui ignoret: sive enim Scripta legat, in quibus referuntur horrenda monstra, quæ apud varias Gentes invaluerunt, sive, quæ proprius nos attingunt considerans, ad ea se convertat, quæ et in Nationibus, quæ ceterioribus audiunt, hodiè usantur, dolebit statim miseram conditionis humanæ levitatem.

Revocata fuere pristina coniugii iura quando Deus electo sibi Populo legem tradidit per Moysen: coeterum solidiora jecit principia dum homo factus, et apud nos in carne commemorari dignatus, non solum abstulit nonnulla, quæ permessa Iudeis fue-

rant

rant ob duritiam cordis eorum, sed et elevavit conjunctionem hænc ad rationem Sacramenti, ibi gratiam misericorditer constituendo, ubi maius erat periculum delinquenti.

Ex his patet in matrimonii fidelium, qui, ut oportet, coeunt, duo esse consideranda, rationem nempe contractus, et rationem Sacramenti; quavis, ut contendit Berardus, non semper hæc coniuncta sint, sed fieri etiam hodiè possit apud fideles, quod subsistat matrimonium, tanquam contractus, absque ratione Sacramenti. Cuncta ergo sollicitudo nostra in id tendere debet ut aperiat quædam convenienti coniugio, ut contractui, quædam in Sacramento.

Contractui accedit Sacramentum: quapropter hoc exurgere nequit, nisi ponamus contractum validum; id est non omnino reprobatum: neque enim immutavit Deus contractum, dum ipsi Sacramentum addidit, sed subjectus mansit legibus, tum receptis apud omnes Gentes, tum spectatis in unaquaque Regione stabilitis, ut consulari per eas bono politico, quod vertitur in matrimonio, præter spirituale.

Iam verò, huiusce boni politici contemplatione illud præcipue receptum apud omnes fuit, quod matrimonium alia præcederet conventio, cui inditum est nomen sponsalium, et de qua hic primo loco erit agendum.

Distingui vulgò sponsalia solent in ea quæ de futuro sunt, et quæ de præsentii: coeterum propriè illa tantum hoc nomine significantur, quæ sunt de futuro, de hisque intelligendum est quidquid de sponsalibus in hac tractatione tradatur.

Communitè receptam conspiciamus definitionem Iurisconsulti Florentini, iuxta quam dicuntur *mentio, et repositio futurarum nuptiarum*, licet for-

tè

tè explicatiores sint quae ab aliis traduntur. Et quidem paucis plura comprehendit haec definitio: primo namque intelligimus, conventionem hanc esse de matrimonio contrahendo; unde neque inter eas personas locus ei esse potest, quibus matrimonium perpetuò interdictum est, neque verificari potest quin concurret utrinque consensus liber: simul autem hinc deprehendimus eandem differentiam esse inter eum, qui contrahit matrimonium, et eum, qui tantum sponsalia contrahit, quae inter duos, quorum alter mutuam pecuniam praestat, alter verò se daturum promittit. Deinde, cum consensus ad eam requiratur, fieri nequiquam poterit ab iis, qui propter aetatem, aut morbum incapaces sunt consentiendi. Praeterea promissio alterius sine mutua repositione non constituet sponsalia, alias enim consensus ex una parte deficeret. Sanè sufficere censeo, contra Thomam Sanchez, *acceptationem*, ut repositione adesse dicatur, ea, enim facta intelligitur in modum mutuae sponsonis: haec repositione, vel acceptatio potest esse tacita, vel expressa. Colligitur etiam inde promissionem alterius alteri innotescere debere signo aliquo sensibili, alias enim non posset verificari consensus mutus, seu sponso mutua. Tandem constituamus utrinque necesse est personas determinatas. Verùm ampliorem haec omnia exigunt explicationem. Qui perpetuò exclusi sunt à matrimonio contrahendo, locum habere nequeunt in sponsalibus, quae via sunt, et praeparatio illius: si verò impedimentum temporale sit, nihil oherit sponsalicio contractui, qui refertur semper in futurum, et spem tantum continet matrimonii contrahendi. Id clare perspicitur in impuberibus, qui quidem à matrimonio, quandiu tales fuerint, removentur, admittuntur autem ad sponsalia. Nihilominus extendendum non est

est ad coniugatos; quanvis enim tale habeant impedimentum, quod tempore tolli possit, decedente nimirum prius altero coniuge, eos tamen ad sponsalia admitti vetat honestas morum; et praeterea eorum impedimentum sui natura, et ex affectione quoque contrahentium perpetuum est, quanvis tolli possit ex accidenti.

Qui capaces sunt consensus, ad quod dijudicandum praefinita est septenni aetas, tam in viris, quam in foeminis, ritè contrahunt sponsalia; parumque interest quannam ratione illum exprimant, dummodo liberum, deliberatumque habeant animum sese obligandi: nam constantissimum est *nullum in sponsalibus ritum requiri, nullam solemnitatem*. Certè, non parum laeditur honestas à filiis, si in re tanti ponderis insuper habeant parentum consensum, etaque propter illum exposcere consulendi sunt praesertim à Confessoribus, et verbi Dei Concionatoribus; verùm nihilominus valida etiam absque eo evadent sponsalia. Optandum aequè foret, quod Parochus, aliaque spectabiles Personae interessent sponsalitiaie conventioni; neque enim tot ex eis orirentur controversiae; quanvis nonnullis non placeat quod Parochus sponsalitiaie conventioni adsit, ne controversiis praebeatur occasio, quae oriri forsàm quandoque possent, altero ex sponsis contentente non sponsalia, sed matrimonium eo in actu fuisse celebratum, obscura, dubiaque fortè verborum formula utendo.

Licet contracta ritè fuerint sponsalia, dissolvi tamen possunt variis modis. Primò si sponsi puberes mutuò dissentiant. Quid observetur in impuberibus dicam in titulo seq. Et quidem praefato modo dissolvuntur sponsalia, etiamsi iurata sint; nam iuramentum sequitur naturam conventionis: quin negotium facessat *cap. 2 b. tit. in quo ait S. Pontifex: In patientia hoc tolerari, ne deterius inde*
Tom. II. Z con-

contingat: minime enim concludendum ex eo est aliter procedere attenta iuris dispositione: nimirum tribuenda haec verba sunt disciplinae, quam circa iusiurandum induxerat Alexander III. cui probabilis est tribuendum esse hoc caput: hic autem S. Pontifex adiunctis temporum suorum serviens, de quibus alibi nonnulla diximus, statuerat servandum esse omne iuramentum quod servari posset absque dispendio salutis aeternae: atque obiam ire cupiens licentiae, et facilitati, qua eius religio contemnebatur, urgebat iuramenti observantiam, quotiescunque absque peccato servari posset. Iisdem principis inuitens, tradidit in *cap. 16 b. tit. t.* tutius esse illi, qui post iurata sponsalia Religionem ingredi desiderat, si prius datam fidem adimpleat, et deinde in Religionem transeat ante consummationem matrimonii: quanvis extra omne dubium positum sit, sponsalia iurata, imò et matrimonium ratum, per ingressum in Religionem dissolvi.

Secundo, dissolvuntur sponsalia si res ad eum devenierit casum, à quo non potuit incipere: veluti si superveniat impedimentum impediens, aut dirimens matrimonium, quanvis accidat culpa unius ex sponsis, ut contingit in eo, qui copulatur sorori sponsae suae, licet nonnulli contendant, eum in hoc casu teneri dispensationem obtinere. Aliud quidem est in matrimonio, cui nusquam obstat impedimentum quodlibet superveniens; sed hoc inde procedit, quod matrimonium semel contractum constineat vinculum sui naturae indissolubile.

Tertio dissolvuntur, si talis mutatio accidat in corpore, moribus, aut fortuna unius ex sponsis, aut utriusque, ad quam si respexissent, verosimile non sit sese fuisse obligatos: veluti si fornicata sponsa cum alio fuerit, licet vi coacta ad id sit; quanvis enim culpa illi ea calamitas verti non debeat; notabilem tamen mutationem ei accidisse

ve-

verum est: si in haeresim alter labatur: si morbus contagiosus, aut gravis deformitas, ei supervenerit.

Tandem dissolvuntur, si alter sponsus diu absit; si differre nimium intendat coniugii celebrationem; si celebret de praesenti cum alia, et aliis modis, qui vix erit, ut ad posita principia non revertatur.

Praeterrmittendum hic non est pluries accidere, quod sponsalia solvantur quoad unum ex sponsis, integra manente eorum vi quoad alium. Ut exemplum proferam, si alter ingrediatur Religionem, si coniugium de praesenti cum alia contrahat, aut gravem in se admittat morum mutationem, dissolvuntur quidem sponsalia quoad alium, minime vero quoad ipsum, cui praedictae mutationes contigerint: proinde, si Religionem ante professionem evadat, aut si non obstante morum, fortunarum, aut corporis mutatione, alter adimplere sponsalia velit, cogi poterit qui mutationem passus est.

Sanè dum quis gravissimam fortunarum passus fuerit jacturam, licet alter nihilominus matrimonium contrahere vellet, iuste mea sententia reuenerit, neque cogi posset sponsalia adimplere, quae tunc contraxit quando ferendis matrimonii oneribus se non imparem existimabat ex eo, quod bona possideret suae, filiorumque, si quos haberet, sustentationi, atque educationi sufficientia: mutatio enim tunc accidit, ad quam si respexisset, neque ipse, in quo ea contigit, contraxisset.

Notandum etiam est sponsalia nonnumquam solvi ipso iure, nonnumquam officio Iudicis ut advertit Dominus Covarrubias.

Ex sponsalibus ritè contractis, dummodo soluta non sint, oriri obligationem nemo nescit, quam adimplere quis tenetur sub gravi peccato, et ad quod compelli potest etiam per censuras, Coeterum rectè monent Basiliius Pontius, Riccius, alique gravissimi Auctores, Iudices Ecclesiasticos cautè, atque

Z 2

par-

parcissime censuris uti debere, cum non parum imminuat libertatem, difficilisque admodum habere soleant exitus huiusmodi coactiones; quapropter aiebat Lucius III. in *cap. 17. b. tit.* monendos potius sponso esse, quam cogendos; quod semper prae oculis habere debeat; neque enim statim carceribus, vinculisque utendum esse agnosceret, quicumque paulo attentius rem consideret. Nihilominus hanc adversus reventes sponso procedendi rationem conspicimus usu Tribunalium receptam: et quod magis mirere, quotidie Iudices Ecclesiastici poenas in huiusmodi causis infligunt naturae suae jurisdictionis minime congruentes.

27. Sponsalia sequitur matrimonium, quod definitur apud Iustinianum: *Viri, et mulieris coniunctio, individuum vitae consuetudinem continens*: rectius vero apud nos dicitur: *individua viri, et mulieris coniunctio cum dignitate Sacramenti.*

Dividitur in legitimum, ratum, et consummatum. Legitimum dicitur quod subsistit tamquam contractus sine ratione Sacramenti; uti accidit in matrimonii infidelium secundum leges celebratis. Ratum tantum dicitur, quod, ut oportet, à *fidelibus* fuerit celebratum, ubi nondum copula intervenit. Ea autem accedente, appellatur consummatum.

Quibusnam liceat matrimonium contrahere, dicitur in *tit. seq.* In praesenti ea sunt expendenda, quae requiruntur ad eius validitatem.

Ex his praecipuum est quod contrahentes consentiant: in qua parte facile quisque intelligit quam potiori ratione conveniat matrimonio quod nuper dicebamus de sponsalibus absque consensu parentum non contrahendis: nam multò plus deviant filii ab honestatis praescripto, dum matrimonio inscisci, aut invitis parentibus copulantur, quam si ita sponsalia contrahant, in quibus spes tantum continetur. Interea autem etiam matrimonium absque

con-

consensu parentum celebratum validum est: coeterum cum ex una parte favendum sit Ecclesiae votis, atque consulendum quieti, foelicitatique familiarum; et cum ex alia non expediat filiorum libertatem arctare nimis, aut parentum augere licentiam, qui non semel iustissimis filiorum desideriis contradicunt nimio rei familiaris augendae studio; nemo non prudentissimum dicit nuperimum Regis nostri decretum, in quo cuncta ita ordinata sunt ut et filii exhibere cogantur parentibus debitam reverentiam, et simul facilissima eis pateat via qua ab iniuria parentum repugnantia liberentur ope Magistratus Saecularis, apud quem discutiendum est formam in eodem Regio Decreto praestituta, an parentes, aut qui eorum loco sunt, iuste dissentiant.

Disputatur hinc inde utrum primis Ecclesiae temporibus valida fuerint matrimonia à filiis familias absque consensu parentum contracta; de posterioribus enim etiam ante Concilium Tridentinum nemo dubitat. Qui ea valida fuisse negant moventur praecipue decreto Evaristi Papae, quod continetur in *can. 1. cau. 30. q. 5.* quod et à Gratiano immutatum tendunt in illis verbis: *Nisi voluntas propria suffragaverit, cum legendum sit: etiamsi voluntas propria suffragaverit.* Coeterum ex hoc loco id minime probari posse existimo; licet enim concederem monumenti huiusce authenticitatem, quam non facile probabunt praedictae sententiae defensores, equis non videt consensum parentum eo loco non magis desiderari, quam coeteras, quae ibi recensentur, qualitates, quibus deficientibus nemo nihilominus dicit invalida olim fuisse coniugia? Deinde non adeò strictè accipienda sunt verba in huiusmodi antiquis monumentis, in quibus valde frequenter invenimus adulterii, fornicationis, aut stupri vocibus designata coniugia, illicita equidem, sed quae nullatenus dici possunt irrita.

Non

De iis omnibus
Iam Rex nostrum
prohibet legem.

Non magis urgent alia, quae adduci in hanc rem solent, argumenta: unde verissimum censeo matrimonia à filiisfamilias absque consensu parentum contracta semper fuisse valida, licet Ecclesia enixè optaverit illum, filiosque deterrere studuerit à coniugiis sine consilio et consensu parentum iniendis; illis praesertim temporibus, in quibus oportebat accuratius morem gerere Principum Saecularium constitutionibus, parentumque in filios potestatem liberatam servare.

Consensus contrahentium liber omninò debet esse, quod plenius traditur inferius; parum autem interest quibus verbis explicetur, dummodo talia sint, quae illum de praesenti expriment: si verò aliquando contrahentes utantur formulis obscuris, subijcere se debentur communi acceptioni, ut rescribit S. Pontifex in *cap. 7. h. tit.* quanvis, si verum fateor, difficultatem non levem mihi ingerat ea decisio: censeamque, praesumi non posse consensum qui ad matrimonium, aut etiam ad sponsalia requiritur, ad quae referendum puto *praed. cap.* dum alter non intelligit, quod alius proponit, uti accidebat in specie, quae ibidem agitur.

Quod ad ritus spectat, certum est, et ratione contractus, et Sacramenti servatos nonnullos fuisse à primis saeculis. Huc tendunt dotalia instrumenta, aliaque id geaus pro diversis cuiusque Regionis legibus, et moribus; huc Sacerdotalis benedictio, quam in facie Ecclesiae fieri exoptantur semper sacri canones. Verùm haec non attingebant substantiam matrimonii, quod validum erat, etiamsi ommitterentur; ut de primis constat in *cap. 1. h. tit.* de secundis autem ex disciplina omni, quae servata fuit ante Concilium Tridentin. circa coniugia clandestina, et praesumpta. Quid novi statutum fuerit in hac Synodo, dicitur in *Tit. 3.*

Consensum non solum verbis exprimi, sed et sig-

signis, et nutibus receptum est; unde mutus, et surdus ad matrimonium admittuntur. Coetereum cautè in huiusmodi matrimoniis permittendis procedendum esse ob signorum dubiam significationem, observat meritò Van-Espenius.

Receptum aequè est quod matrimonium inter absentes per Procuratorem contrahatur: verum requiritur mandatum speciale: deinde, si ante contractum coniugium illud revocetur, licet Procurator ignorans ad celebrationem deveniat, nullum contrahit matrimonium; quanvis aliud in coeteris negotiis observetur: sed et animadvertendum est ex eodemmet Auctore disuadenda esse huiusmodi coniugia, tum ob multiplices, quae oriri solent, contentiones circa validitatem, tum etiam, quia constans non est, quod habeant rationem Sacramenti. Sanè gravissimi Auctores id negant, inter quos referre lubet doctissimum Melchiorum Canum; quapropter non facillè permittendum est Parochis propria auctoritate talia matrimonia admittere.

De Ministro Sacramenti matrimonii, materia, et forma, quam plurimae sunt quaestiones, in quibus Ecclesia nihil adhuc definitivè. Uniuscuiusque sententiae fundamenta neque innum quidem paucis valent: Tyronebus illa sciret sufficere, quae dabimus inferius, dum de forma in celebrandis matrimoniis servanda loquemur.

Plura alia, quae circa matrimonium sunt observanda, hic proprium sibi vindicarent locum, nisi verum esset in toto libro non aliam rem agi.

† *texte non habent
donec proventer
à Parocho benedi
cantur.*

TITULUS II.

De Dispensatione Impuberum.

Et Sponsalibus, et Matrimonio praefinita est certa aetas: septennium nempe ad illa, ad matrimonium verò decem, et quatuor anni in masculis, duodecim in foeminis. Verùm, cum haec praefinitio non aliò tendat, quàm ut sponsalia in ea aetate contrahantur, in qua adest rationis usus, matrimonium verò tempore, in quo inest aptitudo ad copulam, quanvis utramque non autè praedictam aetatem evenire regulariter ius rectè censuerit, recipi aequè debuit, quod, si quandoque malitia suppleat aetatem, et sponsalia, et coniugium contrahi valeant ante praedicta tempora.

Excipi quoque ab hac regula solet casus, in quo urgentissima causa dispensationem suadeat iuxta *cap. 2. b. tit.* Berardus tamen censet in specie, quae ibi proponitur, non matrimonium, sed firmiora quaedam sponsalia contrahi. Contendit quoque illum apocriphum esse, utpote desumptum ex *can. 1. c. 30. q. 2.*

Rationis usus non prius illucescere credendus est in foeminis, quàm in viris, proindeque eadem in utrisque praefinita fuit aetas ad sponsalia: aliter sentiendum siunt de aptitudine ad copulam coniugalem, indeque plenior requiritur in viris aetas ad matrimonium.

Diximus superiori titulo, sponsalia etiam iurata mutuo dissensu dissolvi: cum verò impuberum infirmum sit iudicium, expedire creditum fuit hanc ipsis licentiam coercere; ne facilitate ducti, iniuste eam deserant, quam destinaverant in coniugem, exindeque oriatu sera poenitendi occasio. Statutum ergo est, ut resiliere ab sponsalibus nequeant antequam deveniant ad pubertatem.

Suf-

Sufficit verò quod unus ex eis resiliat, neque requiritur dissensus mutuus, sicut in sponsalibus puberum. Si alter eorum prius ad pubertatem veniat, resiliere statim valet; decontra licet is in consensu perseveret, aut eum ratificet, potest alius dum pubes fit resiliere. Quid verò si pubes cum impubere contrahat? resiliere ille non potest, poterit autem impubes dum ad pubertatem devenit, et interim expectare debebit qui iam pubes contraxit; quae omnia tribuenda sunt favori aetatis.

Eadem ratione nititur decisio *capitis 1. b. tit.* in quo dicitur, parentes pro filiis impuberibus sponsalia contrahere posse, filiosque, dum puberes fiunt, omninò ea adimplere debere; supplente scilicet paterno arbitrio infirmum filiorum iudicium. Et quidem torquentur valde Interpretes huiusce textus de decisione, variasque illi affingunt interpretationes: ego verò malim ad illa tempora textum revocare, in quibus vigeat adhuc immanis illa patriae potestatis imago, quae ius vitae, necisque in filios tribuebat, et de qua sermo fuit, dum agebamus de oblatione in Monasteria. Dici aequè potest nullam huic capiti esse auctoritatem, cum deductum sit ex *canone 2. c. 31. q. 2.* qui falso tribuitur Hormisdæ Pontifici, sicut contingit in hoc loco cum Honorio.

Quod in plerisque huius tituli capitibus legitur de impedimento publicae honestatis, quod oritur ex sponsalibus, explicabitur suo loco.

TITULUS III.

De Clandestina dispensatione.

Clandestina coniugia vera, et valida fuerunt matrimonia ante Concilium Tridentinum, verùm Ecclesia detestata ea semper fuit, et prohibuit, ob plurima, quae ex eis proveniebant incommoda: illud autem

Tom. II.

Aa

tem

tem omnium maximum meritò censebatur, quod nonnulli eà relicta, cui prius clandestinè sese iunxerant matrimonio, cum alia palam contrahebant, et in perpetuo vivebant adulterio. Hinc leges nostrae gravissimas statuerant poenas in clandestinè contrahentes, *leg. fin. Part. 4. tit. 3. leg. 49. Tauri.*

Primis Ecclesiae saeculis consulebantur Episcopi à fidelibus circa matrimonia contrahenda, sicut de coeteris gravioribus negotiis. Ad avertendos liberos à semitis vitiorum, illud parentibus consilium praebebat, ut eos matrimonio copulare non differrent, postquam ad legitimam aetatem pervenissent. Tandem abhorrebant Christiani à coelibatu inter Paganos frequentè, quique non alio fine ab eis appetebatur, quam vacandi liberius voluptati, atque libidini: quod utinam apud nos saepius contingere maximo Ecclesiae, atque Patriae damno, non inveniat, qui res moresque nostros attentè consideret. Ipsi verò, nempe Christiani, in duas clases referebantur, coniugatorum scilicet, et eorum qui perfectioris vitae desiderio semper continebant.

Ut clarius materia huius Tituli percipiatur, praenotandum est, tunc matrimonia dici clandestina, quando celebrantur sine solemnitatibus requisitis: nam insuper habendas censemus quaestiones, quae excitatae praesertim inter Theologos sunt ad iudicandum quandenam diceretur matrimonium clandestinum ante tempora Concilii Tridentini circa hanc, vel illam determinatam solemnitatis partem.

- Regia lex 1. *Part. 4. tit. 2.* ait triplici ex causa matrimonia dici clandestina: primò si sine testibus celebratum ita fuerit ut probari nequeat: secundò si sine parentum, aut eorum, qui parentum loco sunt, scientià, et absque instrumentis dotalibus: tertio si publicae denuntiationes non praecesserint: verum in lege 49. *Tauri* illa matrimonia habentur clau-

a. clandestina, quae talia censeantur ab Ecclesia. Post Concilium Tridentinum expedita satis res esse videtur: nihilominus cum duplici ex causa dicatur clandestinum hodiè coniugium, ex eo scilicet quod praesentia Parochi, et testium defuerit, aut quod neque publicae denuntiationes praecesserint, neque dispensatum in eis legitime fuerit, dubitari posset de poenarum civilium impositione in primo casu propterea quod ita contrahentes nihil agant.

Forsam probabiliter defendi posset cum Basilio Pontio, et aliis, quantumvis ille nitatur nonnullis monumentis non facile admittendis, ita enixè exoptasse semper Ecclesiam, quod matrimonia palam, et cum benedictione Sacerdotali celebrarentur, ut per aliquod temporis spatium invalida censuerit coniugia aliter contracta multò antea, quam Concilium Tridentinum. Quidquid tamen de hoc sit, negari nequit, canones antiquos, ex quibus id depromi posse videtur, in desuetudinem iam olim abiisse, receptamque fuisse matrimoniorum clandestinorum validitatem generaliter, quamvis non eò minus illicita semper fuerint.

Sinodus Tridentina radice evellere studens huiusmodi coniunctionum incommoda, statuit in *sess. 24. de Reformat. matrimonii cap. 1.* ut in posterum non aliter validum esset matrimonium, quam si in facie Ecclesiae coram Parocho, et duobus testibus celebraretur; praecedentibus quoque bannis, seu denuntiationibus publicis in Ecclesia tribus diebus festis iuxta constitutionem Concilii Lateran. sub Innocentio III. nisi Episcopus, iustà adstante causa, hanc denuntiationum solemnitatem remittat.

Quæri ergo amplius non potest de matrimoniis clandestinis: quod acque accidit in praesumptis, quae tunc inducebantur, dum post contracta sponsalia carnaliter sponsi iungebantur: nam hoc casu verum censebatur iure Decretalium matrimonium;

non quod illud ex concubitu exargere crederetur, sed quia ex copula, aut diutina cohabitatione praesumebatur adesse consentus de praesenti.

Observandum hic est, decretum irritans non ita fuisse appositum in Tridentino, ut quandocunque aliquid deficiat ex iis, quae praescripsit Concilium, statim nullum dicendum sit matrimonium; sed tunc solum, cum deficit praesentia Parochi, et testium. Si quis ergo, omissis denuntiationibus absque dispensatione, contrahat in facie Ecclesiae coram Parocho, et duobus, aut tribus testibus, adhuc valide contrahet, quanvis puniendi graviter sint tam contrahentes, quam Parochus et testes.

Sinodus Tridentina non expressit, quisnam Parochus intervenire debeat celebrationi matrimonii: sanè de proprio solum eam cogitasse dubitare non sinit scopis praedictae sanctionis; coeterum cum non uno ex capite dici quis valeat proprius Parochus, dubitari posset an aequè Conciliari Decreto satisfaciatur qui coram Parocho originis, nativitatis, aut habitacionis contrahit. Et quidem receptum est proprium Parochum ad mentem Concilii eum tantum existimari, qui talis est ratione domicilii. Qui in duobus Oppidis domicilium habet, coram Parocho illius contrahere debet, in quo tunc commoratur: valide tamen contrahet etiam in Parochia, et coram Parocho alterius in quo aequè domicilio fungitur, licet ea anni parte ibi commorari non soleat. Dum diversarum Parochiarum sponsi fuerint, adhiberi solet Parochus sponsae; neque tamen minus contrahi valet coram Parocho sponsi, nimirum in eiusdem Parochia; hoc enim semper requiritur, nisi dispensatio aut delegatio adsit. Praesentia Parochi physica non sufficit, sed requiritur moralis, nimirum ut intelligat quid agatur. An consentire debeat, et an valide contrahant, qui coram Parocho invito, et reuente contrahunt quotidie du-

bitatur: decisio ab illa quaestione pendet, in qua agitur quisnam censendus sit Sacramenti huiusce minister, quaenam dicenda materia, quaenam item forma; in qua cum gravissimè utrinque AA. dissentiant, neque quidquam Ecclesia definitur, quoties dubia illa occurrant, sub Iudice lis erit, et in eam quisque ibit sententiam, quae magis illi placuerit, aut quae à Tribunalibus superioribus frequentius videbitur recepta. 67

Denique, cum denuntiationes in eum finem fiant, ut impedimenta, si quae sint, ad notitiam Ecclesiae perveniant, perspicuum est omnes conscios ea denuntiare tenèri; quanvis talia adesse queant adiuncta, in quibus cautè admodum procedere oporteat: quae ubi contingant, adhibendum est viri alicuius doctrina conspicui consilium. Cum matrimonii clandestinis confundenda illa non sunt, quae coram Parocho, aut alio Sacerdote ab eo deputato, et duobus testibus, quorum fides probata satis sit contrahentibus, celebrantur occulto, dispensatione publicarum denuntiationum praecedente: haec enim, et valida, et licita sunt etiam post Concilii Tridentini sanctionem. Coeterum, cum innumera in huiusmodi celebrationibus adsint pericula, quae descripta quis inveniet in Constitutione Benedicti XIV. quae incipit: *Satis vobis compertum est*; non aliter erunt permittendae, quam si cautela adhibeantur, et casus emergant, qui ab ipso definiuntur: nam, ut eiusdem verbis utar, licet Episcopo relicturn sit in Tridentino omnimode super denuntiationibus dispensare, haec tamen facilitas non à sola dispensantis voluntate pendet, sed à Tridentino coercetur arctis prudentiae, discretique arbitri legibus; quod idem est ac legitimam causam dispensationis requirere.

Parem quoque, imò fortasse maiorem vigilantiam adhibere necesse est, ne post remissas denun-

Satis longue-
gano Concilij
declaratio: Vali-
dum esse Ma-
rimonium, qd
contrahitur lo-
rum Parocho
invito.....

UNIVERSIDAD

UNIVERSIDAD DE ROMA
AL DE

nuntiationes celebretur matrimonium coram Parocho, vel alio Sacerdote deputato praesentibus duobus, vel tribus testibus confidentibus, ne ulla celebratio- nis notitia, vel rumor oriatur: id enim, ut ad praescriptum sacerorum canonum licite fieri possit, non satis est obvia quaevis, et vulgaris causa, sed gravis,urgens, et urgentissima requiritur. Cautelas, quas, ad removenda, quatenus fieri possit incommoda, adhiberi prudentissimus Pontifex districtè praecipit, videre poterunt in praefata Constitutione ii, quibus hoc munus incumbit.

TITULUS IV.

De Sponsa duorum.

Receptissima, omnibusque nota sunt quae in hoc Titulo traduntur.

Si quis, postquam sponsalia contraxit, alii matrimonialiter copuletur, peccat quidem graviter, sed validum contrahit coniugium, etiamsi iurata fuerint sponsalia: si vero post contractum cum una de praesenti, cum alia etiam de praesenti contrahat, non valet coniugium posterius, licet hoc consummatum sit, et prius tantum ratum, quin prodesset quae ulla contraria consuetudo, *cap. 3. et ult. huius tit.* nam matrimonium, etiam ante copulam, omnimodam sui naturam continet indissolubilitatem, et perfectionem, ut laetius dixi in *tit. de Conversione Coniugar.*

In *cap. 2. huius tituli*, imponitur his, qui vi- vente prima uxore aliam ducunt, vel potius illis, qui eam in uxorem accipiunt, quae prius alteri desponsata fuerat (intellige de praesenti) poena desumpta ex poenitentiali Romano, nimirum poenitentia per quadraginta dies in pane et aqua cum septem sequentibus annis, quae vocabatur *carina*, *carena*, aut

aut *carentena*. Urbanus VIII. in Constitutione *Magnum* anni 1637. damnari eos voluit ad triremes in perpetuum; si autem inhabiles fuerint, publicè fustigari, perpetuoque carcere puniri; simul statuens tradi eos ulterius posse curiae saeculari, si pro qualitate criminis id visum fuerit Congregationi Universalis Inquisitionis, cui cognitionem competere supponit. Apud nos variae statutae sunt poenae Patriis legibus, tum antiquis, tum posterioribus in hosce delinquentes, *lib. 5. tit. 1. lib. 8. tit. 20. Novae Recop.* quod verò ad cognitionem attinet, cum exorta fuisset contentio anno 1770. *cam* Indicibus Regiis, ordinariam iurisdictionem exercentibus, competere, declaratum fuit Regio Decreto.

TITULUS V.

De Conditionibus apposis in desponsatione, vel in aliis contractibus.

Sponsalia, sicuti coeterae conventiones, et purè contrahi possunt, et in diem, et sub conditione; locumque pariter in eis habent regulae generales, quae suadent in conventionem pura statim et oriiri obligationem, et esse adimplendam; ex ea, quae in diem concipitur, oriiri quidem obligationem statim, implementationem verò ante diem non urgere; denique in conditionali pendere obligationem ab evento.

Verùm notandum est sponsalibus semper certum tempus inesse, etiamsi non adjiciatur; cum enim concipiuntur in futurum, nequit dici, dum purè contrahuntur, ita ex eis obligationem oriiri, ut adimplenda sit nullà interjectà morà. Neque tamen inutilis proinde erit adjectio diei cum tempus quod sponsalibus sui naturam inest, tam locum non sit, quàm quod statui potest conventionem.

Dum de conditione loquimur, eam intelligimus quae

quae propriè talis est, nempe quae ab eventu pendet, non illam, quae in praesens, aut praeteritum tempus confertur, veluti si Antonius vivit, si filius Petro natus fuit, quae statim infirmant obligationem, aut omnino non differunt, quin ea pendeat ab eventu, incerto, et contingibili, quod requiritur, ut conditio vera habeatur, uti in his formulis: *si naves ex Asia venerint, si Consulatum adipiscaris*. Idem dicendum de conditionibus intrinsicis, quae nimirum insunt contractui. In *cap. 1. b. tit. reijci* videntur conditiones omnes ab sponsalibus his verbis: *Quicumque sub conditionis nomine aliquam desponsaverit, et eam relinquere voluerit: dicimus quod frangatur conditio, et desponsatio irrefragabiliter teneatur*. Idemque exprimitur in *can. 7. et 8. c. 27. q. 2.* unde caput hoc fuit transcriptum. Plerique de conditione turpi, aut impossibili, quae tamen substantiae matrimonii non refragatur, hunc textum intelligunt, quam notum est frangi favore matrimonii; uti dicemus inferius; quanvis negari nequeat eiusdem verbis potius convenire aliorum sententiam, qui censent agi in eo de conditione resolutoria matrimonii; cum tamen haec substantiae matrimonii refragari videatur, tenere eà fracta non posset contractus, uti in capite edicitur, et infra adnotabimus. Et quidem dubitari nequit agi ibidem de desponsatione de praesenti, hoc est de matrimonio. Illud etiam praetermittendum non est, eam decisionem non reperiri iuxta Berardum, et Van-Espenium in Conciliis Africanis, ex quibus citatur, quanvis S. Raimundus Gratiani fidem, uti in reliquis omnibus, sequuntur ex Concilio Africano eam desumptam supponat.

In *cap. ult.* eandem protulit sententiam Gregorius IX. quoad conditiones impossibiles, aut turpes, quae substantiam matrimonii non laedunt, eaque communiter recepta est: coeterum si rectè om-

omnia expendantur, difficultatibus undique apparebit involuta: quid enim si coniux alleget se idè conditionem impossibilem adiecisse quod contrahere nolle? Sanè favor matrimonii, et quaecunque ecclesiasticae sanctiones efficere nequibunt, quod matrimonium absque consensu subsistat: neque dicere proficiet eum, qui, cum huiusce dispositionis canonicae conscius sit, conditionem turpem, aut impossibilem apponit, iocari potius, quam serò agere; nam plerique matrimonium contrahentes sanctiones canonicas ignorant. Mihi indubium est in praedicto casu, si verum sit quod allegatur, saltem in foro interno nullum esse matrimonium; et si probari possit, idem et in externo foro iudicandum: proindeque tunc solum in utroque foro praedictam sanctionem tenere, cum ad iocandi animo tales conditiones contractui adjiciuntur, aut ita apponuntur, ut consensus quidem sit de praesenti, velit tamen nihilominus contrahens conditionis impossibilis, aut turpis impletionem; tunc enim non tam conditio est efficiens consensum, quam modus, qui repellitur favore matrimonii.

Si post contracta sub conditione sponsalia carnaliter se iungant, recessisse videntur à conditione.

Quaestio est an conditiones turpes, et impossibiles tollantur, habeanturque tanquam non adiectae in sponsalibus, sicuti accidit in matrimonio. Et quidem, si tales sint, quae refundantur in matrimonium, vix ullam admittit dubitationem: si verò non refundantur, non eadem adesse videtur ratio in sponsalibus, quae in matrimonio. Saepissimè dubitari contingit de duabus conditionibus, quarum usus frequens in sponsalibus, et de quibus aegre obiter: aliàs enim in quaestionibus immorari, quae passim in hac materia emergunt, excederet instituti nostri metas. Prima est, dum consanguineï

ita contrahunt, si Pontifex Maximus dispensaverit; hoc autem casu sponsalia nullam vim obtinere verius censeo cum Riccio et Berardo; novumque requiri consensum, postquam dispensatio fuerit obtenta, quanvis Basilius Pontius Legionensis aliter iudicaverit in Tractatu de Sacramento Matrimonii lib. 12. cap. 7. n. 1. nam tempore quo sponsalia ita contrahunt, inidonei sunt consanguinei, aut affines intra gradus prohibitos constituti.

Secunda conditio est, si parentes consenserint, quae quidem efficit sponsalia conditionata iuxta caput 5. b. tit. quod non de matrimonio, sed de sponsalibus esse accipiendum satis ostendit littera ipsius. Sanè, haec sementia haud ullam pati potest difficultatem, attentis communibus iuris principiis; coeterum forsàn non temerè de ea dubitabit apud nos hodiè, qui rem accuratius consideraverit, si quaeratur de filiifamilias, qui ex nuperrimo Regio Decreto exquirere ad sponsalia coguntur consensum parentum, aut eorum, qui ipsis loco parentum sunt. Tota quaestio ex eo pendet, an rectè interpretetur Decreto qui dicat filiifamilias vi eius inhabiles reddi ad contrahenda sponsalia absque consensu parentum, aut eorum, qui vices parentum tenent, vel sine auctoritate Magistratus, qui, illis iniuste repugnantibus, supplet consensum eorum. Quoties hoc asseratur, dicendum erit, talia sponsalia invalida esse, ex eo, quod inhabiles sponsi forent tempore, in quo contraxerunt; proindeque novus requiretur consensus, postquam apparuerit parentum, aut Magistratus competentis, auctoritatem adesse. Si verò Regil Decreti ea tantum sententia est, ut poena in eo solum continetur adversus filiifamilias, qui, insuper habita forma in ipso praefinita, sponsalia contrahunt; aut potestas parentibus, aut qui parentum loco sunt, fiat eos illa de causa exhaerèdandi, aliter erit iudicandum.

Hanc

Hanc discussionem minimè inutilem ille arbitrabitur, quem non lateat, quae inde deducuntur consecutaria: quid enim si de impedimento publicae honestatis quaestio deinde oriatur? Quid si dum de causis, quibusmoti parentes sponsalibus sese opponunt, agitur apud Magistratum saecularem, aliter ex sponsis dissentiat, et ea adimplère, postquam Iudex irrationabilem declaravit dissensum parentum, detrectet, quod, me patrociniùm ferente, bis iam accidit? Quid si parentes primò quidem dissenserint, deinceps autem sententià pro ipsis latà, mutato consilio, consentire parati sint? Quid si filiifamilias, qui hac in re deliquerunt, promereantur deinde paternam benevolentiam? Quid tandem si filiifamilias protestetur apud Iudicem ecclesiasticum se etiam sub exhaerèdationis paternae poena matrimonium contrahere velle? Mihi ulterius hanc rem persequi non licet; quanvis enim praedictae primae sententiae adhaerere visus est Supremus Senatus in instructione hesternis diebus ad Episcopos, eorumque Vicarios Generales missa, nondum tamen compertam satis rem sese reor; imò eoipso obscurior reddita, quod data occasione iudicium suum perspicuè non aperuerit: interea autem dubii, atque incerti haerent Iudices inferiores, tum saeculares, tum ecclesiastici.

Et haec quidem de conditionibus, quae sponsalibus apponuntur. Quid verò, si quaeratur de matrimonio? Profectò, cum matrimonium sit de praesenti, neque diem, neque conditionem, ita admittere potest, ut effectus in suspensio sit, aut differatur in diem; contrariantur enim invicem de praesenti esse, et conditione, aut die esse suspensum. Si ergo conditio adjiciatur consensui de praesenti praestito, purè contrahitur; non tamen ideo habetur conditio pro non apposita, sed resolvitur in modum: verùm, si voluntas contrahentium ita affecta sit ut velint consensum ab eventu condi-

Bb 2

tio

tionis pendere, non erit tunc matrimonium, sed sponsalia.

Haec ita procedunt, si adiunguntur matrimonio conditiones honestae, et possibiles: quoties autem impossibiles fuerint, aut turpes, habentur pro non appositis favore matrimonii, uti accidit in ultimis voluntatibus. Tandem, quae sunt contra substantiam matrimonii, vitiant ipsum contractum. *Capita 3. et 5. b. tit. in quibus inaudit sponsalia per subsequentem copulam carnalem transire in matrimonium abrogata fuere sanctione Tridentina circa clandestina coniugia iusta ea, quae superius tradita sunt.*

TITULUS VI.

Qui Clerici, vel voventes matrimonium contrahere possunt.

Expositis vi, effectibus matrimonii, et sponsalium, modis etiam, quibus utraque contrahuntur, transit Compilerator ad personas, quae eadem contrahere prohibentur; ex eo enim statim apparet quibusnam permittantur, quia, ut aiebat Innocentius III. in *cap. 23. de Sponsalib.* cum prohibitorium sit edictum de matrimonio contrahendo, admittitur per consequentiam omnis, qui non reperitur prohibitus.

Coeterum opportunum erit quasdam initio Tyronebus proponere generales regulas, quarum ope facilius percipiant singula impedimenta.

Diversae admodum sunt causae, ex quibus oritur prohibitio matrimonium contrahendi; diversae etiam species prohibitionis. Quaedam ortum ducunt ex finibus, ad quos dirigitur coniugium primario, aliae tantum ex consequentis, quae ab his finibus deducuntur. Deinde, cum fines matrimonii plures sint, et pro diversitate eorum diversa con-

siderari debeant officia, quorum alia proveniunt à iure naturae, simulque à divino, per quod naturale explicatum, imò et amplum est, alia ab Ecclesiastico, alia denique à Saeculari; hinc profluit differentia iurium, à quibus inducta dicuntur impedimenta.

Mitto disputationes, quae ortae sunt circa facultatem inducendi impedimenta. Dubitari equidem nequit Ecclesiam illa potiri; verum quaeritur undenam ipsi ea obveniat. Disputatur etiam an Principibus Saecularibus hoc ius sit; quod cum, ea, quae requiruntur, diligentia, hoc in loco investigare nequeam, aequè praetermittendum duxi: interea tamen admonere Tyrone non desinam cavendum esse à principibus, quae uti vera in hac quaestione plerique Auctores supponunt: atque, ut exemplum proferam, quaeritur passim apud eos, postquam supponunt leges à Principibus Saecularibus in hac materia latas non valere, an ex eo id proveniat, quod S. Pontifices sibi reservaverint potestatem leges circa matrimonia ferendi, Principibus Saecularibus interdicendo, an verò tribuendum id sit defectui potestatis in Principibus Saecularibus: quiddam, inter quos Thomas Sanchez, censent posse quidem Principes Saeculares leges huiusmodi condere, quantum in se est, attamen eam potestatem sibi Pontifices reservasse; sed quo iure?

Ex istis autem principibus equis non concluderet, aut potestatem Principum Saecularium à Sum. Pontificibus, vel Ecclesia provenire, aut ita ipsis esse à Deo tributam, ut tamen à Pontificibus restringi, vel auferri partim valeat? Non absimile est quod legitur apud Basilium Pontium: asserit quidem ipse nequaquam futurum quod Pontifex, aut Ecclesia auferre posset Principibus Saecularibus potestatem huiusmodi leges ferendi, ipsis invidis, si eis hoc ius competeret, quod quidem negat; sicuti

Ubi quae à potestate Regia, et Com. Saeculari de.

UNIVERSITATIS
NOMINA
AL DE

neque posset Pontifex hominem Principi subditum ab eius iurisdictione eximere: quare (concludit) nisi ea potestate abuterentur Principes, et aliquid starent, quod spirituale Sacramenti Matrimonii rationem laederet, non possent à Pontifice pro indirecta potestate, quam habent in temporalia, coerceri. Cavendum inquam ab his, aliisque similibus principis, quibus Regiam potestatem illi laedunt, quibus nusquam curae fuit cuiusque iurisdictionis originem, praescriptosque unicuique limites, attentè investigare.

Quiddam ita prohibentur matrimonium contrahere, ut, si contraxerint, peccent quidem, sed validum nihilominus efficiant coniugium; alii verò neque validè, neque licitè contrahunt: et hoc est quod significatur dum dicitur alia impedimenta dirimentia esse, alia tantum impediencia. Dirimentia illa vocantur, quibus adstantibus, neque validè, neque licitè contrahitur; cum impedimento impediencia, licet illecebrum sit, exurgit matrimonium, si contrahatur. Id ut facilius agnosceretur, excogitati fuere vulgares versiculi, in quibus continentur utriusque generis impedimenta; verùm eos plurimis laborare vitis ostendit Berardus tom. 3. de Univ. iur. Ecclesiast. dissert. 4. quaest. 1. Mihi illum tantum ordinem sequi licet, quem tituli exhibent.

De illo impedimento agitur in praesenti, quod provenit ex voto, aut ex ordinis sacri susceptione.

Et quidem quoad ad votum attinet, distinguendum est simplex à solemnè: primum impedit tantum, secundum etiam dirimit matrimonium; id est, adstante voto simplici contrahitur coniugium illicitè, coeterum validè; cum voto autem solemnè neque licitè, neque validè contrahitur, cap. 6. et 7. b. tit.

Undenam venit voto haec vis, facile non est definire. Certum quidem est eum, qui semel castitatem Deo vovit, à proposito recedere non debere;

re;

re; an vero haec ratio talem voto effectum tribuere possit, dubitatione non caret: ego, ut uno verbo sententiam meam aperiam, dicam cum Basilio Pontio, matrimonia post emissa vota, celebrata nunquam licita fuisse, sed revera fuisse semper coniunctionem sacrilegam, multisque titulis infamem; coeterum nihilominus valida existisse etiam post peracta solemnè Religionis vota, donec in Concilio Lateran. sub Innocentio II. anno 1139. appositum fuit decretum irritans, quod deinde pluries confirmatum invenimus in Conciliis, et à Pontificibus posterioribus, ac denique in Sinodo Tridentina sess. 24. de Ref. matrim. can. 9. his verbis. *Si quis dixerit Clericos in sacris Ordinibus constitutos, vel Regulares, castitatem solemniter professos, posse matrimonium contrahere, contractumque validum esse, non obstante lege ecclesiastica, vel voto, et oppositum nihil aliud esse, quam damnare matrimonium, posseque omnes contrahere matrimonium, qui non sentiunt se castitatis, etiamsi eam voverint, habere donum, anathema sit, cum Deus id rectè potentibus non denegat, nec patitur nos supra id, quod possumus, tentari.* Ex his verò recte colligi videtur rationem legis matrimonia post vota solemnè irritantis non aliunde petendam, quam à sanctione Ecclesiae, quae id expedire existimavit.

Bonifacius VIII. in cap. un. de voto in 6. declaravit votum solemnè quoad hunc effectum illud intelligi, quod solemnizatum fuerit per susceptionem sacri ordinis, aut per professionem tacitam, vel expressam in aliqua ex Religionibus à Sede Apostolica approbata.

De impedimento Ordinis sermonem habuimus in lib. 3. tit. 3. ubi eam amplectati fuimus sententiam, quae asserit prohibita semper fuisse coniugia constituta in sacris Ordinibus, tam in Ecclesia Graeca, quam in Latina. Utrum autem non solum

illi

* nulla est quae
modi potestatis
in tempo
ralium

UNIVERSITATIS

UN

NOMA

RAL DE

121

120

120

illicita, sed et irrita semper fuerint, non satis constat, cum non desint, quibus placeat, ordinem sacrum ex se, iureque divino, non autem ratione voti, neque solum ex constitutione ecclesiastica dirimere matrimonium. Sed neque inter eos, qui hanc sententiam rejiciunt, satis constans est an voto, an potius, eo etiam secluso, constitutioni Ecclesiae tribuendum id sit. Dissentiunt quoque dum quaerunt quaenam fuerit hac in re prima ecclesiastica constitutio. Hodie quidem constantissime sancitum hoc scimus quo ad omnes in sacris Ordinibus constitutos, neque emergere iam ulla dubitatio potest circa Subdiaconos. Quod ad eos spectat, qui minores tantum Ordines susceperunt, satis diximus praedicto loco.

TITULUS VII.

De eo, qui duxit in matrimonium quam polluit per adulterium.

Sequitur impedimentum ex crimine, in quo non ea hodie servatur disciplina, quae olim viguit; nam antiquitus interdicebatur adulteris matrimonium etiam nullâ adstante aliâ causâ, sicuti et incestuosus, quasi coniugio indigni haberentur, qui adeo turpiter in illâ deliquerant: hodie verò adulterium solum non inducit impedimentum, sed requiritur insuper quod vivo primo coniuge, et scienter, invicem sibi fidem praestiterint adulteri, aut de facto contraxerint. Idem est si mauginati fuerint in coniugem, ut mortuo eo contraherent; denique, si absque adulterio conspiraverint duo in mortem alterutrius coniugis, et sequuta mors fuerit, licet alter esset infidelis, et patrum crimen fuerit ad procurandam eius conversionem, cap. 1. de Convers. Infidelium. Verùm iuxta Basilium Pontium tres re-

qui-

quiruntur conditiones; prima ut uterque cooperetur ad necem, sive per se, sive per alium; secunda est ut habeant intentionem contrahendi, eamque exterius significaverint; tertia ut occisio sequatur ex illorum opere.

Si quis vivente sua uxore contrahat de facto cum alia, quae eum uxoratum esse ignorabat, pati debet quod primâ mortuâ, ad petitionem secundae matrimonium illud reconcilietur: quanvis enim in nonnullis capitibus huius Tituli innuatur solam cohabitationem sufficere, quin aliud ex parte formae exigatur, referendum id est ad tempora, quae praecesserunt Sinodum Tridentinam; post eam autem locum habere nequit, ut pluries adnima advertimus.

In cap. 5. apparent vestigia antiquae disciplinae, quae adulteros matrimonii spe perpetuò carere voluit; eique morem gessit Clemens III. in specie capitis, haud dubiè nimia illa obscenitate, quae in ea aderat, offensus.

TITULUS VIII.

De Coniugio Leprosorum.

Nihil magis consentaneum est mutuo adiutorio, ad quod institutum est matrimonium, quam quod laborum, qui coniugi eveniunt, particeps coniux fiat. Hoc et Gentiles ipsi agpoverunt, ut ex plurimis locis constat, praesertim verò ex illo Ovidii.

Cum Deus intomit, non se subducere nimbo, id demum pietas, id socialis amor.

Rara quidem virtus, quam non fortuna gubernet, quae maneat stabilis, cum fugit illa, peds.

Hinc receptum est quod, si coniugi lepra, aut alius morbus, superveniat, neque matrimonium dissolvatur, nec coniuges ad invicem separentur.

Aliud quidem placuit Patribus Concilii Com-

Tom. II.

Cc

pen-

pendiensi in can. 16. quod alii vocant Campidoniense; sicuti et Stephano III. in suo Decreto; coeterum receptum non est, contrariumque expressè edicitur in *cap. 1. et 2. b. tit.*

TITULUS IX.

De Coniugio Servorum.

Exponitur in hòc Titulo impedimentum, quod oritur ex errore, sive conditione; nam congruentius haec duo iunguntur, cum idem hoc loco significant.

Diximus superius consensum esse de substantia matrimonii, ita ut, eo deficiente, censeatur nullum; cum autem iuxta vulgare estatum nihil sit magis contrarium consensui, quam error, sequitur eo adstante subsistere coniugium non posse. Coeterum cum non quilibet error excludat consensum, oportet cautè distinguere varias eiusdem species. Et quidem error vel circa personam est, vel circa qualitatem; primus haud dubie excludit consensum, non aequè secundus, nisi talis sit qualitas, quae ob sui magnitudinem ita à iure considerata sit, ut in ea errans nusquam videatur consensisse. Huius generis est qualitas conditionis, liberae nempe, aut servilis: quapropter si quis duxerit ancillam, quam liberam existimabat, nullum est matrimonium, nisi deinde conscius consentiat. Licet erretur in coeteris qualitatibus, valet matrimonium, veluti si pauperem quis ducat, quam divitem censebat: quanvis enim stricto iure dici valeat eum, qui ita erravit, forte non fuisse contracturum, si certum scisset, admittenda tamen non est huiusmodi allegatio, tum quia hic, aut alius similis error tanti ponderis non est, nec tam gravis quam error in conditione, qui quodammodo informat ipsam matrimonii substantiam, cuius fines

aliquatenus impediuntur servili conditione, tum etiam quia, si tales allegationes admitterentur, vix ullum daretur matrimonium, quod infringere non possent facillè contrahentes.

Si quando extraordinaria nonnulla adsint adiuncta, prudentis iudicis erit arbitrari, an ita affectus appareat contrahens circa qualitatem aliquam, ut in ea errans neutiquam consensisse sit censendus.

Ne Tyrones Romanae iurisprudentiae principia edocti, hic offendant, notare iuvat apud Romanos quidem cum servis non fuisse matrimonium, sed contubernium, ab Ecclesia autem aliter fuisse stabilitum, cum apud Deum non sit personarum acceptio.

Metus non omnino excludit consensum, nihilominus parùm distat in hac materia ab errore: itaque, sicuti de errore diximus, matrimonium vi, aut metu gravi celebratum ipso iure nullum est, et iuxta probabiliorè sententiam, non solum ex constitutione Ecclesiae, sed ex propria actus natura, quae liberum exigit consensum. Consulenda quae dixi in tit. de his, quae vi, metusve causa sunt.

De raptu sermo erit in lib. 5. tit. 17.

Supervacaneum est animadvertere *capita 2. et 4. b. tit.* tum etiam alia plura, quae tam in praecedentibus, quam in his, qui sequuntur, titulis reperiantur, ita concepta, ut adstante consensu, aut copula, ex qua ille praesumitur, adesse matrimonium asseratur, correctae esse per Synodum Tridentinam, iuxta quam praeter consensum solemnitas suo loco exposita requiritur.

TITULUS X.

De Natis ex libero ventre.

Cum ut supra diximus validum sit iure canonico matrimonium inter servos, aut inter liberum, et

ancillam, vel servum, et liberam, quaeritur in hoc tit. cuiusnam conditionem filii sequantur in huiusmodi conditionibus procreati; resolviturque praevale re conditionem matris iuxta receptas regulas quoties agitur de natalibus. Si autem leges patriae, aut receptae consuetudines aliud veſint, servandae sunt, *cap. penult. tit. praeced.*

TITULUS XI.

De Cognatione spiritali.

Inter eos, quibus matrimonium interdicitur, alii ita prohibentur, ut cum nulla omnino persona contrahere valeant, alii à certarum solùm personarum coniunctione excluduntur, quibus proximitatis, aut necessitudinis vinculo sunt uniti.

Horum vinculorum alia vera sunt, alia tantum ex interpretatione talia existimantur. Primi generis est cognatio, vel agnatio ex sanguine: secundi cognatio spiritalis, legalis, et publica honestas, de quibus nunc agitur, et primò de cognatione spiritali, quam postremo loco collocari oporteret.

Verum apud omnes est hoc impedimentum à primis Ecclesiae temporibus inductum fuisse iure positivo ecclesiastico ad illius similitudinem, quod oritur ex cognatione legali: cum enim receptum fuisset, ut prohiberentur nuptiae inter eos, qui, licet sanguine iuncti non sint, tales reputantur fictione iuris, quae efficit, ut pro filiis habeamus extraneos, quos virtute adoptionis in locum filiorum adsciscimus, facillè extensum id fuit ad adoptionem spiritalem, quae consideratur in administratione Sacramentorum Baptismi, et Confirmationis, praesertim in conspectu Sponsorum, seu Fideiussorum, quos hodie patrilinos appellamus. Sed et moris olim fuit apud Christianos, ut patrini eos ve-

rè

rè adoptarent, quos in Baptismo susceperant, si fides habenda eis, quae tradit Procopius initio Historiae arcanae; nam, depingens insanum amorem Antoninae uxoris Belisarii in Theodosium, ait, eum apud Eunonianos natum, receptum lavacro sacro fuisse à Belisario, adoptatumque, *ut veris erat.* Deindè plura extant antiqua testimonia, quae ostendunt quanta fuerit antiquitus susceptoribus, et patrinis suscepti cura, et sollicitudo, quantaque vicissim susceptis erga patrilinos reverentia: unde Nicolaus Papa non dubitavit asserere, hominem ita debere diligere eum, qui ipsum de sacro fonte suscepit, sicut patrem *can. 1. cau. 30. quest. 3.*

Nunc in plures, nunc in pauciores gradus extensa fuit haec prohibitio, ut ostendunt capita huius Tituli, et plurimi Canones apud Gratianum: verum Sinodus Tridentina eam coercuit in *sess. 24. de Ref. matrim. cap. 2.* statuens, ut in posterum unus tantum sive vir, aut mulier, aut ad summum unus, et una baptizandum suscipiant, inter quos, et baptizatum ipsum, atque baptizati patrem, et matrem, necnon inter baptizantem, et baptizatum, huiusque patrem, et matrem, tantum cognatio spiritalis contrahatur. Deinde vult ut ea cognatio, quae oritur ex Confirmatione, confirmantem, et confirmatum, illius patrem, et matrem, ac tenentem non egrediatur; sublati omnibus inter alias personas huius spiritalis cognationis impedimentis.

Facillè patet ex his, pleraque huius tituli capita, in quibus ulterius hoc impedimentum extenditur, nullam iam vim obtinere: neque necessum amplius esse distinguere tres illas cognationis spiritalis species, nimirum paternitatem, comaternitatem, et confraternitatem. Dicebatur paternitas cognatio inter baptizantem, confirmantem, et tenentem cum baptizato, quae etiam hodiè subsistit; eaque distinguebatur in directam, et indirectam: haec autem

lo-

locum amplius non habet, cum diceretur ea, quam contrahebat susceptus cum uxore suscipientis, modo antea fuisse carnaliter cognita. Compaternitas vocabatur cognatio inter patres baptizati naturales ex una parte, et spirituales ex alia, quae aequè hodiè subsistit; sublata autem est eius species indirecta, nimirum, quae protrahebatur ad uxorem compatris antea cognitam, licet ipsa commater non fuisset. Tandem confraternitas erat cognatio spiritualis, quae oriebatur inter baptizatum, aut confirmatum ex una parte, et filios baptizantium, et suscipientium ex alia; eamque penitus substulit Synodus Tridentina praedicto loco.

Coeterùm non omnes dubitationes post Tridentinum hoc decretum extinctae sunt. Quæri primò solet an contrahat impedimentum Procurator, qui mandato alterius aliquem è fonte sacro lavat, ut quotidie contingit; et quidem receptum est, quod mandans solùm contrahat, uti declaravit non semel Congregatio Concilii. Vide, inter alios, Pontium *lib. 7. cap. 40. n. 10.*

Non aequè expeditum est, an supposito quod plures, quàm duo Susceptores sint contra Tridentinae Synodi praescriptum, contrahant hoc impedimentum: Van-Espenius affirmativè respondet cum Barbosa, et Fagnano *Part. 2. tit. 13. n. 18.* quam sententiam amplexatus etiam fuit Basilius Pontius *lib. 7. cap. 39. n. 11.* ubi et refert declarationem Cardinalium: dissentit verò Berardus de *Univ. Iur. Eccl. tom. 3. Dissert. 4. cap. 4.*

Plura etiam alia occurrunt apud Auctores dubia: mihi autem sufficet annotasse praedicta, utpote quae facilius contingunt

TITULUS XII.

De Cognatione legali.

Cum fictione iuris filios adoptatos, loco naturalium constituamus, admittum canonibus fuit impedimentum inter eos, qui hac ratione parentum, et liberorum, fratrum, atque sororum numero sunt, quosque probrosum foret matrimonio iungi: idque non solùm locum habet dum adoptio perfecta, quae adrogatio dicitur, intervenit, sed etiam dum imperfecta, quae adoptio in specie nuncupatur.

Vocatur eorum cognatio legalis, cum à lege inducatur; quoad impedimentum verò distinguendum est; nam quod inter fratres, et sorores huiusmodi consistit, tandùm durat quandiu adoptio ipsa, hæc autem dissoluta cessat, quasi nullum iam vinculum remaneat; coeterùm aliud servatur inter eos, qui parentum, et liberorum numero censentur; inter eos enim, licet rumpatur adoptionis vinculum, durat prohibitio in perpetuum ob sacratum vinculum, quod semel adfuit, quandamque pudoris, et honestatis rationem.

Inter plures filios adoptivos, aut inter parentes adoptivos, et naturales nulla erit cognatio, cum iure non caveatur, et extendenda non sicut impedimenta. Tandem cognatio legalis superveniens neque dirimet matrimonium, neque impediet debiti exactio-
®

TITULUS XIII.

De eo qui cognovit consanguineam Uxoris suae,
vel Sponsae.

Ex eo quod per copulam vir, et uxor fiant una caro, profuit, quod consanguinei viri proximitatem, seu necessitudinem contrahere censeantur cum uxore; et à contra: haec autem necessitudo vocatur affinitas, definiturque *proximitas proveniens ex copula carnali, sive inter extraneos id contingat, sive inter consanguineos; potest enim cognationi verae accedere affinitas.* Omnes ergo consanguinei uxoris affines marito sunt, et mariti consanguinei uxori: Verùm consanguinei uxoris non fiant affines consanguineis mariti, aut ex adverso; quia affinitas non egreditur personas coniugum: et hoc est quod significatur dum vulgo dicitur affinitatem non parere affinitatem.

Distinguebantur olim primus, secundus, et ultiores gradus affinitatis: verbi causa; consanguinei uxoris affines erant marito in primo gradu, seu in primo genere affinitatis: quod si maritus hic defuncta uxore aliam duceret, consanguinei primae uxoris dicebantur affines saecundae in genere secundo; tandem si haec post mortem mariti nubebat, viro eius affines erant illi ipsi in tertio genere. Ceterùm statutum fuit in Concilio Lateran. sub Innocentio III. ut primum tantum genus impedimentum induceret; aut, si mavis, confirmata sunt in eo anteriora decreta, quae secundum, et ulteriora genera affinitatis sustulerant.

Non solum ex copula licita oritur affinitas, sed et extensa fuit ad illicitam; et de hac praecipud agitur in hoc titulo. Si quis ergo consanguineam uxoris suae, aut sponsae cognoverit, distinguendum

est;

est; vel enim cognovit eam ante matrimonium, vel post illud contractum: primo casu dirimitur matrimonium, utpote contractum cum impedimento dirimente, dummodo constet sufficienter de copula, et consanguinitas sit intra gradus prohibitionis contentos. Credendum autem non est dicto ipsius coniugis, neque cuiusque rumori, ne facilius praebeatur occasio dissolutioni iustorum coniugiorum, cap. 3. et 5. b. tit. In secundo casu subsistit matrimonium ob regulam generalem, iuxta quam semel legitime contractum dissolvi nequit, quanvis superveniat impedimentum dirimens: interea tamen qui huic affinitati causam praebet damnatur in eo, quod debitum à coniuge petere ipsi non liceat, solvere autem teneatur.

Ut haec affinitas contracta dicatur necessum omnino est, quod vera copula intercesserit: coeterrum, parum interest spontè mulier ipsi consentiat, aut non; unde ex copula habità cum invita, coacta, aut dormienti non minus oritur.

Quoties matrimonium consummatum non est, placuit oriri impedimentum, quod appellatur publicae honestatis: imò nedum ex matrimonio rato, verum etiam ex sponsalibus de futuro. Quæri hic vulgò solet quandonam oriri dicatur hoc impedimentum ex matrimonio rato, quod deinde declaratum fuerit nullum, aut invalidum: placuitque opinio eorum, qui dicunt illud oriri quoties non declaratur nullum ex defectu consensus, sed ex alia causa, nempe ex defectu formae: ego tamen censeo nullum oriri impedimentum eo casu, ex matrimonio nullo nondum consummato, quocunque ex capite tale declaratum fuerit: adert sane impedimentum ob sponsalia, quae supponenda sunt dum in matrimonio non invenitur defectus consensus, sed tantum formae, aut adest praecedens impedimentum dirimens: quo sensu intelligenda sunt iuris loca,

Tom. II.

Dd

quae

inter quantum
gradum.

Nota.

quae de hoc impedimento loquuntur; consulenda quae simul venit nova disciplina à Concilio Tridentino inducta, atque mox referenda.

Omnia haec impedimenta ad eodem olim producebantur gradus, ad quos illud, quod oriri diximus ex cognatione naturali: coeterum alio iure utimur post Concilium Tridentinum, in quo primum statutum fuit, ut affinitas proveniens ex copula illicita non extenderetur ultra secundum gradum. *Sess. 24. de Reform. matrim. cap. 4.* Deinde in *cap. 3. eiusd. sess.* definitum fuit, ut impedimentum iustitiae publicae honestatis non oriretur ex sponsalibus ex quacunque causa invalidis, abrogata priori disciplina, iuxta quam oriebatur etiam ex eis, dummodo non essent talia ex defectu consensus. Tandem cautum ibidem fuit, ut, quoties procederet ex sponsalibus validis, non excederet primum gradum. Notandum est ne verbum quidem haberi in hoc Decreto de impedimento, quod oritur ex matrimonio rato, non consummato; quamobrem nihil circa illud dici potest innovatum; quod declaratum quoque reliquit S. Pius V. in Constitutione, quae incipit: *Ad Romanum ann. 1568.* Confirmavit idem S. Pontifex in Constitutione *Santissimus* regulas, quas iuxta praedicta Decreta Tridentina exposuimus, tam quoad cognationem spirituales, quam in publicae honestatis impedimento.

Occurrunt in hoc titulo capita, in quibus incestuosus matrimonium omnino interdicitur etiam cum alia persona; quae tamen iam non obtinere animadvertimus, sicuti nec illa omnia, in quibus praefata impedimenta ultra personas in Decretis Tridentinis expressas producuntur.

TITULUS XIV.

De Consanguinitate, et affinitate.

Prima omnium proximitas, et ad cuius exemplum illae inductae sunt, quas hucusque exposuimus, est consanguinitas, seu coniunctio sanguinis, quae inter eos intercedit, qui descendunt ex eodem stipite.

Ea duplex est, recta nempe, et obliqua, seu collateralis; atque haec rursus dividitur in aequalem, et inaequalem. Recta dicitur quae inter illos conspicitur, qui parentum, et liberorum numero sunt, quique appellantur ascendentes, et descendentes. Obliqua, seu collateralis, inter eos intervenit, qui procedunt quidem ab uno communi stipite, sed non ita, ut alter ab altero genitus fuerit, quales sunt fratres, et eorum filii. Aequalis linea dicitur quando hi, de quorum cognatione quaeritur, distant aequaliter à communi stipite, ut duo fratres, aut duorum fratrum filii. Inaequalis appellatur, dum non aequaliter distant à communi stipite, quod accidit in patruo, et consobriño. Deinde sciendum est lineam vocari personarum seriem, quae sunt eiusdem sanguinis, gradum vero singulos harum personarum progressus. Denique appellamus communem stipitem eam personam, à qua reliquae proveniunt, quaeque illarum origo, et caput est.

Magna adest differentia inter ius civile, et canonicum quoad modum computandi gradus; nam ius civile in linea obliqua constituit unum gradum in unaquaque persona; canonicum vero ex duabus unum efficit, considerans generationem, quae non nisi inter duos fit. Sic exempli causa, duo fratres iuxta computationem canonicam in primo gradu sunt, iuxta civilem in secundo. In linea

quae de hoc impedimento loquuntur; consulenda quae simul venit nova disciplina à Concilio Tridentino inducta, atque mox referenda.

Omnia haec impedimenta ad eodem olim producebantur gradus, ad quos illud, quod oriri diximus ex cognatione naturali: coeterum alio iure utimur post Concilium Tridentinum, in quo primum statutum fuit, ut affinitas proveniens ex copula illicita non extenderetur ultra secundum gradum. *Sess. 24. de Reform. matrim. cap. 4.* Deinde in *cap. 3. eiusd. sess.* definitum fuit, ut impedimentum iustitiae publicae honestatis non oriretur ex sponsalibus ex quacunque causa invalidis, abrogata priori disciplina, iuxta quam oriebatur etiam ex eis, dummodo non essent talia ex defectu consensus. Tandem cautum ibidem fuit, ut, quoties procederet ex sponsalibus validis, non excederet primum gradum. Notandum est ne verbum quidem haberi in hoc Decreto de impedimento, quod oritur ex matrimonio rato, non consummato; quamobrem nihil circa illud dici potest innovatum; quod declaratum quoque reliquit S. Pius V. in Constitutione, quae incipit: *Ad Romanum ann. 1568.* Confirmavit idem S. Pontifex in Constitutione *Santissimus* regulas, quas iuxta praedicta Decreta Tridentina exposuimus, tam quoad cognationem spirituales, quam in publicae honestatis impedimento.

Occurrunt in hoc titulo capita, in quibus incestuosus matrimonium omnino interdicitur etiam cum alia persona; quae tamen iam non obtinere animadvertimus, sicuti nec illa omnia, in quibus praefata impedimenta ultra personas in Decretis Tridentinis expressas producuntur.

TITULUS XIV.

De Consanguinitate, et affinitate.

Prima omnium proximitas, et ad cuius exemplum illae inductae sunt, quas hucusque exposuimus, est consanguinitas, seu coniunctio sanguinis, quae inter eos intercedit, qui descendunt ex eodem stipite.

Ea duplex est, recta nempe, et obliqua, seu collateralis; atque haec rursus dividitur in aequalem, et inaequalem. Recta dicitur quae inter illos conspicitur, qui parentum, et liberorum numero sunt, quique appellantur ascendentes, et descendentes. Obliqua, seu collateralis, inter eos intervenit, qui procedunt quidem ab uno communi stipite, sed non ita, ut alter ab altero genitus fuerit, quales sunt fratres, et eorum filii. Aequalis linea dicitur quando hi, de quorum cognatione quaeritur, distant aequaliter à communi stipite, ut duo fratres, aut duorum fratrum filii. Inaequalis appellatur, dum non aequaliter distant à communi stipite, quod accidit in patruo, et consobriño. Deinde sciendum est lineam vocari personarum seriem, quae sunt eiusdem sanguinis, gradum vero singulos harum personarum progressus. Denique appellamus communem stipitem eam personam, à qua reliquae proveniunt, quaeque illarum origo, et caput est.

Magna adest differentia inter ius civile, et canonicum quoad modum computandi gradus; nam ius civile in linea obliqua constituit unum gradum in unaquaque persona; canonicum vero ex duabus unum efficit, considerans generationem, quae non nisi inter duos fit. Sic exempli causa, duo fratres iuxta computationem canonicam in primo gradu sunt, iuxta civilem in secundo. In linea

recta eadem observatur ratio in utroque iure. Itaque, quoties scire quis velit quoniam gradu aliqui sint in linea recta, computare debet personas ipsas, de quibus quaestio est, et deinde illas, quae procedendo inveniuntur usque ad communem stipitem; et quot personas invenerit, tot numerabit gradus, unâ demptâ, nempe communi stipite: *v. c.* filius cum patre in primo gradu est; avus, et nepos in secundo; proavus, et pronepos in tertio; quia nempe, quoties de patre, et filio quaerimus, duas reperimus personas, patrem scilicet, et filium. In linea transversa, aut collateralî distinguendum est aequalis sit ne, an inaequalis: si quaeratur gradus duorum, qui in linea aequali constituti sunt, seu qui aequaliter distant à communi stipite, quotu gradu distant à communi stipite, tanto distant inter se; *v. c.* si quaestio est de duobus fratribus, dicimus eos positos in primo gradu, quia quisque eorum eodem distat à patre. Si agatur de constitutis in linea inaequali, ab eo facienda venit computatio, qui remotior est, et quotu gradu is distat à communi stipite, eodem ipsi distant inter se; *v. c.* si quaeratur de patruo, et consobriño, fieri debet ab hoc computatio ad avum, et eo gradu ipsi different inter se, quo distat consobriño ab avo. Et haec quidem de forma computandi gradus.

Quod ad prohibitionem spectat matrimonii inter consanguineos, duabus vulgò asseritur inniti rationibus; prima, quod adlaborandum sit, ut mutus amor, et concordia magis, magisque foveatur, et propagetur inter homines: iam verò qui sanguine iuncti sunt, nullo alio indigent vinculo ad servandam mutuae hanc charitatem; curandum proinde est, ut per coniugia cum remotis ea contrahatur, qui aliàs dissiti semper à nobis forent. Secunda ratio depromitur ab honestate, et reverentia, praecipueque locus ei est in linea recta. Plura alia vi-

dere licebit apud D. Covarrubiam, D. Thomam, et Bellarminum, apud quos et duae aliae rationes leguntur; prima desumpta ex familiaritate, quae inter consanguineos intercedit, quaeque redderetur suspecta si iniuri inter eos matrimonia possent: secunda verò ex eo, quod moderatus esse debeat usus coniugalis, id autem non ita facile sit sperandum dilectioni, quam coniunctio sanguinis gignit, iungitur amor coniugalis: solidior tamen inter omnes illa est, quam diximus fundatam in eo, quod charitas inter extraneos eâ praecipue viâ sit extendenda, quae vinculum amoris est, et dilectionis, quaeque propterea antiquissima omnium amicitia ab omnibus iudicatur, uti aiebat Musonius.

In linea recta prohibetur matrimonium in infinitum iure naturali. Existimat Berardus inter patrem, et filiam prohiberi quoque iure positivo divino, idque deducit ex illis Adami verbis: *propter hoc relinquet homo patrem, et matrem. Coeterum* Basilii Pontius, diligentissimus equidem investigator, postquam dixit se non reperire firmum aliquod argumentum, quod ostendat coniunctionem patris cum filia, aut matris cum filio iure naturali esse nullam, eum non opponatur ita clarè fini matrimonii; ait dici fortè posse divina aliqua lege potius haec matrimonia prohibita, quam naturali; deinde autem protestatur se nullum invenire vestigium divini huius praeccepti adhuc perseverantis. Non desunt qui asserant in vigesimo, tricesimo, aut ulteriori gradu cessare prohibitionem in hac linea, deficientibus nempe eiusdem rationibus: verùm, cum impossibile sit, quod easus contingat in quo agatur de huiusmodi matrimonio contrahendo, frustra in eo discutendo immoraretur.

In linea transversali aliud antiquitus obtinebat, aliud nunc viget. Primis Ecclesiae saeculis, cum Ecclesia leges Romanas hac in parte sectaretur, per-

permissa fiere matrimonia in secundo gradu, licet non frequenter accideret. Probat Berardus ex D. Ambrosio, et Augustino primum Theodosium Imperatorem haec coniugia improbasse; quare apochrifia habenda sunt monumenta, quae in hanc rem Gratianus refert ex Pontificibus, Fabiano, Calixto, et Julio, quaeque inveniuntur passim citata apud Auctores. Post mortem Theodosii, divisioque Imperio inter eiusdem filios Arcadium, et Honorium, ille in Oriente paternam legem abrogavit, mansit verò in Occidente: deinde autem etiam in Oriente restituta fuit à Sinodo Trullana.

Productum deinde fuit hoc impedimentum usque ad septimum gradum, quod tempore Caroli Magni contigisse putat idem Berardus; verum in Concilio Lateran. sub Innocentio III. restrictum fuit intra quartum gradum, *cap. 3. h. tit.* eaque constitutio mansit etiam post Tridentinum. Ex his patet, eum, qui in linea obliqua inaequali quarto gradu distat à communi stirpe, coniungi illi posse, qui distat quinto, à quo computatio fieri debet iuxta ea, quae tradita sunt, *cap. ult. h. tit.*

Summa omnium, quae dicta sunt, et in quibus facillime Tyrones falli contingit, haec est. Consanguinei in linea recta arcentur à matrimonio in infinitum; qui autem constituti sunt in obliqua, si extra quartum gradum quilibet eorum sit, contrahere possunt. Inter eos, qui affines sunt ex copula licita, aut matrimonio rato, iisdem gradibus concluditur prohibitio: si verò tales sint ex copula illicita, non extenditur ultra secundum. Solum obest matrimonio affinitas primi generis, insuper habità illa, quae secundi, aut tertii est. Impedimentum publicae honestatis non oritur ex sponsalibus quacunquae ex causa invalidis; et quando oritur, non transgreditur primum gradum: illud verò, quod venit ex matrimonio rato, extenditur ad quartum gra-

gradum. Denique impedimentum cognationis legalis semper durat inter eos, qui parentum, et liberorum numero habitii sunt, in coeteris autem tantum solum, quandiu consistit adoptio.

Ex his nullo negotio Tyrones intelligent in quibus immutata hodiè conspiciatur antiqua disciplina, simulque scient, capita omnia Decretalium his regulis contraria nullius iam roboris esse.

TITULUS XV.

De Frigidis, et maleficiatis, et impotentia coeundi.

Parentibus hoc votum esse in contrahendo matrimonio, ut filios procreare valeant, rectè dicitur; singulos enim adloquentes audias illis verbis apud Platonem *gignere debemus, et educare liberos, vitam, seu lampadem, aliis post alios tradendo.* Coeterum hoc non esse de substantia matrimonii facile quilibet agnoscit, cum ea consistat potius in coniunctione animorum, mutuoque adiutorio. Hinc est, quod eorum quoque coniugia consistent, qui procreare nequeunt, aut nolunt: quod in his conspicitur, qui continere ambo volunt, ut orationi liberius vacent; tum etiam in illis, quorum uterque, aut alter impotens est, scienterque nihilominus matrimonio iunguntur, aut in eo permanent, attentà nimirum disciplina, quae vigeat tempore Decretalium; cuius rei illa reddi ratio solet, quod naturalia contractum tolli possint partium conventionem, quavis nequant substantialia.

Impotentia alia temporalis est, alia perpetua; deinde aut absoluta, aut respectiva. Sed et distinguendum est inter eam, quae matrimonio contracto supervenit, eamque, quae praecessit.

Quo-

Quoties impotentia supervenit, quaecunque tandem ea sit, matrimonio non obest, uti diximus de reliquis impedimentis. Aliud quidem suadere videntur nonnulla capita apud Gratianum; verum aut apochrifra sunt, aut continent dispensationem quandam cum recens conversis, quod existimat Berardus accidisse cum Germanis temporibus Gregorii III. in conspectu *can. 13. c. 32. q. 7.* aut commodas satis admittunt interpretationes. Quando impotentia praecessit matrimonium, et perpetua est, sive absoluta sit, sive illi solum coniugi respectiva, dirimit hodie matrimonium. Olim quidem, si tales scienter contraxissent, aut deinde acquiescerent, non prohibebantur manere simul tanquam frater, et soror, ut patet ex *cap. 2. et 4. b. tit.* licet alia esset Ecclesiae Gallicanae consuetudo, quam minimè improbandam censuit Alexander III. Notandum est obiter, ut nonnullorum error vitetur, phrasis huius, in sacris canonibus valde familiaris, non illum esse sensum, ut qui tanquam vir, et uxor vivere nequeunt, aut nolunt, maneant velut frater, et soror, rescisso matrimonio, et relicta tantum cohabitatione civili; sed eam significari tales coniuges filiorum procreationi, aut carnali copulae, ceterisque actibus, qui coniugatis licent, minimè operam daturos; quod facile probari posset pluribus antiquorum patrum testimoniis. Hinc coniugia Eunuchorum sustinebantur, eisque nihil obesse videtur, aut iure naturae, aut ecclesiastico veteri, dummodo ad castè vivendum iungerentur; coeterum Sixtus V. consultus ab Episcopo Novariensi, in hisce Regnis Legato, irritavit huiusmodi coniugia; receptumque generaliter deinceps est, ut iis, quorum uterque, aut alter impotentia perpetua, et insanabili, laborat, minime permittatur matrimonium, etiam ad castè vivendum, contrahere; et si contraxerint, nullum omnino est matrimonium.

No.

Notare hic iuvat, cavendum esse à Berardo de *Univ. iur. ecclesiast. tom. 3. dissertat. 4. cap. 2.* qui dum de praedicto Motu proprio Sixti V. loquitur, fidem sectatur Sanchetii, quanvis eiusdem errorem non amplectatur; paratus tamen in eundem labi, si ulterius in mente illius Pontificis inquirenda processisset: nam ex verbis, quae referuntur à Sanchez, vera colligi nequit Pontificis sententia, ut innotescet integrum motus litteram legenti in Bullario Magno *Tom. 2. pag. 634.* aut saltem apud Basilium Pontium *lib. 7. cap. 67.* qui magis fidelem, atque accuratum se se exhibuit, licet nec ipse tradat integrum textum.

Diximus ista aequè intelligenda de impotentia respectiva, ac de absoluta, si utraque sit perpetua: in eo autem differunt, quod respectivè impotens cum alia contrahere non prohibetur; et, quanvis in secundo matrimonio aptus reddatur primae coniugi, ad eam redire haud potest. Non idem est si impotentiam nusquam adfuisse apparuerit; tunc enim retractari debet sententia, quin dici ullo casu, aut tempore possit, eam in rem iudicatam transiisse; nam in matrimonio illud singulare est quod sententia non transeat in rem iudicatam. Id ut facilius percipiatur notandum est, coniugem, qui, ob impotentiam respectivam matrimonio quoad vinculum soluto, alii copulatur, aptitudinem ad copulam etiam cum priori coniuge sustinendam consequi dupliciter posse; medio nempe, quod etiam in priori coniuge locum habere potuisset licitè, absque vitae periculo, et naturaliter, aut eo quod nusquam in priori matrimonio potuisset verificari: primo casu apparebit Ecclesiam fuisse deceptam, cum non esset perpetua impotentia; quae licitè, naturaliter, et absque vitae periculo tolli potuit proindeque reconciliari debet primum matrimonium: in secundo aliud erit censendum, quantumvis sublato illo impedimento in secundo matrimonio aptus reddatur

Tom. II.

Ee

con-

cōiux etiā primo; verè enim quoad primum matrimonium perpetua erat illa impotentia, quanvis cessasset in secundo ob diversam coniugis naturalem structuram. Observandum ergo cautè in iis casibus est an similis fuerit coniux secundus priori, necnè; quod satis declarat Innocentius III. in *cap. 6. b. tituli*. et aperiri ulterius nonullis exemplis possit, nisi cautè admodum tractandam rem ob iuvenum imbecillitatem censeremus.

Impotentia temporalis non officit matrimonio, quin obsit quod in impuberibus observatur; hi enim potius exciuduntur ob iudicii infirmitatem.

TITULUS XVI.

*De Matrimonio contracto contra interdictum
Eclesiæ.*

Sicuti Poenitentibus interdicebantur coniugia, utpote quibus lacrimæ potius convenirent, et tristitia, ita temporibus ieiuniorum, quæ orationi specialiter destinata sunt, omnibus erant prohibita. Desiit quidem in usu esse Poenitentium disciplina, verum mansit certorum temporum, quæ clausa dicuntur, præfinitio, in quibus inhibita est nuptiarum celebratio; eaque à Concilio Tridentino in *sess. 24. de Ref. matrim. cap. 10.* ita confirmata fuit, ut antiquæ nuptiarum solemnium prohibitiones servari debeant ab Adventu Domini usque in diem Epiphaniæ, et à feria quarta Cinerum usque ad octavam Paschatis inclusivè. Hoc autem non ita intelligendum est, quasi ipse contractus matrimonialis sit prohibitus his temporibus, sed de benedictione solemnâ, coetertisque nuptiarum solemnibus.

Est et præterea interdictum, quod appellatur hominis, dum scilicet Iudex ad tempus nonnullis contrahere prohibet ex causa; veluti si quaeratur

de

de impedimento aliquo: et quidem in hoc casu parendi manet necessitas: si autem contra interdictum contrahatur, illicitè hoc fit, sed valet coniugium nisi appareat deinceps cum impedimento dirimente illud fuisse contractum.

TITULUS XVII.

Qui filii sint legitimi.

Dum de conditione filiorum agitur recepta communiter divisio est, iuxta quam alii legitimi appellantur, alii naturales, alii denique spurii. Legitimi dicuntur qui ex iustis nuptiis geniti sunt naturâ simul, et lege eis suffragium ferente. Naturales vocantur, qui nati extra matrimonium sunt, sed ex coniunctione, quæ non omninò naturâ, et legibus improbatur, hoc est non ita strictè. Spurii dicuntur, qui oriuntur ex coniunctione detestabili, prorsusque damnata.

Nonnunquam accidit, quod filii procedant ex tali coniunctione, quæ quidem matrimonialis non est, in qua tamen nihil sit, quod parentibus imputari queat; in his ergò adiunctis æquum fuit statuere, ut legitimi censeantur. Sic rescribitur in *cap. 2. b. tit.* de illis, qui procreati sunt ex matrimonio contracto in facie Eclesiæ, quod tamen deinde dissolutum est adstantis causa impedimenti, dummodo parentes, aut saltem unus ex eis, bonam fidem habuerit, et nati aut ad minus concepti filii fuerint ante sententiam; ita enim censeo intelligendum. Similes species proponuntur in *cap. 8. 9. et 14.* Si autem filii erasa nimis parentum ignorantia nantur, audiendi non sunt, et huic casui accomodari potest *caput 10.*

Receptum aequè est, ut filii habiti in infidelitate ex eo matrimonio, quod contrahi à fidelibus non

Ee 2 va

valisset ob impedimentum iure Ecclesiastico indoc-
tum, legitimi iudicentur post conversionem paren-
tum, tum quia eo tempore legibus Ecclesiasticis non
tenebantur, tum etiam ne quod apponatur obstacu-
lum conversioni ad fidem, *cap. ult.*

Distinguuntur à praedictis omnibus filii legitima-
ti, qui neque inspecta coniunctione, ex qua orti
sunt, nunquam censi possent iure legitimorum,
funguntur tamen eodem saltem quoad aliquos effec-
tus favore legum, quibus placuit legitimitate illos in
certis adiunctis induere, qui alioqui laborant defez-
tu natalium.

Receptissima apud Romanos erat haec disciplina,
quae ad nos usque pervenit ita exigente favore ma-
trimonii, summissis imperantium iuribus: coete-
rum in usu esse desinere apud nos debuit tertius legi-
timandi modus à Romanis inductus, scilicet per
oblationem Curiae: duobus ergo modis legitimantur
tam legibus Ecclesiasticis, quam Saecularibus filii ab
his extra matrimonium habiti, qui illud contrahere
nullo iure profubebantur, per subsequens matrimo-
nium, et per rescriptum Principis.

Coeterum plus adhuc superest investigandum: nam
primò quaeritur an rescriptum S. Pontificis sufficiat ad
legitimationem: deinde an aliquid amplius requira-
tur in legitimatione per subsequens matrimonium,
quam quod iam innumus: tandem dubitari solet
de utriusque legitimationis effectibus.

Et quidem quod ad primum attinet, extra om-
nem debet esse controversiam, S. Pontificem posse legi-
timare quoad effectus, quibus circumscrip-
ta est potestas sibi à Deo concessa, nimirum spirituales;
minimè verò profuturam eius legitimationem
quoad civiles, qui neutiquam conveniunt potes-
tati Pontificiae. Hinc Innocentius III. in *cap. 13.
h. tit.* liberam sibi vindicat potestatem legitiman-
di quoad utrosque effectus in ditionibus Ecclesiae
etiam

etiam in temporalibus subjectis, in quibus Re-
gia simul àra Pontifex exercet. Sanè id quoque in-
tendere videtur, ut eandem facultatem sibi asserat
extra Pontificiam ditionem in extraordinario aliquo
casu, sicuti indirectam potestatem in temporalia
Regibus subjecta; verum haec opiniones tribuendae
potius sunt Exaratori Rescripti, atque attendenda
venit conditio illorum temporum, in quibus huius-
modi doctrinae invaluerant, parum autem hodie
movent virum per iudicium immunem. (2)

Necessaria ergo est quoad temporalia Princi-
pis legitimitatio, quam nolunt Reges nostri in dam-
num filiorum legitimorum coconverti, aut eorum,
qui legitimati sunt per subsequens matrimonium,
leg. 13. Tauri.

Diximus non aliter procedere legitimationem
per subsequens matrimonium, quam si potuerint
parentes illud liberè contrahere, hoc est, sine ulla
dispensatione, ut dicitur in *leg. 11. Tauri*: suffi-
cit autem probare adfuisse parentibus hanc potes-
tatem tempore conceptionis, natiuitatis, aut me-
dio. Legibus Romanis cautum praeterea erat, ut
mater debet esse concubina à patre domi re-
tenta: verum hoc neque iure Canonico, neque Pa-
trio admissum est. Sed et tantus est favor matri-
moniali, ut legitimeatur filii, eo à parentibus contrac-
to, etiamsi aliud coniugium medium fuerit.

Valde controversum est an filii ita legitimitati
praefertantur in primogeniis coeteris constante ma-
trimonio genitis: quaeruntur quoque plura alia non
inutilia, quae latiore exposcunt tractationem. (R)

3) immanis sum
Spectra, et
puerorum ne-
que.....

TITULUS XVIII.

Qui matrimonium accusare possunt, vel contra illud
testificari.

Frequenter contingit quod post contractum matrimonium quaestio oritur de eiusdem validitate: quaeritur autem in hoc Titulo quinnam hoc casu admittantur illud accusare, aut contra illud testificari. Publicè quidem interest ne sub sanctissimo matrimonii nomine permittantur impudicae, illicitaeque coniunctiones; proinde videbatur cuilibet patere accusationem huiusmodi: nihilominus, cum pravorum hominum malitiis favendum non sit in re praesertim tanti momenti, statutum in primis est rejiciendos eos esse, qui scierunt, potueruntque impedimentum detegere tempore denunciationum, *cap. 6.* Deinde cum satis commendari Iudicibus nequeat accurata in scrutaandis testium, et accusatorum qualitatibus diligentia, repellere eos debent, quos non veritatis, iustitiaeque amore moveri sentiant, ut rescribitur in *cap. 5.* de iis, qui latri causa accusant, aut testificantur. In *cap. 2.* respondet S. Pontifex depositiones in scriptis ab absentibus factas non sufficere ad plenam probationem: admittuntur autem testificationes parentum, et cognatorum, dum quaeritur de gradu propinquitatis, cum magis conscii esse debeant familiae iurium, *cap. 3.*

Non solum autem in testium, et accusatorum qualitatibus dijudicandis cautus admodum debet esse Iudex, sed et in admittendis Obstericis, et Medicorum testimoniis quoad impotentiae qualitatem; vix enim credi potest quàm fallacibus septicè innitantur signis, et conjecturis.

TITULUS XIX.

De Divortiis.

In controversiis, quae oriri solent post coniugium contractum, quaeri potest de ipso matrimoniali vinculo, vel solum de coniugum separatione, aut quod thorum tantùm, aut quoad thorum simul, et cohabitationem.

Quod ad vinculum attinet nulli dubia est eius indissolubilitas iuxta illud: *Quod Deus coniunxit, homo non sepatet*: ita ut nusquam venire casus valeat, quo dissolvatur, exceptis infidelium coniugiis, et ingressu in Religionem in matrimonio rato iuxta formam expositam in *lib. 3.*

Permissit quidem divortium Iudaëis Moyses ob duritiam cordis eorum, ne scilicet in homicidia, aliaque crimina ruerent. Apud Graecos etiam, et Romanos illud in usu fuisse scimus, postremis praecipue temporibus: quando enim pristinae morum honestatem Respublica fovit, turpissimam censuerunt Romani uxores deserendi licentiam, quantumvis lumine fidei destituti: doceat nos Historici, primum exemplar anno Romae 521. contigisse; et quantumvis compertum Civibus esset, Carvilium Rugam, qui primus id sibi licere credidit ob uxoris sterilitatem, non libidine, sed Patriae amore coactum (nam coniugem adamabat enixè, se verò iuramento obstringi existimabat, quod; urgentibus Consulibus, omnes praestiterant, ducendi uxores ad comparandam Reipublicae prolem) honestati parùm consonum censuerunt. Sed nec in Ecclesia Christi desuerunt, qui ex pravo intellectu verborum Domini apud Matthaeum deducerent dissolvi matrimonii vinculum propter adulterium: verùm Ecclesia, praesertim Latina, semper docuit contrarium, ita ut neque coniux

innocens valeat vivente coniuge ad secunda vota transire, uti definitum est etiam Sinodus Tridentina in sess. 24. de Ref. matrim. can. 7. his verbis: *Si quis dixerit Ecclesiam errare cum docuit, et docet iuxta Evangelicam, et Apostolicam doctrinam, propter adulterium alterius coniugum matrimonii vinculum non posse dissolvi; et utrumque, vel etiam innocentem, qui causam adulterio non dedit, non posse, altero coniuge vivente, aliud matrimonium contrahere, moecharique cum, qui, dimissa adultera, aliam duxerit, et eam, quas dimisso adultero, alii nupserit; anathema sit.*

Longè diversa species est, dum declaratur nusquam constituisse matrimonium, utpote contractum adstante impedimento dirimente.

Separatio quoad thorum, vel quoad thorum simul, et cohabitationem fieri nequit privata coniugum auctoritate, praesertim si agatur de dissociatione perpetua, cap. 3. et 4. b. tit. et Constitutione Ad competendum Sixti V. coeterum eam ab Ecclesia ob iustam causam decerni posse non dubitatur. Praecipua ea est, quae desumitur ab adulterio patratò ab alterutro coniugum iuxta illud Christi Domini apud Matthaeum: *Qui dimiserit uxorem nisi ob fornicationem, et aliam duxerit, moechatur, cui adjunguntur quoque aliae, in quibus discutiendis longuina foret immorari. Illud sanè adnotandum est, in singulis Dioecibus designandos esse matrimoniorum Defensores ex Constitutione Benedicti XIV. quae incipit: *Dei miseratione, anni 1741.* Coetera, quae in hoc Titulo continentur, exposita superius variis in locis sunt, praecipuè verò lib. 3. tit. de Conversione Infidelium.*

TITULUS XX.

De Donationibus inter virum, et uxorem, et de dote post divortium restituenda.

Præmittendum est dotem appellari eam quantitatem, quae tradi viro solet ab uxore, vel eius nomine ad sustinenda matrimonii onera; dotalitium verò in cap. 4. id dicitur, quod vicissim conferre vir solet, tum in securitatem dotis, tum in solatium, alimoniamque uxoris mortuo marito; quodque appellatur inter nos donatio propter nuptias. Quoties ergo aut nullum declaratur matrimonium, aut fertur divortii sententia, restituenda est uxori dos, nisi ob patratum ab ea adulterium separatio fiat; tunc enim, sive civiliter cum ea actum fuerit, sive criminaliter, amittit dotem, et donationes, quae factae ipsi fuerint contemplatione coniugii, ceduntque lucro mariti.

Quod ad donationes inter virum, et uxorem pertinet, receptum omni iure est, eas non licere constante matrimonio, ne coniuges invicem bonis omnibus sese spolient, neve videatur venalis conjugalis affectus; exceptis illis, quae à viro senex, aut ignobili sunt uxori iuveni, in remunerationem inventus, aut nobilitatis, quas valere receptum tradit D. Covarrubias, tom. 2. part. 2. cap. 3. §. 3. Deinde confirmantur illae donationes morte donatoris, qui expressè, aut tacitè, non revocaverit.

TITULUS XXI.

De Secundis nuptiis.

Secundas, aut ulteriores nuptias post-obitum priorum coniugum nusquam prohibuit Ecclesia; infirmitate. Ton. II. Ff res

res autem iudicavit eos, qui ita contraherent, tunde et imposita illis quandoque fuit publica poenitentia, ut alibi monimus, et reperiuntur in Corpore Iuris severiores nonnullae formulae, quibus damnatae à Patribus illae videntur omnino, quaeque proinde fallere Tyrones possent, si prae oculis non haberent, canones, in quibus inveniuntur, ad illa tempora esse referendos, in quibus oportebat licentiam matrimonia iterandi coercere, cum plures ad secundum transirent vivente prima coniuge, damnatam hanc coniunctionem cum secundis, de quibus loquimur, nuptiis confundentes. Sed nemini licet rumore solum, aut incerta fama de morte absentis coniugis, ad aliud conjugium transire: sin autem contingat, ut notitia obitus, quae certa credebatur, aliquando fallat, redire compellitur coniux ad primum matrimonium, *cap. 2. h. tit.* quoties verò contracto secundo conjugio dubitatio emergit de morte primi coniugis, non statim illud disociandum est, sed observanda veniunt interim quae praescribuntur *eod. cap.*

Statuitur in *cap. 1. et 3.* secundas nuptias non esse benedicendas; quod quidem intelligendum non est de prima illa benedictione coniugis omnibus communi, quam etiam contendunt nonnulli formam esse Sacramenti, sed de alia rituali. Haec constitutio Ecclesiae ex eo videtur provenire quod, ut supra innuimus, semper ex iudicio Ecclesiae adsit aliqua imperfectio in secundis nuptiis sive ob defectum significationis, sive quia exhibent signum aliud quod incontinentiae: unde acriora nonnulla dicta apud Patres legimus contra iterata conjugia, praecipue illis temporibus, in quibus non pauci post divortium cum alii contrahere intendebant, congruumque proinde erat etiam à licitis secundis nuptiis fideles avetere.

Parochus adversus praefata benedicens punitur in

in *cap. 1.* suspensione ab officio, et beneficio, reservata Sedi Apostolicae absolutione; hoc tamen non servari, sed ab arbitrio pendere Episcopi observat Giraldi, qui simul notat receptum ita in praxi esse ex *Extravaganti quadam Ioannis XXIII.* quae, licet in nulla Collectione inveniatur, refertur à D. Covarrubia.

Sublatæ iure Canonum sunt poenae inflictae à civili in mulierem nubentem intra annum luctus observandae autem sunt leges illae omnes, quae non tam poenam adversus tales mulieres continent, quam filiorum, qui ex primo conjugio habiti sunt, commodum, et securitatem, quales sunt apud nos, quae eorum tutelam, et curam matri auferunt, et quae statuunt, ut reservare debeant filis primi matrimonii bona ex eo quaesita. Sed et montendae semper mulieres ne ad secunda vota currant festinanter, cum non levia ex eo oriuntur incommoda.

Neminem existimo turbabit *canon 5.* Concilii Tolletani XIII. in Regni utilitatem editus suadente Rege Ervigio, qui Concilio aderat, ne, si Regum, ac Principum nostrorum uxores viduatae faciliè ad secunda vota transirent, extraneus aliquis Princeps in Regni possessionem induceretur maximo Regni ipsius, imò et nonnunquam filiorum primi matrimonii detrimento.

FINIS LIBRI QUARTI

228

LIBER QUINTUS.

LIBER QUINTUS.

TITULUS PRIMUS.

De Accusationibus, inquisitionibus et denunciationibus.

E forma in causarum civilium cognitione servanda actum est in *lib. 2.* in praesenti quaestio est de criminibus, eorumque coercendorum ratione. Et quidem quaeritur in primis quantum ratione crimina in iudicium deferantur; agitur deinde de variis criminum speciebus; denique de poenis, quibus puniuntur, diversisque gradibus coercionum.

Forma deferendi crimina in iudicium varia fuit pro temporum varietate; et quidem primis Ecclesiae temporibus simplicissima, ut apparet ex Actis Conciliorum; quanvis etiam tunc observarentur accuratè illa omnia, sine quibus, aut damnatus quis dici posset absque debita defensione, aut non satis fuisse perpensas accusatorum, atque testium qualitates. Citabatur ergo pluries accusatus, ut se defen-

UNIVERSIDAD

UNIVERSITATIS NOMINA

federet; instrumenta etiam ipsi exhibebantur; ut, si quid adversus ea, vel in personas accusatorum, aut testium, objiciendum haberet, statim opponeret: contumaces graviter plectebantur; denique calumniatores talioni suberant.

Immutata nonnihil fuit pristina disciplina temporibus Iustiniani; deinde verò plurima adiuncta, sicuti in Tribunalibus Saecularibus, ita et in Ecclesiasticis novam iudiciorum formam induxerunt, donec tandem recepta, firmataque fuit post saeculum duodecimum quae in Decretalibus conspicitur, quamque in plurimis haustam fatentur eruditi ex falsis Isidori Mercatoris monumentis.

Iure Decretalium quatuor agnoscuntur modi crimina in iudicium deferendi, accusatio scilicet, exceptio, denunciatio, et inquisitio, singulisque singulae statutae sunt leges, ut patet in *cap. 16. b. tit.* in quo mentio fit trium priorum.

Antiquissimus modus est accusatio, in eo fundamentum habens, quod publicè intersit leges cuiusque Societatis servari; quoties autem violantur, cuilibet liceat ex iis, qui Societatis membra sunt, personam Reipublicae, aut Societatis laesae, assumere, eiusdemque iura persequi: nè tamen praetextu boni publici improbis via pateat calumniandi, receptum est, ut accusator nomen suum inscribere debeat, talionique subiaceat, si accusatus innocens probetur; id est, ut se obliget eandem poenam subire, si non probaverit objectum crimem, quam pati deberet reus eo probato.

Statutum eadem ratione fuit, ut ii omnes, quorum non omninò probatae qualitates sunt, repellantur ab accusando, inter quos recensentur excommunicati, qui, licet in radice iura Societatis retineant, eorumdem verò exercitio privati sunt, publici concubinarij, inimici, eorumque domestici, *cap. 7. et 3. 20. b. tit.*

hoc vero factum quomodo laborant de decretalibus...

R

Cle-

30 Clerici accusari nequeunt à Laicis, neque Clerici licet Episcopos suos accusare; quorum utrumque tribuendum est figentis Mercatoris, cum veteri disciplinae non conveniat, ait Berardus: admittuntur nihilominus in *cap. 11. Monachi* suos Abbates accusantes, eisque utpote nihil proprium habere valentibus, assignari iubentur necessaria de bonis Monasterii.

Correcta deinde fuit paulatim disciplina circa accusationem Laicorum in Clericos, uti etiam circa propositam à Clericis in Episcopos. Primum apparet in nonnullis Rescriptis Innocentii III. aliorumque Pontificum, qui fuerunt post Alexandrum III. praecipue in *cap. 17. de Iudiciis*. Ad secundum quod attinet plurima forent adnotanda, sufficere autem dicere receptas fuisse posterioribus saeculis Clericorum accusationes in Episcopos, sicuti primis temporibus observabatur, immutatam verò formam de criminibus eorum cognoscendi, dum traditi coepit deferri ea debere ad Romanam Sedem, ut continetur in *cap. 15. b. tit. et definitum* fuit in Sinodo Trid. *sess. 13. de Ref. cap. 8.* Adjectum insuper fuit Episcopos citandos personaliter non esse nisi ob crimen depositione, aut privatione dignum, *cap. 6. ead. sess.* et ad hunc finem erexit Sixtus V. Congregationem Cardinalium super consultationibus Episcoporum. Quantum haec distent à pristina disciplina facile intelliget quilibet ex Canonibus Nicaenis, et Sardicenis: sive epim appellationem ad Romanam Sedem concedant, sive recognitionem, aut revisionem, illud pro comperto omnibus est, tum ex his, tum ex aliis plurimis Canonibus, primam cognitionem criminum, ab Episcopis patrorum, ad Concilia Provincialia pertinuisse, etsi venirent deponendi. Eandem fuisse Hispanae Ecclesiae disciplinam adeò conspicuè patet in nostris Conciliis, ut necessarium non sit in eo probando immorari: nota satis inter alia sunt exempla

Mar-

Martialis, et Basilidis, item Sisberti Toletani, et Potamii.

Adduci vulgò solent, ut contrarium probetur, plures canones inserti à Gratiano, praecipue in *can. 2. quaest. 3. sui Decreti*: coeterum nonnulli eorum à Mercatore conficti sunt, alii autem tribuendi singularibus adiunctis, quae inquit Berardus in *Commentar. In ius eccl. univ. tom. 4. Dissert. 4. cap. 3.* Admittenda igitur non est illorum sententia, qui asserunt à saeculo Ecclesiae secundo causas criminales Episcoporum à Summo Pontifice cognosci, aut saltem definiri debuisse, ita ut Comprovinciales, et Metropolitanis, audire eas possent, sed non definire.

Notandum etiam est praedictas Concilii Tridentini, et Sixti V. sanctiones quoad causas criminales Episcoporum nusquam, ni fallor, locum apud nos ita habituras, ut earum vigore Episcopi Romae personaliter comparere compellantur, id enim merito impediret protectio Regia, gravissimis, eisque notissimis, rationibus suffulta: quod et generaliter contingeret quotiescunque de Reo qualibet ex causa à Regno extrahendo ageretur, uti non semel iam accidit.

Alia etiam plura statuta invenimus circa accusationes, veluti quod liceret accusatori recedere absque poena ante inscriptionem, quanvis deinde accusare volens non admitteretur, *cap. 14.* Sed et poterat accusatus crimen accusatori obicere, ob quod debèret ab accusando repelli.

Verum in usu esse desijt accusatio, simulque exceptio, quae illam sequebatur; exceptis Promotoribus auctoritate publica constitutis, quibus et nunc licet. Coeteris manet denunciationis via, simulque petere civiliiter possunt quod sua interest.

In Tribunalibus Saecularibus frequentatur accusatio; coeterum in desuetudinem abiit nomen inscriptio, quae antiquitus necessaria erat omnino.

De-

Denunciatio in eo praecipue difert ab accusatione, quod denunciatio inscribere nec olim cogere, quavis extra ordinem graviter puniretur, si calumniandi animo denunciasset probaretur. Postulante Reo adigendus est denunciatio secretò in Curia nomen suum inscribere, licet causam graviter non cogatur, ut, si deinde appareat malitia, puniatur: praecipue autem Promotores Fiscales hac cautela utantur expediat maxime, quoties accusationem intendere denunciatione alicuius moventur, ne nimia credulitate decepti, calumniantium hominum malitiis inserviant: unde et nonnullarum Dioecesium Constitutionibus Sinodalibus expressè id cautum invenitur.

Denuntiationem sequitur inquisitio, in qua Iudex ex officio procedit, perinde ac si ab inquisitione sola iudicium inciperet.

Sunt praeterea aliae species inquisitionis, veluti cum Iudex rumore patrato criminis motus inquirat, aut dum generale peragat inquisitionem. Olim fieri non poterat inquisitio specialis, nisi contra infamatum; quod et in huius tituli capitibus exprimitur: verum hodie generali consuetudine receptum est, ut, quoties de patrato crimine constat, inquirat Iudex etiam ex conjecturis levissimis.

Inquisitio generalis, seu, ut proprie loquar, generalissima, quando nempe non de criminis certi ductore inquirendo agitur, fieri prohibetur iure Regio, praeterquam ex Principis mandato specialis, *Nov. Recop. lib. 8. tit. 1. leg. 3. et 4.*

Et haec quidem generalia hoc loco sufficienter, quibus plura deinceps erunt adiungenda.

TITULUS II.

De Calumniatoribus.

Andreas Vallensis, alique, postquam asserunt, eum dici calumniatorem, qui falsum crimen scierit, et dolo malo intendit, addunt talem praesumi accusatorem, eo ipso, quod crimen intentatum non probavit; adducuntque in suae doctrinae probationem *caput 2. b. tit.* ex quo nihilominus deduci id nequam potest. Proponitur in eo species Clerici, qui de suo Episcopo excessus varios nunciaverat; eumque nullum probasset, Episcopum S. Pontifex absolvit, Clericum verò ab officio, et beneficio suspendi voluit, donec canonicè suam innocentiam purgaret, ut ceteri simili poena perterriti ad infamiam suorum Praelatorum facile non prosilierent. In his nemo non agnoscat singularia adiuncta, ex quibus desumi nequeat regula generalis. Imperatores Valentinianus, et Valens ita aiebant in *leg. 3. C. b. tit.* *Qui non probasse crimen, quod intendit, pronunciat, si calumniae non damnetur, detrimentum existimationis non paritur; non enim si Reus absolutus est, ex eo solo etiam accusator, qui potest iustam habuisse veniendi ad crimen rationem, calumniator credendus est.* His congruit Imperatorum Honorii, et Theodosii sententia, quae paucis rem explicat, dum aiunt in *leg. 10. eod.* *Quisquis crimen intendit, non impunitam fore noverit licentiam mentiendi, cum calumniantes ad vindictam poscat similitudo supplicii.*

Variis poenis coerciti semper fuerunt calumniatores; verum quae exprimentur in *cap. 1. et 2. b. tit.* in usu non sunt, cum nec verberentur ideo Clerici, nec frequentetur canonica purgatio, de qua inferius. Equis verò satis acerbas inveniat poenas ad pestem hanc à societate eliminandam, et evellendam.

dam? Sed fusius in *tit. de Maledictis*.

Extant Constitutiones S. Pii V. et Gregorii XIII. in calumniatores: et Benedictus XIV. reservavit S. Pontifici absolutionem accusantis de sollicitatione innocentes Confessarios, aut ab aliis id fieri curantis, etiamsi retractatio sequatur in Constitutione *Sacramentum Poenitentiae §. et quoniam*.

TITULUS III.

De Simonia.

Post traditas diversas rationes crimina in iudicium deferendi, recenset Compilerator varias eorum species: hae verò tunc facilius percipiuntur, cum generales quaedam regulae fuerint praemissae.

Et quidem in primis notanda accuratè venit differentia inter delictum, et crimen, quae elegantissimè exposita fuit à Berardo *De Univ. Iur. ecclesiast. tom. 4. dissert. 1. cap. 1.* Delictum, sive peccatum, dicitur quodcumque factum, dictum, vel concupitum contra legem aeternam Dei, sive expressam, sive tacitam: nemo autem non videt non quenlibet ita delinquentem statim in iudicium ferri posse, aut poenis, quae legibus publicis stabilitae sunt, puniri: primò namque certum est peccata, quae in opus externum non exierunt, iudiciorum ecclesiasticorum, aut saecularium, objectum neutiquam esse: tunc inter peccatorem, et Deum res manet, qui iustus vindex est in tempore oportuno: deinde non quaecumque legum divinarum infractio ita gravis est, ut oporteat eam poenis publicis coerceri: quis enim adeo iustus, ut non pluries legum divinarum infractor existat? atque huc tendit quod aiebat praeclarum Hispaniae iubar Isidorus Hispalensis *lib. 2. Sentent. cap. 18. Multi vi-*
tam

tam sine crimine habere possunt, sine peccato non possunt.

Sed longe diverso sensu crimen desomitur; nam hoc nomine nuncupatur factum externum, quod legibus prohibuitur est, poenisque damnatum; sive certis, sive ab arbitrio Iudicis pendentibus; de eoque solum agitur hoc in loco.

Non omnia crimina eiusdem naturae, et qualitatis sunt: vulgò ita distinguuntur, ut dicatur alia esse, quae directò contra Deum committuntur, alia verò contra res Deo sacras: deinde alia singularia Clericis sunt, alia his, et Laicis communia: item quaedam levia, quaedam gravia, iuxta personarum, eorumque qualitatem: tandem alia ordinaria, in quibus scilicet certa poena specialiter praefinita est, alia extraordinaria, in quibus ea pendet à Iudicis arbitrio.

Simonia, de qua in hoc titulo sermo est, recensetur inter crimina in res Deo sacras admissa. Et quidem latissimè patet eius materia, cuius ut saltem generales regulae facilius percipiuntur, primùm tradetur quid sit simonia, eiusque variae species; deinde quaenam poenae adversus simoniacos sint stabilitae.

Definitur vulgò simonia studiosa voluntas emendi, vendendique res sacras, aut religiosas, vel sacris, aut religiosis cohaerentes. Quantumvis enim simoniaca turpitudine in res tantùm temporales, aut profanas, non cadat, si tamen annexae inseparabiliter sint spiritualibus, nequit altero vendito aliud invenditum reuolare. Annexae spiritualibus res dicuntur tripliciter, scilicet antecedenter dum ad spirituales referuntur, concomitanter, aut consequenter.

Nomen desumpsit crimen hoc à Simone Mago, qui eo temeritatis devenit tempore Apostolorum, ut ab eis Spiritus S. gratiam, quae tunc per signa visibilia apparebat, emerere conatus fuerit.

Triplex turpitudine reperiri vulgò creditur in simo-

monia: prima in eo consistit quod res spirituales, quarum infinita est aestimatio, temporalibus acquiparentur: secunda in eo est, quod simoniacus credit versari se posse in rebus sacris, sicut in profanis: tandem tertia ex eo desumitur, quod qui spiritualia pro temporalibus tradit, dominum agat spiritualium, quarum solum est dispensator, qui quod gratis accepit, gratis dare tenetur. Hinc provenit quod alia simonia aliis atrocior sit, cum in quibusdam speciebus praedictae omnes turpitudines inveniantur, in aliis una, aut altera.

Apparet ex definitione materiam simoniae non solum in rebus ipsis sacris, aut spiritualibus consistere, verum et in temporalibus, quae eisdem annexae sunt, quales sunt Monastica professio, Praebendae, sepulturae, ius Patronatus, et aliae huiusmodi. Quod ad rem, quae pro spirituali traditur attinet, verum est simoniam proprie non adesse nisi spiritualis tradatur pro temporali; coeterum, etsi spiritualis pro spirituali detur, turpissima exercetur mercatura, et ita se quis gerit in spiritualibus quasi forent temporalia; quapropter simoniaca reputatur et haec commutatio, nisi auctoritas legitima interveniat. Accedit quoque quod, dum permittentes rem spirituales pro alia spirituali fugiunt Superioris legitimi interventum, praesumenda sit palliata aliqua simoniaca turpitudine; ea autem cum facile deprehendi nequeat ob simoniacorum calliditatem, congruum fuit stabilire, permutationes omnes absque legitimi Superioris auctoritate factas censeri debere simoniacas, licet fortitales revera non sint. Hinc nonnulli praeter simoniam veram iure naturali, et divino prohibitam, statuunt aliam iuris positivi humani tantum, quam aequè vocant *quasi simoniam*, seu simoniam, quatenus prohibitam; quod tamen ego non facile admitterem, ex eo quod praedictae pactiones reprobentur tanquam verè simoniacae praesump-

ti-

tivè, licet probari earundem vitium nequeat ob varias ita paciscentium artes, et calliditates. Sed neque refert rem spiritualem quis adipiscatur media temporali pretio aestimabili, vel obsequium eo animo gerat, aut denique Potentiorum, vel Amicorum commendationibus eam adquirat: et hoc est quod vulgò traditur, triplex nempe esse munus, quod simoniam constituit, à manu scilicet, à lingua, et ab obsequio.

Dividitur simonia in realem, mentalem, et confidentialem. Realis dicitur quoties spiritualia administrans non aliter hoc munus gerit, quam si temporalia quaedam, minimè debita, ipsi praestentur; et hoc vel expressè fit, vel tacitè. Mentalis est dum qui spiritualia administrat iure quidem percipit aliquid temporale, interea tamen ea mente, eoque fine, administrat; veluti si ideo concionetur ut stipendia percipiat. Confidentialis appellatur dum alicui beneficium in eum finem confertur, ut post tempus aliquod alterius gratia illud resignet, et quidem vel expressè, vel tacitè, fide de hoc accepta.

Simoniam omni iure esse reprobam receptum generaliter est; disputant nihilominus Canonistae an detur aliqua eius species, quae iuri solum ecclesiastico adversetur, ut supra innuimus.

Aprimè agnoscens Ecclesia quam gravia oriantur mala ex simoniacis conventionibus, plura singularia admisit in odium simoniacorum, uti apparet in *cap. 3. et 7. b. tit.* in quibus traditur, quoslibet criminosos admitti in huiusce turpitudinis accusatio-
nem; in quo tamen cautè se debet gerere Iudex, ne innocentes pravorum hominum malitià dampnentur, prae oculis habens haec, aliisque huiusmodi, stabiliiri debuisse quando haec labes plurimorum animos infecisse visa est, et litterarum, et disciplinae ecclesiasticae studia miserimè languescerant. Sed et optanda foret generaliter illius regulae abolitio, in
quam

quam in gravissimis criminibus testes, vel accusatores illi admittuntur, qui rejiciuntur in minoribus.

Nb.

Quò graviora crimina fuerint, clariores, certioresque recta ratio exigit probationes; nam gravissimis criminibus gravissimae respondent poenae, ex hisque metienda injuria est, si innocens quis damnetur. Excluduntur, dum agitur de criminibus non ita atrocibus, nonnulli ab accusando, aut testificando, ex eo quod eorum fides integra non sit, quodque certus per eam reddi nequeat iudex de veritate; vereri ergo potius debet eorum testimonium si quaestio sit de crimine, ob quod imponendae videant poenae gravissimae.

Cam radix simoniae in avaritia sita sit, mirum quot pallia excogitaverint, et excogitent quotidie homines turpi lucro inbiantes; his omnibus occurrere studuit semper Ecclesia, indeque est quod plurimae in dies emanaverint sanctiones, quas videre quis poterit apud illos, quibus consultò rem hanc tractare contigit: ex eis simul discet varias simoniaco- rum artes, et calliditates.

Poenae stabilitae in eos aliae, atque aliae sunt pro diversa cuiusque criminis specie. Generaliter asseri potest simoniacos incurrere excommunicatio- nem; eique adiunge suspensionem, si agatur de simonia in collatione, aut receptione Ordinum commissa. In simoniacos confidentiales peculiares praetera poenas statuerunt Sum. Pontifices Pius IV, et S. Pius V. Propterea dum casus occurrit, consulendae erunt Pontificiae Constitutiones et Conciliares Sanctiones.

TITULUS IV.

*Ne Praelati vires suas, vel Ecclesias sub annuo cen-
su concedant.*

Hic Titulus pars est, et sequela precedentis. Prae- scribitur in eo iurisdictionem ecclesiasticam sub annuo censu concedi non debere; quod etiam statuit Concilium Trident. in *ses. 25. de Reform. cap. 11.* Aequè stabilitur de regimine, et administratione Ecclesiarum in *cap. 3. b. tit.* Aliud est de fructibus Ecclesiarum, aut Beneficiorum, de quibus sermo est in *cap. ult. coeterum habenda prae oculis sunt quae diximus in lib. 3. tit. de Locat. et Conduct. de Consti- titut. Pauli II. et Benedicti XIV.*

TITULUS V.

*De Magistris, et ne aliquid exigatur pro licen-
tia docendi.*

Praecipitur in hoc Titulo, ut in unaquaque Ecclesia Cathedrali constituatur Magister, qui eiusdem Clericos, et Scholares pauperes, doceat. Deinde in- iungitur quod Magistro huiusmodi tribuatur compe- tens beneficium, quo sustentari commodè valeat. Prohibetur tandem, ut quidquam exigatur pro licentia docendi, ne quidem praetextu consuetudi- nis, *cap. 2. et 3.* His constitutionibus occasionem praebuisse tradit Antonius Augustinus Cancellarium quendam Parisiensem, qui exigere consueverat ar- genteam unam marcam ab his, qui publicè docere vellent.

Innocentius III. praedictae Alexandri III. consti-
tu-

tutioni robur addidit, statuens in *cap. 4.* ut non solum in Cathedrali, sed in qualibet alia Ecclesia, cuius reditus ferre id onus possent, constitueretur Grammaticae Magister. Voluit quoque, ut in Metropolitana Ecclesia stabiliretur Magister Theologiae, assignatis Praebendae alicuius fructibus, quin tamen ideo Canonicus fieret.

Confirmata haec sunt ab Honorio III. in *cap. ult.* illo insuper addito, quod tam docentes, quam studentes predicta formâ in Theologica facultate per quinque annos de Apostolicae Sedis licentia, integrè percipiant fructus Praebendarum, et Beneficiorum suorum: id autem confirmavit deinde Sinodus Tridentina, et intelligendum nequè est de illis, qui edocent ius Canonicum, aut Civile; item de iis, qui huic student, ut sacris canonibus addiscendis sibi viam parent. Coeterùm animadvertendum est hoc indulto studentes non frui, nisi literis vacent cum consensu singulorum Ordinariorum, in quorum Diocesis habuerint beneficia ex Constitutione, *Sanctissimus* Pii IV. edita die 24. Novembris anni 1564. Deinde notandum iuxta responsa Congregationis Concilii illud non prodesse iis, qui vigesimum quintum aetatis annum attigerunt: sed et curare debent Episcopi, ut eos monet Cardinalis à Petra, ut licentia huiusmodi non nisi illis indulgeatur, qui bonam spem proficiendi in scientiis praebent, cum mens Ecclesiae ea sit, ut eisdem instructi uberiores deinceps fructus Ecclesiae ipsi reddant, non ut studentibus obtentu divagandi occasio praebetur. Innocentius XII. in Constitut. *Sanctissimus* anni 1693. quoad Canonicos, et Beneficiatos Urbis Romae indultum hoc ita restrinxit, ut triennii spatium tantum, et non nisi minoribus viginti quinque annis faveret. Adjicere his omnibus iuvat Concilii Viennensis sanctionem, in qua praecipitur, ut in Universitatibus, Salmanticensi, Parisiensi, Oxoniensi, et Bo-

noniensi, atque ubicunq; Romanam Curiam residere contigerit, constituantur cum competenti dote Magistri Linguarum Hebraicae, Arabicae, et Chaldaeae, *Clement. 1. b. tit.* Vix necessum est adnotare nullam apud nos vim esse huiusmodi Sedis Apostolicae sanctionibus, utpote de rebus, quae à Regia Potestate unicè pendent.

Relatas superius Constitutiones renovavit, et ad certam formam reduxit Tridentina Sinodus in *sess. 5. de Ref. cap. 1.*

TITULUS VI.

De Iudaeis, Saracenis, et eorum servis.

Directè contra Deum peccare illi praecipuè dicuntur qui Christi fidem penitus aversantur; in hoc autem numero recensentur Iudaei, Saraceni, Haeretici, Apostatae, et qui praedictis proximè accedunt, Schismatici; de quibus omnibus nunc agitur, et quidem in praesenti Titulo de Iudaeis, et Saracenis.

Notum omnibus est Iudaeos eos esse, qui vetus Testamentum adhuc retinent, promissi Messiae adventum expectantes. Saracenorum nomine significantur omnes, qui Idolorum superstitioni dediti sunt, et verum Deum ignorant; qui etiam vocantur Agarenii, et Gentiles, quasi ex diversis Gentibus illis coniuncti, qui originem ducebant ab Agar ancilla Sarae, et distinguebantur ab Haebreis, qui denominati sunt ab Heber. Dicuntur iidem Pagani à quarto, aut quinto Ecclesiae saeculo, in quo ejecti è Civitatibus ab Imperatoribus Christianis, Pagos habitare coacti fuere. Plerosque à saeculo septimo impii, absurdâque Mahomae sectâ deceptos videmus.

Ad coerendam Iudaeorum petulantiam variae pro diversitate temporum editae sunt leges, tum à

Sum. Pontificibus, tum à Principibus Saecularibus. Nonnullae recensentur in hoc Titulo; plures extant in Corpore Iuris Patril, in quibus recensendis immorari supervacaneum foret: novae etiam in dies prodeunt in illis Regnis, in quibus, et degere, et Sinagogas habere ipsis licet.

Quo tempore Christianorum acies in ea loca profectae sunt sub nomine Cruciatuae, in quibus peracta fuere Religiosis nostrae sanctissima mysteria, editae fuere plures singulares constitutiones, tum ad excitandos fidelium animos, tum etiam ne quis temerè auxilium impiis impertiretur, uti apparet in *cap. 6. b. tit.* Idem accidit quandiu haec Regna tyrannidj Saracenorum jacuere miserè subjecta.

TITULUS VII.

De Haereticis.

Tradit latè Van-Espenius in *part. 3. tit. 4.* quanam requirantur, ut dicatur quis propriè haereticus, sumpto nomine eo sensu, quem hodiè praesefert. Dicit uno verbo potest eum esse haereticum, qui sciens, quidquam adversus fidei dogmata, tenet: nam si ignorans id efficiat, aut de re agatur, quae nondum ab Ecclesia definita est, non vocatur haereticus. Aliud est de opinionibus haereticis; nam ut tales iudicentur sufficit quod fidei contrariae sint, licet ab Auctore ex ignorantia, et absque ulla pertinacia, prolatae fuerint. Damnantur merito plurae opiniones, licet directò fidei non adversentur, proindeque non sint propriè haereticae, ex eo quod haeresim sapiant, aut sint malè sonantes; scandalosae, impiae, temerariae, iniuriosae, schismaticae, aut solum erroneae; in his autem omnibus adhibenda accurata distinctio est.

Quamplurimae statutae sunt poenae in haereticos,

cos, tum ab Ecclesia, tum à Principibus Saecularibus; inter quos elucet Catholicici Reges nostri, quorum egregia sollicitudo extirpandis haeresibus, amplificandaeque Catholicae Ecclesiae, tum in aliis, tum praesertim in Tribunali Inquisitionis fidei apparet.

Haeresi valde proximum est illorum crimen, qui in Sacramentali Confessione, aut occasione illius ad turpia sollicitant; nam, ut aiebat S. P. Pius IV. in Constitutione edita pro Regnis Hispaniarum *die 17. Aprilis, anni 1561.* quaeque deinceps extensa fuit ad reliqua omnia à S. Pontifice Gregorio XV. inducere in animum quis nequibit, quod, qui de fide catholica rectè sentiunt, Sacramentis in Ecclesia Dei institutis ita abutantur. Quamplurimae prodierunt Constitutiones circa formam in eos procedendi, tum etiam circa casus, in quibus manet necessitas eos denuntiandi, quae videri possunt apud Giraldi *ad b. titulum.*

TITULUS VIII.

De Schismaticis, et ordinatis ab eis.

Schismatici illi sunt, qui ab unitate universalis Ecclesiae, separantur, abiciuntque à se Romanae Ecclesiae, quae centrum huius unitatis est, subjectionem; quod vix unquam ab haeresi se junctum est.

Variae sunt species Schismaticorum, aliae alius damnabiliores; nam quiddam tantum à Praelato suo separantur; alii etiam Praelatorum superiorum communionem et potestatem, effugiunt, non excepta S. Pontificis iurisdictione; de eisque propriè in hoc loco sermo est. Tandem quiddam facto tantum ab Ecclesia separantur, alii etiam censent Ecclesiam dividi posse, proindeque haereticis simul sunt.

Dicitur in *cap. 1. b. tit.* ordinationes ab Schismaticis factas irritas esse; quod tamen ad exerciti-

num referri debet, non ad characterem, dummodo debitum servaverint formam, uti diximus in *lib. 1.* quanvis enim Alexander III. in Concilio Lateranensi, ex quo desumptum est hoc caput, ad Antipapas sui temporis reflectens, irritas eas declaraverit, explicuit eius sententiam Innocentius III. in *cap. 2.* exercitium tantum ita ordinatis prohibens, donec cum eis legitime dispensetur; et expressius deinde Clemens VIII. in Constitutione *Sanctissimus Dominus, anni 1595.* in qua asseruit ordinatos ab Episcopis Schismaticis, alias rite ordinatis, servatam debitam formam, recipere quidem ordinem, sed non executionem. Addidit quoque dispensationem à Sede Apostolica esse obtinendam.

TITULUS IX.

De Apostatis, et reiterantibus baptisma.

Apostasiae nomen quemcunque significat, qui à semel suscepta vitae ratione recedit; contrahitur verò, ut denotet primò eos, qui catholicam fidem, quam per baptismum amplexati sunt, deserunt, et ad Idolorum cultum, vel impia Mahomæ dogmata, aut ad Iudaismum convertuntur; quorum crimen immanissimum est, cum, ut ait S. Pontifex in *cap. 4. b. tit.* minus malum sit viam Domini non agnoscere, quam post eam agnitam retroire. Secundò dicuntur Apostatae, qui Clericalem, aut Monachalem militiam deserunt post professionem, aut sacerdotum Ordinem susceptionem; atque de his præcipue agitur in hoc Titulo; statuiturque primò Clericum, qui, habitu suo abjecto, criminose vivit, privatum censeri privilegiis clericalibus, de quo actum est alibi; deinde tam eos, quam Monachos, habitum dimissum iterum sumere cogendos: et si ali-

aliquem ordinem in Apostasia susceperint, etsi Praelato reconciliati sint, eis non licere ministrare absque S. Pontificis dispensatione, *cap. 5. et 6. b. tit.* quanvis in primo sermo sit tantum de Monachis, prout refertur à Gonzaletio.

Gravissimi criminis rei sunt, qui collatum validè baptismum audent iterare, et non parùm de haeresi suspecti; quapropter consultus S. Pontifex in *cap. 2.* de Acolyto, qui huiusmodi iterationi assituisse dicebatur, respondet eum ad superiores ordines promovèri non debere, si publicè id notum esset, nisi prius profiteretur Religionem; sin autem factum esset occultum, promovèri posse post peractam poenitentiam.

Animadvertit rectè Giraldi ad hunc titulum eum, qui baptismum validè collatum iterat, sentiens esse re iterandum, incidere in poenam à Sinodo Tridentina stabilitam in *canone 9. sess. 7. de Baptismo* his verbis: *Si quis dixerit verè, et rite collatum baptismum iterandum esse illi, qui apud infideles fidem Christi negaverit, cum ad poenitentiam convertitur, anathema sit:* practereaue vehementer esse suspectum de haeresi Novatianorum, et Anabaptistarum.

TITULUS X.

De His, qui filios occiderunt.

Alexander III. in *cap. 1. b. tit.* vult, ut mulier, quae proprium filium, calore iracundiae correpta, occiderat, Monasterium ingredi suadeatur: si verò periculum incontinentiae adsit, mandat Episcopo, ut ei licentiam tribuat nubendi: coeterum Lucius III. in *cap. 2.* agens de muliere, quae idem crimen admisserat, viro eam restitui præcipit, neque prohiberi reliquos filios gubernare peractà poenitentia.

Apud

Apud nos minime evaderet iustissimam legum civilium vindictam. In *cap. ult. de illorum parentum imprudentia sermo est, qui cum infantibus in eodem recumbant lecto, quod patet quot periculis sit obnoxium; eiusque imponitur poenitentia, si occisi in lecto perilli inveniantur.*

Sixtus V. in Constitutione *Aefrenam* graves in eos impositus poenas, qui directè, aut indirectè, foetus abortum procurant. Moderatae quadantenus deinde fuere à Gregorio XIV. in Constitut. *Sedes Apostolic.* iure Regio foetus animati abortum procurantes capite plecti iubentur, *leg. 8. tit. 8. Part. 7.* sequito nimirum effectū; si vero *inanimatus* adhuc foret, *exilio* damnantur.

TITULUS XL

De Infantibus et languidis expositis.

Si parentes, aut alii, eis scientibus, atque consentientibus, filios suos exponant, *liberati hoc ipso* remanent à patria potestate; non tamen propterea vindicare sibi aliquid ius poterunt qui eos receperunt, et nutrierunt, iuxta *cap. un. b. tit.*

Dubitari quotidie contingit an, et quomodo conferendus sit eis baptismus, praecipuè si cum appensa reperiantur schedula, in qua asseratur, eos esse baptizatos; nihilominus baptizari eos debere sub conditione, nisi alia probatio adsit, probat Giraldi adductis constitutione Concilii Tolosani ann. 1590. et praxi S. Caroli Boromaei cum responsione Congregationis Cardinalium anni 1723. Idem statuitur in Constitutionibus Sinodalibus Dioecesis Toletanae anno 1682. editis.

TITULUS XII.

De Homicidio voluntario, vel casuali.

Gravissimum homicidii crimen, de quo in hoc Tit. considerari potest quatenus statutae poenae sunt in homicidas, tam legibus, quam canonibus, vel quatenus inducit irregularitatem etiam in his adfunctis, in quibus iniustum foret poenis homicidas coercere. Distinguendum ergo est inter homicidii species, nam aut voluntarium dicitur, aut necessarium, aut casuale.

Adeo atrox reputatur illius crimen, qui de industria, et per insidias, proximum suum occidit, ut etiam iure Asyli indignus omnino iudicetur; quod non tantum legibus civilibus, et canonicis statutum est, sed et cautum à Deo erat in lege veteri, ut patet in *cap. 1. b. tit.* in quo haec verba leguntur *ex cap. 21. vers. 14. Exodi* transcripta: *Si quis per industriam occiderit proximum suum, et per insidias: ab altari meo extelles cum, ut moriatur.* Mor-te quoque damnatur, qui, licet non insidiosè, voluntarie tamen, et iniuste, hominem interficit. Socii quoque criminis, et qui quoque modo adiutorium, aut consilium praebuerunt, puniuntur iuxta criminis qualitatem, et adjuncta. Si verò vim vi repellere coactus quis occidat, quo casu necessarium dicitur homicidium, aut si casu mors sequuta fuerit, locus non erit vindictae legum, nisi aut moderamen ineulpatae tutelae excesserit qui propriae defensionis erat intentus, aut casum culpa praegesserit; tunc enim extra ordinem punietur. Hinc est quod traditur in *cap. 3. b. tit.* ex D. Augustino, scilicet non imputari homicidium illi, qui furem nocturnum interfecerit, cum timere debeat non furandi modò, sed et necandi animo, domum suam ab eo perfodis aliud

aliud verò esse si orto iam sole furem viderit. Sed et in hac specie rectius ex facti adjunctis res aestimabitur, cum contingere possit, ut mortem evadere quis valeat absque furis nocturni interfectione, nequeat verò, nisi diurnum occidat. Et hae quidem generales regulae sunt, si agatur de poena homicidae imponenda; alia autem principia statuenda sunt dum quaeritur incurrerit necne irregularitatem.

Diximus in *lib. 1.* non quibuscunque indiscriminatim patere aditum ad Ordines, sed plurimos excludi, sive ob admissum crimen, sive ob defectum, qui, licet ipsis imputari non valeat, efficit tamen quod arcèri ob Ordinibus debeant, ut decòri Sacramentorum consulatur. Quicunque impedimento huiusmodi laborant, vocantur irregulares; quod nomen non ita antiquum est: res vero significata provenit à tempore ipso Apostolorum, ut patet ex Epistolis Pauli ad Thimoteum, et Titum. Irregularitas ergo duplex est, alia ex crimine, alia ex defectu: item quandoque consideratur ut poena, quando nempe à crimine venit, quandoque ut impedimentum tantum. Omnes fere irregularitatis species, quae à defectu procedunt, recenseri debuerunt in *lib. 1.* quae autem ex crimine veniunt hic passim occurrunt; et primò quidem quae ex homicidio.

Ex duplici capite ea oriri potest, ex crimine nimirum, aut defectu. Ex crimine irregulares sunt qui homicidium quoquo modo voluntarium directè, vel indirectè, admisserunt: deinde qui casu occiderunt, sed minimè adhibita debita diligentia ad vitandam necem: tandem qui occiderunt casu, et absque culpa; sed dantes operam rei illicitae. Hi, quibus nihil horum obijci valet, sunt irregulares ex defectu, scilicet lenitatis, veluti qui iustè sententiam dixerunt in causa capitali, aut eam, deponendo, vel alia ratione, adjuverunt. Dubium fuit an

1. 2. 3. 4.

Cle-

Clefiens, qui Reum in Iudicio civiliter prosequutus est, fiat irregularis, si damnatus ille criminalitè fuerit à Iudice: et quidem eum non esse irregularem traditur in *cap. 21. b. tit. sicuti nec illum censeri debere irregularem rescribit Bonifacius VIII. in cap. 2. b. tit. in 6.* qui conqueritur apud Iudicem de admissio in se crimine, ob quod infligenda venit poena sanguinis, dummodo protestetur expressè se ad vindictam sanguinis non intendere.

Et quidem hae sunt in ista specie quae in Corpore Iuris inveniuntur regulae; verum forsam non immeritò solidiora desiderabit principia qui rem accuratè perpendat. Qui sententiam in capitali causa iustè fert, exercet potestatem à Deo ipso venientem, atque salutis publicae, quae suprema lex est, ut oportet, consultit: qui autem deponunt, aut aliter Iudicem iuvant, obediunt potestati, cui resistere foret nefas: in his verò adiunctis non facile adduci possum ut credam, notam irregularitatis iustè iniuri: licet enim dicatur ex defectu non ex crimine eo casu provenire, proindeque neque poenam censeri; nota tamen est, et poenae effectus habet. Deinde, si in eo, qui apud Iudicem conqueritur de crimine, ob quod imponenda venit poena capitalis, sufficit ex Bonifacio VIII. ad evadendam irregularitatem protestatio actui contraria, quae censeri deberet nulla, licet nulla eum cogat necessitas accusandi; quidni potiori ratione dici posset Iudicem, aut testem, quibus necessitas manet ita iudicandi, aut testificandi, qui quae opus bonum in eo, opusque virtutis operantur, irregularitate liberari. Hanc sententiam amplexata videtur Congregatio Cardinalium in quoddam responso, quod refertur à Giraldi; consulta enim anno 1661. ab Episcopo Licienti an exhibere posset absque irregularitatis metu librum baptizatorum, ex quo constabat maiorem partem esse luvenem de criminibus gravissimis accusatum.

Tom. II.

li

qui,

qui, cum aliter poenam capitis nequiret evadere, exceperat se in minori aetate constitutum, Advocato Fisci id negante, atque ad elidendam hanc exceptionem librum sibi exhiberi petente; respondit eo casu per exhibitionem libri baptizatorum non contrahi irregularitatem: ex eo haud dubiè quod praecepto Iudicis parère Episcopus teneretur.

TITULUS XIII.

De Torneamentis.

Interdicitur in hoc Titulo usus Torneamentorum, statuiturque eos, qui in huiusmodi ludis decedunt, privandos esse Ecclesiastica sepultura, quanvis peccatis deneganda non sit poenitentia (1).

Torneamentis valde affines sunt Taurorum agitationes, quae in his Regnis frequentantur, quaeque prohibita fuerunt à S. Pio V. in Constitutione *de Salute*, anni 1567. sub gravissima anathematis poena ipso facto incurrenda, tam à Principibus, coeterisque, qui eas in suis Ditionibus permisserint, quam à Clericis Regularibus, et Saecularibus, qui agitationibus huiusmodi interfuerint. Verùm Gregorius XIII. et Clemens VIII. in Constitutionibus editis die 25. Augusti anni 1575. et 13. Januarii anni 1596. ita temperarunt praefatam S. Pii V. ut anathematis, aliaque poenae in ea stabilitae, solidum subsistant in his Regnis quoad Monachos, Fratres Mendicantes, coeterosque cuiuscunque Ordinis et instituti Regulares. Coeterum vult Clemens VIII. ut Taurorum istae agitationes festis diebus non fiant, et ut per eos, ad quos spectat, provideatur, ne in-

(1) Torneamenta ludi sunt, in quibus ex condito ad ostensionem virium, et audaciae, invicem quilibet armis aggradiuntur.

inde alicuius mors, quoad fieri poterit, sequatur. Clericos verò saeculares beneficia ecclesiastica obtinentes, et in sacris Ordinibus seu in ecclesiastica dignitate constitutos, hortatur in Domino, et monet, ne paterna ista Sedis Apostolicae benignitate abutantur, sed memores muneris, et vocationis suae, eam utriusque rationem habeant, ut nihil quod à propria dignitate, et à sua, coeterorumque salute alienum existimetur, ullo unquam loco admisisse arguantur.

Nota lapsum Giraldu ad hunc Titulum, dum praedictam Constitutionem tribuit Sum. Pontifici Clementi VII. ni potius dicere velis praellimendum.

TITULUS XIV.

De Clericis pugnantibus in Duello.

Statuitur in hoc Titulo Clericum in Duello ingressum esse deponendum, sive obtulerit, sive acceptaverit Duellum; conceditur autem Episcopo dispensandi cum eo potestas, dummodo mors, aut mutilatio sequuta inde non fuerit. Deinde traditur irregularem fieri Clericum, non tantum si ipse in Duello pugnans aliquem occiderit, verum etiam si pugil, aut campio eius nomine pugnans id effecerit; quod ad mediū temporis consuetudines referendum est, de quibus inferius.

Gravissimae statutae sunt poenae adversus pugnantes in Duello, vel ad illud provocantes, licet sequuta pugna non fuerit; item contra eorum paternos, socios, aliosque fautores, tam legibus ecclesiasticis, quam saecularibus; et non tantum si Duellum solemne, et formatum fuerit, de quo loquuta videtur Tridentina Synodus in *sess. 25. de Ref. cap. 19.* sed etiam si privatim. Videndae sunt Constitutiones

Gregorij XIII. Clementis VIII. Benedicti XIII. et XIV. in quibus recensendis integrè ne nimium immoremur, referre tantum iuvat verba Concilii Tridentini praedicto loco, quod, postquam ait, detestabilem Duellorum usum fabricante diabolo introductum, ut cruenta corporum morte animarum etiam perniciam lucretur, vult, ut, qui pugnam commiserint, et qui eorum patrum vocantur, excommunicationis, ac omnium suorum honorum proscriptionis, et perpetuae infamiae, poenam incurrant, et ut homicidae iuxta sacros canones puniri debeant, perpetuè que careant ecclesiastica sepultura; si in ipso conflictu decesserint. Deinde illos, qui consilium in causa Duelli, tam in iure, quam facto, dederint, aut alia quacunque ratione ad id quemquam suaserint, necnon expectatores, excommunicatione, ac perpetua maledictione, damnat, non obstante quocunque privilegio, seu prava consuetudine, etiam immemorabili.

Gregorius XIII. in Constitutione *Ad tollendum* extendit praedictas poenas ad Duellum privatum, quod inquit ex condicto, statuto solum loco, et tempore, absque patris, sociis, securitate loci, et provocatoris chartulis.

Clemens VIII. in Constitutione *Illius vices* locum eas habere voluit in omni privato certamine, et in omni provocatione, et cooperatione attentata, etiam non sequita pugna, neque accessu ad locum, atque in cooperatione circa chartulas, vel disfidationis nuntia, licet provocationes intimatae adversario non fuerint, si per ipsos cooperantes id non steterit. Declaravit insuper excommunicationem, quam hi omnes incurrun, esse Papae reservatam, et locum certaminis currere eo ipso interdictum Papae reservatum.

Tandem Benedictus XIV. in Constitutione *Detestabilem* prospexit sequentes propositiones. I. Vir

Militaris, qui nisi offerat, vel acceptet Duellum, tanquam formidolosus, timidus, et abjectus, atque ad officia militaria ineptus haberetur, indeque officio, quo se, suosque sustentat, privaretur, vel promotionis alias sibi debitae, ac promeritae spe perpetuo carere deberet, culpa, et poena vacaret, sive offerat, sive acceptet Duellum. II. Excusari etiam possunt honoris tuendi, vel humanae vilipensionis vitandae gratia, Duellum acceptantes, vel ad illud provocantes, quando certo sciunt, pugnam non esse sequuturam, utpote ab aliis impediendam. III. Non incurrit ecclesiasticas poenas ab Ecclesia contra duellantes latas Dux, vel Officialis militiae, acceptans Duellum ex gravi metu amissionis famae, et officij. IV. Licitum est in statu hominis naturali acceptare, et offerre Duellum ad servandas cum honore fortunas, quando alio remedio earum jactura propulsari nequit. V. Asserta licentia pro statu naturali applicari etiam potest statui Civitatis male ordinatae, in qua nimirum, vel negligentia, vel malitia Magistratus, iustitia aperte denegatur.

Poenae capitis inflicta est à Rege nostro in duellantes.

TITULUS XV.

De Saggiariis.

Prohibet Innocentius III. in cap. *un. de tit.* saggiatarum, et balistarum usum adversus Christianos, et Catholicos, sub anathematis poena. Hodie haec arma in usu non sunt, et parum interest quibus cum pugnetur, etiam contra Catholicos, dummodo iustae sint belli causae, quod conscientiae Principum, non Sedis Apostolicae arbitrio relinquitur. Sane iure Gentium inhonestus etiam in bello iusto habetur quorundam armorum usus.

Gregorij XIII. Clementis VIII. Benedicti XIII. et XIV. in quibus recensendis integrè ne nimium immoremur, referre tantùm iuvat verba Concilii Tridentini prædicto loco, quod, postquam ait, detestabilem Duellorum usum fabricante diabolo introductum, ut cruenta corporum morte animarum etiam perniciam lucretur, vult, ut, qui pugnam commiserint, et qui eorum patris vocantur, excommunicationis, ac omnium suorum honorum proscriptionis, et perpetuae infamiae, poenam incurrant, et ut homicidae iuxta sacros canones puniri debeant, perpetuè que careant ecclesiastica sepultura; si in ipso conflictu decesserint. Deinde illos, qui consilium in causa Duelli, tam in iure, quam facto, dederint, aut alia quacunque ratione ad id quemquam suaserint, necnon expectatores, excommunicatione, ac perpetua maledictione, damnat, non obstante quocunque privilegio, seu prava consuetudine, etiam immemorabili.

Gregorius XIII. in Constitutione *Ad tollendum* extendit prædictas poenas ad Duellum privatum, quod inquit ex condito, statuto solum loco, et tempore, absque patris, sociis, securitate loci, et provocatoris chartulis.

Clemens VIII. in Constitutione *Illius vices* locum eas habere voluit in omni privato certamine, et in omni provocatione, et cooperatione attentata, etiam non sequita pugna, neque accessu ad locum, atque in cooperatione circa chartulas, vel disfidationis nuntia, licet provocationes intimatae adversario non fuerint, si per ipsos cooperantes id non steterit. Declaravit insuper excommunicationem, quam hi omnes incurrun, esse Papae reservatam, et locum certaminis currere eo ipso interdictum Papae reservatum.

Tandem Benedictus XIV. in Constitutione *Detestabilem* proscripsit sequentes propositiones. I. Vir

Militaris, qui nisi offerat, vel acceptet Duellum, tanquam formidolosus, timidus, et abjectus, atque ad officia militaria ineptus haberetur, indeque officio, quo se, suosque sustentat, privaretur, vel promotionis alias sibi debitae, ac promeritae spe perpetuè carere deberet, culpa, et poena vacaret, sive offerat, sive acceptet Duellum. II. Excusari etiam possunt honoris tuendi, vel humanae vilipensionis vitandae gratia, Duellum acceptantes, vel ad illud provocantes, quando certo sciunt, pugnam non esse sequuturam, utpote ab aliis impediendam. III. Non incurrit ecclesiasticas poenas ab Ecclesia contra duellantes latas Dux, vel Officialis militiae, acceptans Duellum ex gravi metu amissionis fame, et officij. IV. Licitum est in statu hominis naturali acceptare, et offerre Duellum ad servandas cum honore fortunas, quando alio remedio earum iactura propulsari nequit. V. Asserta licentia pro statu naturali applicari etiam potest statui Civitatis male ordinatae, in qua nimirum, vel negligentia, vel malitia Magistratus, iustitia aperte denegatur.

Poenam capitis inflictam est à Rege nostro in duellantes.

TITULUS XV.

De Saggiariis.

Prohibet Innocentius III. in cap. *un. de tit.* saggiatarum, et balistarum usum adversus Christianos, et Catholicos, sub anathematis poena. Hodie haec arma in usu non sunt, et parùm interest quibus cum pugnetur, etiam contra Catholicos, dummodo iustae sint belli causae, quod conscientiae Principum, non Sedis Apostolicae arbitrio relinquitur. Sane iure Gentium inhonestus etiam in bello iusto habetur quorundam armorum usus.

TITULUS XVI

De Adulteriis, et Stupro.

Licet stupro nonnullis legibus gravior poena in-
natur, ea tamen in usu est, quae exponitur in
cap. 2. b. tit. ut nimirum stuprans ducere stupra-
tam teneatur, aut dotare, prolemque, si suscepta
fuerit, alere, quo casu stupratam non ducat. Haec
tamen tunc locum habent, cum simplex stuprum
committitur; si enim vis interveniat, puellam non-
dum viri potentem quis violet, tutor pupillam cor-
rumpat, aut Commentariensis eam, quae in carcere
detinetur; locus in his adiunctis fit gravissimis poe-
nis, quae legibus Patriis infliguntur.

Confunduntur saepe voces stuprum, et adulterium;
coeterum illud proprie committitur cum virgine,
extensumque deinceps etiam est ad copulam cum
vidua, quae honestè vivit. Adulterium ut committi
dicatur, requiritur, ut altera pars saltem sit coniu-
gata; diciturque potest triplex, nimirum dum coniu-
gatus vir copulatur cum libera, aut liber cum coniu-
gata, aut denique cum ambo sunt coniugati, quo
casu gravissimum omnium committitur utrinque cri-
men.

Quam atrox, immanaque, sit adulterii crimen
etiam Gentiles omnes agnovère; et non obscure col-
ligitur ex poenarum, quae à legibus omnibus, tam
humanis, quam divinis, imponuntur, gravitate; praeci-
pue autem *Leviticus cap. 20. vers. 10.* et *Deuterono-
mii cap. 22. v. 22.* in quorum primò haec habentur:
*Si moechatus quis fuerit cum uxore alterius, et adul-
terium perpetraverit cum coniuge proximi sui, morte
moriantur et moechus, et adultera: in secundo verò
Si dormierit vir cum uxore alterius, uterque morie-
tur,*

*tur, id est, adulter: et adultera; et auferes malum
de Israel.*

Accusatio de adulterio praecipue marito relin-
quitur; si tamen invicem uxor viro idem crimen ob-
ijciat, et probet, ait S. Pontifex in *cap. ult. b. tit.*
paria delicta mutua compensatione delèri. Forsam
non faciliè hanc regulam admittet quicumque consi-
deret quantò gravius delinquat uxor infidelis thoro,
quotque enormia oriri queant damna ex crimine
ab ea perpetrato.

Posterioribus legibus moderamen additum est poe-
nis, quibus olim apud nos adulteri plectebantur.

TITULUS XVII.

*De Raptoribus, Incendiariis, et Violatoribus
Eclesiarum.*

Raptores puellarum quandoque gravissimè puniti
sunt, quandoque mitius cum eis actum est. Roma-
nis legibus vix ulla in eos statuta invenitur poena;
quod probabiliter tribui potest raptui Sabianarum in
ipsis Urbis incunabulis admissò: verum aliter sese
res habuit sub Christianis Imperatoribus; nam Iusti-
nianus poenam capitis Raptoribus imponi voluit,
denegatà Raptis intercedendi pro eis facultate, etiam-
si assererent se liberè consensisse. Hanc disciplinam
sequuti fuere Ecclesiae Patres temporibus Iustinianh,
et etiam posterioribus; unde nusquam consistere
posse matrimonium censebant inter Raptorem, et
Raptam: cum verò aliud in antiquioribus Ecclesias-
ticis monumentis inveniretur, praesertim apud Hie-
ronimum, tradi coepit valere inter eos matrimonium,
si Rapta extra potestatem Raptoris constituta con-
sensisset. Haec disciplina traditur in *cap. ult. b. tit.*
licet non satis dissertè explicetur, et confirmata de-
inde fuit à Sinodo Tridentina in *sess. 24. de Reform.
cap.*

cap. 6. Nostris legibus poena raptus pendet ab adiunctis, aggravaturque iuxta ea usque ad mortem.

Violatores Ecclesiarum gravissimis puniuntur poenis iuxta leges Patrias, ut videre est in *Nov. Recop. lib. 1. tit. 2. et 3.* In *cap. 2. b. tit.* privantur Ecclesiastica sepultura, nisi restituerint, aut de restituendo caverint; cui poenae adiungenda est excommunicatio: imposita à Clemente III. in *cap. 22. de Sententia excommunicationis.*

In Concilio Lateran. sub Alexandro III. excommunicatione damnantur qui Christianos navigantes bonis suis spoliant, sicuti et illi, qui, afflictis afflictionem addentes, bona adimunt naufragium passis, quibus inhumanum foret auxilium non impertiri, licet in Religione nobiscum minimè consentiant. Quantum nefas hoc semper visum fuerit sat ostendit lex Rhodia.

TITULUS XVIII.

De Furtis.

In lege veteri mortis poena imponebatur ei, qui hominem furaretur, et venderet, uti refertur in *cap. 1. b. tit. ex cap. 21. Exodi, vers. 16.* in quo haec verba leguntur: *Qui furatus fuerit hominem, et vendiderit eum, convictus noxae, morte moriatur.* Verum non rectè quis ex eo deduceret hanc iudicalem antiqui Testamenti legem receptam ita ab Ecclesia esse, ut Iudices Ecclesiastici devenire hoc casu, aut in alio, possint ad poenam capitis infligendam: refertur quidem praedicto loco sacrae paginae littera, ut appareat huius criminis gravitas, quae poenam mortis ab his solum puniri poterit, quibus peculiare est membrum noxium à Societatis corpore eradicare, Principibus scilicet Saecularibus: nam hoc ius neque potest, neque voluit usquam sibi desumere Ecclesia; imò le-

ni-

nitatem, et mansuetudinem semper praesefert exemplo Magistri sul edocta, et à sanguinis effusione abhorret.

In *cap. 2.* continetur decretum Concilii Tribuniensis sub finem saeculi noni, quo cavetur, ne orationes fiant pro furibus in ipsa criminis perpetratione occisis, cum praesumendum sit eos impoenitentes decessisse, nisi comprehensi, aut vulnerati, confessi sint. Coeternum non levem ingerit difficultatem quod de Presbitero, et Diacono ibidem praedicatur in illis verbis *Presbitero, aut Diacono confessi fuerint*: nam notum est Diaconum nusquam esse posse Sacramenti Poenitentiae Ministrum. Quibusdam placuit haec verba intelligere non de Confessione Sacramentali, sed, reconciliatione Poenitentium, quae coram Diacono fieri poterat. Si sacerdos deficeret: iuxta alios nulla remanere potest difficultas, cum in exemplaribus integris praedicti Concilii legatur: *Presbitero, vel Deo*: Videas Bernardum ad *Decretum Gratiani tom. 1. part. 1. cap. 59.*

Non immerito in exponendo furtum quotupliciter considerari possit dum dicitur contractatio rei alienae invito Domino, quaeoniam sint eius species, et quibus poenis puniantur fures pro diversis cuiusque casus adiunctis, illud addam ad expositionem *capitis 3. b. tit.* in extrema necessitate licitum esse res alienas, sive clam, sive palam desumere; licet enim furtum sit actio intrinsecè mala, attamen acceptio rei alienae eo casu furtum non est, neque includi potuit in prohibitione generali; ut accidit in eo, qui occidit ad sui defensionem. Hinc est, quod in praedicto capite imponatur poena levissima, et non nisi ad cautelam.

TITULUS XIX.

De Usuris.

Nemo est qui nesciat quam late pateat usurarum materia, quotque difficultatibus, et involveris, sit referta, cum eisdem inservientes in id semper intenderint, ut palliis quibusdam vitium suum obtegerent, remque universam obumbrarent; quod non tantum inter Christianos, sed et apud Gentiles accidisse docent nos Historici. Consulantur Romanæ Reipublicæ leges; apparebit nulla de re ferri debuisse, aut plures, aut frequentiores; nam, ut ait Tacitus *Annal.* 6. 16. *fraudes toties repressæ miras per artes rursus oriebantur.* Hinc provenit quod passim conventiones occurrant, quibus difficile admodum est diffidicare insit necne usura; quas in disputationem revocare et longum foret, et supervacaneum, postquam præstantissimi tot Viri hac de re tractaverunt; eorum verò dicta transcribere, longamque ex eis tractionem contexere, mens aversatur. Exponere ergo generales regulas contentus ero, eaque simul, quæ pertinere videbuntur ad capitulum, quæ in Titulo prosunt, intelligentiam.

Usuram non omnes pariter definire consueverunt; quod procedit ex diversa eiusdem acceptione. D. Covarrubias *lib. 2. Variar. Resolut. cap. 1.* eos reprehendit, qui dixerunt usuram esse quod accedit sorti principali; quod etiam contingit Berardo; quasi isti non crimen usurarium definiant, sed rem, quæ per illud quaeritur. Ne quem ista turbent notandum est; usuram tripliciter sumi posse: primò pro ipso crimine, atque definiri potest *voluntas capiendi aliquid ultra sortem sola ratione temporis*: sive interior tantum voluntas hæc sit,

sive etiam exterior; sunt enim et usurarii mentales: secundò sumitur pro ipso contractu usurario, diciturque valet *conventio expressa, aut tacita, vel implicita, qua spondetur, aut speratur aliquid ultra sortem sola ratione temporis*: denique accipitur ut significet lucrum usurarium, eoque sensu eam definiit Berardus *accessionem sortis debitæ sola temporis ratione.*

Receptum ab omnibus fere fuit usuram tantum provenire ex mutuo, quod et in suis definitionibus expresserunt: cum verò viderent etiam in aliis contractibus, imò et in ultimarum voluntatum executione, usuram sæpe inveniri, fixerunt in talibus speciebus mutuum quoddam. Exemplum esto: si emptor aliquid solvat venditori ultra rei venditæ pretium ob dilatam solutionem, fingunt solutum illud fuisse ab emptore, deinde verò eidem à venditore traditum titulum mutui: attamen Berardus *Tom. 4. de Uiv. iur. Ecclesiast. dissert. 5. part. 1. cap. 4.* contendit usuram non solum in mutuo, sed et in quibuslibet aliis actibus, et negotiis locum habere; hancque sententiam non tantum simpliciore esse, sed et iuris rationi magis conformem.

Usura, ut ex definitione patet, tunc committitur, cum aliquid ultra sortem datur sola ratione temporis; unde cessat si alia iuxta causa adsit, veluti damni emergentis, aut lucri cessantis, vel si quid ultra sortem solvi debeat in poenam negligentiae, aut malitiæ, aut accidit quoties statutum est quod criminis alicuius rei duplum, aut quadruplum, reddere compellantur. Hinc receptum est, eum, qui naviganti, aut eunti in nundinas mutuum pecuniam, aut merces præstat, suscipiens in se periculum, eaque ratione aliquid sibi ultra sortem tribui paciscitur, non esse usurarium: quod sanè contrarium videtur decisioni *cap. ult. b. tit.* nisi congrua interpretatio adhibeatur.

Quiddam censent addendam esse negationem, legendumque *usurarius non est censendus*, ut sic prior decisio posterioribus conveniat; quod sanè arguere videntur verba illa, quae sequuntur: *ille quoque*. Alii verò existimant de casu ibi agi, in quo mutans coegerit mutuatarium periculum in ipso relinquere, nulla illi optione datà. Tandem Bernardus aliter litteram illius textus emendat, ductus fide cuiusdam Manuscripti.

Eadem ratione nititur quod traditur in *cap. praedicto*, et in *6. b. tit.* non committi usuram ab eo, qui res pluris *iusto pretio vendit* ob dilatam solutionem, dummodo certum sit venditorem eandem venditurum non fuisse usque in illud tempus, in quod dilata solutio fuit, cum dubium sit plus, minusve tunc forent valiturae.

Sic etiam statuitur in *cap. 16.* non esse usurarium generum, qui non computaverit in sortem principalem, fructus rei opignoratae, in securitatem promissae dotis: verum non negaverim defendi etiam posse hanc perceptionem ex eo, quod lucrari videatur gener eos fructus ex voluntate illius, qui dotem promissit: coeterum plures hoc admittere potest exceptiones. Haec, et plura alia similia, latè persequitur D. Covarrubias loco citato.

Prohibitae usurae omni iure sunt, variisque poenis plectuntur usurarii, tam iure Canonico, quam Civili, ut videre est in *cap. 3. §. 9. 12. b. tit. et 4. in 6.* atque in *Nov. Recop. lib. 8. tit. 6.*

TITULUS XX.

De Crimine falsi.

Falsarii illi propriè dicuntur, qui falsum diploma, aut sigillum conficiunt, quique confictis à se, vel ab alio litteris dolo malo utuntur: item falsam mo-

netam percipientes, et qui falsa instrumenta signant, aut conficiunt. Idem crimen committere dicuntur, falsi testes: tandem ad plures alios extenditur hoc crimen ex interpretatione, adstante nimirum lege, qua statutum sit, ut tales pro falsariis habeantur.

Gravissimè illi in primis delinquant, qui Principis, sive Saecularis, sive Ecclesiastici litteras fingunt; quibus ea infligitur poena in *cap. 3. b. tit.* si Clerici sint, ut ipsis post depositionem inuratur nota, qua dignoscantur, et deinde in exilium mittantur: verum haec caracteris impressio non observatur. Innocentius III. in *cap. 7.* excommunicationis poena illos damnat, qui litteras Apostolicas confixerint; si verò Clerici sint, tradi eos iubet potestati saeculari, officii, atque beneficiis, privatos, et degradatos.

Qui falsam monetam percipiunt, aut veram, radendo, vel aliter, deturpant, morte apud nos plectuntur, eorumque cadavera cremantur.

Notare hic oportet eos, qui litteras Principis falsificant, non esse confundendos cum illis, qui subreptitiè, aut obreptitiè, eas assequuntur: utroque autem casu is, cui earum executio committitur, suspendere eam debet, ut statuitur in *cap. 2. b. tit.* et diximus in *lib. 1. tit. de Rescriptis.*

TITULUS XXL

De Sortilegiis.

Licet innania prorsus illorum studia sint, qui divinationibus, praestigisque, futura praenoscere contendunt, aut doemonum ope potestatem in creaturas habere se posse arbitrantur, vel saltem fingunt; mirum tamen quantum Reipublicae quietem turbent, quotque committantur crimina sub huiusmodi speciebus; ut nihil dicam de idolatriae imagine, quae eisdem saepissimè involvitur: meritò ergo et Ecclesiae

siae Patres, et Principes Saeculares, totis in id semper viribus incubuerunt, ut eradicarent hanc pestem perniciosissimam. Quod ad poenas attinet nunc graviores, nunc mitiores inflixerunt, ut patet ex *cap. 2. b. tit. cau. 1. 4. 6. 7. et aliis in cau. 26. q. 5. atque in lib. 8. tit. 3. Nov. Recop.*

Notae in hanc rem sunt Constitutiones Sixti V. Urbani VIII. Gregorii XIII. et Benedicti XIV. in quibus recensendis non immeritor, cum persuasum mihi sit, tunc rariores fore vanarum omnium artium amatores, cum despici potius, nihilque eos, utpote dementes, haberi viderint

TITULUS XXII.

De Collusione detegenda.

Interposita semel accusatione, inquirere Iudex ex officio valet, licet accusator desistat, atque in accusati gratiam revocetur *cap. 1. et 2. b. tit.* Potest aequè denuo inquisitionem facere, si vereatur criminosum cum testibus, et Commissariis, ad priorem inquisitionem missis colluisse, *cap. 4.* Alexander III. in *cap. 3.* eos persequitur, qui in beneficiis colludebant, ut ficta inter eos controversia, possessor beneficii cederet in alterius favorem reservata sibi parte fructuum per viam transactionis: qua ratione cedens beneficio idoneus interim reddebatur, alius verò consequeretur reliquos fructus.

TITULUS XXIII.

De delictis Puerorum.

In criminum coercitione attendendam esse aetatem omnes norunt; nam impuberes mitius puniendi, quam puberes: sed et in iis, qui pubertatem

egres-

egressi sunt, moderanda venit poena, praesertim si decimo octavo anno minores siut.

TITULUS XXIV.

De Clerico venatore.

Prohibetur in *hoc tit.* Clericis venatio; quod quidam solum intelligunt de clamorosa, ut et *cap. 12. sess. 24. de Reform. in Trident.* Sanè negari nequit Clericis illa omnia interdici, quae aut eos minus decet, aut à suscepti muneris functione avertunt: interea autem non esse audiendos videtur illos, qui hodiernae venationi accomodant plures antiquos canones, in quibus de alia specie longe diversa sermo est; de quibusdam nimirum superstitionis Etnicorum ludis, qui dicebantur *venationes*, ut latè ostendit Berardus *de Univers. iur. Ecclesiast. tom. 4. part. 1. Dissert. 4. cap. 2.* Cum autem rigor nonnullarum posteriorum Constitutionum Ecclesiasticarum in Clericis venatores ex illo errore emanaverit, temperandus foret ab Episcopis in Sanctionibus Sinodalibus, ne facilis praebetur delinquendi occasio. Sanè negari non potest antiquissimos inveniri canones, venationem propriè, et ut hodie accipitur, sumptam prohibentes.

TITULUS XXV.

De Clerico percussore.

Alienum est à suavitate, quae Ecclesiae Ministris decet, quod percussores sint, aut eas fidelibus inuentiant poenas, quae solum congruunt Iudicibus Saecularibus. Ecclesiasticis creditum est spirituum regimen; Saecularibus verò convenit coercitio corporalis, quoties Reipublicae salus eam exigat.

TI-

TITULUS XXVII

De Maledictis.

Non unius generis est Maledicorum crimen, sed modò gravius, modò leuius, pro diversis, quae ad sunt, qualitatibus: nam in primis vel directò in Deum maledicitur, aut in Deiparam Virginem, aut Sanctos convitium fit, vel in Ecclesiam, res sacras, aut divina Religionis misteria, vel tandem adversus Iudices; aut Ministros, sive Ecclesiasticos, sive Saeculares. Deinde aut simpliciter blasphemus quis est in Deum, aut Sanctos, aut blasphemiam committit haereticalem. Tandem blasphemia in eo consistere potest, quod Deo id tribuatur, quod ipsius non est; aut quia denegatur Deo, quod Dei est, aut tribuitur creaturae quod Dei est; vel denique propterea quod de facto, aut ore impio, convicium, aut contumelia, in Deum, aut Sanctos committitur.

In lege veteri plecebantur blasfemi poena capitis, ut constat *Levitici cap. 24.* his verbis, quae loquutus est Dominus ad servum suum Moysen: *Hommo, qui maledixerit Deo suo, portabit peccatum suum et qui blasphemaverit, morte moriatur: lapidibus opprimet eum omnis multitudo, sive ille civis, sive peregrinus fuerit. Qui blasphemaverit nomen Domini, morte moriatur.* Eadem poena statuta in eos erat legibus Iustinianaeis: deinde verò mihius cum eis actum fuit, praesertim si non arguerentur de blasfemia haereticali: quo casu competit cognitio Inquisitoribus fidei, *cap. 2. b. tit. can. 31. cau. 24. q. 3.*

Reges nostri accuratissimam semper adhibuerunt diligentiam, ut teterrima blasfemorum pestis modis omnibus à Republica avelleretur, ut vidère est in *Nov. Recop. lib. 3. tit. 4.* De iis, qui Regis Administris maledicunt, immemores Regiam ab eis potestatem exer-

exerceri, quam revereri tenemur omnes, extat Constitutio edita die 18. Septembris anni 1766.

TITULUS XXVII

De Clerico excommunicato, deposito, vel interdicto ministrante.

Si is, qui ob admissa crimina depositione, aut interdicto damnatus fuit, sciens eam poenam ipsi infligam fuisse, ministraverit, excommunicationem incurrit, *cap. 1. et 2. b. tit.* Quod si excommunicatus ministret, perpetuae depositionis poenam punitur, *cap. 3.* Quid verò si praedictas censuras ausu temerario contemnens ulterius progrediatur? Tunc coerceri debet à potestate saeculari. Verùm nonnullae in his speciebus ortae sunt dubitationes; nam primò quaeritur an aequè comprehendant praedicta constitutum in minoribus, qui suspensus, interdictus, aut excommunicatus ministrat, fiatque eo nomine irregularis; et quidem hoc omninò asserendum videtur post Constitutionem Benedicti XIV. quae incipit: *Inter praeteritas.* Dubium quoque erat an irregularis fieret ligatus minori excommunicatione ministrans; et hoc decisum fuit à Gregorio IX. In *cap. 1. b. tit.* ubi ait graviter eum peccare, nullius tamen irregularitatis incurere notam. In *cap. 2.* additur, eum quoque, qui cum Clerico praedicta causa excommunicato communicat, excommunicationem incurere: coeterùm limitari hoc debet iuxta Constitutionem *Ad evitandas* Martini V. de qua erit inferius agendi occasio, uti de censuris, et poenis, quae hic commemorantur.

TITULUS XXVIII.

De Clerico non ordinato ministrante.

Qui illius ordinis ministerium ausu temerario sibi assumit, quo initiatus non est, excommunicari iubetur in *cap. 1. b. tit.* et perpetuò ordinibus excludi. Mitior cuiuslibet videbitur poena ab Urbano III. lata in Diaconum Missam celebrantem in *cap. 2. b. tit.* in quo ait ad Sacerdotis officium eum non posse promoveri; à Diaconatu quoque biennio, vel triennio suspensus debere manere; quoad beneficium autem misericorditer cum eo agendum, ne sustentatione privatus, ad saeculi negotia revertatur: coeterum quoad hos, eosque, qui Sacramentum Poenitentiae administrant quin Presbyteri sint, adauctae fuerunt poenae: à Paulo IV. Sixto V. Clemente VIII. et Urbano VIII. et denique à Benedicto XIV. in Constitutione, quae incipit: *Sacerdos in aeternum*; ubi statuitur, ut huius criminis Rei prius degradati, si aliquo fungantur ordine, tradantur puniendi Curiae Saeculari à Sanctae Inquisitionis Iudicibus. Idem S. Pontifex in Constitutione *Divinarum*, neque apertam criminis confessionem proficere voluit ad praedictarum poenarum mitigationem. Tandem confirmata haec omnia sunt à Clemente XIII. in Constitutione *Gravissimum*, anni 1760.

Animadvertendum pro coronide est, has Constitutiones aequè comprehendere Laicos, ac Clericos, ut patebit easdem legenti, praesertim si consideret verba illa Clementis VIII.: *Et ab Ordinibus Ecclesiasticis, si quos habuerint, ritè degradati, Curiae Saeculari tradantur.*

TITULUS XXIX.

De Clerico per saltum promotò.

Diximus in *lib. 1.* Ordines non per saltum, sed gradatim esse recipiendos, simulque retulimus disciplinae hac in re varietates. Si contrarium ignoranter fiat, dispensare Episcopus potest cum promotò, ut ait Innocentius III. in *cap. un. b. tit.* unde concludunt S. Pontificis dispensatione eum indigere, qui scienter per saltum promotus fuit. Coeterum amplior facultas Episcopis inest post Concilium Trident. *sess. 23. de Reform. cap. 14.* in illis verbis: *Cum promotis per saltum, si non ministraverint, ex legitima causa Episcopus dispensare potest.* Aliud quidem placuit Sixto V. in Constitutione *Sanctum, et salutare*: verum redacta ea fuit ad terminos iuris communis à Clemente VIII.

TITULUS XXX.

De eo, qui furtivè Ordinem suscepit.

Recipere quis furtivè dicitur illam ordinem, ad quem neque admissus, neque examinatus est, sed clandestinè irrepit: quo casu ita suspensus manet, ut, si ante lata excommunicatio fuerit in ita ordinatos, indigeat dispensatione S. Pontificis: aliàs dispensare cum eo valet Episcopus post condignam satisfactionem, *cap. 1. b. tit.* Verum in hac specie aliud hodiè obtinere putat Giraldi ex eo, quod talis excommunicatio non sit latae, sed ferendae sententiae. Quaesitum fuit an iterum ordinandi sint qui ordinati fuere furtivè, aut impedimento adstante, si Episcopus ordinans protestatus fuerit, se non habere intentionem tales ordinandi: et Sacra Congrega-

tiō censuit, eos de novo ordinari debere occasione ordinationis ita practae à Fratre Antonio Gonzalez Acunna, Episcopo Charchiensi.

TITULUS XXXI.

De excessibus Praelatorum, et Subditorum.

Delinquunt Episcopi contra officium sibi commissum, et aequè coeteri Praelati, quoties terminos potestatis suae transiunt: hoc autem nemo non videt quamplurimis modis fieri posse. Nonnullos recenset Alexander III. in *cap. 1. h. tit.* veluti si Episcopi gravent Subditos indebitis exactionibus, de quo in *lib. 3. tit. 39.* aut si suspendant Clericos, aut interdicto subjiciant sine Capituli iudicio, quod pendet hodiè à singularibus cuiusque Ecclesiae privilegiis, et consuetudinibus. Sed et referuntur in aliis capitibus varii, tum Praelatorum, tum Subditorum excessus; verum non est cur in eis immoremur, cum colligantur ex his, quae suis locis diximus de cuiusque oneribus, et iuribus.

TITULUS XXXII.

De Novi operis nunciatione.

Olim tribus modis fieri nunciatio novi operis poterat ab eo, qui damnum sibi inferri putaret; per verba scilicet, per lapilli jactum, et per Praetorem. Hodie solum ultimus observatur, et effectus est, ut quicquid post nunciationem sibi notificatam constructum fuerit censeatur attentatum, et dirui statim debeat ipsius aedificatoris expensis, sive iustè, sive iniustè aedificaret ante nunciationem; nisi nuncians consentiat, ut interim aedificetur praesti-

ta ab aedificatore cautione de constructo diruendo, si Iudex declaret non iure construxisse. Ne tamen grave exinde oriatur damnum, debet nuncians intra tres menses suam intentionem probare ut rescribitur in *h. tit.* Denique potest Iudex quandoque statuere, ut in construendo interim non cessetur, praestitā nimirum cautione, si magnum ex suspensione timeatur incommodum.

TITULUS XXXIII.

De Privilegiis, et excessibus privilegiatorum.

Opportunè hic agitur de privilegiis, eorumque iustā interpretatione, ne si eorundem tenor extendatur, delicta impunita maneant. Coeterum arrepta occasione plura alia congescit Compiler, quae satis erit indicare. Primum quod sese offert, est antiquissima illa sanctio, qua cautum erat, ne Episcopi in parvis Oppidis, aut Castellis constituerent, sed in frequentioribus Civitatibus; aliqui enim honor, cui excellentiora debent committi, sui numerositate vilescent, ut traditur ex S. Leone in *cap. 1.* Praescribitur in *cap. 2.* Laicis privilegium fori prodesse non debere, quominus ab Ecclesia coerceantur, si adversus eam delinquant. Hoc autem de illa coercitione intelligendum est, quae potestati ecclesiasticae congruit: praeterea verò gravissimè punientur ita delinquentes à Iudicibus saecularibus, poenis, quae legibus patriis statutae sunt in violatores Ecclesiarum. Sed neque Clericos defendit fori sui privilegium iuxta *cap. 27.* si abjecto habitu Clericali in crimine deprehendantur, de quo latius alibi.

Deinde in *cap. 3.* Alexander III. plura comprehendit, ne privilegiis detrahatur, et fraus fiat iurisdictioni Episcoporum, quae declarata plenius, et aucta fuerunt in Concilio Trident. *sess. 24. de Ref. cap.*

cap. 11. et aliis in locis. In cap. 6. et 15. sermo est de praescriptione à solutione decimarum.

In cap. 4. dicitur ex Concilio Lateran. III. eos, qui incontinentiâ, quae contra naturam est, et propter quam ira Dei venit in filios diffidentiae, et quaeque civitates igne consumpsit, deprehensi fuerint laborare, si Clerici sint, à Clero deiciendos, vel ad agendam poenitentiam in Monasteriis detruendos; si vero Laici, excommunicatione plectendos. Verùm apud nos gravius puniuntur pro qualitate criminis, modo poena capitis, modo mitior; nam incontinentia contra naturam non unius generis est.

Cum privilegia concedantur adversus ius commune, interpretari ea oportet iuxta eorum tenorem, cap. 7. nequiquam autem ita restringenda sunt, ut inutilia reddantur. Hoc contingeret iuxta cap. ult. si concessio privilegio exemptionis novalium decimarum, restringeretur primo anno, in quo strictè praedia novalia dicuntur. Coetera, quae in Titulo continentur, nullam postulant explanationem.

TITULUS XXXIV.

De Purgatione canonica.

Orgo Purgationis canonicae non aliunde repetenda, quàm à tenebris, quibus universam Europam subiecit incursum Barbararum Gentium: cum enim purgatio dicta vulgaris, de qua in tit. seq. ubique inducta conspiceretur, non parùm consuluerunt Antistites, et Religioni, et humanitati, quando canonicam eidem substituere consequuti sunt; nam, licet verum sit et canonicam non satis convenire rectè iudicarij ordinis notioni, pauciora tamen incommoda continet, quàm vulgaris, aliunde verò oportebat sensim Gentes illas avertere à

re-

receptatum consuetudinum immanitate. Purgatio ergo canonica, ita dicta, quod à canonibus inducta sit, tunc locum habebat dum de crimine accusatus damnari ob defectum probationum non poterat, interea verò non undequaque innocens apparebat, cum inessent igitur, et praesumptiones: in eo autem consistebat, quod compelleretur suam innocentiam iurare, simulque pro personae, et causae qualitate certum adhibere numerum compurgatorum, qui aequè sub iuramento assererent se credere crimen illud ab accusato minimè fuisse perpetratum: sin autem aut ipse iurare recusaret, aut compurgatores non haberet, hoc casu convictus censebatur. Verè in hac probatione Reus ipse Iudex constituebatur: quid autem, si cum innocens esset, et ipse iurare paratus, compurgatores non inveniret? Deinde nemo non videt periurium hac ratione viam aperiri, uti etiam quoties Reus quilibet interrogatur sub iuramento: quavis enim sine Christiani nominis dedecore maximo asseri id nequeat, certissimum nihilominus est, religionem iuramenti apud Gentiles quidem strictissimè fuisse servatam, à nobis facillimè contemni. Romani Cives fortunarum suarum rationem sub iuramento Censoribus reddebant; nusquam autem traditur quemquam vel minimam earum partem celavisse: Cato L. Scipionem ob crimen clam admissum coercere intendebat, quod tamen negabat accusatus; quando autem iuramentum ipsi à Censore delatum fuit, poenam criminis sustinere maluit, quàm periurium. Facile esset plura illustria congerere huiusmodi exempla; non tamen adeo frequentia apud nos forent, si absolutio à crimine perpetrato, aut tributorum solveendorum taxa, cuiusque iuratae assertioni relinqueretur.

Haec eo tendunt, ut innotescat iuramentum accusatis non esse passim deferendum, cum laesi periurio Numinis timor, qui adeo Gentiles ipsos conti-

ne-

cap. 11. et aliis in locis. In cap. 6. et 15. sermo est de praescriptione à solutione decimarum.

In cap. 4. dicitur ex Concilio Lateran. III. eos, qui incontinentiâ, quae contra naturam est, et propter quam ira Dei venit in filios diffidentiae, et quaeque civitates igne consumpsit, deprehensi fuerint laborare, si Clerici sint, à Clero deiciendos, vel ad agendam poenitentiam in Monasteriis detruendos; si vero Laici, excommunicatione plectendos. Verùm apud nos gravius puniuntur pro qualitate criminis, modo poena capitis, modo mitior; nam incontinentia contra naturam non unius generis est.

Cum privilegia concedantur adversus ius commune, interpretari ea oportet iuxta eorum tenorem, cap. 7. nequiquam autem ita restringenda sunt, ut inutilia reddantur. Hoc contingeret iuxta cap. ult. si concessio privilegio exemptionis novalium decimarum, restringeretur primo anno, in quo strictè praedia novalia dicuntur. Coetera, quae in Titulo continentur, nullam postulant explanationem.

TITULUS XXXIV.

De Purgatione canonica.

Orgo Purgationis canonicae non aliunde repetenda, quàm à tenebris, quibus universam Europam subiecit incursum Barbararum Gentium: cum enim purgatio dicta vulgaris, de qua in tit. seq. ubique inducta conspiceretur, non parùm consuluerunt Antistites, et Religioni, et humanitati, quando canonicam eidem substituere consequuti sunt; nam, licet verum sit et canonicam non satis convenire rectè iudicarij ordinis notioni, pauciora tamen incommoda continet, quàm vulgaris, aliunde verò oportebat sensim Gentes illas avertere à

re-

receptatum consuetudinum immanitate. Purgatio ergo canonica, ita dicta, quod à canonibus inducta sit, tunc locum habebat dum de crimine accusatus damnari ob defectum probationum non poterat, interea verò non undequaque innocens apparebat, cum inessent igitur, et praesumptiones: in eo autem consistebat, quod compelleretur suam innocentiam iurare, simulque pro personae, et causae qualitate certum adhibere numerum compurgatorum, qui aequè sub iuramento assererent se credere crimen illud ab accusato minimè fuisse perpetratum: sin autem aut ipse iurare recusaret, aut compurgatores non haberet, hoc casu convictus censebatur. Verè in hac probatione Reus ipse Iudex constituebatur: quid autem, si cum innocens esset, et ipse iurare paratus, compurgatores non inveniret? Deinde nemo non videt periurium hac ratione viam aperiri, uti etiam quoties Reus quilibet interrogatur sub iuramento: quavis enim sine Christiani nominis dedecore maximo asseri id nequeat, certissimum nihilominus est, religionem iuramenti apud Gentiles quidem strictissimè fuisse servatam, à nobis facillimè contemni. Romani Cives fortunarum suarum rationem sub iuramento Censoribus reddebant; nusquam autem traditur quemquam vel minimam earum partem celavisse: Cato L. Scipionem ob crimen clam admissum coercere intendebat, quod tamen negabat accusatus; quando autem iuramentum ipsi à Censore delatum fuit, poenam criminis sustinere maluit, quàm periurium. Facile esset plura illustria congerere huiusmodi exempla; non tamen adeo frequentia apud nos forent, si absolutio à crimine perpetrato, aut tributorum solveendorum taxa, cuiusque iuratae assertioni relinqueretur.

Haec eo tendunt, ut innotescat iuramentum accusatis non esse passim deferendum, cum laesi periurio Numinis timor, qui adeo Gentiles ipsos conti-

ne-

nebat, vix iam apud nos appareat; praesertim cum certum sit, deficiente probatione Reum esse absolvendum, ad idque prouiores debere esse Iudices, quam ad damnandum.

TITULUS XXXV.

De Purgatione vulgari.

Hic Titulus commodius anteriori fuisset adiunctus, aut saltem praecedere debuit, ut temporis ratio haberetur; nam nemo nescit Purgationem vulgarem canonicam antiquiorem esse.

Conformis ea erat moribus Barbararum Gentium, quae censebant cuncta armorum eventui debere committi. Quoties ergo de crimine accusatio contingebat, ille innocens habebatur, qui in duello vinceret, et hoc vocabatur Purgatio; itaque in viribus, aut fortuna, non in innocentia sita erat absolutio à poena, quod nemini non videbitur absurdum. Sed et aliud non minus monstruosum adiungebatur, quod nimirum omnes intra certum gradum consanguinei ad cognati innocentiam purgandam pugnare tenebantur in duello sub certis poenis.

Inductae deinde fuerunt aliae purgationis vulgaris species, nempe per ferrum candens, aquam fervidam, aut frigidam, aliasque huiuscemodi probationes; quae, licet minus immanes forent, aboleri tamen omnino debuerunt, cum aequè incertissimae essent, et per eas Deus tentaretur.

TITULUS XXXVI.

De Iniuriis, et damno dato.

Refert Compiler in quinque prioribus capitibus poenas in Exodo adversus eos stabilitas, qui damno, aut culpabili negligentia damnum inferunt. Deinde verò assumit à Poenitentiali Romano poenas in domum, aut agrorum cum messibus incendiarios, qui plectuntur capite apud nos. Illud animadvertendum, *caput 7.* nullam apud nos vim haberet: cum enim Viri Ecclesiastici Civium numero censeantur, et in exilium ob patrata crimina mitti poterunt à Iudicibus Saecularibus: si autem isti excesserint, adest Superior legitimus, à quo coercentur.

In *cap. ult.* comprehendit Sum. Pontifex Gregorius IX. regulas quae traduntur dum quaeritur de damno dato, ait enim, quod si culpa tua datum est damnum, vel iniuria irrogata, seu aliis irrogantibus opem fortè tulisti, aut haec imperitià tuà, si ve negligentia evenerunt, iure super haec satisfacere te oportet, nec ignorantia te excusat si scire debuisti ex facto tuo iniuriam verisimiliter posse contingere, vel jacturam. Quod si animalia tua nocuisse proponas, nihilominus ad satisfactionem teneris, nisi ea dando passis damnum velis liberare te ipsum; quod tamen ad liberationem non proficit, si fera animalia, vel quae consueverunt nocere fuissent, et quam debueras non curasti diligentiam adhibere. Sanè, licet qui occasionem damni dati damnum videatur dedisse, secus est tamen in illo dicendum, qui, ut non accideret, de contingentibus nihil omisit.

TITULUS XXXVII

De Poenis.

Quicumque diversos coercitionis ecclesiasticae gradus consideret, formamque, quae in eisdem ab Ecclesia servatur, agnoscat inversum hic à Compilatore ordinem; nam regulariter Ecclesia prius utitur poenitentibus, et censuris, deinde verò devenit ad poenarum impositionem, ita exigente Rei contumacia. Coeterum fatendum est, diversas hasce species coercitionis, vel potius, gradus, saepe sub generali poenae nomine comprehendi: imò et ipsa vocabula inversa frequentissime in canonibus reperiri, notarunt qui unicuique speciei diiudicandae navarunt operam: unde materiam hanc gravissimis difficultatibus esse implicatam agnoscunt omnes. Ego eas proponam regulas, quae Tyrorum captivi magis conveniant, quaeque simul praecipue conducere videbuntur ad materiae subjectae intelligentiam.

Et quidem praemitendum in primis duco, undecim, aut duodecim prioribus Ecclesiae saeculis imponi ab Ecclesia sanè consuevisse easdem poenas, quae hodiè usantur, iuxta concessam sibi à Deo potestatem, coeterum id fuisse factum habito respectu ad forum internum, seu poenitentiale: unde quoties multa pecuniaria, detrusione in Monasterium, aliisque similibus coercitionibus, Ecclesia in criminosos utebatur, Poenitentiae potius naturam illae habebant, quam poenae: quando autem in foro externo, servatoque iudiciario ordine per sententiam infligi coeperunt, aliam induere formam debuerunt. Hinc non immerito poenae nomine intelligimus quamlibet coercitionem, licèt eà puniti tales non sint, ut nulla amplius remaneat spes de eorundem conversione.

-17

Id

Id adnotare volui, ne Tyrones, dum ex una parte audiunt, Ecclesiam poenis illos solum coercere, qui nullam probabilem relinquunt suae conversionis spem, coeteros autem, licèt contumaces sese exhibeant, primo censuris terrere, antequam ad poenarum impositionem deveniant, in eos verò, qui contumaces non sunt, poenitentis uti, dumque ex alia inveniunt quotiescunque crimina in iudicium deducuntur, poenas in Reos coactivos imponi, in errorem labantur.

Attentà igitur hodierna criminosos coercendi ratione, de qua superius, non adeo necessum est immorari in investigando, quaenam sit censurae, quaenam poenae, aut poenitentiae natura, in quibus illae conveniant, vicissimque differant inter se: cumque pluries iam adnotare debuerim quaenam observanda sint in Reorum coercitione à Iudicibus praesertim Ecclesiasticis, deveniam ad capitum, quae in Titulo continentur, explanationem, simulque sese offeret occasio nonnulla, quae materiam in genere respiciunt, animadvertendi.

Monet Giraldi apud Germanos ante saeculum IX. illud in usu fuisse, ut homicidii poena capitis, sed multa pecuniaria imponeretur, haeredi occisi persolvenda: hoc autem supposito planus est intellectus *capitis a. b. tit.* in quo statuitur Presbiteri occisi compositionem ad Episcopum pertinere, cui iniungitur, ut medietatem praeteri Ecclesiae, cui Presbiter praefuit, tribuat, reliquum in eleemosinas disperdat. Verum apparet, nullibi hodiè locum esse huic decisioni, cum homicidae iuxta criminis qualitatem à Iudicibus Saecularibus puniantur, praesente, si Clerici in sacris constituti sint, degradatione.

Multae pecuniariae etiam antiquitus in usu fuerunt in Ecclesia ad coercendos nonnullos leviorum criminum Reos: coeterum tunc per modum poenitentiae, et eleemosinae, imponebantur. Immutatà de

Mm2

cri-

criminihus cognoscendi ratione, per modum poenae infligi coeperunt; unde fit earum mentio in *cap. 3.* verum rectè monet Alexander III. nonnisi maturitate, et modestia, ad eas recurrere debere Iudices Ecclesiasticos; licet enim iuxta Apostolum arguere, obsecrare, et increpare studeant, ita tamen debent excessus corrigere, ut probentur non quae sua sunt quaerere, sed quae lesu Christi. Hinc est, quod in Concilio Tridentino cautum fuerit, ut multae pecuniariae Fabricae Ecclesiae, aut aliis piis locis arbitrio Episcopi assignentur, quin sibi eas applicare Iudicibus liceat, *sess. 25. de Ref. cap. 3. et 14.*

Caput ult. in quo sermo est de vassallis à iuramento fidelitatis ob Domini contumaciam absolvendis, ex illis est, quae conveniunt quidem receptis tempore Decretalium opinionibus, hodie vero nullam obtinent firmitatem.

De poena conventionali, de qua agitur in *cap. 7. et 9.* nihil necessum est adnotare.

TITULUS XXXVIII.

De Poenitentis, et remissionibus.

Poenitentiae nomen varias habet significationes, nam pro subjecta materia nunc cordis compunctionem, et de admissio peccato internam poenitentiam denotat, nunc Sacramentum novae legis eo nomine nuncupatum, nunc eam Sacramenti ipsius partem, quae consistit in satisfactione. Deinde aut voluntaria est, quam private quis, et voluntarie sibi imponit ad merendam à Deo admissorum veniam, vel in gratia perseverantiam, aut non voluntaria, quae à Ministris Ecclesiae imponitur. Haec rursus duplex est, aut enim publica est, et ad iurisdictionem in foro externo spectat, aut occulta, et privata, cuius impositio ad illos pertinet, qui in-

tis

tis

tis

iurisdictionem in foro interno, et poenitentiali, exercent.

De hac ultima specie agitur praecipue in hoc Titulo, ad cuius explanationem primo notandum est, mediis Ecclesiae temporibus compositos à plurimis Antistitibus fuisse libros appellatos Poenitentiales, in quibus singulis peccatis certae praefinitae erant poenitentiae: cum autem non semper aequali lance viderentur dispositae, et plurimis erroribus corrupti libri ipsi apparerent, in usum esse desiit eorum observantia, rursusque arbitrio prudentis cuiusque Confessarii relictum est congruas pro peccatorum, poenitentiumque qualitibus poenitentias definire, *cap. 8. b. tit.*

Hoc prae oculis habendum est quoties in canonicis certae pro unoquoque peccato poenitentiae mentio occurrit, ut in *2. b. tit.*

Poenitentias publicas in usu esse desiisse notum omnibus est: an vero etiam hodie imponi in certis adiunctis debeant quaeritur. Sanè in *capite 1. b. tit.* asseritur, manifesta peccata non esse occultà correctione purganda; cum tamen haec sententia prompta sit ex D. Gregorio M. parum prodesse potest ad hodiernam disciplinam inquirendam. Dubitare de ea non sinunt verba Tridentinae Synodi in *sess. 24. de Ref. cap. 8.* ubi ita sese explicant Patres: *Apostolus monet publicè peccantes palam esse corripiendos. Quando igitur ab aliquo publicè, et in multorum conspectu crimen commissum fuerit, unde alios scandalo offensus, commotosque fuisse non sit dubitandum: huic condignam pro modo culpae poenitentiam publicè iniungi oportet, ut quos exempli suo ad malos mores provocavit, suae emendationis testimonio ad rectam revocet vitam.* Episcopus tamen publicae hoc poenitentiae genus in aliud secretum poterit commutare, quando ita magis iudicaverit expedire. Coeterum haec poenitentiae pu-

bli-

blicae impositio requirit iurisdictionem in foro exteriori, quia sufficit illa, quae in poenitentiali exercetur.

In cap. 12. recensetur Constitutio Concilii Lateranensis sub Innocentio III. in qua cautum fuit, ut omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua peccata confiteatur fideliter saltem semel in anno proprio Sacerdoti, et iniunctam sibi poenitentiam propriis viribus studeat adimplere, suscipiens reverenter ad minus in Pascha Eucharistiae Sacramentum; nisi forte de proprii Sacerdotis consilio ob aliquam rationabilem causam ad tempus ab huiusmodi perceptione abstinendum putaverit; alioquin et vivens prohibitione ab ingressu Ecclesiae, et moriens sepulturae ecclesiasticae prohibitione puniri iubetur. Deinde adijungitur quod, si quis alieno Sacerdoti voluerit iusta de causa sua confiteri peccata, licentiam prius postulet, et obtineat à proprio Sacerdote, cum aliter ipse illum non possit absolvere, vel ligare.

Pro Sacerdote proprio hic Parochum cuiusque proprium intelligi nemo profecto ibit inficias; coeterum posterioribus Constitutionibus, et Ecclesiae praxi, partim immutata, partim ad certam formam redacta fuit haec sanctio Lateranensis: primo enim, licet in praedicto Concilio praefinitum non fuerit certum anni tempus, intra quod adimplendum sit illud praeceptum, in universa tamen Ecclesia mos invaluit, ut tempore Quadragesimae ei satisfiat, eumque Sancta Synodus Tridentina in sess. 14. de Poenitentia cap. 5. amplectitur, et maximè probat, tanquam pium, et meritò retinendum: deinde ex Constitutionibus Clementis V. et Ioannis XXII. adimplebit praeceptum qui alii Confessario approbato sive saeculari, sive regulari confiteatur etiam absque licentia Parochi, dummodo temen Eucharistiam in propria Parochia suscipiat. Tempus Pascha-

chale quoad hunc effectum intelligitur à Dominica Palmarum usque ad Dominicam in Albis ex Constitutione Eugenii IV. quae incipit *Fide digna*.

Dubitatum fuit an liceat praedictis diebus sacram Eucharistiam administrare in Ecclesiis Regularium: et quidem affirmativè sacra Congregatio pluries respondit, excepto die Paschatis; in hoc enim ministrari communio personis saecularibus non potest in praedictis Ecclesiis, etiamsi iam ante in propria Parochia annuae communionis praeceptum impleverint, de quo vide Benedictum XIV. de *Synodo Dioecessana lib. 9. cap. 16. n. 3.*

TITULUS XXXIX.

De Sententia Excommunicationis.

Non eodem sensu excommunicatio hodiè accipitur, quem olim praeseferebat; nam receptum apud omnes est, antiquitus omnes censuras, etiam minores, eo nomine venisse. Hoc ut plenius percipiat, non incongruum erit censurae significationem praemittere.

Nomen à Romanae Reipublicae moribus fuisse desumptum palam omnibus est; in qua, licet non in eum finem inventum primò fuisset hoc munus, eo devenit Censuram auctoritas, ut quilibet Civem, aut à Senatorum albo, aut ab Equitum numero amovere ipsis liceret: unde illa Ecclesiastica poena, per quam usu quorundam bonorum spiritualium quis privatur, appellata fuit censura.

Van Espenius in *Part. 3. tit. 11. cap. 2.* probat ex Morino primis duodecim saeculis ignotum fuisse hodiernum de censuris loquendi modum; verum fatetur et ipse, hodiè tres eiusdem species agnosci, excommunicationem, suspensionem, et interdictum.

Quod attinet ad excommunicationem, notare etiam

etiam cum eodem Auctore iuvat, occurrere in priscis canonibus exempla excommunicationis, quae ab hodierna huius nominis censura longè differebat, quaeque proinde confundenda cum ea non est, veluti cum aliquis Episcopus à communione cum reliquis Ecclesiis arcebat; tunc enim neque activa, neque passiva Sacramentorum administratione in sua Ecclesia privabatur, sine qua tamen consistere nequit censura excommunicationis, prout hodiè accipitur.

Distinguitur ea vulgò in maiorem, et minorem. Dicitur minor, quae privat tantum communione passiva Sacramentorum, et electione passiva ad Dignitates, et Beneficia, licet indirectè tantum, quatenus nempe irritanda venit talis electio. Excommunicatio, quae appellatur maior, privat omnibus Christianae communionis iuribus; nam eà gravissimam censuram notatus habendus est tanquam Etnicus, et Publicanus. Cum tamen legamus, prohiberi communionem cum excommunicatis in nonnullis rebus, in quibus communicare libère cum Etnicis possumus, ne iadè errandi occasio oriatur, animadvertere debemus cum Van-Espenio, ex illis Christi D. verbis: *Si Ecclesiam non audieris, sit tibi tanquam Etnicus et Publicanus*; tantum prohiberi communionem cum excommunicato in his, quae ad fideles solum spectant, seu, ut vulgò dicitur, in divinis; Ecclesiam verò ab ipsis Apostolorum temporibus praecepisse, ut eorum communionem fugiamus etiam in negotiis civilibus, quae tamen minimè interdicta est cum Etnicis, ne scilicet illorum vitis fideles inquinari contingat: unde statutum ab Ecclesia est, ut communicantes cum excommunicato incurrant excommunicationem minorem dummodo non communicaverit in divinis, aut in crimine; nam in hoc casu innotatur eadem maiori excommunicatione. Id vulgò explicatur sequenti versu.

Os, orare, vale, communio, mensa negatur,

id

id est conversatio verbo, vel scripto, cohabitatio, societas, convivia, salutato, item oratio. Hoc autem non ita intelligendum est quasi non liceat orare pro excommunicatis; quidni enim poterimus preces fundere, ut resipiscant, et à vitiorum semitis ad viam salutis revertantur, sicuti oramus pro Etnicis, Haereticis, et Schismaticis? Hoc equidem et licet, et acceptissimum Deo est; prohibemur verò pro eis orare ea ratione, quae tantum fidelibus in Ecclesia consistentibus convenit: unde moris fuit nomina excommunicatorum è Diptichis Ecclesiae eradere, neque licebat, aut licet hodiè eorum nomina inter publicas preces recitare.

Sunt nihilominus, quibus communicatio cum excommunicatis permittitur in negotiis civilibus; nam primò excusantur uxor, liberi, famuli, alique, quibus necessum sit communicare: excommunicationem ignorantes; qui actionem civilem, aut criminalem in excommunicatum habent; item qui cum eo de iis, quae ad absolutionem, et animae salutem, pertinent, communicant; quod significatur sequenti versiculo.

Utile, lex, humile, res ignorata, necesse.

Et haec quidem ante Martinum V. de quibuscumque excommunicatione maiore ligatis tradebantur; post eum verò tantum locum habent in publicè denunciatis, et publicis Clericorum percussoribus, ita ut factum nulla possit tergiversatione celari: hodiè ergo, licet quis excommunicatus sciatur publicè, dummodo publicè denunciatus non sit, ut talis, non est vitandus; neque Clerici privilegio Canonis gaudentis percussor, si factum ista notum non sit, ut nulla possit ratione celari. Notandum hic est, plura in hoc titulo extare capita, in quibus percussoribus Clericorum necessitas Romam adeundi iniungitur, si percussio gravis fuerit: verum sciendum est id hodiè non obtinere; nam si percussio occulta fuerit.

Tom. II.

Nn

rit,

rit, inest Episcopo potestas absolvendi ex Concilio Trident. in *sess. 24. de Ref. cap. 6.* si verò publica, sufficere per litteras, aut Procuratorem, absolutionem petere, quin cogatur percussor Romam personaliter accedere.

Dividitur etiam excommunicatio in eam, quae latae sententiae dicitur, et illam, quae ferendae. Prima est, quae incurritur per solam legis transgressionem nulla monitione praecedente; quae cum multo gravior sit eà, quae post factum sententiam Iudicis requirit, inflicta nusquam censetur, nisi apertissime pateat.

Van-Espenius *Part. 3. tit. 11. cap. 6. n. 19.* asserit per decem priora saecula ignotam fuisse excommunicationem latae sententiae: verum Benedictus XIV. pluribus ostendit eum errasse, de *Sinodo Dioecesana, lib. 10. cap. 1.*

Cum excommunicatio, praesertim verò latae sententiae, gravissima poena sit, ipsa res docet satis, eam non esse facile infligendam: qui pro solis incommodis temporalibus evitantis, aiebat Gerson, aut commodis politicis conservandis, aeternam vult infligere mortem, cui quae so similis erit? illi vimirum, qui volens abigere muscam è fronte vicini, eam securi percuciens, vicinum stolidus excerebravit; aut ei parem dixerim, qui studens curationem modici vulneris in pede equi sui, pedem confestim abruptit, et scidit, equumque peremit. Cum rationis, et aequitatis principia suadeant, ait doctissimus Benedictus XIV. poenam esse commensurandam culpae, et pro culpae modo imponendam, consequens inde est, non nisi propter graviolem culpam esse excommunicationem ferendam. Sanè non adeò faciles nonnulli Iudices Ecclesiastici forent in excommunicatione ferenda, si attentè considerarent, praeter iniustitiam, quae committitur quoties leviora, aut saltem non adeò gravia crimina, poenà gra-

vis-

vissimà mulctantur, ab eis, qui proni ad ferendas censuras sunt, gravissimum infligi vulnus ecclesiasticae disciplinae eà ipsa ratione, qua ipsam sustinere conantur: uti enim prudentissimè aiebant Patres Tridentini, experientia docet, contemni magis, quam formidari, excommunicationem, si temerè, aut levibus ex rebus, incutiatur, et perniciem potius parere, quam salutem. Neque tamen Iudicum Ecclesiasticorum facilitati tribuendum praecipue censeo, quod levibus ex causis videamus excommunicationem saepissimè ferri; nam, si verum amamus, fatebimur profectò, vix alia ipsis superesse media ad iurisdictionem cum effectu, sive in litium, quae ad forum suum pertinent, prosecutione, sive extra eam, administrandam: quapropter optandum foret, quod incommodis, quae exinde oriuntur, prudens aliqua adhiberetur medella.

Interdictum censura est, qua aliquo in loco, vel aliquibus personis, aut communitati, prohibetur usus, et administratio quarundam divinarum rerum.

Ex definitione patet, interdictum esse triplex, personale, locale, aut mixtum. Deinde, aut partiale est, aut totale. Locale afficit locum, non personas; unde licebit his alio loco divina celebrare: è contra accidit in personali, quod personas afficit ubicunque degant. Quaeenam liceant, aut non, tempore interdicti, exprimitur in plurimis recentioribus Constitutionibus, quas longum foret referre.

Suspensio appellatur censura, qua Clerico, vel Monacho, aut etiam Clericorum, vel Monachorum Collegio interdicatur, ne ordine suo, officio fungatur, neve fructus beneficii percipiat, iure beneficii, officiove retento. Hinc patet suspensionem esse censuram Clericis propriam. Dividitur, uti excommunicatio, in eam, quae latae, et quae ferendae sententiae est. Ista proferri scriptis debet, et expressè causà.

*Hodie de m
com, vel o
biduum f
mima ebo
communiom.*

TITULUS XL.

De verborum significatione.

Hic Titulus nullam exposcit explanationem, cum respiciat significationem nonnullarum vocum, quarum in universo opere meminimus; doctrina verò, quae in capitulis in eo insertis continetur, exposita fuit suis locis.

TITULUS XLII.

De Regulis Iuris.

Postremo loco inseruit S. Raimundus breves quasdam sententias sub Titulo de Regulis Iuris, nam uti ait Iuriconsultus in *leg. 1. eod. tit. Digestor.* regula est, quae rem, quae est, breviter enarrat; non ut ex regula ius sumatur, sed ex iure, quod est, regula fiat.

FINIS.

O. S. C. S. M. E. A. R.

ERRATA SIC CORRIGE.

- Pag. 63, lin. 2, ad, lege an.
 Pag. 98, lin. 26, praedialium, lege praedialium.
 Pag. 132, lin. 3, iactae, lege factae.
 Pag. 191, lin. 31, logum, lege longum.
 Pag. 196, lin. 17, ut effectibus, lege et effectibus.
 Pag. 197, lin. 11, Saecularis, lege Saecularibus.

*De Matrimonio sollicitio per professionem
 relig. a prob. prima doctrina, p. 108.*

*Specialis sollicitio Innocentij 3. cap. de prob.
 qui sine baptismo et communione*

*clausis, quem dicitur ab originali pe-
 cccato liberum esse in factis de relig. et
 ceteris p. 108, 109, 110, 111, dicitur*

*non esse gualiter verum, baptizatum esse factis
 damentum aliorum sacramentorum.*

*Acceptatio sponsalium contentus repositio
 coram Thom. Sanchez. p. 116.*

*Quo iudicandum de re sententia Alexandri 3.
 auctoritate tenne Iuramentum servandum esse
 quod sit in pendio salutis fieri tenari potest.*

*p. 118.
 Cognitio criminis ad illi commissi, qui bis
 matrimonium contrahit licet contraxerit
 postquam ad iudicem legitur ut de laudat in factis
 ann. 1170. p. 116.*

*Et in matrimonio rato si consumato, si de laudat
 totus in valetudinem, quod cogit ex cap. id fiat, in
 Thom. casus p. 116, nisi sponte dicitur
 si contraxerit ad sui. p. 209 et 109. Bonif. 8.*

decevit non incurrere eum, poenam q̄
gula statit, qui amplexatus eum fuit
de criminis in ea admisso ob quos poe
amque in illa sententia modo expresso poe
reputat se sustinere in iudicio dam
quibus pag. 227

decevit non incurrere eum, poenam q̄
gula statit, qui amplexatus eum fuit
de criminis in ea admisso ob quos poe
amque in illa sententia modo expresso poe
reputat se sustinere in iudicio dam
quibus pag. 227

decevit non incurrere eum, poenam q̄
gula statit, qui amplexatus eum fuit
de criminis in ea admisso ob quos poe
amque in illa sententia modo expresso poe
reputat se sustinere in iudicio dam
quibus pag. 227

decevit non incurrere eum, poenam q̄
gula statit, qui amplexatus eum fuit
de criminis in ea admisso ob quos poe
amque in illa sententia modo expresso poe
reputat se sustinere in iudicio dam
quibus pag. 227

decevit non incurrere eum, poenam q̄
gula statit, qui amplexatus eum fuit
de criminis in ea admisso ob quos poe
amque in illa sententia modo expresso poe
reputat se sustinere in iudicio dam
quibus pag. 227

decevit non incurrere eum, poenam q̄
gula statit, qui amplexatus eum fuit
de criminis in ea admisso ob quos poe
amque in illa sententia modo expresso poe
reputat se sustinere in iudicio dam
quibus pag. 227

decevit non incurrere eum, poenam q̄
gula statit, qui amplexatus eum fuit
de criminis in ea admisso ob quos poe
amque in illa sententia modo expresso poe
reputat se sustinere in iudicio dam
quibus pag. 227

decevit non incurrere eum, poenam q̄
gula statit, qui amplexatus eum fuit
de criminis in ea admisso ob quos poe
amque in illa sententia modo expresso poe
reputat se sustinere in iudicio dam
quibus pag. 227

decevit non incurrere eum, poenam q̄
gula statit, qui amplexatus eum fuit
de criminis in ea admisso ob quos poe
amque in illa sententia modo expresso poe
reputat se sustinere in iudicio dam
quibus pag. 227

decevit non incurrere eum, poenam q̄
gula statit, qui amplexatus eum fuit
de criminis in ea admisso ob quos poe
amque in illa sententia modo expresso poe
reputat se sustinere in iudicio dam
quibus pag. 227

UNANL

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN

DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

UAN

UNIVERSIDAD AUTÓNOMA DE NUEVO LEÓN
DIRECCIÓN GENERAL DE BIBLIOTECAS

Small white rectangular label with illegible text.